DIAVOLUL DIN ORAȘUL ALB

CRIMĂ, MAGIE ȘI NEBUNIE
LA EXPOZIȚIA CARE A SCHIMBAT AMERICA

ERIK
LARSON

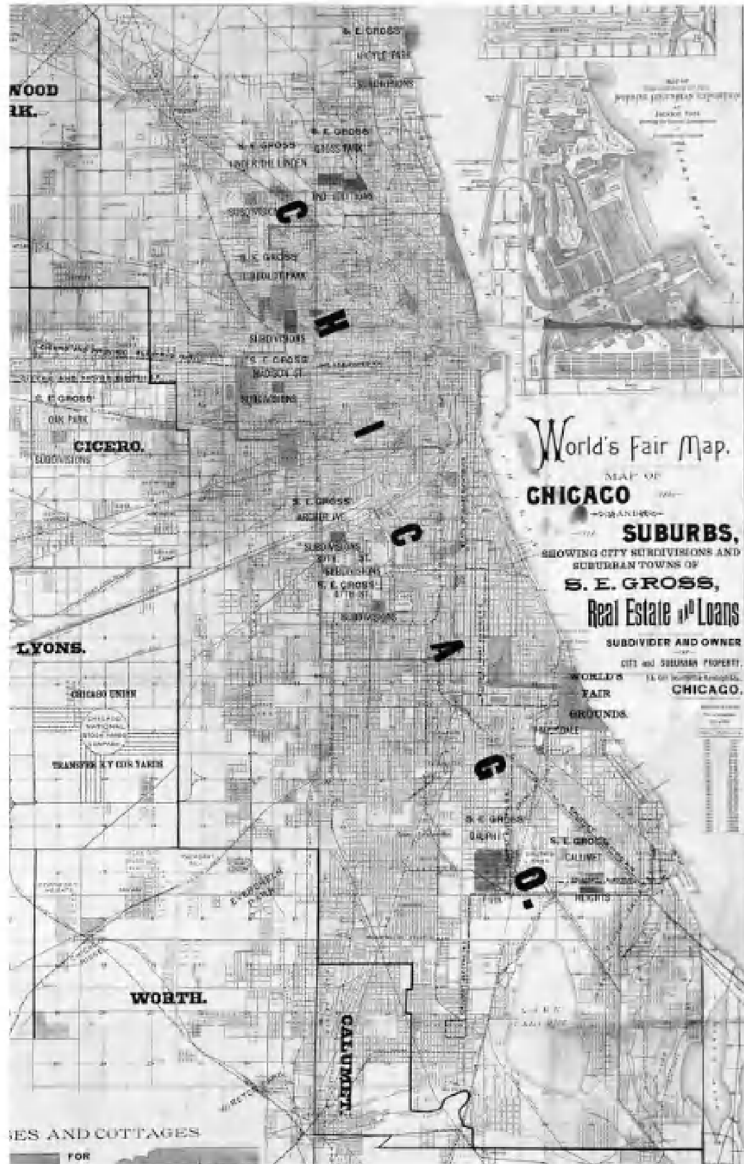
„O carte irezistibilă, care se citește ca și când ar fi
cea mai convingătoare și captivantă ficțiune." - *Time Out*

LITERA

KRONIKA

KRON!KA

Colecția în care umanitatea este reconstruită prin cărți
care ne ajută să pătrundem în culisele celor mai interesante
evenimente politice, sociale sau financiare de ieri și de astăzi.

World's Fair Map.
MAP OF
CHICAGO
AND
SUBURBS,
SHOWING CITY SUBDIVISIONS AND
SUBURBAN TOWNS OF
S. E. GROSS,
Real Estate and Loans
SUBDIVIDER AND OWNER
OF
CITY and SUBURBAN PROPERTY.
CHICAGO.
WORLD'S
FAIR
GROUNDS.
C H I C A G O.
CICERO.
S. E. GROSS
OAK PARK
LYONS.
WORTH.
CALUMET.
S. E. GROSS
GROSS PARK
S. E. GROSS
MADISON ST.
S. E. GROSS
CALUMET
HEIGHTS
SUBDIVISIONS
CHICAGO UNION
TRANSFER R.Y. CO'S YARDS
ES AND COTTAGES
FOR

ERIK
LARSON

DIAVOLUL DIN ORAȘUL ALB

CRIMĂ, MAGIE ȘI NEBUNIE
LA EXPOZIȚIA CARE A SCHIMBAT AMERICA

Traducere din limba engleză de
ALEX MOLDOVAN și MARIANA BURUIANĂ

LITERA
București

*The Devil in the White City*Erik Larson

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

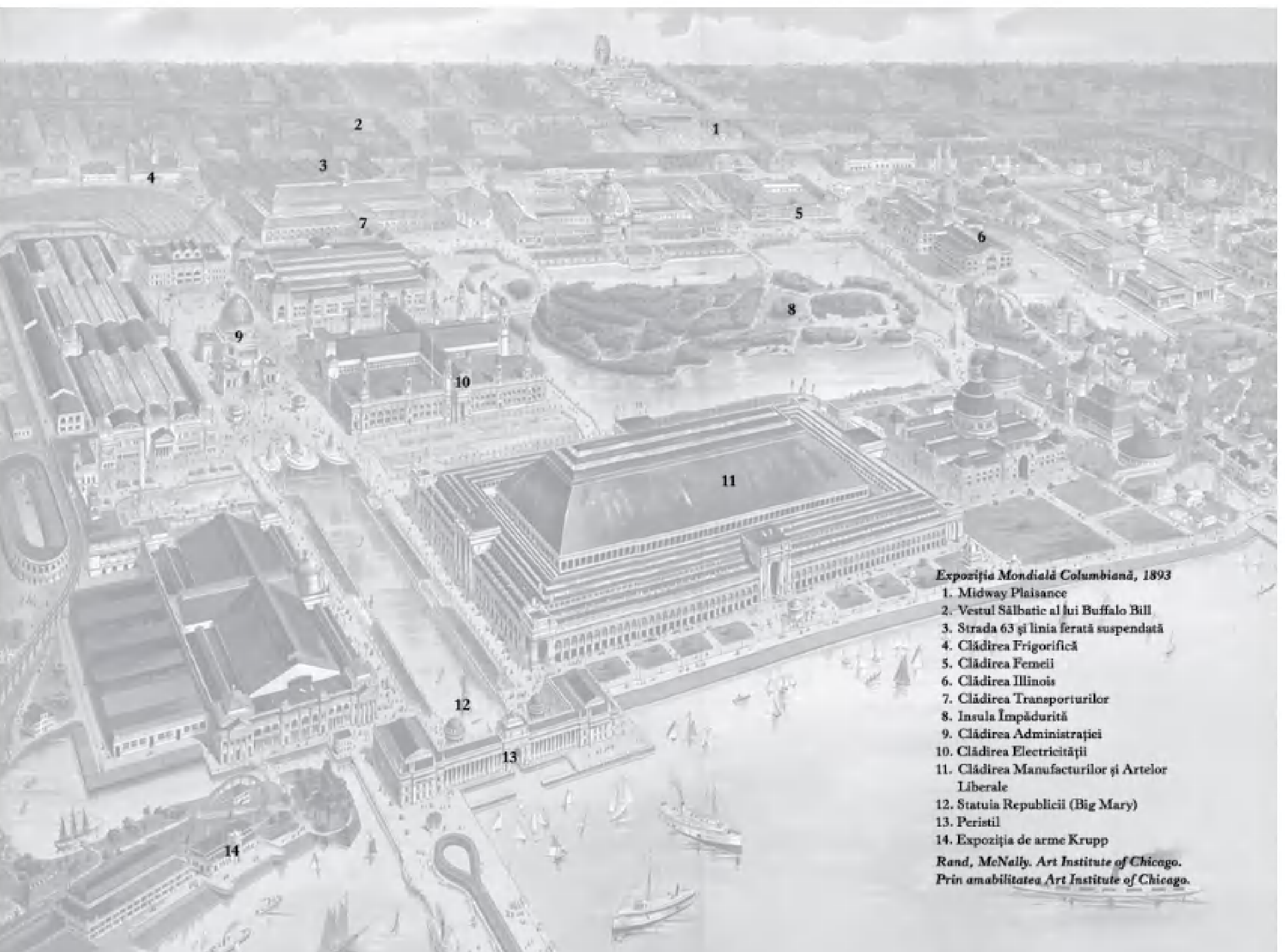
Diavolul din Orașul Alb. Crimă, magie și nebuniela
expoziția care a schimbat America
Erik Larson

Traducere din limba engleză:
Alex Moldovan și Mariana Buruiană

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Mirela Petrescu
Corector: Rodica Crețu
Copertă: Flori Zahiu-Popescu
Tehnoredactare și prepress: Mihai Suciu

ISBN 978-606-33-9998-5

ISBN EPUB 978-630-319-226-0

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
Expoziția Mondială Columbiană, 1893
1. Midway Plaisance
2. Vestul Sălbatic al lui Buffalo Bill
3. Strada 63 și linia ferată suspendată
4. Clădirea Frigorifică
5. Clădirea Femeii
6. Clădirea Illinois
7. Clădirea Transporturilor
8. Insula Împădurită
9. Clădirea Administrației
10. Clădirea Electricității
11. Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale
12. Statuia Republicii (Big Mary)
13. Peristil
14. Expoziția de arme Krupp
Rand, McNally. Art Institute of Chicago.
Prin amabilitatea Art Institute of Chicago.

Răul necesar

(Notă)

În orașul Chicago al sfârșitului de secol al XIX-lea, în fumul produs de fabrici și în zăngănitul trenurilor, locuiau doi bărbați frumoși, cu ochi albaștri și extrem de bine pregătiți în domeniile lor. Fiecare întruchipa unul dintre elementele dinamicii speciale ce caracteriza graba cu care America se îndrepta spre secolul XX. Unul era arhitect, constructorul unora dintre cele mai importante construcții din America, printre care clădirea Flatiron din New York și Union Station din Washington, DC; celălalt era un criminal, unul dintre cei mai prolifici din istorie și precursorul unui arhetip american, criminalul în serie urban. Deși nu s-au întâlnit niciodată, cel puțin nu în mod oficial, destinele lor au fost legate de un eveniment singular, magic, care aproape că a dispărut din amintirea lumii moderne, dar despre care la aceea vreme se credea că a avut o putere de transformare aproape egală cu cea a Războiului Civil.

În paginile care urmează vă voi spune povestea acestor oameni și a evenimentului în cauză, dar nu înainte de a introduce aici un avertisment: chiar dacă unele dintre întâmplările care urmează pot părea ciudate sau macabre,

aceasta *nu* este o operă de ficțiune. Tot ce se află între ghilimele provine din scrisori, memorii sau alte documente scrise. Acțiunea se petrece preponderent în Chicago, însă le cer cititorilor să mă ierte pentru incursiunile ocazionale în afara granițelor statului, ca atunci când vajnicul detectiv Geyer, copleșit de durere, intră în acea ultimă pivniță sinistră. De asemenea, cer îngăduință și pentru ocazionalele excursuri cerute de poveste, inclusiv cele vizând achiziționarea cadavrelor în scop medical și folosirea corectă a mușcatelor Black Prince într-un peisaj olmstedian.

Pe lângă sânge, fum și pământ, în această carte e vorba despre vremelnicia vieții și despre motivul pentru care unii oameni aleg să-și petreacă scurtul timp alocat lor încercând să facă imposibilul, iar alții să producă durere. Până la urmă, e o poveste despre conflictul inevitabil dintre bine și rău, dintre lumină și întuneric, dintre Orașul Alb și cel Negru.

Erik Larson
Seattle

Pentru Chris, Kristen, Lauren și Erin,
care fac ca totul să aibă un sens

– și pentru Molly, a cărei iubire pentru ciorapi ne-a
adus cu picioarele pe pământ

Nu face planuri mărunte; acestea nu posedă magia necesară pentru a înfierbânta sângele oamenilor.

Daniel H. Burnham
director de lucrări
Expoziția Mondială Columbiană, 1893

M-am născut cu diavolul în mine. N-am putut evita faptul că sunt un criminal, așa cum un poet nu poate evita vocea inspirației.

dr. H.H. Holmes
Mărturisire
1896

Prolog. La bordul navei Olympic - 1912

Arhitecții *(de la stânga la dreapta):* Daniel Burnham, George Post, M.B. Pickett, Henry Van Brunt, Francis Millet, Maitland Armstrong, col. Edmund Rice, Augustus St. Gaudens, Henry Sargent Codman, George W. Maynard, Charles McKim, Ernest Graham, Dion Geraldine

La bordul navei Olympic

Era 14 aprilie 1912, o zi sinistră în istoria maritimă, dar, desigur, bărbatul din cabina 63–65 de pe puntea C, nu știa încă asta.[1] Ce știa însă era că-l durea tare piciorul, mai tare decât se așteptase. Avea 65 de ani și se îngrășase. Încărunțise, avea mustața aproape albă, dar ochii, la fel de albaștri ca întotdeauna, chiar mai albaștri acum, că se afla în apropierea mării. Din cauza piciorului fusese obligat să-și amâne călătoria, iar acum asta îl ținea închis în cabină, în timp ce pasagerii ceilalți de la clasa întâi, printre care și soția sa, făceau ce i-ar fi plăcut și lui să facă, și anume să exploreze părțile mai exotice ale navei. Bărbatului îi plăcea opulența navei, așa cum îi plăceau și vagoanele Pullman Palace și șemineurile uriașe, însă problema lui cu piciorul îi umbrea entuziasmul. El recunoștea că starea generală de rău care o provocase era și o consecință a refuzului său îndelungat de a-și stăpâni pofta de vinuri, mâncăruri și trabucuri de calitate. Durerea îi reamintea în fiecare zi că timpul petrecut pe pământ se apropia de sfârșit. Chiar înainte de călătorie, i-a spus unui prieten: „Nu mă interesează prelungirea vieții unui om când acesta și-a făcut treaba și a făcut-o bine".[2]

Omul era Daniel Hudson Burnham, iar numele lui era deja cunoscut în întreaga lume. Era arhitect și făcuse treabă bună în Chicago, New York, Washington, San Francisco, Manila și multe alte orașe. Împreună cu soția lui, Margaret, călătorea spre Europa alături de fiica lor și de soțul acesteia pentru a face un tur care avea să dureze toată vara. Burnham alesese această navă, R.M.S. *Olympic,* a companiei White Star Line, pentru că era nouă, luxoasă și mare. În momentul în care cumpărase biletele, *Olympic* era cea mai mare navă de linie, dar, cu doar trei zile înainte de plecare, o altă navă – o soră a ei puțin mai lungă – o declasase când pornise în prima ei călătorie. Burnham știa că, în acel moment, pe nava-soră se afla unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, pictorul Francis Millet, care călătorea pe același ocean, dar în direcția opusă.

Pe când în cabina lui Burnham pătrundeau ultimele raze de lumină, el și Margaret au pornit spre sala de mese de la clasa întâi, care se afla pe puntea de dedesubt. Au luat ascensorul pentru a-și proteja piciorul de chinul coborârii scărilor, dar a făcut-o cu reticență, căci admira măiestria lucrăturii în fier a balustradelor și imensa cupolă de fier și sticlă care scălda în lumină naturală interiorul navei. Durerea de picior îi limita tot mai mult libertatea de mișcare. Cu doar o săptămână în urmă se găsise în postura umilitoare de a traversa într-un cărucior cu rotile Union Station, gara din Washington, DC, al cărei proiectant fusese.

Soții Burnham au cinat singuri în salonul de la clasa întâi al navei *Olympic* și apoi s-au retras în apartamentul lor unde, aparent fără nici un motiv, pe Burnham l-au purtat din nou gândurile spre Frank Millet. Brusc, s-a hotărât să-i trimită lui Millet salutări folosind telegraful instalat la bordul navei *Olympic*.

Burnham a chemat un steward. Un bărbat de vârstă mijlocie în uniformă albă i-a preluat mesajul în încăperea destinată telegrafului, care se afla cu trei punți mai sus, lângă puntea ofițerilor. Acesta s-a întors după câteva momente, cu mesajul încă în mână, și i-a spus lui Burnham că operatorul a refuzat să-l accepte.

Burnham, pe care-l durea piciorul și era iritabil, i-a cerut stewardului să se întoarcă la telegraf pentru a cere o explicație.

*

Millet nu lipsea niciodată din gândurile lui Burnham, la fel ca evenimentul care îi apropiase: marea expoziție mondială de la Chicago din 1893. Millet fusese unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Burnham în efortul susținut, dulce-amar, de construire a expoziției. Denumirea oficială fusese Expoziția Mondială Columbiană și, oficial, își propunea să aniverseze 400 de ani de la descoperirea Americii de către Columb, dar, cu Burnham ca șef de șantier, ea devenise o feerie cunoscută în întreaga lume ca Orașul Alb.

Durase doar șase luni, dar în acest interval portarii înregistraseră 27,5 milioane de vizitatori, în condițiile în

care populația totală a țării era de 65 de milioane. În cea mai aglomerată zi, expoziția a atras peste 700 000 de vizitatori. Că expoziția fusese totuși organizată a fost un miracol. În timpul construcției, Burnham se confruntase cu o sumedenie de obstacole, iar oricare dintre acestea ar fi putut – *ar fi trebuit* – să-i pună capăt cu mult înainte de ziua inaugurării. Burnham și echipa sa de arhitecți creaseră un oraș de vis a cărui grandoare și frumusețe depășea cu mult orice și-ar fi putut imagina fiecare dintre ei. Vizitatorii erau îmbrăcații în hainele cele mai bune și aveau pe chip cele mai serioase expresii, de parcă ar fi pătruns într-o mare catedrală. Unora le-au dat lacrimile de la atâta frumusețe. Au încercat o nouă gustare numită Cracker Jack și un nou fel pentru micul-dejun, numit Shredded Wheat. Sate întregi au fost importate din Egipt, Algeria, Dahomey și alte locuri îndepărtate, cu tot cu locuitori. Doar pentru expoziția intitulată Strada din Cairo s-au folosit aproape 200 de egipteni, aceasta constând în 25 de clădiri distincte, inclusiv un teatru cu 1 500 de locuri, care a prezentat Americii o formă nouă și scandaloasă de divertisment. Expoziția a fost caracterizată de exotism și, mai presus de orice, de imensitate. Se întindea pe o suprafață de 2,6 kilometri pătrați și număra peste 200 de clădiri. O singură sală de expoziție era suficient de mare pentru ca în ea să încapă Capitoliul SUA, Marea Piramidă, Catedrala Winchester, Madison Square Garden și Catedrala St. Paul la un loc. Una dintre construcții, respinsă la început pentru că a fost considerată o „monstruozitate", a devenit emblema expoziției, o

mașinărie atât de mare și de terifiantă, încât a eclipsat instantaneu turnul lui Alexandre Eiffel, cel care rănise atât de tare mândria Americii. Niciodată până atunci nu se mai aflaseră în același loc personaje atât de importate precum Buffalo Bill, Theodore Dreiser, Susan B. Anthony, Jane Addams, Clarence Darrow, George Westinghouse, Thomas Edison, Henry Adams, arhiducele Franz Ferdinand, Nikola Tesla, Ignace Paderewski, Philip Armour și Marshall Field. Richard Harding Davis a numit expoziția „cel mai mare eveniment din istoria țării de la Războiul Civil încoace".[3]

Fără îndoială că în vara în care a avut loc expoziția mondială s-a întâmplat ceva magic, însă expoziția a avut și momente întunecate. Zeci de muncitori au fost răniți sau uciși în timpul construcției acestui vis, familiile lor fiind condamnate la sărăcie. Focul a mai ucis 15 oameni, iar un asasin a transformat ceremonia de închidere, care ar fi trebuit să fie cea mai mare sărbătoare a secolului, într-o mare înmormântare. S-au întâmplat și lucruri mai rele, cu toate că informațiile au apărut doar treptat. Printre lucrurile frumoase create de Burnham se plimbase un criminal. Mai multe tinere atrase la Chicago de expoziție și de perspectiva de a trăi pe cont propriu au dispărut, fiind văzute ultima oară în casa criminalului, o clădire ridicată în antiteză cu toate lucrurile prețuite de arhitecți. Burnham și colegii săi au aflat abia după expoziție despre scrisorile pline de durere în care erau descrise fiice care veniseră în oraș, pentru ca apoi nimeni să nu mai audă de ele. În presă au

apărut speculații cum că zeci de vizitatoare ale expoziției trebuie să fi dispărut în acea clădire. Până și membrii înrăiți ai Clubului Whitechapel, numit astfel după zona din Londra unde Jack Spintecătorul își vâna victimele, au fost șocați de ceea ce detectivii au găsit, în cele din urmă, în clădire și de faptul că asemenea evenimente oribile au rămas nedescoperite atâta vreme. S-a dat vina pe schimbările care se petreceau în acea perioadă în Chicago. În mijlocul nebuniei, nici nu-i de mirare că acțiunile unui medic tânăr și frumos au trecut neobservate. Odată cu trecerea timpului însă, până și cei mai obiectivi oameni au început să se gândească la el în termeni mai puțin raționali. El s-a descris ca fiind Diavolul și a susținut că forma sa fizică începuse să se modifice. Celor care l-au adus în fața justiției au început să li se întâmple lucruri ciudate, așa încât afirmațiile lui au părut plauzibile.

Pentru cei cu înclinații spre supranatural, moartea prim-juratului a fost suficient de elocventă.

*

Pe Burnham îl durea piciorul. Puntea trepida. Oriunde te aflai pe *Olympic*, puteai simți puterea celor 29 de cazane ale navei care se transmitea prin scheletul ambarcațiunii. Asta îți aducea minte constant – chiar și în cabine, în sălile de luat masa și în salonul de fumat, în ciuda eforturilor susținute de a face ca aceste încăperi să arate ca scoase din palatul Versailles sau dintr-un conac

în stil iacobin – că te aflai la bordul unei nave care era propulsată pe valurile albastre ale oceanului.

Burnham și Millet erau printre puținii constructori ai expoziției care se mai aflau în viață. Mulți pieriseră deja. Olmsted și Codman. McKim. Hunt. Atwood – în circumstanțe misterioase. Și acea dintâi dispariție, pe care Burnham încă nu reușea s-o înțeleagă. În curând n-avea să mai rămână nimeni în viață, iar expoziția va înceta să mai existe ca o amintire vie în creierul cuiva.

Dintre oamenii importanți, cine mai rămăsese în afară de Millet? Doar Louis Sullivan: înrăit, duhnind a alcool, plin de resentimente, dar care nu se dădea înapoi să treacă pe la biroul lui Burnham ca să-i ceară un împrumut sau ca să-i vândă o pictură sau o schiță.

Măcar Frank Millet părea puternic, sănătos și plin de umorul savuros care animase nopțile lungi din timpul construcției expoziției.

Stewardul s-a întors. Ceva în privirea lui se schimbase. Și-a cerut scuze. Tot nu putea trimite mesajul, a spus el, dar cel puțin acum avea o explicație. Nava pe care se afla Millet fusese implicată într-un accident. De fapt, a spus el, nava *Olympic* se îndrepta în acel moment spre nord cu toată viteza pentru a-i veni în ajutor, având instrucțiuni de a prelua pasagerii răniți și de a le acorda îngrijiri. Mai multe nu știa.

Burnham și-a mutat piciorul, s-a strâmbat și a așteptat să primească noi informații. Spera că, atunci când nava *Olympic* avea să ajungă la locul accidentului, îl va reîntâlni pe Millet și îl va asculta istorisind o

poveste revoltătoare despre călătorie. În liniștea din cabină, Burnham și-a deschis jurnalul.

În seara aceea și-a adus aminte de expoziție cu o claritate sporită.

PARTEA I. Muzica înghețată - CHICAGO, 1890–1891

Chicago, circa 1889

Orașul negru

Cât de ușor era să dispari: 1 000 de trenuri intrau sau ieșeau zilnic din Chicago. Multe dintre aceste trenuri aduceau tinere singure, care nu mai văzuseră niciodată un oraș, dar care sperau să-și facă un cămin într-unul dintre cele mai mari și mai dure orașe. Jane Addams, reformatoarea care a înființat Chicago Hull House, scria: „Niciodată în istoria civilizației n-a existat un număr atât de mare de tinere care au scăpat brusc de sub protecția căminului și li s-a permis să circule nesupravegheate pe străzile orașului și să lucreze în locuri străine“.[1] Femeile căutau de lucru ca dactilografe, stenografe, croitorese și țesătoare. Bărbații care le angajau erau în general cetățeni cinstiți care urmăreau să obțină eficiență și profit. Dar nu întotdeauna. Pe 30 martie 1890, un oficial de la First National Bank publica un anunț în secțiunea de oferte de locuri de muncă din *Chicago Tribune,* prin care informa stenografele despre „convingerea noastră tot mai fermă că nici un om de afaceri onorabil care este în toate mințile nu caută o stenografă blondă, frumoasă, singură în oraș sau care e dispusă să-și trimită fotografia. Toate aceste anunțuri poartă semnele vulgarității și nu considerăm că e

prudent ca doamnele să răspundă unor asemenea enunțuri necuviincioase."

Femeile mergeau la serviciu pe străzi pe care se aflau baruri, case de jocuri de noroc și bordeluri. Viciile prosperau cu îngăduința oficialităților. „Saloanele și camerele în care locuiau oamenii cinstiți erau (ca și acum) locuri mai degrabă plictisitoare", scria Ben Hecht spre sfârșitul vieții, încercând să explice această caracteristică durabilă a vechiului Chicago. „Într-un fel, era plăcut să știi că, în afara ferestrelor acestora, diavolul încă își făcea de cap."[2] Într-o analogie care se va dovedi extrem de potrivită, Max Weber a comparat orașul cu „o ființă umană a cărei piele a fost îndepărtată".[3]

Se întâmpla ca oamenii să moară adesea înainte de vreme, în condiții necunoscute. Fiecare dintre trenurile care intrau sau ieșeau din oraș contribuiau la asta în mare măsură. Puteai să cobori de pe trotuar și să fii ucis de trenul Chicago Limited. În fiecare zi, în medie, două persoane erau ucise la trecerile la nivel cu calea ferată din oraș. Rânile suferite erau groaznice. Pietonii găseau capete retezate. Mai erau și alte pericole. Tramvaiele cădeau de pe podurile basculante. Caii o luau la goană și trăgeau după ele trăsurile în mijlocul mulțimilor. Incendiile curmau o duzină de vieți omenești în fiecare zi. Ziarele foloseau cu precădere termenul de „prăjit" pentru a descrie morții în incendii. Apoi mai erau difteria, tifosul, holera, gripa. Și crima. În perioada expoziției, rata cu care bărbații și femeile se omorau a crescut brusc în întreaga țară, dar mai ales în Chicago, unde poliția s-a trezit că era lipsită de forța de muncă și

expertiza necesare pentru a gestiona numărul mare de omoruri. În primele șase luni ale lui 1892, în oraș s-au înregistrat aproape 800 de morți violente. Patru pe zi. Cele mai multe erau prozaice, survenite în urma jafurilor, a certurilor sau a geloziei de natură sexuală. Bărbații împușcau femei, femeile împușcau bărbați, iar copiii se împușcau între ei accidental. Dar toate puteau fi înțelese. Nimic care să se compare cu crimele din Whitechapel. Seria de cinci crime comise de Jack Spintecătorul în 1888 a sfidat orice explicație și a atras atenția cititorilor din întreaga Americă, care credeau că așa ceva nu se putea întâmpla și în propria ogradă.

Însă situația se schimba. Oriunde te uitai, limita dintre moral și imoral părea să se estompeze. Elizabeth Cady Stanton pleda pentru divorț. Clarence Darrow susținea dragostea liberă. O tânără pe nume Borden și-a ucis părinții.

Iar în Chicago, un medic tânăr și frumos a coborât dintr-un tren cu valiza lui de instrumente chirurgicale. A intrat într-o lume plină de gălăgie, fum și aburi, în care duhoarea vacilor și a porcilor uciși se simțea din plin. Și asta a fost pe placul său.

Scrisorile au sosit mai târziu, de la unii pecum Cigrand, William, Smythe și mulți alții la adresa sumbrului și ciudatului castel de pe Strada 63, colț cu Wallace, aceștia cerând stăruitor informații despre fiicele lor sau despre copiii fiicelor.

Era atât de ușor să dispari, atât de ușor să negi orice implicare, era atât de ușor, în tot fumul și gălăgia, să ascunzi că răul a prins rădăcini.

Acesta era orașul Chicago în ajunul celei mai mari sărbători din istorie.

„PROBLEMELE DE-ABIA ÎNCEP SĂ APARĂ“

În după-amiaza de luni, 24 februarie 1890, 2 000 de oameni s-au adunat pe trotuarul și pe strada din fața sediului ziarului *Chicago Tribune*, în vreme ce mulțimi la fel de mari s-au strâns la fiecare dintre cele 28 de cotidiene din oraș, precum și în holurile hotelurilor, în baruri și în birourile Western Union și Postal Telegraph Company. Printre cei aflați în fața ziarului *Chicago Tribune* erau oameni de afaceri, funcționari, comis-voiajori, stenografe, polițiști și cel puțin un frizer. Mesagerii erau pregătiți să țâșnească de îndată ce apărea vreo știre demnă de a fi relatată. Aerul era rece. Spațiile dintre clădiri erau pline de fum, iar vizibilitatea era redusă la câteva străzi. Din când în când, polițiștii făceau loc tramvaielor galbene din oraș, numite tramvaie pe cablu datorită cablului de sub pământ de care erau prinse. Căruțe pline cu mărfuri angro huruiau pe pavaj, trase de cai imenși cărora le ieșeau aburi pe nări în ceața înconjurătoare.

Așteptarea era electrizantă, pentru că Chicago era un oraș trufaș. În toate colțurile orașului oamenii se uitau la chipurile vânzătorilor, ale birjarilor, ale chelnerilor și ale băieților de serviciu pentru a vedea dacă s-a aflat deja

vestea și dacă era bună sau rea. Până în acel moment fusese un an bun. Populația orașului trecuse prima dată de cifra de un milion de locuitori, ceea ce făcea din Chicago al doilea cel mai populat oraș din țară după New York, deși locuitorii nemulțumiți ai Philadelphiei, care ocupaseră inițial locul al doilea, s-au grăbit să sublinieze că Chicago a trișat, anexându-și întinderi mari de teren chiar înainte de recensământul din 1890, recensământ care se organiza odată la zece ani. Chicago a ignorat înțepătura. Dacă ești mare, ești mare. Succesul ar fi înlăturat măcar percepția existentă în est cum că Chicago nu era decât o vâlcea plină de oameni lacomi, un loc de sacrificat porci; eșecul ar fi adus cu sine o umilință după care orașul nu avea să-și revină prea curând, dat fiind elanul cu care liderii săi se lăudaseră că Chicago va triumfa. Acest discurs, și nu briza persistentă dinspre sud-vest, a fost cel care l-a determinat pe editorul Charles Anderson Dana din New York să poreclească Chicago „Orașul vânturilor".[1]

În birourile lor de la ultimul etaj al clădirii Rookery, Daniel Burnham în vârstă de 43 de ani și partenerul său, John Root, care avea aproape 40, simțeau această energie mai acut decât majoritatea. Participaseră la discuții secrete, primiseră anumite asigurări și făcuseră incursiuni de recunoaștere în anumite zone periferice ale orașului. Erau cei mai importanți arhitecți din Chicago: fuseseră inițiatorii ridicării de construcții înalte și proiectaseră prima clădire din țară care a purtat numele de zgârie-nori; se părea că în fiecare an una dintre noile lor clădiri devenea cea mai înaltă din lume. Când s-au

mutat în clădirea Rookery, la intersecția dintre străzile LaSalle și Adams, o clădire luminoasă superbă proiectată de Root, au avut ocazia să se bucure de priveliștea cu lacul și orașul pe care n-o mai văzuseră decât muncitorii care o construiseră. Știau însă că evenimentul zilei avea potențialul de a face ca succesul lor să pară minor.

Vestea urma să vină prin telegraf de la Washington. Ziarul *Tribune* a obținut știrea de la unul dintre reporterii săi. Editorii, reporterii și tipografii lucrau la ediții „speciale", în vreme ce fochiștii alimentau cu cărbune cazanele preselor acționate de aburi. Un funcționar lipea pe fereastră fiecare buletin de știri care sosea, pentru ca trecătorii să-l poată citi.

La scurt timp după ora patru, ora standard a căilor ferate, la *Tribune* a sosit prima telegramă.

*

Nici măcar Burnham nu putea spune cu siguranță a cui a fost ideea. Părea că le venise deodată mai multora, intenția inițială fiind de a sărbători aniversarea a 400 de ani de la descoperirea Lumii Noi de către Columb prin organizarea unei expoziții mondiale. La început, ideea n-a prea prins. Mistuită de dorința de bogăție și de putere apărută după Războiul Civil, America nu părea interesată de sărbătorirea trecutului său îndepărtat. Însă în 1889 francezii au făcut ceva ce a speriat pe toată lumea.

Pe Champ de Mars, în Paris, Franța a deschis Expoziția Universală, o expoziție într-atât de mare, de fermecătoare și de exotică, încât vizitatorii plecau cu credința că nici o altă expoziție n-avea cum s-o depășească. În centrul expoziției se ridica un turn de fier care atingea 300 de metri în înălțime, mult mai înalt decât orice altă structură construită de om pe pământ. Acest turn nu doar că i-a asigurat creatorului său, Alexandre Gustave Eiffel, faima eternă, ci a și demonstrat că Franța surclasase Statele Unite în domeniul fierului și oțelului, în ciuda existenței podului Brooklyn, a căii ferate Horseshoe Curve și a altor realizări incontestabile ale inginerilor americani.

Singurele vinovate pentru această percepție erau chiar Statele Unite. La Paris, America nu s-a străduit prea mult să-și demonstreze talentele artistice, industriale și științifice. „Vom fi incluse în rândul acelor națiuni care s-au dovedit nepăsătoare față de aparențe“, scria corespondentul la Paris al ziarului *Chicago Tribune* pe 13 mai 1889. Alte națiuni, scria acesta, au construit exponate caracterizate de demnitate și stil, în timp ce expozanții americani au construit un melanj de pavilioane și chioșcuri fără orientare artistică și fără un plan unitar. „Rezultatul este un talmeș-balmeș trist de magazine, tarabe și bazaruri adesea neplăcute și care nu se potrivesc între ele.“ În schimb, Franța a făcut tot ce i-a stat în putință să-și asigure o glorie copleșitoare. „Celelalte națiuni nu sunt competitoare“, scria corespondentul, „ele sunt doar termene de comparație pentru Franța, iar sărăcia exponatelor lor potențează,

așa cum s-a și intenționat, desăvârșirea Franței, bogăția și splendoarea sa".

Până și Turnul Eiffel, despre care americanii invidioși au spus că este o monstruozitate care va sluți pentru totdeauna atrăgătorul peisaj al Parisului, s-a dovedit a avea o energie neașteptată, cu fundația ei lată și forma conică aducând cu o rachetă. Această umilință nu putea fi acceptată. Mândria Americii în ce privește puterea ei tot mai mare și statutul internațional au dus la creșterea în intensitate a patriotismului. Națiunea avea nevoie de o ocazie pentru a-i depăși pe francezi, în special pentru a „detrona turnul Eiffel". Dintr-odată, ideea găzduirii unei mari expoziții pentru a aniversa descoperirea Lumii Noi de către Columb a devenit irezistibilă.

Inițial, majoritatea americanilor au considerat că, dacă e să se țină o expoziție în onoarea rădăcinilor solide ale națiunii, asta trebuia să se întâmple în capitala țării, Washington. La început au fost de acord cu acest lucru până și editorii din Chicago. Însă, pe măsură ce ideea expoziției căpăta contur, și alte orașe au început s-o privească cu jind, în principal pentru statutul pe care avea să-l confere, pentru că statutul era o momeală puternică într-o epocă în care mândria celor din aceeași clasă nu era surclasată decât de mândria celor cu același sânge. Dintr-odată, atât New York, cât și St. Louis au dorit să găzduiască expoziția. Washingtonul a pretins că onoarea i se cuvine, pe motiv că acolo se afla guvernul, New Yorkul – pentru că acolo se întâmplau toate. Nimănui nu i-a păsat ce părere avea St. Louis, deși orașul a fost felicitat pentru îndrăzneală.

Mândria cetățenească nu era nicăieri mai puternică decât în Chicago, unde oamenii vorbeau despre „spiritul orașului Chicago“ ca despre o forță fizică și se mândreau cu viteza cu care reconstruiseră orașul după Marele Incendiu din 1871. Nu doar că îl reconstruiseră; îl transformaseră în cel mai important centru al comerțului, producției și arhitecturii din țară. Cu toate acestea, bogăția orașului nu reușise să schimbe percepția larg răspândită că Chicago era un oraș provincial, care prefera porcii măcelăriți în defavoarea lui Beethoven. New York era capitala culturală și a rafinamentului social, iar cetățenii proeminenți ai acestuia, precum și ziarele nu i-au permis niciodată orașului Chicago să uite asta. Expoziția, construită așa cum trebuie – dacă o depășea pe cea de la Paris – ar fi putut să distrugă acea părere o dată pentru totdeauna. După ce au văzut că New Yorkul a intrat în competiție, editorii cotidienelor din Chicago au început să pună întrebarea de ce *nu* Chicago? *Tribune* a avertizat că „șoimii, ulii, vulturii și alte fiare spurcate din New York, care se cațără, se târăsc și zboară, vor să pună mâna pe expoziție“.[2]

Pe 29 iunie 1889, primarul orașului Chicago, DeWitt C. Cregier, a anunțat formarea unei comisii cetățenești compuse din cei mai influenți 250 de locuitori. Comisia s-a întâlnit și a adoptat o rezoluție care se încheia cu următorul pasaj: „Oamenii care au pus umărul la construirea orașului Chicago își doresc expoziția și, pentru că pretenția lor e justă și argumentată, intenționează s-o obțină“.[3]

Ultimul cuvânt îl avea însă Congresul și sosise și momentul importantului vot.

*

Un angajat al ziarului *Tribune* s-a apropiat de fereastră și a lipit primul buletin de știri. Votul inițial clasase Chicago pe primul loc la mare distanță, cu 115 voturi față de cele 72 obținute de New York. Urmau St. Louis și apoi Washington. Unul dintre congresmeni s-a opus cu totul ideii organizării expoziției și, din pură răutate, a votat pentru Cumberland Gap. Când mulțimea din fața redacției *Tribune* a văzut că Chicago conducea New Yorkul cu 43 de voturi, a izbucnit în urale, fluierături și aplauze. Toată lumea știa totuși că orașului Chicago îi lipseau încă 38 de voturi pentru a obține majoritatea simplă necesară pentru a câștiga dreptul de a organiza expoziția.

Au urmat alte sesiuni de vot. Lumina zilei pălea. Trotuarele s-au umplut de bărbați și femei care plecau de la muncă. Dactilografele – femeile care lucrau la cele mai noi mașini de scris – ieșeau în valuri din Rookery, Montauk și alți zgârie-nori, purtând sub paltoane obișnuita bluză albă și fustă lungă neagră care aminteau de tastele mașinilor de scris Remington. Birjarii își blestemau și apoi își linișteau caii. Un angajat care aprindea felinare mergea zorit pe lângă mulțimile de oameni, aprinzând lămpile cu gaz din vârful stâlpilor de fontă. Dintr-odată, totul a prins culoare: tramvaiele galbene și uniformele albastre ale celor care livrau

telegrame și care treceau purtând genți pline de bucurie și de tristețe; birjarii care aprindeau felinarele roșii de noapte din spatele birjei; un leu aurit uriaș care stătea ghemuit în fața magazinului de pălării de peste drum. În clădirile înalte de deasupra, lămpile cu gaz și becurile electrice străluceau în amurg ca florile de regina-nopții.

Angajatul ziarului *Tribune* a apărut din nou în fereastra redacției, de data asta cu rezultatele celei de-a cincea sesiuni de vot. „Întunericul care învăluise mulțimea era dens și rece", observa un reporter.[4] New Yorkul câștigase 15 voturi, Chicago – doar șase. Diferența dintre ele se redusese. Frizerul care se afla în mulțime le-a spus celor din jur că voturile suplimentare obținute de New York trebuie să fi venit de la congresmenii care anterior votaseră cu St. Louis. Această revelație l-a determinat pe un locotenent din armată, Alexander Ross, să proclame: „Domnilor, sunt pregătit să afirm că orice persoană din St. Louis ar jefui o biserică." Altul a strigat: „Sau ar otrăvi câinele soției."[5] Mulți dintre cei prezenți au fost de acord cu această afirmație.

La Washington, reprezentanții New Yorkului, inclusiv Chauncey Depew, președintele companiei New York Central și unul dintre celebrii oratori ai momentului, au simțit că se produce o schimbare de atitudine și au cerut o pauză până a doua zi. Când a aflat de această solicitare, mulțimea adunată în fața redacției *Tribune* s-a pus pe huiduit și șuierat, interpretând mișcarea ca pe o încercare de a câștiga timp pentru a face lobby pentru obținerea mai multor voturi.

Moțiunea a fost respinsă, însă Camera a votat în favoarea unei scurte amânări. Mulțimea a rămas pe loc.

După a șaptea sesiune de vot, orașului Chicago îi lipsea un singur vot pentru a obține majoritatea. New Yorkul pierduse teren. Strada a fost cuprinsă de liniște. Birjele s-au oprit. Polițiștii au ignorat șirul tot mai lung de tramvaie care se întindeau la stânga și la dreapta, ca un uriaș șarpe argintiu. Pasagerii au coborât și s-au întors spre fereastra redacției *Tribune,* în așteptarea următorului anunț. Cablurile care zdrăngăneau sub pavaj contribuiau la crearea și la menținerea suspansului.

În curând, la fereastra ziarului *Tribune* a apărut un alt bărbat. Era înalt, subțire, tânăr și purta o barbă neagră. S-a uitat la mulțime fără nici o expresie pe chip. Într-o mână ținea o cutie cu clei, în cealaltă o perie și un buletin de știri. Nu se grăbea. A pus buletinul pe o masă, unde nu putea fi văzut, dar toți cei adunați acolo își dădeau seama ce se întâmplă după mișcările pe care le făcea din umeri. A deschis încet capacul cutiei cu clei. Era serios de parcă s-ar fi uitat la un sicriu. A dat metodic cu clei pe buletinul de știri. I-a luat ceva până l-a ridicat la nivelul ferestrei.

Expresia de pe chip nu i s-a schimbat. A fixat buletinul pe geam.

*

Burnham aștepta. Biroul său dădea spre sud, asemenea celui al lui Root, pentru a le satisface nevoia de lumină naturală, râvnită peste tot în Chicago, unde lămpile cu

gaz, care încă erau principala sursă de lumină artificială, de-abia reușeau să străpungă fumul nelipsit produs de cărbune. Becurile electrice, montate în instalații care combinau gazul și energia electrică, de-abia începeau să lumineze noile clădiri, dar, într-o oarecare măsură, asta nu făcea decât să sporească problema, pentru că necesitau instalarea unor generatoare în subsol, care funcționau pe bază de cărbune. Pe măsură ce lumina pălea, felinarele cu gaz de pe străzi și din clădiri dădeau o strălucire galbenă fumului. Burnham nu auzea decât șuieratul gazului în lămpile din biroul său.

Faptul că se afla acolo, că avea un post atât de apreciat, într-un birou aflat atât de sus deasupra orașului, ar fi fost o mare și plăcută surpriză pentru tatăl său trecut în lumea celor drepți.

Daniel Hudson Burnham s-a născut în Henderson, New York, pe 4 septembrie 1846, într-o familie devotată principiilor swedenborgiene: supunere, autosubordonare și lucru în slujba comunității. În 1855, pe când el avea nouă ani, familia s-a mutat la Chicago, unde tatăl său a înființat o afacere de succes cu medicamente angro. Burnham n-a fost un elev strălucit: „Documentele de la Old Central arată că nivelul cunoștințelor se situa adesea la nivelul de 55%", a descoperit un reporter, „și se pare că n-a ajuns niciodată la mai mult de 81%".[6] Cu toate acestea, a excelat la desen și desena întruna. Avea 18 ani când tatăl lui l-a trimis în est pentru a lua ore în particular în vederea admiterii la Harvard și la Yale. S-a dovedit că băiatul suferea de anxietate când venea vorba să susțină

examene. „Am mers la Harvard pentru a fi examinat cu doi oameni mai slab pregătiți ca mine“, a zis el. „Amândoi au trecut cu ușurință, iar eu am picat, după ce am trecut prin două sau trei examene fără să fiu în stare să scriu un cuvânt.“[7] Același lucru s-a întâmplat și la Yale. A fost respins la ambele școli. N-a uitat niciodată asta.

În toamna lui 1867, la vârsta de 21 de ani, Burnham s-a întors în Chicago. Și-a căutat de lucru într-un domeniu în care ar fi putut avea succes și a obținut un post de desenator tehnic la firma de arhitectură Loring & Jenney. Își găsise vocația, scria în 1868, și le-a spus părinților că voia să devină „cel mai mare arhitect din oraș sau din țară“.[8] Însă în anul următor a plecat în Nevada împreună cu câțiva prieteni pentru a-și încerca norocul în căutarea aurului. A fost un eșec. A candidat pentru parlamentul statului Nevada și a eșuat din nou. S-a întors falit în Chicago, într-un vagon de vite, și s-a angajat la firma unui arhitect pe nume L.G. Laurean. Apoi a venit octombrie 1871: o vacă, un felinar, confuzie și vânt. Marele Incendiu din Chicago a mistuit aproape 18 000 clădiri și a lăsat pe drumuri mai bine de 100 000 de oameni. Distrugerile însemnau lucru cu duiumul pentru arhitecții din oraș. Dar Burnham și-a dat demisia. A vândut sticlă, nu i-a mers. S-a făcut farmacist și apoi a renunțat. „Există“, scria el, „o înclinație în familia noastră de a te plictisi să faci același lucru o perioadă lungă“.[9]

Exasperat și îngrijorat, în 1872, tatăl lui Burnham și-a prezentat fiul unui arhitect pe nume Peter Wight, care a

apreciat talentul tânărului la desen și l-a angajat ca proiectant. Burnham avea 25 de ani. Îi plăcea de Wight și îi plăcea ce făcea; îi plăcea în special unul dintre ceilalți desenatori ai lui Wight, un sudist pe nume John Wellborn Root, care era cu patru ani mai tânăr decât el. Născut în Lumpkin, Georgia, pe 10 ianuarie 1850, Root fusese un copil-minune în domeniul muzical și învățase să cânte înainte să învețe să vorbească. În timpul Războiului Civil, în vreme ce Atlanta ardea mocnit, tatăl lui Root l-a trimis pe ascuns la Liverpool, în Anglia, la bordul unei nave confederate. Root a fost admis la Oxford, dar înainte de a se putea înmatricula, războiul s-a încheiat și tatăl său l-a chemat înapoi în America, la noua casă din New York, unde Root a studiat ingineria civilă la Universitatea din New York și a devenit desenator tehnic pentru arhitectul care ulterior a proiectat catedrala St. Patrick.

Burnham l-a simpatizat pe Root din prima clipă. Îi plăceau pielea lui albă și brațele musculoase, felul în care stătea la planșeta de desen. Au devenit prieteni, apoi parteneri. Au obținut primul venit cu trei luni înainte ca Panica din 1873 să distrugă economia țării. Dar de data asta Burnham nu s-a mai lăsat. Era ceva în parteneriatul cu Root care îi dădea curaj. Umplea un gol și le accentua punctele forte. Se străduiau să ducă la bun sfârșit lucrările contractate, dar, în același timp, lucrau și pentru firme deja cunoscute.

Într-o zi din 1874, în biroul lor a intrat un bărbat și într-un singur moment electrizant le-a schimbat viețile. Era îmbrăcat în negru și arăta normal, dar trecutul său

era plin de sânge, moarte și profit. Îl căuta pe Root, dar Root era plecat din oraș. Așa că a făcut cunoștință cu Burnham, căruia i s-a prezentat ca John B. Sherman.

N-a fost nevoie de o prezentare mai detaliată. Ca administrator al abatoarelor Union Stock Yards, Sherman conducea un imperiu însângerat cu 25 000 de angajați, bărbați, femei și copii, care sacrifica în fiecare an 14 milioane de animale. Aproape o cincime din populația orașului Chicago depindea direct și indirect de această companie pentru a supraviețui.

Lui Sherman i-a plăcut de Burnham. Îi plăceau puterea lui, ochii lui albaștri cu o privire fermă și încrederea cu care vorbea. Sherman a angajat firma să-i construiască un conac pe Bulevardul Prairie colț cu Strada 21, alături de casele altor magnați ai orașului Chicago și unde, din când în când, Marshall Field, George Pullman și Philip Armour puteau fi văzuți mergând pe jos la serviciu, un trio al titanilor îmbrăcați în negru. Root a proiectat o casă cu trei etaje, cu frontoane și cu un acoperiș triunghiular, din cărămidă roșie, gresie galbenă-bej, granit albastru și ardezie neagră; Burnham a cizelat desenele și a urmărit construcția. Se afla la intrarea în casă, evaluând lucrarea, când de el s-a apropiat un tânăr cu un aer ușor arogant și un mers țanțos ciudat – nu din cauza vanității, ci a unui defect congenital – și s-a prezentat ca fiind Louis Sullivan. Numele nu-i spunea nimic lui Burnham. Nu încă. Sullivan și Burnham au stat de vorbă. Sullivan avea 18 ani, Burnham, 28. Acesta i-a mărturisit lui Sullivan, confidențial, că n-avea de gând să se limiteze la

construirea de case. „Viziunea mea“, a spus, „este să dezvolt o afacere mare, care să se ocupe de lucruri mărețe și să aibă de-a face cu oameni de afaceri importanți, și să pun pe picioare o mare organizație, pentru că nu te poți ocupa de lucruri mărețe dacă n-ai o organizație“.[10]

Margaret, fiica lui John Sherman, a vizitat și ea șantierul. Era tânără, drăguță și blondă și l-a vizitat de multe ori sub pretextul că prietena ei, Della Otis, locuia peste drum. Margaret avea o părere foarte bună despre casă, dar cel mai mult îl admira pe arhitectul care părea să se simtă în largul lui printre grămezile de gresie și de lemn. Burnham s-a prins până la urmă, deși i-a luat ceva timp. A cerut-o în căsătorie. Ea a acceptat; curtarea a mers șnur. Apoi a izbucnit scandalul. Fratele mai mare al lui Burnham a falsificat niște cecuri, ceea ce a afectat afacerea cu medicamente angro a tatălui lor. Imediat, Burnham s-a dus la tatăl lui Margaret pentru a rupe logodna, pe motiv că nu putea s-o curteze pe fondul acestui scandal. Sherman i-a spus că-i respectă simțul onoarei, însă a respins solicitarea lui Burnham. El i-a spus calm: „În fiecare familie este câte-o oaie neagră.“[11]

Mai târziu, Sherman, bărbat însurat, a fugit în Europa cu fiica unui prieten.

Burnham și Margaret s-au căsătorit pe 20 ianuarie 1876. Sherman le-a cumpărat o casă pe Strada 43 colț cu Bulevardul Michigan, în apropiere de lac, dar, și mai important, în apropiere de abatoarele Stock Yards. Voia să-i fie aproape. Îl plăcea pe Burnham și era de acord

cu căsătoria, dar n-avea încredere deplină în tânărul arhitect și credea că Burnham bea prea mult.

Îndoielile lui Sherman în legătură cu caracterul lui Burnham nu-i influențau respectul pe care-l avea pentru talentul lui de arhitect. A comandat și alte clădiri. Ca o dovadă a încrederii, le-a cerut lui Burnham și lui Root să construiască intrarea principală în Union Stock Yards, care să reflecte importanța tot mai mare a companiei. Rezultatul a fost Poarta de Piatră, trei arcade din calcar Lemont acoperite cu cupru, iar în arcada centrală era cioplit bustul lui Sherman, taurul favorit al lui John Sherman, idee care i-a aparținut, fără îndoială, lui Root. Poarta a devenit un reper care a rezistat până în secolul XXI, la mult timp după ce ultimul porc a plecat spre cele veșnice pe rampa de lemn numită Podul Suspinelor.

Root s-a căsătorit, la rândul lui, cu fiica unuia dintre mai-marii companiei, însă a avut parte de o experiență nefericită. A proiectat o casă pentru John Walker, președintele companiei, și a cunoscut-o pe fiica acestuia, Mary. În perioada în care îi făcea curte, aceasta s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Boala a avansat rapid, dar Root i-a rămas devotat, deși era clar pentru toată lumea că se însura cu o femeie condamnată la moarte. Ceremonia a avut loc în casa proiectată de Root. O prietenă, poeta Harriet Monroe, aștepta alături de ceilalți oaspeți ca mireasa să-și facă apariția pe scări. Sora lui Monroe, Dora, era singura domnișoară de onoare. „Lunga așteptare ne-a speriat“, a spus Harriet Monroe, „dar, în sfârșit, mireasa, la brațul tatălui ei, a apărut ca o fantomă albă pe platforma de la mijlocul

scărilor și, vai, trăgând șovăielnic după ea trena grea de satin, a coborât scările late și s-a îndreptat spre bovindoul împodobit cu flori și viță-de-vie. Efectul a fost de o tristețe stranie". Mireasa lui Root era slabă și palidă și de-abia a reușit să-și șoptească jurămintele. „Veselia ei", a scris Harriet Monroe, „semăna cu niște bijuterii împodobind un craniu".[12]

După șase săptămâni, Mary Walker Root a murit. Doi ani mai târziu, Root s-a căsătorit cu domnișoara de onoare, Dora Monroe, și foarte probabil i-a frânt inima surorii acesteia, poeta. Fără îndoială că Harriet Monroe îl iubea și ea pe Root. Aceasta locuia în apropiere și îi vizita adesea la locuința lor din Astor Place. În 1896 a publicat o biografie a lui Root, care ar fi făcut și un înger să roșească. Ulterior, în memoriile ei, *A Poet's Life,* a descris mariajul lui Root cu sora sa ca fiind „atât de fericit încât și visurile mele de fericire, confirmate de acest exemplu, cereau o împlinire la fel de reușită și n-ar fi acceptat nimic mai puțin".[13] Dar Harriet nu și-a găsit niciodată perechea, dedicându-și, în schimb, viața poeziei. În cele din urmă, ea a înființat revista *Poetry*, prin intermediul căreia a contribuit la obținerea de către Ezra Pound a recunoașterii naționale.

Root și Burnham au prosperat. Asupra firmei lor s-a abătut un val de comenzi, în parte pentru că Root a reușit să rezolve o problemă care îi scosese din minți pe constructorii din Chicago încă de la întemeierea orașului. Rezolvând-o, a făcut ca orașul să devină locul de naștere al zgârie-norilor, în ciuda terenului care nu era deloc potrivit pentru așa ceva.

În anii 1880, Chicago a avut parte de o dezvoltare explozivă care a dus la creșterea prețurilor terenurilor până la niveluri inimaginabile, mai ales în zona centrală numită „Loop", după buclele făcute de liniile de tramvai. Pe măsură ce prețul terenului creștea, proprietarii de terenuri căutau modalități de a-și spori profiturile. Șansa le-a surâs.

Obstacolul fundamental care stătea în calea construirii pe verticală consta în capacitatea omului de a urca scări, mai ales după genul de mese pe care oamenii obișnuiau să le mănânce în secolul al XIX-lea, dar acest obstacol a fost depășit de apariția liftului și, la fel de important, de inventarea de către Elisha Graves Otis a unui mecanism de siguranță care să oprească lifturile aflate în cădere liberă. Cu toate acestea, au mai rămas câteva piedici, cea mai importantă fiind natura imposibilă a solului din Chicago, care l-a determinat pe un inginer să descrie provocarea de a construi fundații în Chicago ca fiind „probabil fără egal în lume, în privința perversității".[14] Stratul de rocă se afla la 38 de metri sub pământ, la o adâncime prea mare pentru a fi accesibil muncitorilor într-o manieră economică și sigură cu metodele de construcție disponibile în anii 1880. Între acest strat și suprafață se găsea un amestec de nisip și argilă atât de îmbibat cu apă, încât inginerii îi spuneau *gumbo*. Se lăsa și sub greutatea unor construcții modeste, ceea ce-i determina de obicei pe arhitecți să proiecteze clădirile în așa fel încât parterul să se intersecteze cu trotuarul la zece centimetri deasupra nivelului solului,

în speranța ca, atunci când clădirea se așeza și angrena și trotuarul, ele să se afle la același nivel.

Se cunoșteau doar două modalități de rezolvare a problemei solului: construirea de clădiri joase, pentru a evita problema, sau construirea de chesoane până la stratul de rocă. Această tehnică presupunea ca muncitorii să sape puțuri adânci, să consolideze pereții acestora și să le umple cu aer astfel încât presiunea ridicată să țină apa departe, un proces cunoscut prin aceea că ducea la cazuri mortale de embolie gazoasă și era folosit, în principal, de constructorii de poduri care n-aveau altă soluție. John Augustus Roebling a folosit chesoane, se știe, când a construit podul Brooklyn, dar acestea au fost folosite prima oară în Statele Unite între 1869 și 1874, când James B. Eads a construit un pod peste Mississippi în St. Louis. Eads a descoperit că muncitorii începeau să sufere de boala de decompresie la o adâncime de 18 metri, la aproximativ jumătate din adâncimea la care trebuia să coboare un cheson în Chicago. Dintre cei 352 de oameni care au lucrat la celebrul cheson din partea de est, 12 au murit din cauza presiunii, doi au rămas infirmi pe viață și alți 66 au fost răniți, o rată a accidentelor de peste 20%.

Dar proprietarii de terenuri din Chicago voiau profit, iar în centrul orașului profitul însemna înălțime. În 1881, un investitor din Massachusetts a angajat firma Burnham & Root să construiască cea mai înaltă clădire de birouri din Chicago, pe care intenționa s-o numească Montauk. Anterior, le dăduse prima mare comandă pentru o construcție în centrul orașului, clădirea de

șapte etaje Grannis Block. Burnham a spus că în această clădire „a început să se vadă originalitatea noastră... A fost o minune. Toată lumea mergea s-o vadă și orașul era mândru de ea".[15] Și-au mutat birourile la ultimul etaj al clădirii (o mișcare potențial fatală, se pare, dar nimeni nu știa asta la momentul respectiv). Brooks voia ca noua clădire să fie cu 50% mai înaltă „dacă", spunea el, „o poate susține pământul".[16]

În scurt timp, Brooks a început să-i agaseze pe cei doi parteneri. Acesta era pretențios și econom și părea să nu-i pese cum arăta clădirea, atâta vreme cât era funcțională. Le dădea instrucțiuni care au precedat cu mult celebra recomandare a lui Louis Sullivan că forma trebuie să servească funcționalitatea. „Scopul unei clădiri este utilitatea, nu frumusețea ei", scria Brooks. „Frumusețea trebuie să se adapteze funcției." Fațada nu trebuia să aibă nici un ornament, garguie sau fronton, pentru că ornamentele adună mizerie. Voia ca toate țevile să rămână descoperite. „E o greșeală să acoperi țevile, acestea trebuie să fie la vedere, iar dacă e necesar, să fie vopsite temeinic și frumos." Viziunea lui cumpătată avea în vedere și băile din clădire. Root a prevăzut dulapuri sub chiuvete. Brooks a obiectat că dulapul este „un loc numai bun în care să se adune mizeria și șoarecii".[17]

Cea mai dificilă parte a construcției clădirii Montauk a fost fundația. Inițial, Root plănuia să folosească o tehnică pe care arhitecții din Chicago o folosiseră încă din 1873 pentru a susține clădiri de dimensiuni obișnuite. Muncitorii urmau să ridice piramide de piatră

pe placa subsolului. Baza piramidei avea să distribuie sarcina și să reducă gradul de tasare a terenului; vârful îngust avea să susțină stâlpii de rezistență. Însă, pentru a susține zece etaje de piatră și cărămidă, piramidele trebuiau să fie imense, transformând subsolul într-un Gizeh de piatră. Brooks s-a opus. Voia ca subsolul să fie liber pentru cazane și generatorul de curent.

Probabil că soluția, cănd a fost descoperită de Root, a părut prea simplă ca să fie adevărată. În viziunea lui, trebuia să se sape până la primul strat de argilă suficient de tare, cunoscut sub numele de strat compact, unde urma să se toarne un strat de beton de aproape 60 de centimetri grosime. Deasupra, muncitorii aveau să monteze un strat de bare de oțel, de la un capăt la altul al plăcii de beton, iar deasupra, încă un strat în unghiuri drepte. Straturi succesive urmau să fie montate în același mod. Odată terminat, acest *grillage* de oțel avea să fie umplut și acoperit cu ciment Portland, pentru a obține o fundație lată și rigidă pe care Root a numit-o fundație plutitoare. Ceea ce propunea el era, de fapt, un strat de rocă artificială care avea și rol de podea a subsolului. Lui Brooks i-a plăcut ideea.

Odată construită, clădirea Montauk a fost atât de inedită, atât de înaltă, încât nu mai putea fi descrisă în termenii limbajului comun. Nimeni nu știe cine a inventat termenul, dar s-a potrivit, așa că Montauk a devenit prima clădire numită zgârie-nori. „Ce reprezintă Chartres pentru catedrala gotică“, scria Thomas Talmadge, critic și arhitect din Chicago, „asta

reprezintă Montauk Block pentru clădirile comerciale înalte".[18]

Era perioada de înflorire a invențiilor în arhitectură. Ascensoarele au devenit mai rapide și mai sigure. Producătorii de geamuri s-au specializat în producția de foi și mai mari de geam. William Jenney, de la firma Loring & Jenney, unde și-a început Burnham cariera în arhitectură, a proiectat prima clădire cu structură de rezistență metalică, în care sarcina de sprijinire a structurii a fost transferată de la pereții exteriori la un schelet de fier și oțel. Burnham și Root au înțeles că invenția lui Jenney i-a eliberat pe constructori de ultima dintre constrângerile fizice privind înălțimea. Au folosit-o pentru a construi clădiri tot mai înalte, orașe aflate în aer populate de o nouă rasă de oameni de afaceri, pe care unii îi numeau „locuitorii de pe culmi". Erau oameni care, scria Lincoln Steffens, „nu-și doreau un birou decât dacă se afla la înălțime, unde aerul e rece și proaspăt, unde priveliștea este largă și frumoasă și unde e liniște în timp ce-și conduc afacerile".[19]

Burnham și Root au devenit bogați. Nu bogați ca Pullman, nu atât de bogați încât să se numere printre vârfurile societății, alături de Potter Palmer și Philip Armour, sau pentru ca rochiile soțiilor lor să fie descrise în ziare, dar mai bogați decât s-ar fi așteptat, suficient cât Burnham să cumpere în fiecare an un butoi de vin bun de Madeira pe care-l învechea transportându-l de două ori în jurul lumii cu cargoboturi lente.

Pe măsură ce firma lor prospera, a început să iasă la lumină caracterul partenerilor. Burnham era un artist și

un arhitect, dar punctul său forte consta în capacitatea de a face rost de clienți și de a pune în practică proiectele elegante ale lui Root. Burnham era frumos, înalt și puternic, cu ochii de un albastru strălucitor, calități care atrăgeau precum un magnet clienții și prietenii. „Daniel Hudson Burnham a fost unul dintre cei mai chipeși bărbați pe care i-am văzut vreodată“, a spus Paul Starrett, care cândva avea să coordoneze construirea Empire State Building; în 1888 el s-a alăturat echipei Burnham & Root ca om bun la toate.[20] „Era ușor să-ți dai seama cum făcea rost de comenzi. Treaba era pe jumătate rezolvată datorită felului în care se comporta și arăta. Nu trebuia decât să afirme cel mai banal lucru pentru ca acesta să sune important și convingător.“ Starrett își amintea că era mișcat de sfatul rostit adesea de Burnham: „Nu face planuri mărunte; acestea nu posedă magia necesară pentru a *înfierbânta* sângele oamenilor.“[21]

Burnham a înțeles că Root era motorul artistic al firmei. Era de părere că Root era genial când venea vorba să-și imagineze rapid o construcție, cu toate elementele sale. „N-am mai văzut pe nimeni ca el în acest sens“, a spus Burnham. „Devenea absent și tăcut, cu o privire pierdută, și clădirea i se înfățișa în fața ochilor – fiecare piatră“.[22] În același timp, știa că pe Root nu-l prea interesa componenta de afaceri a arhitecturii și crearea de relații la Chicago Club și Union League, care se concretizau ulterior în comenzi.

Root cânta la orgă în fiecare duminică dimineață la Prima Biserică Prezbiteriană. Scria cronici de operă

pentru *Chicago Tribune*. Citea multe cărți de filosofie, știință, artă și religie și era cunoscut în înalta societate pentru abilitatea de a discuta pe aproape orice subiect cu multă inteligență. „Avea o forță conversațională extraordinară", a spus un prieten. „Părea să nu existe subiect pe care să nu-l fi studiat și pe care să nu-l cunoască în profunzime".[23] Avea un simț al umorului pronunțat. Într-o duminică dimineața a cântat la orgă pătruns de o seriozitate aparte. A trecut ceva timp până și-a dat cineva seama că piesa pe care o cânta era „Shoo, Fly"[1]. Când Burnham și Root erau împreună, a spus o femeie despre cei doi, „întotdeauna mi i-am imaginat ca pe un copac mare și puternic înconjurat de fulgere".[24]

Fiecare dintre cei doi recunoștea și respecta abilitățile celuilalt. Armonia rezultantă se reflecta în modul de funcționare a firmei care, după spusele unui istoric, lucra cu precizia mecanică a unui „abator", o aluzie potrivită, dată fiind apropierea profesională și personală a lui Burnham cu Stock Yards. Însă Burnham a creat și o cultură organizațională care a precedat-o pe cea care urma să apară abia peste un secol în companii. A pus să se construiască o sală de sport. În timpul pauzei de prânz, angajații jucau handbal. Burnham dădea lecții de scrimă. Root dădea recitaluri spontane la un pian închiriat. „La birou se muncea febril", spunea Starrett, „însă spiritul locului era unul încântător de liber, lejer și uman în comparație cu alte birouri în care am lucrat".[25]

Burnham știa că împreună cu Root au atins un nivel de succes la care n-ar fi ajuns nici unul pe cont propriu. Sincronicitatea cu care lucrau le-a permis să se apuce de

proiecte tot mai provocatoare și mai îndrăznețe, într-un moment în care ceea ce făceau arhitecții era în mare parte ceva nou, iar creșterile dramatice în înălțime și în greutate ale clădirilor sporeau riscul unui eșec catastrofal. Harriet Monroe scria: „Activitatea fiecăruia a devenit în mod constant din ce în ce mai necesară celuilalt".[26]

Odată cu firma a crescut și orașul. A devenit mai mare, mai înalt și mai bogat; dar și mai murdar, mai întunecos și mai periculos. Fumul și funinginea înnegreau străzile și, uneori, vizibilitatea era atât de redusă, că nu se vedea la mai mult de un cvartal distanță, mai ales iarna, când furnalele alimentate cu cărbune duduiau. Circulația neîntreruptă a trenurilor, a tramvaielor pe cablu, a trăsurilor – trăsuri ușoare cu patru roți, landouri, trăsuri Victoria, cupeuri, faetoane și dricuri – toate cu roți de fier care loveau pavajul ca niște ciocane – producea un vuiet constant care nu înceta până după miezul nopții și din cauza căruia nopțile de vară cu ferestrele deschise erau insuportabile. În cartierele sărace, gunoiul se aduna pe străduțe și se revărsa din tomberoane imense care deveneau adevărate festine pentru șobolani și muște. Miliarde de muște. Adesea cadavrele de câini, de pisici sau de cai rămâneau pe străzi. În ianuarie înghețau în poziții deprimante; în august, se umflau și se dezintegrau. Multe ajungeau în râul Chicago, principala arteră comercială a orașului. În cursul ploilor abundente, apa râului se revărsa într-un șuvoi murdar tocmai în lacul Michigan, la turnurile care marcau locul de unde porneau conductele care asigurau

apa potabilă a orașului. Când ploua, toate străzile care nu erau pavate cu macadam musteau de bălegar puturos de cai, noroi și gunoi care ieșea dintre bucățile de granit, precum puroiul dintr-o rană. Chicago îi uimea pe vizitatori și-i îngrozea. Editorul francez Octave Uzanne l-a numit „orașul imposibil, atât de extravagant, atât de satanic“.[27] Paul Lindau, scriitor și editor, l-a descris ca fiind „un spectacol uriaș al ororii absolute, dar extraordinar de acut“.[28]

Burnham iubea orașul Chicago pentru șansele pe care le oferea, însă a început să-l privească cu precauție. În 1886, el și Margaret aveau deja cinci copii: două fete și trei băieți, ultimul, un băiat pe nume Daniel, născut în februarie. În anul acela, Burnham a cumpărat o fermă veche pe malul lacului, în satul liniștit Evanston, numit de unii „Atena suburbiilor“. Casa avea 16 camere pe două etaje, era înconjurată de „copaci bătrâni superbi“ și se afla pe o fâșie lungă de teren care se întindea până la lac. A cumpărat-o în ciuda opoziției inițiale a soției și a tatălui acesteia și nu i-a spus nici chiar mamei sale că intenționa să se mute până ce tranzacția n-a fost finalizată. Mai târziu i-a cerut scuze în scris. „Am făcut-o“, explica el, „pentru că nu mai suport să-mi știu copii pe străzile din Chicago…“[29]

Burnham și Root au cunoscut succesul fără prea mari eforturi, însă au avut parte și de încercări. În 1885, un incendiu a distrus Block Grannis, clădirea lor emblematică. Cel puțin unul dintre ei se afla în birou în momentul acela și a reușit să scape coborând pe scările cuprinse de flăcări. Apoi s-au mutat la ultimul etaj al

clădirii Rookery. Trei ani mai târziu, un hotel pe care îl proiectaseră în Kansas City s-a prăbușit în timpul construcției, iar mai mulți bărbați au fost răniți și unul ucis. Burnham a fost devastat. Primăria a declanșat o anchetă care s-a concentrat pe proiectul clădirii. Burnham s-a confruntat prima dată în carieră cu oprobriul public. I-a scris soției sale: „Nu trebuie să-ți faci griji în privința asta, indiferent ce scriu ziarele. Fără îndoială că vom fi blamați și vom avea multe necazuri până să ieșim din această situație, dar vom trece peste toate simplu, deschis, cu curaj; numai de noi depinde."[30]

Experiența l-a afectat profund, în special faptul că i-a fost pusă sub semnul întrebării competența de către un birocrat asupra căruia n-avea nici o influență. „Medicul legist", îi scria el lui Margaret la trei zile de la prăbușire, „este un doctoraș dezagreabil, o slugă politică fără minte, care îmi provoacă suferință". Burnham era trist, se simțea singur și voia să plece acasă. „Tânjesc să fiu acolo, să fiu din nou liniștit, alături de tine."[1]

În aceeași perioadă au mai primit o lovitură, de altă natură însă. Deși Chicago își câștiga cu repeziciune recunoașterea ca motor al industriei și comerțului, liderii săi erau puternic afectați de campania de ponegrire venită dinspre New York, cum că orașul avea puține valori culturale. Pentru a rezolva această problemă, un cetățean important al urbei, Ferdinand W. Peck, a propus construirea unei săli de spectacole atât de mari și cu o acustică perfectă, încât să pună capăt cârcotelilor venite dinspre Est și să facă profit. În viziunea lui Peck, acest teatru uriaș avea să fie integrat

într-o construcție mai mare care cuprindea un hotel, o sală de recepții și birouri. Arhitecții care au luat masa la Kinsley's Restaurant, echivalentul din Chicago al restaurantului Delmonico's din New York, au fost de acord că acesta ar fi cel mai important proiect arhitectural din istoria orașului și că, cel mai probabil, va fi atribuit firmei Burnham & Root. Și Burnham credea la fel.

Peck l-a ales pe arhitectul Dankmar Adler din Chicago. Peck știa că, dacă acustica nu era bună, clădirea avea să fie un eșec, indiferent cât de impunătoare ar fi fost la final. Adler era singurul care demonstrase anterior că înțelegea adecvat principiile proiectării acustice. „Burnham n-a fost mulțumit", scria Louis Sullivan, care era acum partenerul lui Adler, „și nici John Root n-a fost tocmai în extaz".[32] Când Root a văzut primele schițe ale clădirii Auditorium, a spus că i s-a părut că Sullivan avea să „strice încă o fațadă cu ornamente".[33]

Încă de la început, între cele două firme a existat tensiune, deși nimeni n-avea de unde să știe că va izbucni, câțiva ani mai târziu, într-un atac virulent al lui Sullivan la adresa celor mai importante realizări ale lui Burnham, asta după ce cariera lui Sullivan s-a sfârșit într-o mare de alcool și regrete. Deocamdată tensiunea era subtilă, o vibrație, asemenea scârțâitului neauzit al oțelului suprasolicitat. Aceasta era cauzată de convingerile diferite despre natura și scopul arhitecturii. Sullivan se vedea în primul rând ca un artist, un idealist. În autobiografia sa, în care vorbea despre el însuși la

persoana a treia, s-a descris ca fiind „un inocent cu inima înfășurată în arte, filosofie, religie, în bucuriile provocate de frumusețea naturii, în căutarea esenței umane, în credința profundă în generozitatea puterii".[34] Pe Burnham l-a numit „un negustor extraordinar", obsedat să construiască cele mai mari, mai înalte și mai scumpe clădiri. „Era grosolan, lipsit de tact și grosolan."[35]

Muncitorii au început construcția clădirii Auditorium pe 1 iunie 1887. Rezultatul a fost o construcție opulentă care, în acel moment, era cea mai mare clădire privată din America. Sala de teatru avea peste 4 000 de locuri, cu 1 200 mai multe decât Metropolitan Opera House din New York. Și avea aer condiționat, grație unui sistem care sufla aer peste gheață. În clădire se mai aflau birouri, o sală de recepții imensă și un hotel cu 400 de camere luxoase. Un călător din Germania își amintea că putea să ceară prosoape, produse de papetărie, apă cu gheață, ziare, whisky sau un lustruit de pantofi prin simpla învârtire a unui buton. A devenit cea mai faimoasă clădire din Chicago. Președintele Statelor Unite ale Americii, Benjamin Harrison, a luat parte la ceremonia de inaugurare.

În cele din urmă, aceste obstacole s-au dovedit minore pentru Burnham și Root. Aveau să se întâmple și lucruri mai rele, și încă în viitorul apropiat, dar pe 14 februarie 1890, ziua votului pentru marea expoziție, se părea că partenerilor le era sorit să ducă o viață plină de succes.

*

În fața redacției ziarului *Tribune* era liniște. Mulțimea a avut nevoie de câteva momente pentru a procesa știrea. Un bărbat cu o barbă lungă a fost printre primii care a avut o reacție. Jurase să nu se radă până ce Chicago nu primea dreptul de a organiza expoziția. Acum s-a urcat pe treptele clădirii alăturate a Union Trust Company Bank. Când a ajuns în capul scărilor a scos un țipăt pe care un martor l-a asemănat cu sunetul scos de o rachetă. Și alți oameni din mulțime i-au urmat exemplul și, în curând, 2 000 de bărbați, femei și câțiva copii – majoritatea curierilor de telegrame și mesageri – au izbucnit în urale care au inundat canionul de cărămidă, piatră și sticlă ca o viitură. Mesagerii s-au împrăștiat să ducă știrea mai departe, în vreme ce în tot orașul curierii de telegrame o luau la picior sau se urcau pe bicicletele lor „sigure“ marca Pope și porneau de la birourile companiilor Postal Telegraph și Western Union, unul către Hotelul Grand Pacific, altul către Palmer House, alții către Richelieu, Auditorium, Wellington, către superbele case de pe străzile Michigan și Prairie, către cluburi – Chicago, Century, Union League – și spre bordelurile scumpe, în special cel ținut de Carrie Watson, cu tinere frumoase și șampanie care curgea în valuri.

Unul dintre ei și-a croit drum prin bezna unei alei neluminate care mirosea a fructe putrede și unde nu se auzea nimic altceva decât șuieratul îndepărtat al lămpilor cu gaz de pe strada pe care o lăsase în urmă. A găsit o ușă, a bătut și a intrat într-o cameră plină de bărbați, unii tineri, alții bătrâni, care vorbeau toți

deodată, unii dintre ei fiind beți bine. În mijlocul camerei, pe post de bar era un sicriu. Lumina era mică și provenea de la niște arzătoare cu gaz ascunse în spatele unor cranii montate pe pereți. Prin cameră erau împrăștiate și alte cranii. Pe perete atârna un laț de spânzurătoare, alături de tot felul de arme și o pătură pătată cu sânge.

Aceste artefacte împodobeau sediul Clubului Whitechapel, numit astfel după mahalaua din Londra unde Jack Spintecătorul comisese crimele cu doi ani înainte. Președintele clubului avea titlul oficial de Spintecător; membrii clubului erau, în principal, jurnaliști, care veneau la întâlniri cu povești despre crime, culese de pe străzile orașului. Armele de pe perete fuseseră folosit în crime reale și le fuseseră puse la dispoziție de către polițiști din Chicago; craniile proveneau de la un alienat dintr-un ospiciu din apropiere; pătura fusese adusă de un membru care intrase în posesia ei în timp ce relata de pe teren o bătălie între armată și indienii Sioux.

Când au aflat că Chicago a fost desemnat câștigător, bărbații din Clubul Whitechapel au compus o telegramă adresată lui Chauncey Depew, care, mai mult decât oricine, simboliza New Yorkul și campania dusă de oraș pentru a câștiga dreptul de a organiza expoziția. Depew le promisese mai devreme membrilor Clubului Whitechapel că, dacă Chicago va câștiga, va veni la următoarea întâlnire a clubului pentru a fi ciopârțit de însuși Spintecătorul – metaforic, presupunea el, deși cum puteai fi sigur de ceva la Clubul Whitechapel?

Sicriul clubului, de exemplu, fusese folosit odată pentru a transporta trupul unui membru care se sinucisese. După ce i-au ridicat trupul, membrii clubului l-au transportat până la Indiana Dunes de lângă lacul Michigan, unde au înălțat un rug imens. Au așezat trupul în vârful rugului și i-au dat foc. Cu torțe în mâini și îmbrăcați în robe negre cu glugă, au dat ocol focului, cântându-i imnuri mortului printre înghițituri de whisky. Clubul mai avea obiceiul să trimită oameni în robe să răpească celebrități care se aflau în vizită și să le ducă cu o trăsură neagră cu geamuri acoperite, fără să spună o vorbă.

Telegrama trimisă de club a fost primită de Depew în Washington la 20 de minute după votul final, tocmai când delegația trimisă de Chicago în Congres începuse să sărbătorească victoria la hotelul Willard din apropierea Casei Albe. În telegramă se întreba: „Când vă vom vedea pe masa noastră de disecție?“[36]

Depew a trimis imediat un răspuns: „Vă stau la dispoziție când doriți și, după evenimentele de azi, sunt pregătit să-mi donez trupul oamenilor de știință din Chicago.“

Deși a acceptat înfrângerea cu eleganță, Depew se îndoia că cei din Chicago înțelegeau cu adevărat ce-i aștepta. „Cea mai frumoasă expoziție din timpurile moderne sau chiar din vremurile de demult s-a încheiat, încununată de succes, la Paris“, a declarat el pentru *Tribune*. „Orice veți face va fi comparat cu această expoziție. Dacă va fi la fel de bună, va fi un succes. Dacă veți reuși s-o faceți mai bine, va fi un triumf. Dacă nu vă

veți ridica la același nivel, poporul american vă va considera răspunzători pentru că v-ați asumat un lucru de care nu sunteți în stare."[37]

„Fiți atenți", i-a avertizat. „Aveți grijă!"

*

Chicago a înființat repede o corporație, Compania Expoziției Mondiale Columbiene, care să finanțeze și să construiască expoziția. Oficialitățile au dat de înțeles foarte clar, dar discret, că Burnham și Root vor fi proiectanții principali. Sarcina de a restabili sentimentul mândriei și importanței naționale după expoziția de la Paris i-a revenit orașului Chicago care, la rândul său, a transferat-o hotărât, chiar dacă discret deocamdată, către ultimul etaj al clădirii Rookery.

Un eșec era de neconceput. În cazul în care expoziția era un eșec, Burnham știa că onoarea națiunii ar fi fost afectată, Chicago ar fi fost umilit și propria firmă ar fi suferit o lovitură fatală. Peste tot în jurul lui Burnham erau oameni – un prieten, un editor, un coleg de club – care-i spuneau că națiunea se aștepta la ceva extraordinar de la această expoziție. Și într-un timp record. Construcția clădirii Auditorium durase aproape trei ani, iar Louis Sullivan ajunsese în pragul epuizării fizice. Burnham și Root trebuiau acum să construiască un întreg oraș în cam tot atâta timp – și nu un oraș oarecare, ci unul care să depășească în splendoare expoziția de la Paris. În plus, expoziția trebuia să aducă

și profit. Printre oamenii de frunte din Chicago, profitul era o chestiune de onoare personală și civică.

După standardele arhitecturale tradiționale, provocarea părea imposibilă. Nici un arhitect n-ar fi reușit de unul singur, dar Burnham credea că împreună cu Root dispuneau de voința și de capacitatea de organizare și de proiectare necesare pentru a duce sarcina la bun sfârșit. Împreună sfidaseră gravitația și îi dăduseră de capăt solului moale al orașului Chicago, schimbând pentru totdeauna caracterul vieții urbane; acum, împreună, aveau să construiască expoziția și să schimbe cursul istoriei. Puteau reuși pentru că trebuiau să reușească, dar provocarea era colosală. Discursul lui Depew legat de expoziție a devenit plictisitor în curând, însă el a reușit să surprindă cu istețime și concizie adevărata natură a situației. „Chicago este ca un bărbat care se căsătorește cu o femeie cu 12 copii", a spus el. „Problemele de-abia acum încep."[38]

Însă nici măcar Depew n-a prevăzut adevărata amploare a forțelor care-i presau pe Burnham și Root. Deocamdată, ei vedeau doar cele două dimensiuni fundamentale ale provocării, timpul și banii, iar acestea erau suficient de împovărătoare.

Ce s-a întâmplat e demn de imaginația lui Poe.

Cele necesare

Într-o dimineață de august, în 1886, când din caldarâm se ridica o căldură intensă ca febra unui copil, un bărbat pe nume H.H. Holmes a intrat într-una din gările orașului Chicago. Aerul era stătut, nu se simțea nici o adiere și mirosea a piersici putrede, a balegă de cal și a antracit de Illinois ars. O jumătate de duzină de locomotive stăteau în depou aruncând aburi pe cerul deja galben.

Holmes a cumpărat un bilet până într-un orășel numit Englewood din districtul Lake, o localitate cu 200 000 de locuitori aflată la sud de Chicago. Din localitate făceau parte abatoarele Union Stock Yards și două parcuri mari: Washington Park, cu peluze, grădini și o pistă populară de curse, și Jackson Park, un loc părăsit, neamenajat, aflat pe malul lacului.

În ciuda căldurii, Holmes avea un aer proaspăt și vioi. În timp ce traversa gara, ocheadele pe care i le aruncau tinerele cădeau în jurul lui precum niște petale purtate de vânt.

Avea un mers apăsat și era îmbrăcat bine, dând senzația de bogăție și împlinire. Avea 26 de ani, 1,70 metri înălțime și cântărea doar 70 de kilograme.[1] Avea părul negru și niște ochi albaștri uimitori, care la un moment dat fuseseră comparați cu ai unui hipnotizator. „Ochii sunt foarte mari și larg deschiși", observa mai târziu un medic pe nume John L. Capen. „Sunt albaștri. Ucigașii pricepuți, la fel ca bărbații pricepuți din alte domenii, au ochi albaștri." Capen a mai remarcat buzele subțiri, acoperite de o mustață neagră și bogată. Însă urechile lui Holmes i s-au părut uimitoare. „Este o

ureche incredibil de mică, al cărei vârf are forma pe care sculptorii din vechime obișnuiau s-o dea pentru a indica răutatea și depravarea, când sculptau satiri."În general, nota Capen, „e construit după un tipar foarte delicat".[2]

Pentru femeile care încă nu-i cunoșteau obsesiile intime, era de o delicatețe atrăgătoare. Încălca regulile curente referitoare la intimitate: stătea prea aproape, se uita prea intens, atingea prea mult și pentru prea mult timp. Iar femeile îl adorau pentru asta.

A coborât din tren în inima Englewoodului și, pentru câteva momente, s-a uitat în jur. S-a oprit la intersecția Străzii 63 cu Wallace. Pe un stâlp de telegraf de la colțul străzii era prinsă cutia de alarmă în caz de incendiu, având numărul 2475. În depărtare se zăreau câteva case cu trei etaje aflate în construcție. Auzea bocăniturile ciocanelor. Copacii plantați recent erau înșirați în linie, dar căldura și ceața îi făceau să arate ca niște soldați care au răbdat prea mult de sete în deșert. Nu se simțea nici o adiere, iar aerul era umed și mirosea a lemn-dulce ars de la macadamul proaspăt pus. La colțul străzii se afla un magazin pe a cărui firmă scria Drogheria E.S. Holton.[3]

A luat-o la pas. A ajuns pe strada Wentworth, care se întindea de la nord la sud și care era principala arteră comercială din Englewood, ticsită de cai, căruțe și faetoane. La intersecția Străzii 63 și Wentworth a trecut pe lângă o remiză de pompieri care adăpostea Secția de Pompieri nr. 51. Alături era o secție de poliție. Câțiva ani mai târziu, un locuitor lipsit de simțul macabrului scria: „Deși uneori poliția era foarte utilă în districtul Stock Yards, Englewood ducea o viață tihnită, fără prea

mare nevoie de prezența polițiștilor, poate doar pentru a da culoare peisajului și a avea grijă ca vacile să nu fie deranjate din păscut."[4]

Holmes a revenit pe strada Wallace, unde a văzut firma drogheriei Holton. Intersecția era traversată de linii de tren. Un paznic stătea acolo, cu ochii mijiți de la soare, urmărind trenurile, și la fiecare câteva minute cobora o barieră când trecea o locomotivă pufăind. Drogheria se afla în colțul nord-vestic al intersecției dintre Wallace și Strada 63. Vizavi de strada Wallace se afla un teren viran mare.

Holmes a intrat în magazin, unde a găsit-o pe doamna Holton, o femeie în vârstă. A simțit că aceasta era vulnerabilă, așa cum un alt bărbat ar fi simțit dâra de parfum lăsată în urmă de o femeie. S-a prezentat ca fiind doctor și farmacist și a întrebat-o pe femeie dacă nu cumva avea nevoie de ajutor în magazin. A vorbit încet, zâmbind permanent, și a fixat-o cu ochii lui albaștri.[5]

Cum se pricepea să facă conversație, în curând ea i-a destăinuit durerea ei cea mai mare. Soțul ei, care se afla în apartamentul de la etaj, suferea de cancer și era pe moarte. I-a mărturisit că devenise o povară să se ocupe de magazin și să aibă grijă și de el.

Holmes a ascultat-o cu ochii umezi. I-a atins brațul. Ar putea prelua din povară, i-a spus. Și nu doar atât – ar putea transforma drogheria într-o afacere înfloritoare care să bată concurența.

Privirea lui era extrem de clară și de albastră. Femeia i-a răspuns că trebuia să discute cu soțul ei.

*

Aceasta a urcat la etaj. Era o zi fierbinte. Muștele se odihneau pe pervazul ferestrei. Afară s-a auzit huruitul unui alt tren care traversa intersecția. Funinginea și fumul treceau prin fața ferestrei ca o ceață murdară. Avea să vorbească cu soțul ei, da, însă el era pe moarte și ea era cea care se ocupa de magazin și preluase responsabilitățile, așa c-a luat o decizie.

Gândul la tânărul doctor îi dădea un sentiment de mulțumire pe care nu-l mai simțise de multă vreme.

*

Holmes mai fusese la Chicago, dar numai în trecere. Orașul îl impresionase, a spus el mai târziu, ceea ce era surprinzător, pentru că, de obicei, nimic nu-l surprindea, nimic nu reușea să-l miște. Evenimentele și persoanele îi atrăgeau atenția așa cum obiectele în mișcare atrag atenția unui amfibian: prima dată estima automat distanța, apoi evalua valoarea și apoi lua decizia de a acționa sau de a nu face nimic. Când, în sfârșit, a decis să se mute în Chicago, încă se folosea de numele lui real, Herman Webster Mudgett.

La fel ca majoritatea oamenilor, primul lui contact senzorial cu Chicago a fost putoarea incredibilă care se simțea tot timpul lângă Union Stock Yards, o adiere de putrefacție și păr ars, „un miros primitiv", scria Upton Sinclair, „crud și brut; era greu, aproape rânced, senzual și puternic".[6] Cei mai mulți îl găseau respingător. Cei

puțini care îl găseau revigorant erau de obicei bărbați care se scăldaseră în „râul morții“ din oraș, după exprimarea lui Sinclair, și reușiseră să găsească în el mari bogății.[7] Ar fi tentant să ne imaginăm că moartea și sângele l-au făcut pe Mudgett să se simtă binevenit, dar e mai plauzibil să presupunem c-a avut sentimentul că, în sfârșit, a găsit orașul care permitea o gamă mai bogată de comportamente decât cele tolerate la Academia Gilmanton din New Hampshire, orașul unde se născuse și unde băiețelul mic, ciudat și extrem de inteligent își petrecuse copilăria – și unde, în consecință, căzuse pradă imaginației sadice a colegilor săi.

Un episod anume i-a rămas viu în amintire toată viața. Avea cinci ani și era îmbrăcat prima oară în costum când părinții l-au trimis la școală să-și înceapă studiile. „În fiecare zi trebuia să trec prin fața cabinetului unui medic din localitate, a cărui ușă era foarte rar închisă“, scria el mai târziu. „Aveam o aversiune specială pentru acel loc, parțial pentru că, în mintea mea, era asociat cu sursa tuturor acelor amestecuri grețoase care mă terorizaseră în copilărie (pentru că asta se întâmpla înainte să apară medicamentele pentru copii) și, parțial, din cauza unor zvonuri vagi care-mi ajunseseră la ureche legate de ce se afla înăuntru.“[8]

Într-adevăr, un cabinet medical putea fi un loc groaznic în vremurile acelea. Toți medicii erau, într-un fel, niște amatori. Cei mai buni cumpărau cadavre pe care le studiau. Plăteau cu banii jos, fără nici o rezervă, și păstrau anumite părți interesante ale organelor

afectate de boală în niște borcane mari și transparente. În cabinete atârnau schelete, pentru a putea face ușor trimiteri anatomice; unele dintre acestea aveau mai mult decât un rol funcțional, fiind adevărate opere de artă extrem de detaliate, extrem de precis îmbinate – fiecare os albit era prins de următorul cu sârmă de alamă, sub un craniu care rânjea cu blândețe –, încât păreau gata s-o ia la fugă clămpănind pe stradă ca să prindă următorul tramvai pe cablu.

Doi copii au aflat de teama lui Mudgett și într-o zi l-au prins și l-au târât în cabinetul doctorului, în timp ce el „se zbătea și țipa". „Nu s-au lăsat", scria Mudgett, „până nu m-au pus față în față cu unul dintre scheletele rânjite, care părea gata să mă prindă".[9]

„A fost o răutate să-i faci așa ceva unui copil mic și cu o sănătate fragilă", scria el, „dar s-a dovedit fi o metodă eroică de tratament, menită, în cele din urmă, să mă vindece de temerile mele și să inculce în mine, în primul rând, un sentiment puternic de curiozitate și, în al doilea rând, dorința de a învăța, care, după mulți ani, a avut drept consecință faptul c-am îmbrățișat profesia de medic".

Probabil că incidentul a avut loc, însă sub o altă formă. Cel mai probabil, cei doi băieți mai mari au descoperit că victima lor de cinci ani n-a fost prea afectată; că nu numai că nu s-a zbătut și n-a țipat, ci a privit scheletul cu o apreciere detașată.

Când și-a îndreptat din nou privirea spre răpitori, aceștia au fost cei care au fugit.

*

Gilmanton era un mic sat din zona lacurilor din New Hampshire, suficient de izolat încât locuitorii să nu aibă acces zilnic la ziare și să nu audă decât arareori șuieratul trenurilor. Mudgett avea un frate și o soră. Tatăl său, Levi, era fermier, așa cum fusese și tatăl lui Levi. Părinții lui Mudgett erau metodiști devotați și reacționau la comportamentele neadecvate cu nuiaua și cu rugăciuni, după care urma izolarea în pod și o zi fără dreptul de a vorbi și fără mâncare. Mama insista adesea ca băiatul să se roage cu ea în camera ei, apoi îl înconjura cu o pietate sfioasă.

După cum recunoștea chiar el, era „băiatul mamei".[10] Și-a petrecut mult timp singur, în camera sa, citind Jules Verne și Edgar Allan Poe și inventând lucruri. A construit un mecanism care funcționa pe bază de vânt și care scotea zgomote menite să sperie păsările de pe pământurile familiei și și-a propus să creeze un perpetuum mobile. Și-a ascuns comorile preferate în niște cutiuțe, printre acestea aflându-se primul dinte scos și o fotografie cu „drăguța lui de 12 ani"[11], însă mai târziu s-a speculat că aceste cutii conțineau și lucruri mai macabre, cum ar fi cranii de mici animale pe care le-ar fi schilodit și disecat pe viu în pădurea din jurul satului Gilmanton. Aceste speculații s-au bazat pe lecțiile dure învățate în secolul XX despre comportamentul copiilor asemănători lui. Singurul prieten apropiat al lui Mudgett era un băiat pe nume

Tom, care a murit în urma unei căzături în timp ce se jucau într-o casă abandonată.[12]

Mudgett și-a scrijelit inițialele pe un ulm bătrân de la ferma bunicului său, unde familia însemna cu crestături în tocul ușii cât mai crescuse în înălțime. Prima crestătură e la mai puțin de 90 de centimetri. Unul dintre lucrurile care-i plăceau cel mai mult era să se cațăre până pe o creastă înaltă și să strige pentru a produce ecou. A făcut comisioane pentru un „fotograf ambulant" care a poposit o vreme și în Gilmanton. Bărbatul șchiopăta și s-a bucurat să primească ajutor. Într-o dimineață, fotograful i-a dat lui Mudgett o bucată ruptă de lemn și i-a cerut s-o ducă la bărbatul din sat care făcea căruțe ca să i-o înlocuiască. Când Mudgett s-a întors cu bucata cea nouă, l-a găsit pe fotograf stând lângă ușă, pe jumătate dezbrăcat. Fără nici un avertisment, fotograful și-a scos unul dintre picioare.[13]

Mudgett a fost uimit. Nu mai văzuse până atunci un membru artificial și a urmărit atent cum fotograful a băgat noua bucată de lemn într-o porțiune a piciorului. „N-aș fi fost mai surprins nici dacă, în continuare, și-ar fi scos și capul în același mod misterios", scria Mudgett.[14]

Ceva din expresia lui Mudgett i-a atras fotografului atenția. Într-un picior, s-a îndreptat spre aparatul de fotografiat și s-a pregătit să-i facă o poză lui Mudgett. Înainte să deschidă diafragma, a ridicat piciorul fals și l-a fluturat în fața băiatului. După câteva zile, când fotografia a fost gata, i-a dat-o lui Mudgett.

„Am păstrat-o mulți ani", scria Mudgett, „și încă mai am în fața ochilor chipul slăbuț, pe care se citea teroarea, al băiețelului desculț îmbrăcat în haine făcute în casă".[15]

În momentul în care Mudgett descria această întâlnire în memoriile sale, se găsea într-o celulă de închisoare și spera să trezească un val de simpatie publică. Deși e fascinant să ne imaginăm scena, realitatea e că era aproape imposibil să surprinzi momente spontane cu aparatele care existau în copilăria lui Mudgett, mai ales dacă subiectul era un copil. Dacă fotograful a văzut ceva în ochii lui Mudgett, a fost un gol albastru despre care știa, spre tristețea sa, că nu poate fi surprins de nici un film.

*

Mudgett a absolvit școala la 16 ani și, în ciuda vârstei fragede, s-a angajat ca profesor, mai întâi în Gilmanton și apoi în Alton, New Hampshire, unde a cunoscut o tânără pe nume Clara A. Lovering. Aceasta nu mai cunoscuse pe nimeni ca Mudgett. Era tânăr, dar sigur pe el, și se pricepea s-o facă să se simtă bine chiar și când nu era deloc așa. Folosea vorbele cu iscusință și cu căldură, o atingea ușor, cu afecțiune, chiar și în public. Marele lui defect era că-i cerea cu insistență să facă dragoste cu el, nu ca un iubit care-i făcea curte, ci într-o manieră specifică doar cuplurilor căsătorite. Ea îl ținea la distanță, dar nu putea să nege că Mudgett trezea în ea o dorință intensă care-i condimenta visele. Mudgett avea 18 ani când i-a cerut să fugă cu el. Ea a fost de

acord. S-au căsătorit pe 4 iulie 1878, în fața unui judecător de pace.

La început, între cei doi a existat o pasiune mult mai mare decât cea la care se așteptase Clara din bârfele femeilor mai în vârstă, dar relația lor s-a răcit repede. Mudgett pleca de acasă pentru perioade îndelungate. În curând a început să lipsească cu zilele. În cele din urmă, dus a fost. Cei doi au rămas căsătoriți în registrul de stare civilă din Alton, New Hampshire, un act oficial, dar care nu însemna nimic.

*

La 19 ani, Mudgett s-a dus la facultate. Inițial se gândise la Dartmouth, dar s-a răzgândit și a ales medicina. Prima dată s-a înscris la secția de medicină a Universității din Vermont, Burlington, însă școala i s-a părut prea mică și, după numai un an, s-a mutat la Universitatea din Michigan, în Ann Arbor, una dintre cele mai importante școli de medicină din Vest, recunoscută pentru accentul pus pe controversata artă a disecției.[16] S-a înscris acolo pe 21 septembrie 1882. În vara primului an de studiu a săvârșit ceea ce a numit în memoriile sale drept „prima faptă cu adevărat necinstită din viața mea".[17] A găsit o slujbă de comis-voiajor pentru o editură, sarcina sa fiind de a vinde o singură carte în partea de nord-vest a statului Illinois. În loc să returneze încasările, el le-a păstrat. La sfârșitul verii s-a întors la Michigan. „Nu puteam spune că excursia mea

în vest fusese un eșec", scria el, „pentru că văzusem Chicago".[18]

A absolvit în iunie 1884, cu note nu tocmai grozave, și și-a propus să găsească „un loc prielnic" unde să-și deschidă cabinet. În acest scop, s-a angajat din nou comis-voiajor, de data asta la o pepinieră cu sediul în Portland, Maine. Așa a călătorit prin orașe prin care altfel n-ar fi trecut. În cele din urmă, a ajuns în Mooers Forks, New York, unde, conform ziarului *Chicago Tribune*, administratorii școlii primare, „impresionați de manierele alese ale lui Mudgett", l-au angajat ca director al școlii, poziție pe care a ocupat-o până și-a deschis, în sfârșit, un cabinet medical. „Am petrecut aici un an în care mi-am făcut treaba bine și cu conștiinciozitate, lucru pentru care am avut parte de multă recunoștință, dar de bani puțini sau deloc."[19]

Oriunde mergea, păreau să se întâmple lucruri tulburătoare. Profesorii din Michigan n-au putut spune mare lucru despre talentele sale academice, dar și-au amintit că s-a făcut remarcat în alt mod. „Unii dintre profesorii de aici și-l amintesc ca pe un neisprăvit", au spus cei de la universitate. „Și-a încălcat promisiunea de a lua în căsătorie o coafeză, o văduvă care a venit în Ann Arbor din St. Louis, Michigan."[20]

În Mooers Forks s-a zvonit că un băiat care a fost văzut în compania lui dispăruse. Mudgett a susținut că băiatul s-a întors acasă, în Massachusetts. N-a existat nici o anchetă. Nimeni nu-și putea închipui că fermecătorul doctor Mudgett era în stare să facă rău cuiva, cu atât mai puțin unui copil.

Adesea, Mudgett se plimba la miezul nopții pe strada din fața casei unde locuia.

*

Mudgett avea nevoie de bani. Ca profesor câștigase un salariu de mizerie; cabinetul îi aducea un venit doar cu puțin mai mare. „În toamna lui 1885“, scria el, „făceam foamea“.[21]

Pe când era student la medicină, îi spusese unui coleg canadian ce simplu ar fi fost ca unul dintre ei să-și facă o asigurare de viață al cărei beneficiar să fie celălalt și apoi să folosească un cadavru pentru a demonstra moartea celui asigurat. Mudgett și-a amintit de idee în Mooers Forks. I-a făcut o vizită fostului său coleg și a constatat că nici starea financiară a acestuia nu era mai bună. Împreună au ticluit un plan bine pus la punct prin care să înșele compania de asigurări, pe care Mudgett l-a descris în memoriile sale. Era un plan extrem de complex și de macabru, care probabil ar fi fost imposibil de pus în aplicare, dar descrierea lui e importantă din perspectiva lucrurilor pe care le-a dezvăluit, fără intenție, despre mintea lui bolnavă.

În linii mari, planul presupunea ca Mudgett și prietenul său să recruteze încă doi complici, împreună cu care să insceneze moartea unei familii de trei persoane și să le înlocuiască cadavrele. Acestea aveau să apară ulterior într-o stare avansată de descompunere, iar conspiratorii urmau să împartă asigurarea în caz de

deces de 40 000 de dolari (echivalentul a peste un milion de dolari în secolul XXI).

„Planul implica mult «material»“, scria Mudgett, „adică nu mai puțin de trei trupuri“, ceea ce însemna că el și prietenul său trebuiau să facă rost cumva de trei cadavre care să semene cu soțul, soția și copilul.[22]

Lui Mudgett nu i se părea complicat să facă rost de cadavre, deși, în acel moment, lipsa la nivel național a cadavrelor necesare pentru învățământul medical îi determinase pe medici să dea iama prin cimitire pentru a găsi oameni morți de curând. Dându-și seama că nici măcar un medic n-avea cum să facă rost de trei cadavre fără a provoca suspiciuni, Mudgett și complicele său au căzut de acord că fiecare trebuie să pună umărul pentru a obține „cele necesare“.[23]

Mudgett a susținut că în noiembrie 1885 s-a dus la Chicago, de unde și-a procurat „partea“ de cadavre. Pentru că nu și-a putut găsi un loc de muncă, și-a depozitat partea și a plecat la Minneapolis, unde și-a găsit de lucru într-o drogherie. A rămas în Minneapolis până în mai 1886, când a plecat la New York, cu gândul să ia cu el „o parte din «material»“ și să lase restul în Chicago. „Și acesta“, a spus el, „necesita o reambalare“.[24]

El a susținut că a lăsat un pachet cu bucăți dintr-un cadavru la Fidelity Storage Warehouse în Chicago. A luat celălalt pachet cu el la New York, unde l-a plasat „într-un loc sigur“. Însă, în timpul călătoriei cu trenul la New York, a citit în ziar două articole despre crime comise pentru a încasa asigurarea „și pentru prima oară

mi-am dat seama cât de bine erau organizate și pregătite marile companii de asigurări pentru a detecta și a pedepsi acest tip de fraudă".[25] Aceste articole, a susținut el, l-au făcut să renunțe la plan și să abandoneze orice speranță de a duce la împlinire o astfel de înșelătorie în viitor.

Mințea. De fapt, Mudgett era convins că abordarea era valoroasă în sine – înscenarea morții altora, prin care putea jecmăni companiile de asigurări de viață. Ca medic, știa că nu exista nici un mijloc de stabilire a identității cadavrelor arse, dezmembrate sau desfigurate în orice alt fel. Și pe el nu-l deranja să manipuleze cadavre. Erau doar „materiale", la fel ca lemnele de foc, deși era ceva mai dificil să scapi de ele.

Mințea și în privința nevoii de bani. Proprietarul casei din Mooers Forks unde locuia, D.S. Hays, a observat că Mudgett se afișa adesea cu sume mari de bani. Hays a devenit suspicios și l-a urmărit îndeaproape pe Mudgett – deși nu suficient de îndeaproape.[26]

*

Mudgett a plecat din Mooers Fork la miezul nopții, fără să-i plătească lui Hays suma datorată pentru găzduire. A pornit spre Philadelphia, unde spera să se angajeze la o drogherie și, ulterior, să devină partener sau proprietar. Însă n-a găsit nimic potrivit, angajându-se în schimb ca „îngrijitor" la Norristown Asylum. „Aici", scria el, „am avut parte de prima mea experiență cu

nebuni și a fost una atât de îngrozitoare, încât ani întregi după aceea, uneori chiar și acum, chipurile lor îmi apar în somn".[27] După câteva zile și-a dat demisia.

Până la urmă și-a găsit o slujbă la una dintre drogheriile din Philadelphia. La scurt timp după aceea, un copil a murit după ce a luat medicamente cumpărate din magazin. Mudgett a plecat imediat din oraș.

A luat un tren spre Chicago, dar a descoperit în curând că nu putea lucra ca farmacist în Illinois dacă nu lua examenul de autorizare organizat în capitala statului, Springfield. Acolo, în iulie 1886, împrumutând unul dintre cele mai proeminente nume de familie ale vremii, Mudgett s-a înregistrat sub numele de Holmes.

*

Holmes a înțeles că în Chicago acționau forțe noi și puternice, care produceau o expansiune aproape miraculoasă. Orașul creștea în toate direcțiile posibile, iar în locul unde se învecina cu lacul a crescut pe verticală, ridicând astfel valoarea terenului din zona Loop. El a văzut pretutindeni dovezi că orașul prospera. Chiar și fumul era o dovadă. Ziarelor locale le plăcea să se laude cu creșterea uimitoare a numărului de muncitori angajați în fabricile din Chicago, în special cele de procesare a cărnii. Holmes știa – la fel ca toată lumea – că, atâta vreme cât zgârie-norii se înălțau și abatoarele își sporeau volumul de muncă, cererea de muncitori avea să rămână crescută și că muncitorii și supraveghetorii lor vor căuta să locuiască în suburbiile

orașului, unde macadamul era drept, apa – curată, școlile – bune și, cel mai important, aerul nu era contaminat cu duhoarea de organe în putrefacție provenită de la Union Yards.

Pe măsură ce populația orașului creștea, cererea de locuințe s-a transformat într-o „febră a apartamentelor". Când oamenii nu găseau sau nu-și puteau permite apartamente, ei căutau să închirieze camere în locuințe particulare sau în pensiuni, unde în chirie era inclusă și masa. Speculanții au prosperat și au creat peisaje stranii. În Calumet, 1 000 de felinare bogat ornamentate se ridicau în mijlocul unei mlaștini, unde nu făceau decât să lumineze în ceață și să atragă nori de țânțari. Theodore Dreiser a ajuns în Chicago cam în aceeași perioadă cu Holmes și a fost uimit de acest peisaj futurist. „S-au construit în oraș kilometri întregi de străzi și o rețea de canalizare în zone în care era câte-o casă izolată", scria el în *Sora Carrie*. „Existau zone, bătute de vânturile năprasnice și de ploaie, luminate însă toată noaptea de șiruri pâlpâitoare de lămpi cu gaz care se legănau în bătaia vântului."[28]

Una dintre suburbiile cu cea mai rapidă dezvoltare era Englewood. Chiar și un nou-venit ca Holmes putea să-și dea seama că Englewood era în plină expansiune. Reclamele imobiliare erau pline de mărturii despre amplasare și valoarea tot mai mare. De fapt, Englewood cunoscuse o dezvoltare accelerată încă de la Marele Incendiu din 1871. Un locuitor își amintea cum, imediat după incendiu, „a existat o cerere atât de mare pentru locuințe în Englewood și populația a crescut atât de

rapid, încât era imposibil să ții pasul".[29] Bătrânii lucrători la căile ferate încă îi spuneau Chicago Junction sau Junction Grove sau, pur și simplu, Junction, datorită celor opt linii de cale ferată care se întâlneau acolo, dar după Războiul Civil locuitorii se săturaseră de rezonanța industrială a numelui. În 1868, o oarecare doamnă H.B. Lewis a sugerat un nume nou, Englewood, numele unui oraș din New Jersey, unde locuise ea cândva și care purta numele unei păduri din Carlisle, Anglia, legendară pentru că adăpostise doi proscriși în genul lui Robin Hood. Aici, în zona pe care locuitorii orașului Chicago o numeau o „suburbie-tramvai" au ales să locuiască supraveghetorii de la abator, așa cum patronii companiilor și-au făcut sedii în zgârie-norii din zona Loop. Și-au cumpărat case mari pe străzi numite Harvard și Yale, pe care erau plantați ulmi, frasini, platani și tei și pe care se aflau indicatoare care interziceau accesul căruțelor, cu mici excepții. Și-au trimis copiii la școli, au mers la biserică și au participat la reuniunile masonilor și ale altor 45 de societăți secrete din orășel care erau organizate în loje, regate și cuiburi. Duminica se plimbau pe pajiștile catifelate din Washington Park și, dacă își doreau să fie singuri, pe culmile bătute de vânturi din Jackson Park, la capătul estic al Străzii 63, pe malul lacului.[30]

Mergeau la serviciu cu trenul și cu tramvaiul și se felicitau că nu locuiesc în direcția vântului care bătea dinspre abatoare. Dezvoltatorul unei mari parcele din Englewood a atras clienții prezentând acest avantaj într-un catalog care promova vânzarea a 200 de loturi de case

numite Ansamblul Bates: „Este în special convenabil și accesibil pentru oamenii de afaceri de la Union Stock Yards și nu se simt mirosurile aduse de vânturile care bat înspre cele mai elegante zone din oraș."[31]

*

Până la urmă, doctorul Holton a murit. Holmes i-a făcut văduvei o ofertă: avea să cumpere magazinul, iar ea putea să locuiască în continuare în apartamentul de la etajul întâi. Și-a formulat oferta în așa fel încât parcă ar fi făcut achiziția nu spre propriul beneficiu, ci doar pentru a o elibera pe îndoliata doamnă Holton de povara muncii. I-a atins acesteia brațul în timp ce vorbea. După ce contractul de vânzare a fost semnat, a rămas lângă ea și i-a mulțumit cu lacrimi în ochi.

Banii pentru achiziție proveneau în principal din ipotecarea dependințelor și stocurilor magazinului, acceptând să ramburseze împrumutul cu o rată de 100 de dolari pe lună (aproximativ 3 000 de dolari la valoarea din secolul XXI). „Afacerea mergea bine", spunea el, „și pentru prima dată în viață mi-am găsit locul într-o afacere care să mă mulțumească".[32]

A schimbat firma: Farmacia H.H. HOLMES. Odată ce s-a răspândit vestea că un medic tânăr, frumos și, se pare, necăsătorit, se găsea acum în spatele tejghelei, tot mai multe femei singure, pînă în 30 de ani, au devenit cliente fidele. Se îmbrăcau frumos și cumpărau lucruri de care n-aveau nevoie. Și clienților vechi le plăcea noul proprietar, deși le lipsea prezența reconfortantă a

doamnei Holton. Soții Holton le fuseseră alături când li se îmbolnăviseră copiii și îi mângâiaseră când aceste boli se dovediseră fatale. Știau că doamna Holton vânduse magazinul. Dar de ce n-o mai vedeau prin oraș?[33]

Holmes a zâmbit și le-a explicat că ea hotărâse să-și viziteze rudele din California, lucru pe care visa de mult să-l facă, dar pentru care nu găsise timpul sau banii necesari și pe care, cu siguranță, nu-l putuse face cât soțul ei fusese pe patul de moarte.

Pe măsură ce timpul trecea și întrebările se răreau, Holmes a schimbat puțin povestea. Doamnei Holton, a explicat el, îi plăcuse atât de mult California, încât hotărâse să se stabilească acolo definitiv.

„Aspect atrăgător"

Nimic. Atâta energie, atâta bravadă – și acum, nimic. Era iulie 1890, la aproape șase luni de când Congresul acordase orașului Chicago dreptul de a organiza Expoziția Mondială Columbiană, iar cei 45 de membri ai consiliului director al expoziției nu hotărâseră încă unde avea să fie construită expoziția. La momentul votului, când era în joc mândria orașului, mesajul orașului Chicago fusese unitar. Emisarii săi se lăudaseră în Congres că orașul putea aloca un loc grandios și mai adecvat decât orice loc pe care New York, Washington sau alt oraș l-ar fi putut propune. Acum însă, fiecare cartier din Chicago insista să se aleagă un loc aflat pe

propriul teritoriu, iar certurile împiedicau consiliul să ia o decizie.

Comisia pentru Terenuri și Clădiri a expoziției îi ceruse în secret lui Burnham să evalueze o serie de locuri din oraș. La fel de discret, comisia îi asigurase pe Burnham și pe Root că ei vor prelua în cele din urmă frâiele proiectării și construirii expoziției. Pentru Burnham, fiecare clipă care trecea era o pierdere importantă din timpul și așa scurt alocat construirii expoziției. Proiectul de lege care viza expoziția și care fusese semnat în aprilie de președintele Benjamin Harrison stabilise ziua inaugurării pe 12 octombrie 1892, în cinstea momentului în care, cu 400 de ani în urmă, Columb văzuse prima oară Lumea Nouă. Deschiderea oficială, cu toate acestea, avea să aibă loc abia pe 1 mai 1893, pentru ca orașul Chicago să aibă mai mult timp la dispoziție pentru a se pregăti. Burnham știa, chiar și așa, că expoziția trebuia să fie gata în mare parte pentru inaugurare. Îi rămâneau doar 26 de luni.

Unul dintre prietenii lui Burnham, James Ellsworth, era membru în consiliul director; și el era frustrat de impasul în care se aflau, în așa măsură, încât i-a făcut lui Frederick Law Olmsted o vizită din proprie inițiativă, în timpul unei călătorii de afaceri în Maine, la biroul acestuia din Brookline, Massachusetts, pentru a-l convinge să vină în Chicago și să evalueze locurile propuse și, poate, să preia sarcina de a amenaja peisajul expoziției. Ellsworth sperase ca Olmsted, susținut de reputația sa de artizan al Central Park, să forțeze luarea unei decizii.[1]

Nu era puțin lucru ca tocmai Ellsworth, dintre toți, să facă acest pas. Inițial nu fusese convins că Chicago ar fi trebuit să încerce să obțină dreptul de a organiza expoziția mondială. Fusese de acord să fie în consiliul director doar de teamă că expoziția risca să îndeplinească așteptările modeste ale celor din Est și să devină „un simplu târg, așa cum o sugerează și numele". El credea că era imperativ ca orașul să-și protejeze onoarea civică prin organizarea celui mai mare eveniment de acest gen din istoria lumii, un obiectiv care părea să le scape printre degete celor din Chicago cu fiecare clipă care trecea.

I-a oferit lui Olmsted un onorariu de consultanță de 1 000 de dolari (echivalentul a aproximativ 30 000 la valoarea din zilele noastre). Ellsworth n-a mai dezvăluit că banii aceștia proveneau de la el și că n-avea autoritatea oficială de a-l angaja pe Olmsted.

Olmsted a refuzat. El nu proiecta expoziții, i-a spus lui Ellsworth. În plus, se îndoia că era timp suficient pentru ca cineva să poată organiza expoziția așa cum trebuie. Pentru a crea genul de intervenții peisagistice pe care le avea în vedere Olmsted era nevoie nu de luni, ci de ani, poate chiar de decenii. „Toată viața am avut în vedere efecte pe termen lung și am sacrificat mereu succesul și laudele imediate în favoarea celor ce aveau să vină în viitor", scria el. „Când am conceput Central Park, am decis să nu ne gândim la obținerea vreunui rezultat în mai puțin de 40 de ani."[2]

Ellsworth a insistat că Chicago se gândea la ceva mult mai grandios chiar decât expoziția de la Paris. I-a

prezentat lui Olmsted imaginea unui oraș de vis proiectat de cei mai mari arhitecți, pe o suprafață cu cel puțin o treime mai mare decât cea a expoziției de la Paris. Ellsworth l-a asigurat pe Olmsted că, dacă era de acord să dea o mână de ajutor, își va asocia numele cu una dintre cele mai mari întreprinderi artistice ale secolului.

Oarecum înduplecat, Olmsted a spus că se va gândi la asta și au convenit să se întâlnească din nou peste două zile, la întoarcerea lui Ellsworth din Maine.

*

Olmsted chiar s-a gândit și a început să vadă expoziția ca pe o posibilitate de a realiza ceva pentru care se străduise mult, dar cu care avusese rezultate aproape mereu dezamăgitoare. De-a lungul carierei luptase, cu puțin succes, împotriva ideii că arhitectura peisagistică e doar o metodă ambițioasă de grădinărit și să obțină recunoașterea acestui domeniu ca ramură distinctă a artelor plastice, alături de pictură, sculptură și arhitectură. Olmsted prețuia plantele, copacii și florile nu pentru atributele lor individuale, ci mai degrabă ca pe niște culori și forme aflate pe paleta de culori a unui pictor. Nu-i plăceau grădinile aranjate simetric. Trandafirii nu erau trandafiri, ci „pete de alb sau de roșu care schimbă aspectul suprafețelor verzi“.[3] Îl irita că foarte puțini oameni păreau să înțeleagă rezultatele la crearea cărora lucrase atât de mult și de asiduu. „Creez gândindu-mă la ceva cu un caracter discret compus, meditativ, atenuat, pentru a modela pământul, a masca

elementele discordante și a crește vegetația potrivită." Adesea însă „revin după un an și găsesc un dezastru: de ce? «Soției mele îi plac atât de mult trandafirii»; «Am primit în dar câțiva molizi mari norvegieni»; «Am o slăbiciune pentru mestecenii albi – era unul în grădina tatei când eram copil»".[4]

Același lucru se întâmplase și când clienții fuseseră autoritățile locale ale unor mari orașe. Împreună cu Calvert Vaux a construit și a cizelat Central Park din 1858 până în 1876, dar ulterior Olmsted a fost nevoit să apere parcul împotriva încercărilor de a face modificări pe care el le considera echivalente cu vandalismul. Și nu era vorba doar de Central Park. Fiecare parc părea victima unui astfel de abuz.

„Să presupunem", îi scria el arhitectului Henry Van Brunt, „că ai fost angajat să construiești o operă; apoi, după ce lucrările sunt aproape încheiate și planul de decorare e deja conceput, ți se spune că, duminica, clădirea va fi folosită drept lăcaș de rugăciune baptist și că trebuie prevăzut un loc pentru o orgă imensă, un amvon și un baptisteriu. Apoi, la anumite intervale de timp, ești informat că trebuie reamenajată și mobilată în așa fel încât anumite părți din aceasta să poată fi folosite ca sală de judecată, închisoare, sală de concerte, hotel, patinoar, clinică, circ, pentru expoziții canine, sală de antrenament, sală de bal, gară, turn pentru producția ghiulelelor". Asta, scria el, „este ceea ce se întâmplă aproape întotdeauna cu parcurile publice. Iartă-mă dacă te împovărez; la mine e vorba deja de o furie cronică".[5]

Olmsted credea că arhitectura peisagistă avea nevoie de o mai mare vizibilitate, care să-i aducă în schimb o mai mare credibilitate. Expoziția putea fi de ajutor, și-a dat el seama, cu condiția să se ridice la standardele prevăzute de Ellsworth. Trebuia însă să pună acest beneficiu în balanță cu prețul plătit pe termen scurt pentru implicare. Firma sa avea deja un program încărcat, atât de încărcat, scria el, încât „suntem mereu sub o presiune care ne agită și sub amenințarea anxietății".[6] Olmsted devenise din ce în ce mai sensibil la boli. Avea 68 de ani și era șchiop în urma unui accident de căruță care se petrecuse cu zeci de ani în urmă și care-l lăsase cu un picior mai scurt cu 2,5 centimetri decât celălalt. Era predispus la episoade lungi de depresie. Îl dureau și dinții. Avea insomnie cronică și suferea de nevralgie facială. Un huruit misterios pe care-l avea în urechi îl împiedica uneori să ia parte la conversație. Era încă plin de elan creativ, era mereu în mișcare, dar călătoriile nocturne cu trenul îl puneau negreșit la pământ. Chiar și dacă se afla în propriul pat, nopțile sale deveniseră niște coșmaruri fără somn, presărate cu dureri de dinți.[7]

Dar viziunea lui Ellsworth a fost convingătoare. Olmsted a discutat despre ea cu fiii săi și cu cel mai nou membru al firmei, Henry Sargent Codman – „Harry" – un arhitect peisagist extrem de talentat care îi devenise în scurt timp sfătuitor de încredere și confident.

Când Ellsworth s-a întors, Olmsted i-a spus că s-a răzgândit. Avea să li se alăture.

*

Odată întors în Chicago, Ellsworth a obținut aprobarea oficială de a-l angaja pe Olmsted și a aranjat ca acesta să-i raporteze direct lui Burnham.

Într-o scrisoare către Olmsted, Ellsworth scria: „Poziția mea este aceasta: în chestiunea de față e în joc reputația Americii, precum și reputația orașului Chicago. Ca cetățean american, aveți și dumneavoastră interesul de a contribui la succesul acestei întreprinderi imense și importante și știu din discuția pe care am avut-o că, într-o situație de genul acesta, înțelegeți ce este în joc și nu vă veți da înapoi de la nimic."[8]

Se pare că așa a și fost, pentru că, în timpul negocierilor ulterioare pentru semnarea contractului, Olmsted, la îndemnul lui Codman, a cerut un onorariu de 22 500 de dolari (aproximativ 675 000 de dolari în zilele noastre) și l-a obținut.[9]

Pe 6 august 1890, într-o miercuri, la trei săptămâni după vizita făcută de Ellsworth la Brookline, compania însărcinată cu organizarea expoziției i-a telegrafiat lui Olmsted: „Când puteți veni?"[10]

*

Olmsted și Codman au ajuns trei zile mai târziu, sâmbăta dimineața, și au descoperit că orașul vuia la aflarea veștii că ultimul recensământ venea să-l confirme pe cel anterior, ceea ce făcea din Chicago al doilea cel mai mare oraș din America, deși acest din

urmă punctaj mai arăta că Chicago era doar cu puțin înaintea Philadelphiei, având cu doar 52 324 mai multe suflete. Veștile bune au fost ca o gură de aer proaspăt în acea vară grea. Anterior, un val de căldură chinuise orașul, omorând 17 persoane (inclusiv un bărbat pe care-l chema Christ) și infirmând laudele cu care Chicago venise în fața Congresului, cum că orașul avea o minunată climă văratică – „răcoroasă și încântătoare", după cum o descrisese ziarul *Tribune* – specifică unei stațiuni. Și, chiar înainte de valul de căldură, un tânăr scriitor englez în plină afirmare publicase un eseu usturător despre Chicago. „După ce l-am văzut", scria Rudyard Kipling, „nu-mi doresc să-l mai văd vreodată. E locuit de sălbatici".[11]

Lui Burnham, Codman i s-a părut uimitor de tânăr, arătând de cel mult 30 de ani. Faptul că era atât de tânăr și beneficia de încrederea celui mai mare arhitect peisagist al Americii însemna că acest Codman trebuie să fi fost foarte deștept. Avea ochii negri și o privire cu care parcă putea străpunge oțelul. În ceea ce-l privește pe Olmsted, Burnham a fost surprins de constituția lui fragilă, care, structural, nu părea capabilă să susțină craniul lui mare. Aproape chel, cu o barbă albă încâlcită, semăna cu un glob de fildeș frumos ambalat. Olmsted părea epuizat de călătorii, însă avea ochii mari, calzi și strălucitori. A vrut să treacă la treabă de îndată. În sfârșit, și-a dat seama Burnham, un om care înțelegea adevăratul cost al fiecărui minut pierdut.

Burnham cunoștea, desigur, realizările lui Olmsted: Central Park în Manhattan, Prospect Park în Brooklyn,

spațiile verzi de la Cornell și Yale și zeci de alte proiecte. Mai știa și că înainte de a se afirma în domeniul arhitecturii peisagiste, Olmsted fusese scriitor și editor și călătorise prin tot Sudul de dinainte de război pentru a cerceta cultura și practica sclaviei. Olmsted era cunoscut pentru inteligența și devotamentul neobosit față de munca sa, dar și pentru sinceritatea dură care ieșea la suprafață mai ales când se afla în compania unor oameni care păreau să nu înțeleagă că el nu dorea să creeze straturi de flori și grădini ornamentale, ci peisaje întinse pline de mister, umbre și terenuri învăluite de razele soarelui.

La rândul lui, Olmsted știa că Burnham fusese un pionier al construcțiilor care ajung până la nori. Se spunea că Burnham era geniul în afaceri din firmă, iar Root, artistul. Olmsted se simțea mai apropiat de Burnham. Burnham era hotărât, direct și cordial; când vorbeau, Olmsted găsea liniștitoare privirea lui albastră și senină. În discuțiile dintre ei, Olmsted și Codman erau de acord că Burnham era un om cu care puteau colabora.[12]

Turul a început de îndată, dar nu era unul obiectiv. Era clar că lui Burnham și lui Root le plăcea un anumit loc: Jackson Park, în zona de sud a orașului Chicago, la est de Englewood, pe malul lacului. Întâmplarea face că Olmsted cunoștea zona. Cu 20 de ani înainte, la solicitarea membrilor comisiei pentru crearea South Park din Chicago, Olmsted studiase atât Jackson Park, cât și Washington Park, aflat la vest, precum și bulevardul larg care făcea legătura între ele, numit

Midway. În planurile pe care le făcuse pentru comisie, el prezentase o transformare a Jackson Park dintr-un deșert cu întinderi de ape stătătoare într-un parc nemaivăzut în țară, în care accentul era pus pe apă și plimbări cu barca, cu canale, lagune și mici golfuri umbroase. Olmsted finalizase aceste planuri cu puțin timp înainte de Marele Incendiu din 1871. În graba reconstrucției, Chicago n-a mai ajuns să-i pună în practică viziunea. Parcul a devenit parte a orașului odată cu anexările din 1889, dar, altfel, nu se schimbaseră prea multe, după cum a observat Olmsted. Cunoștea neajunsurile parcului, *multele* lui neajunsuri, *însă* era de părere că prin dragare și modificări realizate cu iscusință parcul putea fi transformat într-un peisaj cum n-a mai fost altul să găzduiască vreo expoziție.

Asta pentru că și-a dat seama că Jackson Park avea ceva ce nici un oraș din lume nu avea: întinderea azurie a lacului Michigan, cel mai frumos fundal pentru expoziție la care se putea spera.

*

Marți, 12 august, la doar patru zile după ce ajunsese la Chicago împreună cu Codman, Olmsted a înaintat un raport membrilor consiliului director al expoziției, care, spre dezamăgirea lui, au făcut public raportul. Olmsted întocmise raportul pentru un public avizat, care să accepte fără ezitare calitățile neîndoielnice ale parcului și să vadă raportul ca pe un ghid de nădejde vizând provocările viitoare. El a fost surprins să constate că

raportul era folosit de taberele opuse ca dovadă că expoziția nu putea fi amplasată sub nici o formă în Jackson Park.

Directorii i-au cerut un al doilea raport. Olmsted l-a prezentat luni, 18 august, la șase zile după primul. Spre încântarea lui, Burnham a văzut că Olmsted le dăduse directorilor ceva mai mult decât își doriseră, probabil, să primească.

*

Olmsted nu era un scriitor. Propozițiile se învolburau în raport precum zorelele care se înfășoară de scândurile unui gard. Însă textul său dezvăluia profunzimea și subtilitatea gândirii sale cu privire la modul în care putea fi modificat un peisaj pentru a produce un efect în mintea omului.

În primul rând, el a stabilit câteva principii și i-a mustrat un pic.

În loc să se certe pe amplasamente, îi mustra el, diferitele facțiuni trebuiau să înțeleagă că, pentru ca expoziția să aibă succes, toată lumea trebuia să colaboreze, indiferent de locul pe care îl alegeau membrii consiliului director. „Este de dorit, să spunem, să se înțeleagă mai bine decât o fac unii dintre concetățenii dumneavoastră, că expoziția nu va fi o expoziție a orașului Chicago. Este o Expoziție Mondială, iar Chicago se va prezenta lumii ca reprezentantul ales al Statelor Unite ale Americii pentru acest eveniment. Chicago nu își poate permite să nu

aleagă cel mai bun loc posibil pentru această expoziție, indiferent care sunt interesele locale ale unui cartier sau al altuia."[13]

Fiecare element din peisajul expoziției, argumenta el, trebuia să aibă un „element suprem, și anume un aspect atrăgător: *aspectul atrăgător* a tot ce poate fi considerat ca parte care contribuie modest la întregul grandios; elementele majore ale cărui întreg se vor regăsi în seria impozantă a principalelor construcții ale expoziției. Cu alte cuvinte, terenul cu tot ce se află pe el, în fața, între și în spatele clădirilor, fie că e acoperit cu gazon sau împodobit cu flori, arbuști sau arbori, fântâni, statui, decorațiuni și obiecte de artă, trebuie să fie unitar cu arhitectura clădirilor; trebuie să pună în evidență clădirile și trebuie pus în evidență, în ceea ce privește lumina și umbra și tonul, de clădiri".

Este evident că unele amplasamente erau mai bine înzestrate decât altele. Ar fi fost mai multe de câștigat dacă expoziția ar fi fost asociată cu elemente de o frumusețe naturală izbitoare „decât cu cele mai elaborate și costisitoare decorațiuni artificiale sub forma unor elemente caracteristice grădinilor – terase, fântâni și statui pe care le poate născoci mintea și le poate face omul". Diferitele facțiuni păreau să ignore că Chicago avea „un singur element natural local distinctiv, care să poată fi considerat un element grandios, frumos și de interes. Acesta este lacul".

Lacul era frumos și își schimba mereu culoarea și aspectul, dar era și un element nou capabil să sporească puterea de atracție a expoziției, susținea Olmsted. Mulți

dintre vizitatorii din inima țării „nu vor mai fi văzut niciodată, până să ajungă aici, o suprafață de apă care se întinde la orizont; nu vor mai fi văzut un vas cu pânze sau un vas cu aburi jumătate cât cele ce pot fi văzute intrând sau ieșind în fiecare oră din portul Chicago; și nu vor fi văzut niciodată asemenea efecte ale luminii reflectate sau ale norilor care se adună de la orizont, care pot fi admirate aproape în fiecare zi de vară la marginea orașului, lângă lac".

În continuare, Olmsted a avut în vedere patru propuneri: un loc pe malul lacului, mai sus de zona Loop; două în oraș, unul dintre ele fiind Garfield Park, la marginea vestică a orașului; și, desigur, Jackson Park.

Deși Olmsted prefera amplasamentul situat la nord, a insistat că Jackson Park putea fi o soluție și putea „produce rezultate de o natură plăcută, așa cum nu s-au mai văzut la vreo expoziție mondială".

Olmsted a respins locurile aflate în oraș ca fiind plate și monotone și prea departe de lac. Când a vorbit despre Garfield Park, a profitat din nou de ocazie ca să-și exprime iritarea față de incapacitatea orașului de a alege un loc, un eșec pe care îl considera teribil de enervant, dată fiind lăudăroșenia mai-marilor orașului Chicago de pe vremea când făceau lobby pentru expoziție: „Dar, având în vedere ce s-a prezentat cu atâta insistență în fața țării cu privire la numărul și calitatea amplasamentelor de care dispune Chicago; având în vedere avantajele peisajului învecinat Expoziției Centenare din Philadelphia; având în vedere avantajele de aceeași natură pe care expoziția le-ar fi avut dacă ar fi

fost amplasată în minunata Rock Creek Valley din Washington, în a cărui posesie statul tocmai intră pentru a construi un parc; având în vedere ce priveliști superbe oferea locul ales de New York pentru expoziție, cu Palisades și cu valea Hudsonului, de o parte, cu apa și diversele țărmuri ale Estuarului Long Island, de cealaltă parte; având în vedere toate acestea, nu putem decât să ne temem că alegerea unui amplasament situat la marginea orașului va fi considerată o dezamăgire pentru țară și că va da prilejul unor remarci ironice, care nu vor fi deloc puține, la adresa pretențiilor că ar exista nenumărate locuri *perfecte*, care au fost exprimate iarna trecută în Congres.“

Sublinierea îi aparținea lui Olmsted.

Burnham spera ca acest al doilea raport să ducă la luarea unei decizii. Amânarea era înnebunitoare, absurdă, clepsidra era de mult întoarsă. Consiliul director părea să nu înțeleagă că Chicago risca acum să devină o rușine națională, chiar mondială.

*

Săptămânile treceau.

La sfârșitul lui octombrie 1890, problema amplasamentului nu fusese încă rezolvată. Burnham și Root își vedeau de afacerea lor care se dezvolta cu repeziciune. Constructorii începuseră să ridice doi dintre cei mai noi, mai înalți zgârie-nori din Chicago proiectați de firmă, Templul Uniunii pentru Temperanță a Femeilor Creștine și Templul Fraternității Masonice, care, cu cele 21 de etaje ale sale,

era cea mai înaltă clădire din lume. Fundațiile ambelor erau aproape gata și urma punerea pietrei de temelie. Cum arhitectura și construcțiile erau o mare sursă de fascinație în Chicago, ceremoniile punerii pietrelor de temelie deveniseră ritualuri extravagante.

Ceremonia pentru Templul Uniunii pentru Temperanță a avut loc la intersecția străzilor La Salle și Monroe, lângă un bolovan de zece tone de granit închis la culoare din New Hampshire, lat de doi metri și cu o grosime de un metru. Aici, Burnham și Root s-au alăturat altor oficiali, printre care Frances E. Willard, președinta Uniunii, și Carter Henry Harrison, fost primar care, deși avea la activ patru mandate, candida din nou la această funcție. Când a apărut Harrison, purtând obișnuita sa pălărie neagră cu boruri largi, cu buzunarul plin cu trabucuri, mulțimea l-a întâmpinat cu ovații, mai ales irlandezii și sindicaliștii, care-l considerau pe Harrison un prieten al claselor de jos ale orașului. Prezența lui Burnham, a lui Root și a lui Harrison lângă piatra de temelie a clădirii Temperance era oarecum ironică. Pe când era primar, Harrison păstra câteva lăzi de whisky de calitate în biroul său de la primărie. Rigida clasă superioară protestantă a orașului îl considera un satir populist a cărui toleranță față de prostituție, jocuri de noroc și alcool permiseseră cartierelor rău famate ale orașului, cu precădere Levee – unde locuia mârșavul barman și tâlhar Mickey Finn – să atingă noi culmi ale depravării. Root era cunoscut pentru că-i plăcea să trăiască pe picior mare, Louis Sullivan descriindu-l odată ca pe „un om de lume, al

plăcerilor trupești și, în mare măsură, al diavolului".[14] Iar Burnham, pe lângă faptul că urmărea călătoria în jurul lumii a vinului său de Madeira, îmbutelia în fiecare an 400 de litri de vin de calitate mai slabă care-i era trimis de un prieten și alegea personal vinurile din pivnița Clubului Union League.

Burnham i-a înmânat cu mare fast o mistrie placată cu argint doamnei T.B. Chase, președinta Templului Uniunii pentru Temperanță, al cărei zâmbet sugera că nu știa nimic despre aceste obiceiuri monstruoase sau, cel puțin, era dispusă să le ignore pentru moment. El a luat niște mortar pregătit special pentru ceremonie, apoi l-a reaplicat și l-a bătut ușurel, ceea ce l-a făcut pe un martor să observe că „a lovit mortarul așa cum, uneori, un bărbat lovește ușor pe cap un băiețel cu părul creț". I-a dat mistria teribilei doamne Willard „care a aplicat mortarul mai cu vână, dându-și cu el și pe rochie".[15]

Potrivit unui martor, Root s-a aplecat spre niște prieteni și le-a sugerat sotto-voce s-o șteargă la cocktailuri.[16]

*

În apropiere, la depozitul de distribuție al *Chicago Inter Ocean*, un ziar foarte citit și respectat, un tânăr imigrant irlandez – și susținător fervent al lui Carter Harrison – își încheia ziua de muncă. Îl chema Patrick Eugene Joseph Prendergast. Conducea o echipă de vânzători de ziare nedisciplinați, pe care nu-i putea suferi și care, la rândul lor, nu-l sufereau pe el, lucru evident din modul

în care îl tachinau și din farsele pe care i le făceau. Acestor băieți li s-ar fi părut ridicol ca Prendergast să aibă un rol decisiv în destinul Expoziției Mondiale Columbiene, pentru că, în ochii lor, Prendergast era un nefericit și un nimeni.

Avea 22 de ani și era născut în Irlanda în 1868; familia lui emigrase în Statele Unite în 1871 și, în august același an, se mutase în Chicago, la timp pentru a trece prin experiența Marelui Incendiu. A fost mereu, după cum spunea mama lui, „un băiat timid și retras". Făcuse gimnaziul la Institutul De La Salle din Chicago. Fratele Adjutor, unul dintre profesorii săi, a spus: „La școală a fost un băiat remarcabil, în sensul că era foarte liniștit și nu se implica în jocurile celorlalți elevi în pauza de prânz. De obicei se învârtea fără rost de colo-colo. După cum arăta, mi se părea că nu se simțea bine; că era bolnav."[17] Tatăl său i-a făcut rost de o slujbă, să livreze telegrame pentru Western Union, slujbă pe care băiatul a avut-o vreme de un an și jumătate. Pe când Prendergast avea 13 ani, tatăl său a murit și și-a pierdut singurul prieten. O vreme, parcă se retrăsese de tot din lume. Și-a revenit încet. A început să citească despre legi și politică și să participe la întâlnirile Clubului Single-Tax, care împărtășea credința lui Henry George că proprietarii de terenuri private ar trebui să plătească un impozit, în esență o chirie, pentru a reflecta adevărul fundamental că pământul aparținea tuturor. La aceste întâlniri, Prendergast nu se lăsa până nu lua parte la toate discuțiile și o dată a trebuit scos pe sus din încăpere. În ochii mamei, parcă era un alt om: citit, plin

de viață, implicat. Ea a spus: „Deodată s-a făcut deștept."[18]

De fapt, nebunia lui s-a agravat. Când nu era la serviciu, scria cărți poștale, cu zecile, poate cu sutele, celor mai puternici oameni din oraș, pe tonului unuia care le era egal din punctul de vedere al statutului social. I-a scris prea-iubitului Harrison și multor alți politicieni, inclusiv guvernatorului de Illinois. E posibil ca și Burnham să fi primit o astfel de carte poștală, dat fiind că devenise un om important.

Era evident că Prendergast era un tânăr cu probleme; însă părea imposibil să fie periculos. Pentru toți cei care-l cunoșteau, părea un alt suflet amărât strivit de zgomotul și mizeria din Chicago. Dar Prendergast avea planuri mari pentru viitor, care depindeau de un sigur om: Carter Henry Harrison.

S-a implicat cu nerăbdare în campania lui Harrison pentru câștigarea mandatului de primar, deși fără știrea lui Harrison, a trimis zeci de cărți poștale și le-a spus tuturor celor dispuși să-l asculte că Harrison, un prieten fidel al irlandezilor și un prieten al muncitorilor, era cel mai bun candidat pentru acea funcție.

Credea că, atunci când, în sfârșit, Harrison avea să câștige al doilea mandat de doi ani – în mod ideal la viitoarele alegeri din aprilie 1891, dar poate doar la alegerile următoare, cele din 1893 – acesta avea să-l recompenseze cu un loc de muncă. Așa stăteau lucrurile în politica din Chicago. N-avea nici o îndoială că Harrison se va revanșa și îl va scuti de diminețile

înghețate și de vânzătorii de ziare răi care, pentru moment, îi defineau viața.

Printre psihiatrii cei mai progresiști, acest tip de credință nefondată era cunoscută drept idee delirantă, asociată cu o tulburare identificată recent, numit paranoia. Din fericire, cele mai multe dintre ideile delirante erau inofensive.

*

Pe 25 octombrie 1890, locul expoziției nu fusese încă ales, iar din Europa au sosit vești îngrijorătoare, primul indiciu despre apariția unor forțe care ar fi putut dăuna expoziției mult mai mult decât impasul în care se găsea consiliul director. *Chicago Tribune* a relatat că sporirea frământărilor pe piețele mondiale a făcut ca Londra să se îngrijoreze cu privire la apariția unei recesiuni, chiar a unei stări de „panică". Imediat, aceste îngrijorări au lovit Wall Street. Acțiunile la căile ferate au scăzut. Valoarea acțiunilor Western Union a scăzut cu 5%.

Sâmbăta următoare, vestea despre o prăbușire cu adevărat uimitoare a trecut prin cablul submarin care lega Marea Britanie de America.

În Chicago, înainte de sosirea veștii, agenții de bursă și-au petrecut o bună bucată de timp discutând despre vremea ciudată din acea dimineață. Deasupra orașului plutea un „văl întunecat".[19] Agenții de bursă făceau glume despre cum întunericul putea fi semnalul că se apropia „ziua judecății".

Râsetele s-au stins odată cu primele telegrame de la Londra: Baring Brothers & Co., puternica firmă de investiții din Londra, era pe punctul de a se închide. „Vestea", observa unul dintre redactorii de la *Tribune*, „era aproape incredibilă". Banca Angliei și un grup de finanțatori se grăbeau să constituie un fond care să garanteze obligațiile financiare ale firmei Baring. „Cursa sălbatică de vânzare a acțiunilor care a urmat a fost ceva îngrozitor. Timp de o oră s-a instalat panica."

Pentru Burnham și directorii expoziției, acest val de probleme financiare era un motiv de îngrijorare. Dacă marca, într-adevăr, începutul unei reale și profunde panici financiare, momentul era extrem de prost. Pentru ca Chicago să-și respecte promisiunile de a depăși expoziția de la Paris, atât în ceea ce privea mărimea, cât și numărul de vizitatori, orașul trebuia să cheltuiască mult mai mult decât francezii și să atragă mai mulți vizitatori – cu toate că expoziția de la Paris atrăsese mai multe persoane decât orice alt eveniment pașnic din istorie. Chiar și în cele mai bune condiții, atragerea unei asemenea audiențe era o provocare; dacă însă condițiile erau proaste, acest lucru era imposibil, mai ales pentru că amplasarea orașului Chicago făcea ca majoritatea vizitatorilor să fie nevoiți să călătorească cu trenul toată noaptea. Căile ferate au anunțat din timp și cât se poate de ferm că nu intenționau să ofere reduceri la biletele spre și dinspre Chicago pe perioada expoziției.

Și alte companii din Europa și Statele Unite s-au prăbușit, dar semnificația adâncă a acestor evenimente a

rămas pentru moment neclară – privind retrospectiv, acesta fiind un lucru bun.

*

În toiul frământărilor financiare din ce în ce mai intense, pe 30 octombrie, consiliul director al expoziției l-a desemnat pe Burnham responsabil cu construirea acesteia, cu un salariu echivalent de 360 000 de dolari; la rândul său, Burnham l-a desemnat pe Root arhitect-șef și pe Olmsted arhitect-șef peisagist.

Burnham avea acum autoritatea oficială pentru a începe construirea expoziției, dar tot n-avea unde s-o amplaseze.

„Nu te teme“

Pe măsură ce populația Englewoodului creștea, Holmes a început să vândă tot mai multe tonice și loțiuni. Până la sfârșitul lui 1886, farmacia a început să meargă bine și să aibă profit. Gândurile lui se îndreptau acum spre o femeie pe care o întâlnise mai demult, în anul în care locuise scurt timp în Minneapolis, Myrta Z. Belknap. Era tânără și blondă, cu ochi albaștri și forme voluptuoase, însă mai importantă decât frumusețea era aura ei de vulnerabilitate și de nevoie de a fi protejată. A devenit în scurt timp obsedat de ea, imaginea și nevoia ei de a fi protejată fixându-i-se pe creier. S-a dus în Minneapolis, chipurile, în interes de serviciu. N-avea

nici o îndoială că va reuși. Îl amuza că femeile, ca grup, erau, din fericire, vulnerabile, de parcă ar fi crezut că normele sociale valabile în orășelele lor liniștite, precum Alva, Clinton și Percy, se aplică și după ce lasă în urmă saloanele prăfuite, cu miros de petrol, pentru a-și croi un drum în viață.

Însă orașul le călea rapid. Era de preferat să pui mâna pe ele la începutul ascensiunii lor spre libertate, când se aflau în perioada de tranzit de la traiul în localități mici, când erau anonime, pierdute, iar prezența lor nu era înregistrată nicăieri. Le vedea zilnic cum coboară din trenuri, din tramvaie pe cablu și din birje, privind inevitabil încruntate la o bucată de hârtie care ar fi trebuit să le spună unde se aflau. Codoașele din oraș au înțeles acest lucru și așteptau sosirea trenurilor, oferindu-le femeilor căldură și prietenie, lăsând informațiile importante pentru mai târziu. Holmes adora Chicago, adora în special felul în care fumul și gălăgia puteau învălui o femeie, fără a lăsa nici o urmă care să indice că aceasta a existat vreodată, cu excepția, poate, a unei dâre fine de parfum în toată acea putoare de bălegar, antracit și putrefacție.

Pentru Myrta, Holmes părea venit dintr-o lume mult mai interesantă decât a ei. Locuia cu părinții și lucra într-un magazin de muzică. Orașul Minneapolis era mic, adormit și plin de fermieri suedezi și norvegieni, fermecători ca niște coceni. Holmes era frumos, afectuos și, evident, bogat și locuia în Chicago, cel mai de temut și atrăgător oraș. A atins-o chiar de la prima întâlnire; în ochii lui de un albastru intens se citea speranța. Când a

ieșit din magazin în acea primă zi, în timp ce firele de praf pluteau prin spațiul pe care-l lăsase în urmă, viața ei părea insuportabil de monotonă. I s-a aprins un beculeț. Trebuia să se schimbe ceva.

Când a sosit prima scrisoare de la el, în care o întreba mieros dacă îi putea face curte, ea a simțit că i s-a luat o piatră de pe inimă. Odată la câteva săptămâni, el revenea în Minneapolis. I-a povestit despre Chicago. I-a descris zgârie-norii și i-a explicat cum de la an la an clădirile deveneau tot mai înalte. I-a povestit lucruri șocante despre abatoare, cum urcau porcii pe Puntea Suspinelor până la o platformă unde li se prindeau lanțuri de picioarele din spate și apoi erau purtați, guițând, pe sus până în inima sângerosului abator. Și povești romantice: cum Potter Palmer fusese atât de îndrăgostit de soția sa, Bertha, încât îi dăruise un hotel de lux, Palmer House, drept cadou de nuntă.

Curtarea avea regulile sale. Deși nu erau puse pe hârtie, fiecare tânără le cunoștea și își dădea seama imediat când erau încălcate. Holmes le-a încălcat pe toate și – cu atâta nerușinare, încât pentru Myrta a devenit evident că acestea erau diferite în Chicago. La început s-a speriat, dar a descoperit repede că îi plăceau presiunea și riscul. Când Holmes a cerut-o de soție, ea a acceptat imediat. S-au căsătorit pe 28 ianuarie 1887.

Holmes a omis să-i spună Myrtei că avea deja o soție, Clara Lovering, prima doamnă Herman Webster Mudgett. La două săptămâni după ce s-a căsătorit cu Myrta, el a depus o cerere de divorț la Curtea Supremă din Cook County, Illinois. Și n-a făcut-o elegant: a

acuzat-o pe Lovering de infidelitate, o acuzație devastatoare. A lăsat însă cererea să expire și până la urmă instanța a respins-o pentru „abandonarea cauzei în nelucrare".

În Chicago, Myrta și-a dat seama imediat că poveștile pe care i le spusese Holmes nu surprindeau decât în mică măsură farmecul și energia periculoasă a orașului. Era ca un cazan cu lavă, cu trenuri pretutindeni – șocant, dar fiind totuși un indiciu că în sfârșit își putea trăi viața. În Minneapolis nu avusese parte decât de liniște și de inevitabile cereri stângace din partea unor bărbați cu degete grăsuțe care căutau pe cineva, oricine, cu care să împărtășească agonia vieții. Faptul că Holmes locuia în Englewood, nu în inima orașului, a fost, la început, o dezamăgire, dar și aici exista o energie mult peste cea pe care o cunoscuse acasă. S-au stabilit împreună în apartamentul de la etaj, ocupat anterior de doamna Holton. În primăvara lui 1888, Myrta era însărcinată.

La început, ea l-a ajutat la treburile din farmacie. Îi plăcea să lucreze alături de soțul ei și îl urmărea adesea când vorbea cu vreun client. Se bucura de felul în care el arăta, de calmul lui și tânjea după clipele când trupurile li se atingeau din întâmplare. Admira, de asemenea, farmecul cu care aborda el fiecare vânzare și cum câștiga până și loialitatea clienților în vârstă, care îi fuseseră fideli doamnei Holton. Zâmbea, cel puțin la început, când în magazin intra un șir parcă nesfârșit de tinere, care insistau să se sfătuiască doar cu doctorul Holmes.

Myrta a început să înțeleagă că sub înfățișarea caldă și fermecătoare a soțului ei se ascundea o ambiție puternică. Părea farmacist doar cu numele; se potrivea mai bine idealului de om care s-a ridicat prin propriile forțe și care, prin muncă și ingeniozitate, a urcat treaptă cu treaptă până la straturile superioare ale societății. „Ambiția a fost blestemul vieții soțului meu", avea să spună mai târziu Myrta. „A vrut să obțină o poziție de pe care să fie onorat și respectat. Își dorea să fie bogat."[1]

Totuși ea a insistat că ambiția nu i-a afectat caracterul și nu l-a distras niciodată de la rolul de soț și, ulterior, de tată. Holmes, s-a jurat ea, era bun la suflet. Adora copiii și animalele. „Iubea animalele și mereu avea un câine sau o pisică și, de obicei, un cal, și se juca mereu cu ele, învățându-le mici trucuri sau hârjonindu-se cu ele." Nu bea, nu fuma și nu juca jocuri de noroc. Era afectuos și imposibil de scos din fire. „În viața de familie nu cred c-a existat vreodată un om mai bun decât soțul meu", a spus Myrta. „Nu ne-a spus niciodată mie, fetiței noastre sau mamei mele vreo vorbă urâtă. N-a fost niciodată supărat sau iritat, ci mereu fericit și fără nici o grijă."

Cu toate acestea, căsnicia lor a fost sufocată de tensiune. Holmes nu era ostil; presiunea venea de la Myrta, care s-a săturat repede de toate acele cliente tinere și de felul în care Holmes le zâmbea, le atingea și le privea cu ochii lui albaștri. La început, situația i s-a părut atrăgătoare; apoi a făcut-o să se simtă stânjenită; în cele din urmă a devenit geloasă și cu ochii-n patru.

Faptul că era tot mai posesivă nu l-a deranjat pe Holmes. El a perceput-o mai degrabă ca pe un obstacol,

așa cum un căpitan de vas privește un aisberg – ca pe ceva ce trebuie urmărit cu atenție și evitat. Afacerea mergea atât de bine, i-a spus el Myrtei, încât avea nevoie să-l ajute cu contabilitatea magazinului. S-a trezit că își petrecea din ce în ce mai mult timp într-un birou de la etaj, scriind scrisori și pregătind facturi. Le-a scris părinților că era nefericită. În vara lui 1888, părinții ei s-au mutat în Wilmette, Illinois, într-o casă frumoasă cu etaj de pe strada John, peste drum de o biserică. Singură, tristă și gravidă, Myrta a plecat la ei și a născut acolo o fetiță, Lucy.

Dintr-odată, Holmes a început să joace rolul soțului supus. Părinții Myrtei l-au tratat cu răceală la început, dar el le-a câștigat încrederea cu scuze rostite cu ochii în lacrimi și cu dovezi de adorație față de soție și de fetiță. A reușit. „Era un tip", spunea Myrta, „de pus pe rană, după cum i-a spus mama. Era atât de drăguț, de blând și de grijuliu, încât uitam de necazuri și de griji".[2]

I-a implorat să fie îngăduitori cu el pentru perioadele îndelungate în care lipsea de la casa din Wilmette. Avea multă treabă în Chicago. După cum se îmbrăca și după banii pe care îi dădea Myrtei, părea în plină ascensiune, iar această percepție a fost de mare ajutor pentru a-i liniști pe părinții Myrtei. Myrta și părinții ei s-au obișnuit să ducă o viață marcată de vizitele din ce în ce mai rare ale doctorului Holmes, dar, când își făcea apariția, aducea cu el căldură și cadouri și o sufoca cu îmbrățișări pe micuța Lucy.

„Se spune că cei mici pot citi mai bine un om decât adulții", spunea Myrta, „și n-am văzut vreun copil care

să nu se ducă la domnul Holmes și să nu se simtă bine în preajma lui. La el se duceau chiar și când la mine nu voiau să vină. Îi erau foarte dragi copiii. Adesea, când călătoream și se întâmpla să fie un copil în vagon, îmi spunea: «Du-te și vezi dacă nu-ți dau puțin copilul». Și când i-l aduceam se juca cu el, uitând de tot, până când mama lui îl cerea și îmi dădeam seama că îl vrea înapoi. Luase de multe ori copii care plângeau și nu dura mult până aceștia adormeau sau se jucau fericiți, așa cum doar ei știu s-o facă".[3]

*

Cum Englewood se afla în plină expansiune, Holmes a văzut o ocazie. De când cumpărase drogheria soților Holton, fusese interesat de bucata de teren viran de peste drum. După ce s-a interesat, a aflat că îi aparținea unei femei din New York. În vara lui 1888 a cumpărat terenul și, prevăzător, a înregistrat contractul sub un nume fals, H.S. Campbell. Curând după aceea a început să facă însemnări și schițe pentru o clădire pe care intenționa s-o ridice acolo. Nu s-a consultat cu un arhitect, deși în clădirea în care se afla magazinul soților Holton își avea birourile un arhitect priceput, un scoțian pe nume A.A. Frazier. Dacă ar fi angajat un arhitect ar fi însemnat să dezvăluie adevărata natură a clădirii pe care i se pusese dintr-odată pata.

Proiectul general al clădirii și scopul acesteia s-au conturat brusc în mintea lui, ca un plan scos dintr-un sertar. La parter voia să aibă magazine care să genereze

venit și să-i permită să angajeze cât mai multe femei cu putință; la primul și la al doilea etaj urmau să fie apartamente. Apartamentul său, precum și un birou mare aveau să se afle la primul etaj, pe colțul care dădea spre intersecția Străzii 63 cu Wallace. Acestea erau elementele de bază. Însă detaliile clădirii erau cele care îi provocau o mare plăcere. A desenat un tobogan de lemn care cobora dintr-un loc secret de la primul etaj direct la subsol. Avea de gând să ungă toboganul cu grăsime pentru osii. Și-a imaginat o cameră alăturată biroului echipată cu un seif în care se putea intra, cu îmbinări etanșe și pereți de fier îmbrăcați în azbest. O lampă cu gaz încorporată în perete avea să fie controlată din biroul său, asemenea altor lămpi cu gaz montate în apartamentele din clădire. Subsolul avea să fie mare, cu încăperi ascunse, și mai era prevăzut un alt sub-subsol pentru depozitarea permanentă a materialelor sensibile.[4]

Pe măsură ce Holmes visa și făcea schițe, elementele clădirii deveneau tot mai elaborate și mai mulțumitoare pentru el. Dar aceasta era doar faza de visare. Nici nu-și putea închipui ce plăcere urma să simtă când clădirea avea să fie terminată și prin ea aveau să umble femei în carne și oase. Așa cum se întâmpla de fiecare dată, gândul l-a excitat.

Știa că nu va fi ușor să construiască clădirea. A pus la punct o strategie prin care credea că va înlătura suspiciunile, reducând, în același timp, costurile de construcție. A dat anunțuri în ziare pentru tâmplari și muncitori și, în curând, muncitorii cu atelaje cu cai au început excavarea terenului. Gaura pe care au făcut-o

semăna cu un imens cavou din care ieșea un aer răcoros și greu, însă acest lucru a fost binevenit, pentru că îi răcorea pe muncitori în zilele tot mai călduroase de vară. Oamenii au întâmpinat probleme cu solul. Cu cei câțiva metri de la suprafață s-au descurcat ușor, dar mai jos pământul era nisipos și umed. A fost nevoie să consolideze cu scânduri marginile gropii. Din pereții acesteia ieșea apă. Într-un raport ulterior al unui inspector în construcții din Chicago se spune: „Fundația nu este dreaptă, în unele locuri diferența e și de patru centimetri, la o distanță de șase metri."[5] Zidarii au terminat fundația și au clădit pereții exteriori, în vreme ce dulgherii construiau structura interioară. Strada răsuna de sunetele scoase de fierăstraiele manuale.

Holmes s-a dovedit un client exigent. Când muncitorii veneau la el să-și primească banii, îi certa pentru munca de mântuială pe care o făceau și refuza să-i plătească, chiar dacă ceea ce făcuseră aceștia era impecabil. Își dădeau singuri demisia sau îi concedia el. A angajat pe alții în locul lor, dar s-a purtat la fel de urât și cu aceștia. Lucrările avansau încet, însă cu un cost foarte redus față de cel real. Fluctuația mare a personalului a avut avantajul de a menține la un nivel minim numărul persoanelor care au înțeles secretele clădirii. Unui muncitor i se putea cere să ducă la îndeplinire o anumită sarcină – de exemplu, să instaleze duza de gaz în seiful mare cât o încăpere – dar, pentru că nu știa prea multe alte detalii, sarcina i se părea rezonabilă sau, în cel mai rău caz, doar excentrică.[6]

Chiar și așa, pentru un zidar pe nume George Bowman experiența lucrului pentru Holmes i s-a părut oarecum tulburătoare. „Nu știu ce să cred despre Holmes", spunea Bowman. „Lucram pentru el de doar două zile când și-a făcut apariția și m-a întrebat dacă nu mi se părea greu ce făceam, adică zidăria. M-a întrebat dacă nu voiam să câștig niște bani mai ușor și bineînțeles că i-am spus că vreau. După câteva zile a venit la mine și, arătând spre subsol, mi-a spus: «Îl vezi pe tipul de-acolo? Ei bine, e cumnatul meu, care nu mă îndrăgește deloc și nici eu pe el. Acuma, ce ai putea face ar fi să-i scapi o piatră în cap în timp ce lucrezi, iar eu îți dau 5 dolari dac-o faci»."[7]

Acest incident a părut și mai înfricoșător din cauza manierei în care Holmes i-a făcut oferta – „în același mod în care un prieten îți pune o întrebare banală", a spus Bowman.

Nu știm dacă Holmes chiar și-a dorit ca Bowman să-l omoare pe bărbatul acela. Probabil că Holmes ar fi încercat să-și convingă mai întâi „cumnatul" să încheie o poliță de asigurare de viață al cărei beneficiar să fie el. Era posibil, de asemenea, ca Holmes doar să-l fi testat pe Bowman pentru a vedea cât de util îi putea fi în viitor. În acest caz, Bowman n-a trecut testul. „M-am speriat așa de tare, încât n-am știut ce să zic sau să fac", a spus Bowman, „dar n-am scăpat piatra și, la puțin timp, m-am cărat de-acolo".

Trei bărbați au trecut testul de încredere al lui Holmes. Fiecare dintre ei a lucrat pentru el pe toată perioada construcției și i-au rămas aproape după ce

clădirea a fost terminată. Unul dintre aceștia a fost Charles Chappell, un mașinist care locuia în apropierea spitalului Cook County. La început a lucrat pentru Holmes ca simplu muncitor, dar a dovedit în curând că avea un talent pe care Holmes l-a considerat foarte util. Altul a fost Patrick Quinlan, care locuia în Englewood, la intersecția străzilor 47 și Morgan, până când s-a mutat în clădirea lui Holmes ca îngrijitor. Era un bărbat mic, agitat, aproape de 40 de ani, cu părul creț deschis la culoare și o mustață șatenă.

Cel de-al treilea și cel mai important a fost Benjamin Pitezel, dulgher, care i s-a alăturat lui Holmes în noiembrie 1889. El l-a înlocuit pe un muncitor pe nume Robert Latimer, care își dăduse demisia pentru a se angaja ca portar la intersecția feroviară din fața farmaciei lui Holmes. La început, a spus Latimer, Pitezel s-a ocupat de caii folosiți la construirea clădirii lui Holmes, dar apoi a devenit mâna lui dreaptă. Între Holmes și Pitezel părea să existe o relație strânsă, suficient de strânsă pentru ca Holmes să-i facă lui Pitezel o favoare costisitoare. Pitezel a fost arestat în Indiana pentru tentativă de fraudă cu cecuri false. Holmes i-a plătit cauțiunea și a pierdut suma depusă când Pitezel nu s-a prezentat la proces, așa cum fusese planificat.[8]

Pitezel avea trăsături fine și o bărbie ascuțită bine definită. Ar fi fost chipeș dacă n-ar fi fost extrem de slab și dacă ochii nu păreau a fi pe jumătate închiși. „În linii mari“, spunea Holmes, „l-aș descrie ca pe un bărbat de aproape 1,80 metri înălțime, mereu slab, care cântărea

undeva între 65 și 75 de kilograme, cu părul negru tăciune și aspru, foarte des, fără să dea semne de chelie; mustața era mai deschisă la culoare, cu nuanțe roșiatice, cred, deși l-am văzut de câteva ori că și-a vopsit-o neagră, ceea ce-i schimba cu totul înfățișarea".[9]

Pitezel suferea de diferite boli: îl dureau genunchii de la montarea prea multor pardoseli, avea un neg pe gât care îl împiedica să poarte gulere rigide, îl dureau dinții atât de tare încât, la un moment dat, a trebuit să întrerupă munca la Holmes. În ciuda faptului că suferea de alcoolism cronic, era, în opinia unui doctor, „în stare fizică bună".[10]

Pitezel era căsătorit cu Carrie Canning din Galva, Illinois, și tatăl unui număr tot mai mare de copii. În fotografii apare o gașcă de copii simpatici, dar serioși, gata oricând să treacă la acțiune cu mături și cârpe de spălat vase. Prima fiică a cuplului, Dessie, se născuse în afara căsătoriei, un eveniment care se încadra perfect tiparului cu care părinții lui Pitezel începuseră să se obișnuiască. Într-o ultimă încercare de a-l face s-o apuce pe calea cea dreaptă, tatăl său scria: „Vino cu mine și voi face ce e bine, ne învață Mântuitorul. Vrei să vii? Voi scoate răul din tine și te voi spăla de toate petele și-ți voi fi tată, iar tu îmi vei fi fiu și moștenitor." În cuvintele tatălui se simțea durerea. „Te iubesc", scria el, „deși ai luat-o pe un drum greșit".[11]

Alice, al doilea copil, s-a născut la scurt timp după căsătorie. I-au urmat încă o fiică și trei fii, deși unul dintre băieți a murit de difterie la scurt timp după naștere. Trei dintre copii – Alice, Nellie și Howard –

aveau să devină atât de cunoscuți în America, încât cei care scriau articole despre ei le foloseau doar numele mic, siguri că până și cel mai izolat cititor știa precis despre cine era vorba.

Și Pitezel a devenit oarecum celebru datorită lui Holmes. „Pitezel a fost unealta sa", spunea un procuror, „creatura lui".[12]

*

Clădirea lui Holmes a fost construită cu întreruperi, iar pe timpul iernii lucrările se opreau, mai mult sau mai puțin, la sfârșitul așa-zisului „sezon de construit", deși Holmes citise că arhitecții din zona Loop foloseau tehnici care permiteau continuarea lucrărilor pe tot parcursul anului. Ulterior se va vorbi mult despre faptul că Holmes și-a ridicat clădirea în aceeași perioadă în care Jack Spintecătorul a început să ucidă, la mii de kilometri distanță.

Jack a comis prima crimă pe 31 august 1888, iar ultima în seara de 9 noiembrie 1888, când a întâlnit o prostituată pe nume Mary Kelly și a însoțit-o la ea acasă. I-a tăiat gâtul cu o mișcare scurtă, aproape decapitând-o. În următoarele ore, la adăpostul pereților, i-a tăiat sânii și nasul și le-a așezat pe o masă. I-a făcut o tăietură de la gât la pubis, i-a jupuit coapsele, i-a scos organele interne pe care le-a așezat grămadă între picioare. I-a tăiat o mână, pe care apoi a îndesat-o în abdomenul deschis. Kelly era însărcinată în luna a treia în acel moment.

Brusc, crimele s-au oprit, de parcă întâlnirea cu Mary Kelly satisfăcuse, în sfârșit, nevoia criminalului. Cinci victime confirmate, doar cinci, și Jack Spintecătorul a devenit, pentru totdeauna, întruchiparea răului absolut.

Toți locuitorii orașului Chicago care știau să citească au devorat relatările venite din străinătate, însă nici unul n-a făcut-o cu atâta intensitate ca doctorul H.H. Holmes.

Pe 29 iunie 1889, când clădirea lui Holmes era pe jumătate terminată, orașul Chicago și-a anexat Englewoodul și, la scurt timp, aici s-a deschis o nouă secție de poliție, cu numărul 10, divizia a doua, la intersecția străzlor 63 și Wentworth, la șapte străzi distanță de farmacia lui Holmes. Curând, patrule aflate sub comanda căpitanului Horace Elliott au început să facă regulat rondul prin fața magazinului, unde, conform obiceiului, se opreau să stea de vorbă cu tânărul și atrăgătorul proprietar. Periodic, polițiștii traversau agale strada pentru a urmări lucrările de construcție la noua clădire. Erau deja un număr considerabil de clădiri importante în Englewood, inclusiv YMCA, școala normală Cook County, cu profesori instruiți, și extravaganta operă Timmerman, care se construia la intersecția străzilor 63 cu Steward și era aproape finalizată, dar încă mai exista mult teren nefolosit în localitate, iar o clădire care avea să ocupe un cvartal întreg era un subiect de conversație.[13]

Lucrările de construcție au mai durat un an, cu pauza obișnuită pe perioada iernii. Până în mai 1890, clădirea era terminată în cea mai mare parte. Primul etaj avea

șase coridoare, 35 de camere și 51 de uși, iar la etajul al doilea se mai aflau 36 de camere. La parterul clădirii era suficient spațiu pentru cinci magazine, cel mai bun fiind un spațiu pe colț, generos și îmbietor, la intersecția străzilor 63 și Wallace.

La o lună după ce s-a mutat în clădire, Holmes a vândut fosta drogherie Holton și l-a asigurat pe cumpărător că nu se va confrunta cu o concurență acerbă.

Spre dezamăgirea cumpărătorului, Holmes a deschis imediat o nouă farmacie peste drum, în noul său magazin de pe colț.[14]

Holmes a amenajat diverse magazine la parterul clădirii, printre care o frizerie și un restaurant. În acte, la adresa lui Holmes figura și cabinetul unui medic pe nume Henry D. Mann, probabil unul dintre pseudonimele lui Holmes, și sediul unei firme, Warner Glass Bending Company, pe care Holmes a deschis-o, se pare, pentru a intra pe piața în plină dezvoltare a producției și modelării foilor de geam pentru care exista brusc o cerere mare.[15]

Holmes și-a dotat magazinele cu mobilier și accesorii pe care le-a cumpărat pe credit. N-avea nici o intenție să-și plătească datoriile și era convins că se putea sustrage urmăririi penale prin viclenie și șarm. Când veneau creditorii și cereau să vorbească cu proprietarul clădirii, Holmes îi îndrepta bucuros spre fictivul H.S. Campbell.

„Era cel mai calm om pe care l-am întâlnit vreodată", a spus C.E. Davis, pe care Holmes îl angajase să se

ocupe de departamentul de bijuterii al drogheriei. Creditorii, a spus Davis, „veneau furioși și-l făceau în toate felurile posibile, iar el le zâmbea și le vorbea, le dădea trabucuri și băutură, iar când plecau parcă erau prieteni pe viață. Nu l-am văzut niciodată supărat. Nu-l puteai enerva nici dacă te străduiai".[16]

Davis a arătat spre magazin. „Dacă pe acești trei pereți ar fi lipite toate deciziile de punere sub sechestru ale acestei clădiri, ar arăta ca o reclamă uriașă la circ. Dar n-am auzit să fi fost colectată vreo garanție. Holmes îmi spunea că plătea un avocat să-l ferească de probleme, însă am avut mereu impresia că ticăloșia lui amabilă și insolentă îl ajuta să reușească. Într-o zi a cumpărat niște mobilă pentru restaurant și a băgat-o înăuntru, iar în aceeași seară a apărut furnizorul să-și primească banii sau să-și ia bunurile înapoi. Holmes i-a dat de băut, l-a invitat la cină, i-a cumpărat un trabuc și omul a plecat râzând de o glumă, cu promisiunea de a reveni săptămâna viitoare pentru a-și lua banii. La 30 de minute după ce acesta s-a suit în mașină, Holmes a chemat niște căruțe în care a încărcat mobilierul și furnizorul n-a mai văzut nici un ban. Holmes n-a ajuns nici în pușcărie. Era singurul om din Statele Unite care își permitea să facă ce făcea."

Holmes avea bani să-și plătească datoriile. Davis a estimat că Holmes câștiga 200 000 de dolari din farmacie și din alte afaceri, majoritatea frauduloase. Holmes a încercat, de exemplu, să vândă unor investitori o mașinărie care transforma apa în gaze

naturale. El conectase pe ascuns prototipul la conductele de gaz ale orașului.

Era mereu fermecător și cordial, dar erau și momente când nici măcar aceste calități nu reușeau să-i liniștească pe asociații săi. Un farmacist pe nume Erickson și-a amintit cum Holmes obișnuia să vină în magazinul lui să cumpere cloroform, un anestezic puternic, dar imprevizibil, care începuse să fie folosit din timpul Războiului Civil. „Câteodată îi vindeam substanța de nouă sau zece ori pe săptămână și de fiecare dată în cantități mari. L-am întrebat de câteva ori la ce îl folosea, dar n-am fost mulțumit de răspunsuri. În cele din urmă am refuzat să-i mai dau dacă nu-mi spune, susținând că mi-era teamă că nu-l folosește în mod corespunzător."[17]

Holmes i-a spus lui Erickson că folosește cloroformul pentru experimente științifice. Mai târziu, când Holmes s-a întors să mai ia cloroform, Erickson l-a întrebat cum stătea cu experimentele.

Holmes i-a aruncat o privire goală și i-a spus că nu face nici un experiment.

„Nu l-am înțeles niciodată", a spus Erickson.

*

O femeie pe nume Strowers îi spăla ocazional rufele lui Holmes. Într-o zi, i-a oferit acesteia 6 000 de dolari dacă era de acord să încheie o asigurare de viață de 10 000 de dolari și să-l desemneze pe el beneficiar. Când femeia l-a întrebat de ce voia să facă una ca asta, el i-a explicat că,

la moartea ei, avea să facă un profit de 4 000 de dolari, dar, până atunci, ea putea să cheltuiască cum credea de cuviință cei 6 000 de dolari.

Pentru doamna Strowers această sumă era o avere, iar tot ce trebuia să facă era să semneze câteva documente. Holmes a asigurat-o că totul era perfect legal.

Era sănătoasă și se aștepta să trăiască mult și bine. Era gata să accepte oferta când Holmes i-a spus încet: „Nu te teme de mine.“[18]

Vorbele acestea au îngrozit-o.

*

În noiembrie 1890, Holmes a aflat, odată cu ceilalți locuitori ai orașului Chicago, că directorii Expoziției Columbiene luaseră, în cele din urmă, o decizie cu privire la locul în care urma să fie construită expoziția. Spre încântarea sa, a citit că principalul amplasament avea să fie Jackson Park, la est de clădirea sa, la capătul dinspre lac al străzii 63, urmând să existe exponate și în centrul orașului Chicago, în Washington Park și de-a lungul întregului bulevard Midway.

Holmes cunoștea parcurile din plimbările sale cu bicicleta. La fel ca majoritatea americanilor, fusese prins de febra bicicletelor, care izbucnise odată cu apariția bicicletei „sigure“, cu roți de aceeași mărime și cu lanț și pinion. Însă, spre deosebire de majoritatea americanilor, Holmes a încercat să și profite de pe urma nebuniei, cumpărând biciclete pe credit, pe care le revindea fără să

restituie banii vânzătorului inițial. El însuși deținea o bicicletă Pope.[19]

Decizia Companiei Expoziției a declanșat un val de lăcomie în zona South Side din Chicago. Într-un anunț din *Tribune* se oferea spre vânzare o casă cu șase camere la intersecția străzilor 41 și Ellis, la aproximativ un kilometru de Jackson Park, specificându-se că proprietarul se putea aștepta să închirieze patru din cele șase camere cu aproape 1 000 de dolari pe lună (aproximativ 30 000 de dolari la valoarea din secolul XXI) pe durata expoziției. Clădirea și terenul lui Holmes fuseseră valoroase de la început, dată fiind dezvoltarea continuă a Englewoodului, dar acum proprietatea părea echivalentul unei mine de aur.[20]

Atunci i-a venit o idee cum să exploateze acel minereu de aur și să-și satisfacă, în același timp, și alte nevoi. A publicat un nou anunț în care căuta muncitori și, din nou, a apelat la ajutorul asociaților săi loiali, Chappell, Quinlan și Pitezel.

PELERINAJUL

În seara de luni, 15 decembrie 1890, o zi specială în Chicago datorită căldurii extraordinare, iar în alt colț de țară pentru împușcarea lui Sitting Bull, Daniel Burnham s-a urcat într-un tren cu destinația New York pentru cea mai importantă întâlnire din odiseea expoziției.

A intrat într-un vagon de un verde strălucitor, unul dintre vagoanele Palace făcute de George Pullman, în care aerul era nespus de apăsător. S-a auzit un clopot care a continuat să sune neîntrerupt pe măsură ce trenul înainta prin inima orașului cu 30 de kilometri pe oră, în ciuda prezenței tramvaielor pe cablu, a trăsurilor și a pietonilor care treceau foarte aproape de el. Toata lumea se oprea să vadă cum trenul trecea de barierele de cale ferată lăsând în urmă un fum alb și negru precum coada unui raton. Trenul a trecut pe lângă abatoarele Union Stock Yards, care duhneau de două ori mai tare din pricina căldurii neobișnuite din ziua aceea, și a ocolit munți de cărbune negru acoperiți cu zăpadă murdară care se topea. Lui Burnham îi plăceau lucrurile frumoase, dar kilometri întregi n-a văzut decât cărbune, rugină și fum, până când trenul a intrat în prerie și dintr-odată s-a făcut liniște. S-a lăsat întunericul, acoperind zăpada cu lumina amurgului.

Decizia directorilor cu privire la amplasamentul expoziției a dus la o precipitare a evenimentelor care era deopotrivă încurajatoare și neliniștitoare, pentru că, dintr-odată, totul devenise mai acut, iar dimensiunile mai descurajatoare. Directorii au solicitat imediat o ciornă a planului expoziției, care să le fie înmânată în decurs de 24 de ore. John Root, cu ajutorul lui Burnham și Olmsted, făcuse un desen pe o planșă de hârtie maro de aproape patru metri pătrați, pe care cei trei au predat-o comisiei, cu mențiunea că proiectanții expoziției de la Paris avuseseră la dispoziție un an să se gândească, să planifice și să deseneze până să ajungă în același punct.

În desen era prevăzută o câmpie pătrată cu latura de un kilometru și jumătate aflată pe malul lacului, care, prin dragare, avea să devină un paradis al lagunelor și canalelor. În cele din urmă, au spus proiectanții, expoziția urma să cuprindă sute de clădiri, inclusiv câte una pentru fiecare stat al SUA și pentru multe alte țări și industrii, dar pe desen le-au schițat doar pe cele mai importante, printre care cinci palate uriașe amplasate în jurul unei mari curți centrale. Au lăsat loc și pentru un turn care avea să fie construit la unul dintre capetele curții, deși nimeni nu știa cu exactitate cine avea să construiască acest turn sau cum avea să arate, ci doar că trebuia să depășească Turnul Eiffel din toate punctele de vedere. Directorii și Comisia Națională, supraveghetorul proiectului la nivel federal, au aprobat planul cu o viteză neobișnuită.[1]

Pentru nespecialiști, dimensiunea uriașă a fost cea care a făcut ca expoziția să pară o provocare imposibilă. Toți locuitorii orașului Chicago se așteptau ca expoziția să fie întinsă, cu clădiri colosale; ce i-a nedumerit însă a fost cum se putea cineva aștepta să construiască cea mai mare structură care fusese construită vreodată pe pământ american, mult mai mare decât podul Brooklyn al lui Roebling, într-un timp atât de scurt. Însă Burnham știa că mărimea expoziției era doar unul dintre aspectele provocării. Elementele schițate în plan ascundeau un miliard de obstacole mai mici, despre care publicul și majoritatea directorilor expoziției habar n-aveau că există. Burnham trebuia să construiască o cale ferată pe terenul expoziției pentru a transporta oțel,

piatră și cherestea pentru fiecare șantier în parte. Trebuia să gestioneze livrarea materialelor, a bunurilor, a corespondenței și a tuturor articolelor pentru expoziție care erau trimise la fața locului de companiile de transport maritim transcontinental, în primul rând de Adams Express Company. Urma să aibă nevoie de poliție și de pompieri, de un spital și de serviciu de ambulanță. În plus, aveau să fie cai – mii de cai – și trebuia găsită o soluție pentru bălegarul produs zilnic.

Imediat după ce planul de pe hârtia maro a fost aprobat, Burnham a cerut permisiunea să construiască „de îndată o clădire ieftină de lemn în Jackson Park, pentru mine și echipă", unde avea să locuiască aproape neîntrerupt în următorii trei ani.[2] Această clădire a devenit rapid cunoscută drept „baraca", deși avea un șemineu mare și o pivniță de vinuri excelente furnizate chiar de Burnham. Cu o viziune care depășea cu mult epoca în care trăia, Burnham și-a dat seama că oamenii vor judeca expoziția în funcție de cele mai mărunte detalii. Atenția sa s-a îndreptat și asupra sigiliului oficial al expoziției. „Poate nu vă dați seama cât de important e acest Sigiliu", îi scria el pe 8 decembrie 1890 lui George R. Davis, directorul general al expoziției, omul cel mai important. „Va circula în foarte multe țări străine și e unul dintre acele lucruri banale după care oamenii vor judeca standardul artistic al Expoziției."[3]

Însă toate acestea erau floare la ureche în comparație cu sarcina cea mai importantă de pe agenda lui

Burnham: selectarea arhitecților care să proiecteze principalele clădiri ale expoziției.

El și John Root se gândiseră să proiecteze singuri întreaga expoziție, exact ceea ce și colegii lor geloși se așteptau ca ei să facă. Harriet Monroe, cumnata lui Root, și-a amintit cum Root a venit într-o seară acasă „rănit“ fiindcă un arhitect pe care el îl considerase prieten „se pare că refuzase să-l recunoască pe domnul Burnham când s-au întâlnit la un club“. Root a mormăit: „Probabil își închipuie c-o s-o facem de oaie!“ A decis că n-avea să proiecteze nici o clădire, pentru a-și păstra credibilitatea de arhitect-șef, poziție din care trebuia să supravegheze activitatea altor arhitecți.[4]

Burnham știa exact pe cine voia să angajeze, însă nu și-a dat seama cât de incendiară avea să se dovedească această selecție. Își dorea să-i aibă alături pe cei mai buni arhitecți din America, nu doar pentru talentul lor, ci și pentru că implicarea lor avea să ducă la desființarea părerii răspândite pe coasta de est cum că Chicago urma să producă un simplu târg de țară.

În decembrie, deși nu avea un mandat oficial în acest sens, Burnham a trimis pe ascuns scrisori unui număr de cinci arhitecți, „încrezător că îmi voi atinge scopul“.[5] Și, într-adevăr, curând după aceea Comisia pentru Terenuri și Clădiri l-a autorizat să-i invite pe acei oameni să se alăture proiectului expoziției. Indiscutabil, erau cinci dintre cei mai mari arhitecți americani, dar, dintre cei cinci, trei proveneau chiar din tărâmul „fiarelor spurcate“: George B. Post, Charles McKim și Richard M. Hunt, cel mai respectat arhitect al țării.

Ceilalți doi erau Robert Peabody din Boston și Henry Van Brunt din Kansas City.

Nici unul nu era din Chicago, chiar dacă orașul se mândrea cu pionierii lui în ale arhitecturii: Sullivan, Adler, Jenney, Beman, Cobb și alții. Într-un fel, în ciuda capacității sale de anticipare, Burnham nu și-a dat seama că alegerile pe care le făcuse puteau fi privite ca o trădare.

*

Ce îl deranja pe Burnham în timp ce călătorea în vagonul Pullman era că doar unul dintre candidați, Van Brunt din Kansas City, arătase un oarecare entuziasm. Ceilalți se mulțumiseră să-și exprime dorința vagă de a se întâlni cu Burnham când acesta ajungea la New York.

Burnham îi ceruse lui Olmsted să participe și el la întâlnire, conștient că, la New York, reputația arhitectului peisagist cântărea mai greu decât forța gravitațională, dar Olmsted n-a putut să-și facă timp. Acum Burnham trebuia să se întâlnească singur cu acești arhitecți legendari – unul dintre ei, Hunt, fiind de o irascibilitate și ea legendară.

De ce erau atât de lipsiți de entuziasm? Cum aveau să reacționeze la încercarea lui de a-i convinge? Și dacă refuzau și refuzul devenea public, ce s-ar fi întâmplat?

Peisajul de pe geam nu i-a oferit prea multă consolare. Pe măsură ce traversa în viteză Indiana, trenul a intrat într-un front de aer rece. Temperaturile au scăzut

vertiginos. Rafale puternice de vânt loveau trenul, urmate pe timpul nopții de rafale fantomatice de gheață.

*

Ce nu știa Burnham era că, la scurt timp după ce au primit scrisoarea de la el, arhitecții din est, Hunt, Post, Peabody și McKim, s-au întâlnit la firma din New York a lui McKim, Mead și White pentru a discuta dacă expoziția avea să fie ceva mai mult decât un târg de bovine supraponderale. În cursul întâlnirii, Hunt – arhitectul pe care Burnham dorea cel mai mult să-l recruteze – a anunțat că nu se va implica. George Post l-a convins ca măcar să asculte ce avea de spus Burnham, argumentând că, dacă Hunt nu se băga, ceilalți aveau să se simtă presați să-i urmeze exemplul, influența pe care o avea Hunt fiind foarte mare.

McKim a deschis această întâlnire cu un discurs tărăgănat despre expoziție și despre perspectivele acesteia. Hunt l-a întrerupt: „McKim, lasă-l naibii de preambul. Treci la subiect!“[6]

*

Vântul a suflat tare și aspru în New York toată săptămâna. Gheața de pe Hudson a dus la cea mai timpurie oprire a circulației pe fluviu de după 1880. Joi dimineața, în timp ce lua micul-dejun la hotel, Burnham a citit tulburat despre falimentul SA Kean & Co, bancă privată din Chicago. Era un semn în plus al panicii care se crea.

*

Burnham s-a întâlnit la cină cu arhitecții de pe coasta de est luni seara, pe 22 decembrie, la Players Club. Erau îmbujorați de la frig. Și-au dat mâna: Hunt, McKim, Post și Peabody – Peabody fiind venit de la Boston pentru întâlnire. Iată-i strânși pe toți în jurul unei mese, cei mai importanți specialiști din țară în „muzică înghețată", așa cum numiseră Goethe și Schelling arhitectura. Erau bogați și în plină glorie, însă purtau și semnele traiului în secolul al XIX-lea, fiecare suferind în trecut din pricina nenumăratelor accidente de tren, a febrei și a morții premature a celor dragi. Purtau costume negre și gulere albe scrobite. Toți aveau mustăți, negre sau cărunte. Post era uriaș, fiind cel mai masiv om din încăpere. Hunt era fioros, mereu încruntat, iar printre clienții lui se numărau majoritatea celor mai bogate familii din America. Fiecare a doua casă din Newport, Rhode Island, și de pe Fifth Avenue din New York părea proiectată de el, dar el construise și baza pentru Statuia Libertății și era unul dintre fondatorii Institutului American al Arhitecților. Cu toții aveau măcar un punct comun în trecut. Hunt, McKim și Peabody studiaseră la L'Ecole des Beaux Arts din Paris; Van Brunt și Post studiaseră cu Hunt; Van Brunt fusese mentorul lui Peabody. Burnham, care nu reușise să intre la Harvard și la Yale și care nu avea o pregătire formală în arhitectură, se simțea la această cină ca un străin care lua parte la masa de Ziua Recunoștinței organizată de altcineva.

Bărbații erau cordiali. Burnham le-a descris viziunea sa despre o expoziție mai mare și mai grandioasă decât cea de la Paris. S-a folosit de implicarea lui Olmsted. Atât Olmsted, cât și Hunt munceau din greu la palatul Biltmore al lui George Washington Vanderbilt, din apropiere de Asheville, Carolina de Nord, și construiseră împreună mausoleul familiei Vanderbilt. Însă Hunt era sceptic și nu se sfia să-și exprime îndoielile. De ce ar fi trebuit el și ceilalți să-și lase deoparte programul deja încărcat pentru a construi clădiri temporare într-un oraș îndepărtat, fără să aibă prea mult control asupra rezultatului final?

Scepticismul lor l-a uimit pe Burnham. Era obișnuit cu energia năvalnică din Chicago. Și-ar fi dorit să-i aibă alături pe Olmsted și pe Root – pe Olmsted, ca să-l contracareze pe Hunt; pe Root, pentru că era spiritual și pentru că ceilalți arhitecți îl cunoșteau în calitate de secretar al Institutului American al Arhitecților. De obicei, Burnham era foarte eficient în situații ca aceasta. „În opinia lui, și pentru majoritatea oamenilor, în general, el avea întotdeauna dreptate", scria Harriet Monroe, „și, pentru că era sigur de acest lucru, și-a clădit o personalitate puternică cu care reușea să realizeze lucruri mărețe". Dar în seara aceea se simțea stingher, ca un băiețel înconjurat de adulți.[7]

El a argumentat că expoziția de la Chicago, spre deosebire de cele anterioare, avea să fie în primul rând dedicată arhitecturii. Avea să atragă atenția țării asupra puterii arhitecturii de a produce frumusețe din piatră și oțel. Doar planurile lui Olmsted aveau să confere

unicitate expoziției, grație lagunelor, canalelor și pajiștilor întinse de lângă întinderea de un albastru cobalt a lacului Michigan. Ca suprafață de expunere, le-a spus el, expoziția va fi cu cel puțin o treime mai mare decât cea realizată de francezi la Paris. Nu era un vis, le-a zis. Chicago era hotărât să transforme în realitate această expoziție, cu aceeași hotărâre care făcuse ca orașul să fie al doilea ca mărime din America. Și, a adăugat el, Chicago avea bani.

Întrebările arhitecților au devenit mai puțin dificile și mai practice. Ce fel de clădiri își imagina și în ce stil? S-a ridicat și problema Turnului Eiffel: ce putea face Chicago pentru a-l egala? În această privință, Burnham nu avea nici un plan concret, doar să-l depășească cumva pe Eiffel. În secret, era dezamăgit că inginerii din America nu reușiseră să găsească ceva nou, dar fezabil, care să eclipseze realizarea lui Eiffel.

Arhitecții se temeau că toți cei implicați în realizarea expoziției s-ar fi putut trezi la mâna nenumăratelor comisii. Burnham le-a garantat independență artistică totală. Voiau să știe în detaliu ce părere avea Olmsted despre locurile alese pentru organizarea expoziției, în special despre unul dintre elementele centrale numit Insula Împădurită. Insistența lor l-a făcut pe Burnham să-i trimită imediat o telegramă lui Olmsted și să-l îndemne din nou să vină. Din nou, Olmsted a ezitat.

O întrebare s-a tot repetat pe tot parcursul serii: era suficient timp?

Burnham i-a asigurat că era destul timp, dar că nu-și făcea iluzii. Lucrul trebuia să înceapă imediat.

A crezut că i-a convins. Spre sfârșitul serii, i-a întrebat dacă se implică.

A urmat un moment de tăcere.

*

Burnham a părăsit New Yorkul în dimineața următoare cu North Shore Limited. Trenul a făcut o zi întreagă prin peisajul acoperit de zăpadă, în bătaia viscolului care acoperise în alb țara de la Atlantic până în Minnesota. Furtuna a distrus clădiri, a rupt copaci și a ucis un om în Barberton, Ohio, dar trenul a fost de neoprit.

De la bordul trenului, Burnham i-a scris lui Olmsted o scrisoare în care îi vorbea nu foarte sincer despre întâlnirea cu arhitecții. „Au fost de acord cu propunerea de a se ocupa ei de aspectul artistic al clădirilor principale... Planul general a părut să fie aprobat cu entuziasm, întâi de domnul Hunt, apoi de ceilalți, însă au fost dornici să afle părerea dumneavoastră despre peisajul de pe insulă și din jurul acesteia. De aceea v-am trimis o telegramă prin care vă solicitam disperat să veniți. Au fost foarte dezamăgiți, la fel ca mine, când au aflat că e imposibil să vă avem alături. Domnii urmează să fie aici pe 10, luna viitoare, și atunci solicită cu insistență, la fel ca mine, să fiți prezent personal. Găsesc că domnul Hunt, în special, pune mare preț pe părerea dumneavoastră legată de acest subiect."[8]

De fapt, seara se încheiase într-un mod destul de diferit. Înghițiturile de coniac și rotocoalele de fum au umplut tăcerea de la finalul cinei de la Player's Club.

Visul era atrăgător, au recunoscut arhitecții, și nimeni nu se îndoia de sinceritatea orașului Chicago care își imagina acest proiect de basm cu lagune și palate, dar realitatea era cu totul alta. Singura certitudine era deranjul creat de călătoriile lungi și de multitudinea dificultăților inerente construirii unei structuri complexe departe de casă. Peabody a decis să se implice, dar Hunt și ceilalți, nu – „au spus“, după cum a dezvăluit Burnham ulterior, „că se vor mai gândi“.[9]

Cu toate acestea, au fost de acord să vină pe 10 ianuarie la întâlnirea din Chicago pentru a se sfătui din nou și pentru a analiza locul ales.

Nici unul dintre arhitecți nu mai fusese în Jackson Park. Burnham știa că, neamenajat, nu era un loc care să cucerească inima cuiva. De data aceasta, Olmsted trebuia să fie prezent. Între timp, Root trebuia să se implice și el în procesul de curtare. Arhitecții îl respectau, dar se îndoiau de puterea pe care o avea ca arhitect-șef. Era vital să meargă la New York.

Afară, cerul era gol, iar lumina, albicioasă. În ciuda culoarelor acoperite, o gheață fină ca un praf s-a strecurat în vagoanele Pullman și a umplut trenul lui Burnham cu aerul rece al iernii grele. Pe lângă calea ferată au început să apară copaci culcați de vânt.

*

Când Daniel Burnham a ajuns în Chicago, a descoperit că arhitecții orașului și membrii consiliului director al expoziției erau indignați de faptul că plecase din oraș –

tocmai la New York, din toate locurile din lume – pentru a convinge arhitecți de acolo să se implice în organizarea expoziției și că-i umilise pe Adler, pe Sullivan și pe Jenney. Sullivan a văzut în asta un semn că Burnham nu credea cu adevărat că Chicago dispunea de talentul necesar pentru a organiza singur expoziția. „Burnham credea că cel mai bun mod de a-și sluji țara era să-i însărcineze exclusiv pe arhitecții din Est cu realizarea întregii lucrări", scria Sullivan, „bazându-se exclusiv, afirma el cu tărie, pe cultura lor superioară". Președinte al Comisiei pentru Terenuri și Clădiri era Edward T. Jefferey. „Cu o delicatețe și un tact extraordinare", spunea Sullivan, „Jefferey l-a convins pe Daniel, într-o ședință a comisiei, să procedeze cu înțelepciune și să-i adauge pe arhitecții din Vest pe lista sa de candidați".[10]

Root și Burnham s-au sfătuit repede și au ales cinci firme din Chicago care să se alăture proiectului, printre care și Adler & Sullivan. Burnham i-a vizitat pe toți a doua zi. Patru din cei cinci au lăsat deoparte orgoliul rănit și au acceptat imediat. Numai Adler & Sullivan s-au opus. Adler era supărat. „Cred că el, Adler, sperase să fie în locul meu", a spus Burnham. „A fost mai degrabă nemulțumit și «nu știa»."[11]

În cele din urmă, Adler a acceptat invitația lui Burnham.

*

Acum era rândul lui Root să meargă la New York. Oricum trebuia să meargă pentru a participa la o

reuniune a directorilor Institutului American al Arhitecților și planificase ca după aceea să ia trenul până în Atlanta pentru a inspecta una dintre clădirile firmei. Root se afla în biroul său din clădirea Rookery în după-amiaza de Anul Nou din 1891, cu puțin timp înainte de plecare, când un angajat a venit să-i vorbească. „Zicea că e obosit", și-a amintit bărbatul, „și îi venea să demisioneze din poziția de secretar al institutului. Acest lucru era îngrijorător, pentru că nu fusese auzit niciodată să se plângă de prea multă muncă și, deși acuza doar o oboseală fizică serioasă și înainte să plece acasă a redevenit vesel și plin de speranță, episodul e relevant în lumina evenimentelor ulterioare".[12]

*

La New York, Root i-a asigurat în repetate rânduri pe arhitecți că n-avea de gând să intervină în proiectele create de ei. În ciuda farmecului său – ziarul *The Chicago Inter Ocean îl* numise odată „un al doilea Chauncey M. Depew în ceea ce privește umorul postprandial și buna dispoziție" – n-a reușit să le trezească entuziasmul și a plecat din New York spre Atlanta simțindu-se la fel de dezamăgit ca Burnham cu două săptămâni în urmă. Călătoria spre sud n-a reușit să-l înveselească. Harriet Monroe s-a întâlnit cu el când s-a întors în Chicago. Era deprimat, a spus ea, „de atitudinea celor din Est, pe care îi găsea deosebit de apatici și total neîncrezători că niște oameni de afaceri din Vest aveau să dea mână liberă artei așa cum își dorea

el. Visul era prea extravagant pentru a fi realizat și ei erau extrem de reticenți să se implice în realizarea lui din cauza piedicilor, a obstacolelor mici și mari pe care erau siguri că le vor întâlni".[13]

Root era obosit și descurajat. I-a spus lui Monroe că nu putea găsi oameni interesați. „Vedea asta ca pe cea mai mare ocazie oferită vreodată în această țară colegilor lui de breaslă și nu reușea să-i facă s-o aprecieze", a spus ea. Arhitecții aveau de gând să vină la Chicago pentru întâlnirea din ianuarie, i-a spus el, „dar fără tragere de inimă; nu erau implicați deloc".[14]

*

Pe 5 ianuarie 1891, Comisia pentru Terenuri și Clădiri l-a autorizat pe Burnham să-i angajeze oficial pe toți cei zece arhitecți și să-i plătească pe fiecare cu câte 10 000 de dolari (echivalentul a 300 000 de dolari în zilele noastre). Era un onorariu mare, având în vedere că tot ce aștepta Burnham de la ei erau niște schițe și câteva vizite la Chicago. Burnham și Root aveau să se ocupe de construirea clădirilor și de detaliile neplăcute care le făceau viața grea arhitecților. Nu aveau să intervină din punct de vedere artistic.

Arhitecții din Est și-au dat acordul de principiu, dar îngrijorările lor nu s-au diminuat.

Și tot nu apucaseră să vadă Jackson Park.

UN HOTEL PENTRU

EXPOZIȚIE

Lui Holmes i-a venit ideea să-și transforme clădirea într-un hotel pentru vizitatorii Expoziției Columbiene – cu siguranță nu se compara cu Palmer House sau cu Richelieu, dar era suficient de confortabilă și de ieftină pentru a atrage un anumit tip de clienți și suficient de convingătoare pentru a justifica o poliță mare de asigurare împotriva incendiilor. După expoziție, intenționa să dea foc clădirii pentru a încasa asigurarea și, în plus, pentru a distruge orice „material" rămas în camerele secrete de depozitare, deși, la modul ideal, având în vedere și celelalte mijloace de distrugere pe care le avea la dispoziție, clădirea nu mai avea să conțină până atunci nici o probă incriminatorie. Dar nu se știe niciodată. Era ușor ca, într-un moment de neatenție, să comită o greșeală și să uite un detaliu minor pe care un detectiv inteligent l-ar fi putut folosi să-l trimită la spânzurătoare. E discutabil dacă poliția din Chicago dispunea de un asemenea talent. Agenția Națională de Detectivi Pinkerton era cea mai periculoasă entitate, dar, în ultima vreme, agenții lor păreau să-și consume întreaga energie luptându-se cu greviștii de la minele de cărbune și de la oțelăriile din țară.

Acționând din nou ca arhitect, încă din 1891 Holmes a început să planifice modificările necesare și, în curând, dulgherii au început lucrul la primul și la al doilea etaj. Din nou s-a dovedit că metoda lui Holmes de distribuire a sarcinilor și de concediere a muncitorilor

era eficientă. După cum era de așteptat, nici un muncitor nu s-a adresat poliției. Patrula de la noua secție de poliție de pe strada Wentworth trecea zilnic pe lângă clădirea lui Holmes. Departe de a fi suspicioși, polițiștii au devenit prietenoși, chiar protectori. Holmes îi știa pe toți pe nume. O ceașcă de cafea, o masă gratuită în restaurantul său, un trabuc fin din tutun negru – polițiștii apreciau aceste gesturi de simpatie și politețe.

Însă Holmes a început să simtă o presiune tot mai mare din partea creditorilor, în special din partea unor furnizori de mobilă și biciclete. Deși îi îmbrobodea și îi compătimea pentru că nu reușeau să dea de datornicul atât de scump la vedere, H.S. Campbell, Holmes știa că în curând aveau să-și piardă răbdarea și, de fapt, era oarecum surprins că nu se luaseră de el mai tare decât o făcuseră până atunci. Metodele lui erau prea noi, abilitățile sale prea dezvoltate, oamenii din jurul lui prea naivi, de parcă n-ar fi fost mințiți niciodată. Pentru fiecare firmă care refuza acum să-i vândă bunuri, mai erau zece care îl curtau și acceptau polițele semnate de H.S. Campbell sau garantate cu activele Warner Glass Bending Company. Când era presat și simțea că un creditor era pe punctul de a apela la justiție sau chiar la violență, Holmes plătea facturile cu bani gheață, folosind sume obținute din afacerile lui, cum ar fi veniturile din chiriile apartamentelor și magazinelor, vânzările făcute în farmacie și veniturile obținute din cea mai recentă afacere, o companie de medicamente comandate prin poștă. Imitând imperiul lui Aaron Montgomery Ward, care se dezvolta cu rapiditate în

centrul orașului Chicago, Holmes începuse să vândă medicamente contrafăcute despre care garanta că vindecă alcoolismul și chelirea.[1]

Era întotdeauna deschis la noi oportunități financiare, cu atât mai mult acum, când știa că, indiferent de cât de bine reușea să țină în frâu costurile cu mâna de lucru, tot trebuia să plătească măcar o parte din modificările aduse la clădire. Când unchiul lui Myrta, Jonathan Belknap din Big Foot Prairie, Illinois, a venit în vizită în Wilmette, această provocare a părut să se rezolve de la sine. Belknap nu era un om bogat, dar era înstărit.[2]

Holmes a început să-și facă mai des apariția la casa din Wilmette. A adus jucării pentru Lucy și bijuterii pentru Myrta și mama ei. A umplut casa cu iubire.

*

Belknap nu-l întâlnise niciodată pe Holmes, dar știa despre problemele din căsnicia acestuia cu Myrta și era pregătit să nu-l placă pe tânărul doctor. La prima întâlnire, l-a găsit pe Holmes prea calm și sigur pe sine pentru un om atât de tânăr. Însă a fost uimit de cât de vrăjită părea Myrta în preajma lui și de faptul că până și mama Myrtei – nepoata prin alianță a lui Belknap – părea să înflorească în prezența lui Holmes. După alte câteva întâlniri, Belknap a început să înțeleagă de ce Myrta se îndrăgostise atât de tare de acest bărbat. Era frumos și curat, bine îmbrăcat și avea un limbaj rafinat. Avea ochii albaștri și o privire sinceră. În timpul

conversațiilor asculta cu o atenție aproape alarmantă, de parcă Belknap ar fi fost cel mai fascinant om din lume, nu doar un unchi în vârstă care venise în vizită din Big Foot Prairie.

Belknap tot nu-l plăcea Holmes, dar găsea că sinceritatea lui era dezarmantă, așa că, atunci când Holmes i-a cerut să semneze o poliță de 2 500 de dolari care să acopere parțial costurile unei noi case în Wilmette pentru el și Myrta, Belknap a fost de acord. Holmes i-a mulțumit călduros. O casă nouă, departe de părinții Myrtei, putea fi soluția prin care cei doi soți să pună capăt înstrăinării lor tot mai accentuate. Holmes a promis să-i plătească înapoi de îndată ce afacerile îi permiteau.

Holmes s-a întors în Englewood și a falsificat imediat semnătura lui Belknap pe o a doua poliță pentru aceeași sumă, cu intenția de a folosi banii pentru hotel.[3]

La următoarea sa vizită în Wilmette, Holmes l-a invitat pe Belknap să vină la Englewood pentru a vedea clădirea și locul ales pentru Expoziția Mondială Columbiană.

Deși Belknap citise mult despre expoziția mondială și voia să vadă unde avea să se țină, nu-l prea încânta ideea de a petrece o zi întreagă cu Holmes. Holmes era fermecător și amabil, dar avea ceva ce-l făcea pe Belknap să se simtă stânjenit. Nu-și dădea seama ce anume. Într-adevăr, decenii după aceea, alieniștii și succesorii lor au întâmpinat dificultăți în a descrie cu precizie ce îi făcea pe cei ca Holmes să pară calzi și plăcuți, dar să transmită, în același timp, senzația că le lipsea un

element uman important. La început, alieniștii au descris această tulburare drept „nebunie morală" și pe cei care o aveau, drept „imbecili moral". Mai târziu au adoptat termenul de „psihopat", folosit de presa generalistă încă din 1885, în *Pall Mall Gazette* a lui William Stead, în care tulburarea a fost descrisă ca o „nouă maladie", și se spunea: „Nimic nu e sacru pentru un psihopat în afara propriei persoane și a propriilor interese."[4] Peste o jumătate de secol, în cartea sa novatoare *The Mask of Sanity*, doctorul Hervey Cleckley îl descria pe psihopatul tipic ca pe „o mașinărie de reflexe fin construită, care poate imita perfect personalitatea umană... Reproduce atât de perfect un om integru și normal, încât nici o persoană care îl examinează într-un cadru clinic nu poate identifica în termeni științifici sau obiectivi motivul ori felul în care nu este autentic".[5] Oamenii care prezintă această formă pură de tulburare vor fi cunoscuți mai târziu, în jargon psihiatric, drept psihopați „Cleckley".[6]

Când Belknap i-a refuzat oferta, Holmes a părut distrus și dezamăgit. Holmes a susținut că vizita era necesară pentru a-și curăța onoarea și a-i demonstra lui Belknap că era într-adevăr un om înstărit și că polița lui Belknap era o investiție cât se poate de sigură. Myrta a părut și ea supărată.

Belknap a cedat. În timpul călătoriei cu trenul spre Englewood, Holmes i-a arătat zgârie-norii din oraș, râul Chicago, abatoarele. Mirosul i s-a părut copleșitor lui Belknap, dar pe Holmes nu părea să-l deranjeze. Cei doi au coborât din tren în gara Englewood.

Orașul era cuprins de forfotă. La fiecare câteva minute trecea huruind câte un tren. Tramvaie trase de cai circulau spre est sau spre vest pe Strada 63, prin traficul aglomerat de trăsuri și căruțe. Oriunde se uita, Belknap vedea câte o clădire în construcție. În curând, numărul construcțiilor a crescut și mai mult, antreprenorii pregătindu-se să câștige de pe urma numărului mare de oameni așteptați să viziteze expoziția. Holmes i-a descris planurile sale. I-a făcut lui Belknap un tur al farmaciei cu tejghele de marmură și recipiente de sticlă umplute cu soluții viu colorate, apoi l-a dus la primul etaj, unde i-a făcut cunoștință cu îngrijitorul clădirii, Patrick Quinlan. Holmes l-a plimbat pe Belknap pe numeroasele coridoare ale clădirii și i-a descris cum ar arăta locul amenajat ca un hotel. După Belknap, era un loc sumbru și ciudat, cu coridoare care o luau în direcții neașteptate.

Holmes l-a întrebat pe Belknap dacă dorea să vadă acoperișul și restul lucrărilor în desfășurare. Belknap a refuzat, pretinzând că era prea bătrân să urce atâtea scări. Holmes i-a promis că va avea parte de o priveliște minunată cu Englewood, poate chiar va vedea un pic din Jackson Park care se afla la est, unde urmau să se ridice în curând clădirile expoziției. Din nou, Belknap s-a opus, de data asta mai vehement.

Holmes a încercat o altă abordare. L-a invitat pe Belknap să-și petreacă noaptea în clădire. Inițial Belknap a refuzat și această ofertă, dar, pentru că a considerat probabil că a fost prea nepoliticos refuzând să urce pe acoperiș, a cedat.

După căderea nopții, Holmes l-a condus pe Belknap într-o cameră de la primul etaj. Pe coridor fuseseră instalate din loc în loc lămpi cu gaz. Unele porțiuni rămâneau întunecoase, iar umbrele tremurau pe pereți la trecerea lui Belknap și a lui Holmes. Camera era mobilată, destul de confortabilă și dădea spre stradă, aglomerația creând un sentiment liniștitor. Din câte își dădea seama Belknap, el și Holmes erau singuri în clădire. „Când m-am dus la culcare", a spus Belknap, „am avut grijă să încui ușa".[7]

În scurt timp, zgomotele venite dinspre stradă au scăzut în intensitate, rămânând doar huruitul trenurilor și tropăitul câte unui cal. Lui Belknap i-a fost greu să adoarmă. Se uita pe tavanul scăldat de lumina tremurândă a felinarelor de sub fereastră. Orele treceau. „Deodată", a povestit Belknap, „am auzit că cineva încerca clanța și apoi vâră o cheie în broască".[8]

Belknap a strigat, întrebând cine era la ușă. Zgomotul a încetat. Și-a ținut respirația, a ascultat și a auzit pași pe hol. Era convins că la ușa camerei sale fuseseră doi oameni, dar acum unul plecase. A strigat din nou. De data aceasta i-a răspuns o voce. Belknap l-a recunoscut pe Patrick Quinlan, îngrijitorul.

Quinlan voia să intre.

„Am refuzat să deschid ușa", a spus Belknap. „El a insistat o vreme, apoi a plecat."[9]

Belknap a rămas treaz toată noaptea.

Curând după aceea a descoperit că Holmes îi falsificase semnătura. Holmes și-a cerut scuze, susținând că avusese mare nevoie de bani, și a fost atât

de convingător și de umil, încât a reușit să-l calmeze pe Belknap, deși acesta a rămas neîncrezător cu privire la Holmes. Belknap și-a dat seama la mult timp după aceea de ce voise Holmes atât de mult să-i arate acoperișul clădirii. „Dacă m-aș fi dus“, a spus Belknap, „probabil că falsul n-ar fi fost descoperit, pentru că n-aș mai fi fost aici să-l descopăr“.

„Dar nu m-am dus“, a spus el. „Mi-e teamă de înălțimi.“[10]

*

În vreme ce dulgherii și tencuitorii lucrau la clădire, Holmes și-a îndreptat atenția spre crearea unui accesoriu important. A făcut câteva schițe, bazate probabil pe instalații similare pe care le văzuse, apoi a ales o configurație care părea să funcționeze: o cutie dreptunghiulară mare din cărămidă ignifugă de aproximativ doi metri și jumătate lungime, un metru înălțime și un metru lățime, introdusă într-o altă cutie din același material, spațiul dintre cele două fiind încălzit de flăcările unui arzător cu ulei. Cutia interioară putea servi drept cuptor. Deși nu mai construise până atunci un cuptor, era convins că modelul său putea genera temperaturi suficient de mari pentru a incinera orice s-ar fi aflat în el. Era deosebit de important ca acest cuptor să poată distruge, de asemenea, orice miros care ar fi ieșit din cutia interioară.

Planul lui era să instaleze cuptorul la subsol și a angajat un zidar pe nume Joseph E. Berkler să se ocupe

de asta. I-a spus acestuia că intenționează să folosească cuptorul pentru a produce și a modela sticlă pentru Warner Glass Bending Company. La instrucțiunile lui Holmes, Berkler a adăugat câteva componente din fier. Acesta a lucrat repede și, în curând, cuptorul a fost gata pentru primul test.[11]

Holmes a aprins arzătorul. S-a auzit un fâsâit mulțumitor. Un val de căldură s-a răspândit spre pereții îndepărtați ai subsolului. Aerul s-a umplut de miros de ulei parțial ars.

Dar testul a fost o dezamăgire. Cutia nu genera atâta căldură cât sperase Holmes. A reglat arzătorul și a încercat din nou, dar situația nu s-a îmbunătățit prea mult.

S-a folosit de o listă cu locuitorii orașului pentru a găsi o firmă producătoare de cuptoare și a solicitat o întâlnire cu un om cu experiență. S-a prezentat drept fondatorul companiei Warner Glass. Dacă dintr-un anumit motiv reprezentanții firmei de cuptoare ar fi considerat necesar să verifice dacă Warner Glass exista, tot ce trebuiau să facă era să verifice lista din 1890 pentru Englewood, unde aveau să găsească firma, cu Holmes în calitate de proprietar.

Directorul firmei de cuptoare – al cărui nume n-a fost niciodată făcut public – a decis să se ocupe personal de această chestiune și s-a întâlnit cu Holmes la clădirea acestuia. A dat peste un tânăr arătos, aproape delicat, care crea o senzație de încredere și prosperitate. Avea niște ochi de un albastru uimitor. Clădirea sa era mai degrabă sumbră și nu se ridica la standardele celorlalte

construcții care se ridicau pe Strada 63, dar era bine amplasată într-o comunitate care era în mod clar în plină dezvoltare. Era o mare realizare pentru un tânăr să dețină aproape o stradă întreagă.[12]

Directorul l-a urmat pe Holmes în biroul acestuia de la primul etaj, unde, în bătaia plăcută a brizei care intra pe ferestrele de pe colț, a studiat schițele făcute de Holmes pentru cuptor. Holmes i-a explicat că n-a reușit să obțină „căldura necesară".[13] Directorul a cerut să vadă instalația.

Nu era necesar, i-a răspuns Holmes. Nu dorea să-l deranjeze pe director, ci doar să-i dea un sfat, pentru care era dispus să plătească corespunzător.

Specialistul în cuptoare a insistat că n-avea ce să facă dacă nu vedea cuptorul.

Holmes a zâmbit. Bineînțeles. Dacă directorul era dispus să-și consume timpul cu asta, era bucuros să i-l arate.

Holmes l-a condus pe musafir pe scări până la parter și apoi până la subsol, pe niște scări întunecoase.

Au intrat într-o încăpere rectangulară care se întindea pe toată lungimea clădirii, a cărei deschidere era întreruptă doar de grinzi și de stâlpi. La adăpostul întunericului se găseau cuve și butoaie, precum și mormane de materie întunecată, probabil pământ. Sub un șir de lămpi neaprinse se afla o masă lungă și îngustă cu blat de oțel, iar lângă ea erau două lăzi ponosite de piele. Pivnița arăta ca o mină și mirosea ca un cabinet medical.

Bărbatul a studiat cuptorul. A văzut că în interiorul lui se afla o cameră din cărămidă de șamotă astfel construită încât flăcările să nu pătrundă în interior și a observat adăugarea inteligentă a două deschideri în partea de sus a cutiei interioare, care permitea gazului din cutie să ajungă la flăcările din jur, unde avea să fie consumat. Era un design interesant și părea funcțional, deși, în sinea lui, bărbatul a observat că forma cuptorului nu părea potrivită pentru modelarea sticlei. Cutia interioară era prea mică pentru ca în ea să încapă foile mari de geam folosite atunci la vitrinele din oraș. În afară de asta n-a observat nimic neobișnuit și a considerat că performanțele cuptorului puteau fi îmbunătățite fără nici o problemă.

S-a întors cu o echipă de muncitori. Aceștia au montat un arzător care, odată aprins, a încălzit cuptorul la o temperatură de 1 700 de grade Celsius. Holmes a părut mulțumit.

Specialistul în cuptoare și-a dat seama abia mai târziu că forma specifică a cuptorului și căldura extremă pe care o producea îl făcea ideal și pentru alte utilizări, de o cu totul altă natură. „De fapt“, a spus acesta, „structura cuptorului era aceeași cu cea a unui crematoriu pentru cadavre, iar datorită caracteristicii deja descrise, cuptorul nu producea nici un miros“.[14]

Dar, din nou, asta s-a întâmplat mai târziu.

*

Absențele lui Holmes de la Wilmette s-au înmulțit din nou, deși le trimitea regulat Myrtei și fiicei sale suficienți bani ca să trăiască confortabil. I-a făcut fetei o asigurare de viață, dată fiind fragilitatea cunoscută a copiilor, care puteau să părăsească lumea aceasta într-o clipă.

Afacerile îi mergeau bine. Compania de comenzi prin poștă aducea sume surprinzătoare de bani și a început să caute o modalitate de a câștiga de pe urma celui mai recent produs medical la modă, un tratament pentru alcoolism inventat de un medic numit Keeley din Dwight, Illinois. Farmacia de pe colț mergea bine și în profit, deși o femeie din cartier a observat că păreau să fie probleme cu păstrarea tinerelor atrăgătoare pe care le angaja adesea ca vânzătoare. Din câte își dădea ea seama, aceste angajate aveau nefericitul obicei de a pleca fără să anunțe, uneori chiar lăsându-și bunurile personale în camerele pe care le ocupau la etajul întâi. Ea vedea în acest comportament un semn îngrijorător al tot mai accentuatei lipse de ambiție a acelor vremuri.[15]

Transformarea clădirii lui Holmes într-un hotel continua lent, cu obișnuitele accese de răutate și cu întârzieri. Holmes le-a pasat celor trei ajutoare ale sale, Quinlan, Chappell și Pitezel, sarcina de a găsi înlocuitori pentru muncitorii care plecau. Nu părea să le fie greu să găsească oameni noi pentru fiecare post rămas liber. Mii de muncitori concediați prin alte părți veneau la Chicago în speranța de a găsi de muncă la construirea expoziției, însă descopereau că această idee

le venise multor altora, așa că erau o grămadă de oameni dispuși să muncească orice și pentru oricât.

Holmes și-a îndreptat atenția spre lucruri mult mai plăcute. Soarta îi scosese în cale două femei, una de aproape 1,80 metri, cu un trup fermecător, și cealaltă, cumnata ei, o tânără drăguță, cu părul negru și niște ochi negri minunați.

Faptul că femeia cea înaltă venea la pachet cu un soț și o fiică a făcut ca situația să fie infinit mai interesantă.

UN PEISAJ DEZOLANT

Arhitecții de pe coasta de est au plecat din New Jersey la ora 16:50, pe 8 ianuarie 1891, în vagonul 5, compartimentul 6 al trenului North Shore Limited, pe care Hunt îl rezervase pentru ca toți să călătorească împreună. Olmsted li se alăturase din Boston cu o seară înainte.[1]

A fost un moment fascinant: un tren superb care traversa în viteză peisajul hibernal și care transporta cinci dintre cei mai mari arhitecți din istorie, aflați toți în același vagon, bârfind, glumind, bând, fumând. Olmsted a profitat de ocazie pentru a le descrie în amănunt Jackson Park și a le povesti despre dificultățile întâmpinate în relația cu multitudinea de comisii dedicate expoziției, care păreau să dețină foarte multă putere în acel moment. Îl respecta pe Burnham pentru sinceritatea sa, pentru stilul său direct și pentru impresia

de lider pe care o lăsa și, cu multă tărie, le-a spus asta arhitecților. Fără îndoială, a petrecut mult timp susținându-și propria viziune asupra peisajului expoziției, cu precădere convingerea că pe Insula Împădurită n-ar trebui să se ridice construcții artificiale bătătoare la ochi.

Cu două ore înainte ca trenul să ajungă la Chicago, în timpul unei scurte opriri, McKim a primit o telegramă care îl anunța că mama lui, Sarah McKim, murise pe neașteptate acasă la ea, la vârsta de 78 de ani. Cei doi erau foarte apropiați. Acesta a părăsit grupul și a luat trenul înapoi.[2]

Arhitecții au ajuns în Chicago vineri seara târziu, pe 9 ianuarie, și s-au îndreptat cu trăsura spre Wellington Hotel, unde Burnham le rezervase camere. Van Brunt li s-a alăturat la hotel când a sosit din Kansas City. A doua zi dimineața s-au urcat în trăsuri și au pornit spre sud, spre Jackson Park. Root, care nu era cu ei, trebuia să se întoarcă în ziua aceea din Atlanta.

Drumul spre parc a durat cam o oră. „Era o zi rece de iarnă", își amintește Burnham. „Cerul era înnorat și lacul era învolburat."[3]

Odată ajunși în parc, arhitecții au coborât din trăsuri, scoțând aburi pe nas în aerul rece. Vântul ridica fire de nisip care le biciuiau obrajii și îi obliga să-și protejeze ochii. Au înaintat poticnindu-se pe pământul înghețat. Hunt, care suferea de gută, înjura și nu-i venea să creadă ce se întâmplă; Olmsted avea dureri de dinți, era după o noapte nedormită chinuitoare și șchiopăta, consecința accidentului de trăsură petrecut cu mult timp în urmă.

Lacul era cenușiu, iar la orizont se transforma într-o dungă neagră. Singurele pete de culoare erau obrajii roșii de frig ai bărbaților și ochii albaștri ai lui Burnham și Olmsted.

Olmsted urmărea reacția arhitecților. Din când în când schimba priviri cu Burnham.

Arhitecții erau uimiți: „Se uitau", spunea Burnham, „aproape disperați".[4]

Jackson Park era o suprafață pustie de 2,5 kilometri pătrați, în mare parte fără copaci, cu excepția unor pâlcuri de stejari de diferite tipuri – stejar Burr, stejar spaniol negru și roșu – care se înălțau dintre tulpini de soc, prun american și salcie. În zonele cele mai descoperite, nu era decât nisip presărat cu ierburi marine și de prerie. Un scriitor a descris parcul ca fiind „izolat și respingător"[5]; altul, ca pe o „pârloagă nisipoasă neproductivă și pustie".[6] Era un peisaj urât, ultima dintre alegerile posibile. Chiar Olmsted a spus despre Jackson Park: „Nici dacă s-ar fi căutat un loc care să semene așa de puțin cu un parc pe o rază de kilometri întregi în oraș, nu s-ar fi putut găsi unul mai potrivit."[7]

De fapt, locul era chiar mai rău decât părea. Mulți dintre stejari erau uscați. Din cauza anotimpului, era dificil să-i deosebești pe cei uscați de cei vii. Unii aveau rădăcinile profund afectate. Forajele efectuate au arătat că solul era compus dintr-un strat superior de pământ negru de circa 30 de centimetri sub care se afla o jumătate de metru de nisip, apoi trei metri de nisip atât de îmbibat cu apă, încât Burnham a scris că „semăna cu

nisipurile mișcătoare și adesea i se spunea chiar așa".[8] Arhitecții din Chicago au înțeles provocarea pe care o constituia acest sol; cei din New York, obișnuiți cu solul pietros, nu.

Cel mai mare defect al parcului, cel puțin din punctul de vedere al lui Olmsted, era că țărmul era afectat de schimbări anuale semnificative ale nivelului apei, care varia uneori chiar și cu peste un metru. În opinia lui Olmsted, aceste fluctuații sporeau dificultatea plantării malurilor. Dacă nivelul apei scădea, vizitatorii expoziției n-ar fi văzut pe malul lacului decât o fâșie neaspectuoasă de pământ. În cazul în care creștea prea mult, apa ar fi acoperit și ar fi distrus plantele de pe mal.[9]

Arhitecții s-au suit în trăsuri. S-au îndreptat spre lac pe drumurile desfundate din parc, cu viteza unui cortegiu funerar și cu aceeași tristețe. Burnham scria: „Un sentiment de descurajare și de deznădejde i-a cuprins pe cei care și-au dat seama care era dimensiunea și magnitudinea proiectului propus și au înțeles condițiile inexorabile ale termenului limită... Data fixată prin lege pentru inaugurarea clădirilor era peste 21 de luni, iar în scurta perioadă de 27 de luni și jumătate, adică până pe 1 mai 1893, toate construcțiile trebuiau finalizate, peisajul, amenajat, iar exponatele, instalate."[10]

Ajunși la lac, au coborât din nou din trăsuri. Peabody din Boston s-a urcat pe un dig. S-a întors spre Burnham. „Chiar propuneți ca expoziția să fie inaugurată aici în 1893?"

„Da“, a răspuns Burnham. „Asta intenționăm.“

„Imposibil“, a spus Peabody.

Burnham s-a uitat la el. „E deja stabilit“, a spus.

Dar nici chiar el n-a înțeles și n-avea cum să înțeleagă ce-l aștepta.[11]

*

Root s-a întors la Chicago pe când arhitecții se aflau în Jackson Park. Era ziua în care împlinea 41 de ani. De la gară s-a îndreptat spre clădirea Rookery. „S-a dus la birou bine dispus“, spunea Harriet Monroe, „și chiar în ziua aceea a primit un proiect pentru o clădire mare“.[12]

Dar în acea după-amiază proiectantul Paul Starrett s-a întâlnit cu Root într-unul din lifturile clădirii Rookery și i s-a părut că „arăta bolnav“. Buna dispoziție îi dispăruse. S-a plâns din nou că e obosit.[13]

*

Arhitecții s-au întors descurajați și plini de regrete din turul făcut. S-au adunat din nou în biblioteca firmei, unde Root, care deborda din nou de energie, li s-a alăturat. Era amabil, amuzant, cordial. Burnham știa că, dacă era cineva capabil să-i convingă pe acești oameni și să le insufle pasiune, acela era Root. Root i-a invitat pe toți la el acasă, pe Astor Place, a doua zi, duminică, la ceai, apoi a plecat în sfârșit acasă să-și salute copiii și soția, Dora, care, după spusele Harrietei Monroe, era la pat, „în pragul morții“, din cauza unei pierderi de sarcină.[14]

Root i-a pomenit Dorei cât era de obosit și i-a propus ca vara următoare să plece undeva pentru o perioadă mai lungă, să se odihnească. Ultimele luni fuseseră pline de frustrări și de nopți lungi de muncă, petrecute pe drumuri. Era epuizat. Călătoria făcută în sud nu-i diminuase cu nimic stresul. Aștepta cu nerăbdare sfârșitul săptămânii, 15 ianuarie, când consfătuirile arhitecților se încheiau și aceștia plecau acasă.

„După 15", i-a spus el soției, „nu voi mai fi așa de ocupat".[15]

*

Arhitecții din Est și cei din Chicago s-au întâlnit din nou seara la University Club la o cină organizată în cinstea lor de Comisia pentru Terenuri și Clădiri. Root era prea obosit ca să participe. Era evident că scopul cinei era să le stârnească celor din Est entuziasmul și să le demonstreze că Chicago era hotărât să-și respecte promisiunile făcute în ceea ce privește expoziția. A fost primul dintr-o serie de banchete luxoase și îmbelșugate ale căror meniuri te făceau să te întrebi dacă vreunul dintre oamenii influenți ai orașului mai avea vreo arteră funcțională.

Pe măsură ce soseau, invitații erau întâmpinați de reporteri. Arhitecții erau amabili, dar n-au scos o vorbă.

Masa pregătită pentru ei era în formă de T, iar Lyman Gage, președintele expoziției, stătea în capul mesei, cu Hunt la dreapta sa și Olmsted la stânga. Buchetele de garoafe și trandafiri roz și roșii făceau mesele să arate ca

niște straturi de flori. Lângă fiecare farfurie se afla o floare pentru butonieră. Toată lumea purta smoching. Nu era prezentă nici o femeie.

La ora 20 fix, Gage i-a luat pe Hunt și pe Olmsted de braț și i-a condus din salonul clubului în sala de banchet.

Stridii.
Un pahar sau două de *Montrachet*.
Consommé de țestoasă verde.
Amontillado.
Scrumbie friptă à la Maréchel.
Castraveți. Cartofi à la Duchesse.
Filet Mignon à la Rossini.
Chateau Lafite și *Rinnart Brut*.
Fonds d'Artichaut Farcis.
Pommery Sec.
Sorbet au Kirsch.
Țigări.
Sitar cu pâine prăjită.
Salată de sparanghel.
Canton Ginger.
Brânzeturi: Pont l'Eveque; Rocquefort.Cafea.
Lichioruri.
Madeira, 1815.
Trabucuri.[16]

Gage a fost primul care a luat cuvântul. A ținut un discurs însuflețitor despre strălucirea viitoarei expoziții și despre nevoia ca marii oameni strânși în sala de banchete să se gândească în primul rând la expoziție, și nu la ei înșiși, pentru că expoziția putea fi un succes doar prin înfrânarea orgoliilor. A fost recompensat cu aplauze calde și pline de entuziasm.

Apoi a urmat Burnham. Și-a expus propria viziune asupra expoziției și a vorbit despre hotărârea orașului de a transpune această viziune în realitate. A îndemnat la lucru în echipă și la sacrificiu de sine. „Domnilor", a spus el, „1893 va fi al treilea mare moment din istoria țării noastre. În celelalte două, 1776 și 1861, toți americanii s-au pus în slujba țării, prin urmare vă cer acum să vă puneți din nou în slujba ei!"[17]

De data aceasta, cei din încăpere au izbucnit în urale. „În seara aceea, oamenii au plecat din sala de banchete uniți ca soldații în luptă", a mai adăugat Burnham.[18]

Cu toate acestea, locuitorii din Chicago au fost cei care au depus toate eforturile. Harriet Monroe i-a întâlnit a doua zi, acasă la Root, pe arhitecții din Est și s-a cutremurat. „Am fost uimită, stând de vorbă cu ei, să văd ce atitudine indiferentă aveau și cât de lipsiți de speranță erau", a spus ea. „Nu te puteai aștepta de la niște clădiri atât de mari și atât de ieftine să fie frumos împodobite; monotonia suprafețelor de teren din Chicago făcea practic imposibilă o grupare eficientă; timpul alocat pregătirilor și construirii era prea scurt; toate aceste critici și multe altele denotau un sentiment general de lipsă de încredere."[19]

La sfârșitul ceaiului, Root i-a însoțit pe oaspeți la trăsuri. Era întuneric și foarte frig. Strada era biciuită de un vânt tăios. Privind retrospectiv, se pare că a contat mult că Root, în ținută de seară, a ieșit în aerul rece al nopții fără să-și pună haina.

Disparițiile

După ce și-a petrecut ani în șir trecând dintr-un oraș în altul și de la o slujbă la alta, un tânăr bijutier pe nume Icilius Conner – el prefera porecla „Ned“ – s-a mutat la Chicago împreuna cu soția Julia și cu fiica lor Pearl, în vârstă de opt ani, și a observat rapid că orașul oferea într-adevăr o mulțime de șanse. La începutul lui 1891, Ned lucra la raionul de bijuterii care ocupa un perete întreg dintr-o drogherie prosperă aflată în partea de sud a orașului, la intersecția Străzii 63 și Wallace. Pentru prima dată în viața lui de adult, viitorul părea luminos.[1]

Proprietarul farmaciei, deși foarte tânăr, era înstărit și plin de dinamism, un etalon al acelor vremuri, care părea sortit unui succes și mai mare, având în vedere că Expoziția Mondială Columbiană avea să fie construită la o distanță mică înspre est, la capătul Străzii 63. Umbla vorba că o nouă linie ferată suspendată, poreclită Alley L, pentru că se ridica deasupra aleilor din oraș, avea să se extindă spre est, de-a lungul Străzii 63, până în Jackson Park, oferindu-le astfel vizitatorilor un alt mijloc de transport cu care să ajungă la viitoarea

expoziție. Deja traficul pe stradă se aglomerase brusc, pentru că sute de cetățeni treceau zilnic cu trăsurile spre parc, pentru a vedea locul ales. Nu era mare lucru de văzut. Lui Ned și Juliei parcul li se păruse un loc urât, pustiu, cu movile de nisip și stejari pe jumătate uscați, deși Pearl se distrase încercând să prindă mormoloci în bălți. Părea imposibil să se ridice ceva minunat pe acel teren, deși Ned, asemenea multora dintre cei nou-veniți în Chicago, era dispus să admită că orașul nu semâna cu nimic din ce văzuse până atunci. Dacă exista vreun oraș care-și putea respecta promisiunile făcute, acela era Chicago. Noul angajator al lui Ned, doctorul H.H. Holmes, părea să întruchipeze perfect ceea ce toată lumea numea „spiritul orașului Chicago". Din experiența lui Ned, faptul că acesta era atât de tânăr și totuși deținea o clădire care se întindea pe o întreagă stradă ar fi fost de neconceput altundeva.

Familia Conner locuia într-un apartament de la primul etaj al clădirii, lângă apartamentul doctorului Holmes. Nu era un apartament prea luminos și vesel, dar era călduros și aproape de serviciu. În plus, Holmes s-a oferit s-o angajeze pe Julia ca vânzătoare în drogherie și s-o pregătească să țină contabilitatea. Mai târziu, când Gertrude, sora în vârstă de 18 ani a lui Ned, s-a mutat la Chicago, Holmes s-a oferit s-o angajeze și pe ea să se ocupe de noua companie de medicamente cu livrare prin poștă. Cu cele trei salarii, familia ar fi putut în scurt timp să-și permită propria locuință, poate pe una dintre străzile largi cu macadam din Englewood. Cu

siguranță își puteau permite să-și cumpere biciclete și să meargă la teatrul Timmerman din apropiere.

Era totuși ceva ce-l neliniștea pe Ned. Holmes era suspect de atent cu Gertie și cu Julia. Într-o anumită măsură era ceva natural, iar Ned se obișnuise cu asta, pentru că ambele femei erau foarte frumoase: Gertie – subțirică și brunetă, Julia – înaltă și bine proporționată. Pentru Ned era evident, și a fost clar din primul moment, că lui Holmes îi plăceau femeile și ele îl plăceau la rândul lor. Magazinul părea să atragă tinere frumoase. Când Ned voia să le servească, îl tratau cu răceală și indiferență. Însă atitudinea lor se schimba radical dacă se întâmpla ca Holmes să-și facă apariția în magazin.

Un om simplu, Ned părea să se piardă în peisaj, ca spectator al propriei vieți. Doar fiica lui, Pearl, îi acorda aceeași atenție ca întotdeauna. Ned urmărea cu îngrijorare cum Holmes le flata pe Gertie și pe Julia cu zâmbete, cadouri și laude mieroase – mai ales pe Gertie – și cum acestea radiau de bucurie. Când Holmes nu mai era lângă ele păreau supărate și dintr-odată deveneau dificile și arțăgoase.

Și mai tulburătoare era schimbarea survenită în atitudinea clienților față de Ned. Nu era vorba de ce-i spuneau, ci de felul în care-l priveau, cu compasiune, chiar cu milă.

*

Într-o seară, Holmes i-a cerut lui Ned o favoare. L-a dus la seiful cel mare, Holmes a intrat, apoi i-a spus lui Ned să închidă ușa și să asculte dacă îl aude strigând. „Am închis ușa și mi-am lipit urechea de ea“, și-a amintit Ned, „dar n-am auzit decât un sunet slab“.[2] Ned a deschis ușa și Holmes a ieșit. Apoi Holmes i-a cerut lui Ned să intre el și să încerce să strige, pentru ca Holmes să audă cu urechile lui cât de tare se auzea zgomotul în exterior. Ned a făcut întocmai, dar a ieșit imediat ce Holmes a redeschis ușa. „Nu mi-a plăcut chestia asta“, a spus el.

De ce și-ar fi dorit cineva un seif izolat fonic era o întrebare care se pare că nu i-a trecut prin minte.

*

Poliția a primit tot felul de semnale – scrisori de la părinți, vizite ale detectivilor angajați de părinți – dar toate s-au pierdut în haosul de atunci. Disparițiile erau un lucru obișnuit în Chicago. Erau prea multe dispariții, în toate părțile orașului, pentru a putea fi investigate corespunzător și prea multe aspecte care împiedicau identificarea unor tipare. Majoritatea polițiștilor erau incompetenți, numiți în funcții de șefii de secție. Erau doar câțiva detectivi, cu resurse restrânse și abilități minime. Iar viziunea lor era îngrădită de apartenența victimelor la o anumită clasă socială. Nu merita să-și bată capul cu disparițiile tinerelor care proveneau din Polonia, ale muncitorilor de la abatoare, ale muncitorilor italieni sau ale femeilor de culoare. Reacționau doar

dacă dispăreau oameni cu bani și, chiar și în aceste cazuri, detectivii nu puteau face mare lucru în afară de a trimite telegrame în alte orașe și de a verifica periodic la morgă cadavrele neidentificate ale bărbaților, femeilor și copiilor care ajungeau zilnic acolo. La un moment dat, jumătate dintre detectivii din oraș erau implicați în investigarea disparițiilor, fapt care l-a făcut pe șeful unității de detectivi să ia în considerare înființarea unei structuri separate – „departamentul de dispariții misterioase".[3]

Femeile și bărbații dispăreau în proporții egale. Fannie Moore, o tânără venită din Memphis, nu s-a mai întors la pensiunea unde locuia și n-a mai fost văzută niciodată.[4] J.W. Highleyman a plecat la serviciu într-o zi, a luat un tren care făcea legătura cu suburbiile și a dispărut „de parcă l-ar fi înghițit pământul", după cum scria în *The Tribune*.[5] Se presupunea că femeile au fost violate, bărbații – jefuiți, iar trupurile – aruncate în apele involburate ale râului Chicago sau pe aleile care porneau din străzile Halsted și Leeve și în acea zonă periculoasă a străzii Clark, între străzile Polk și Taylor, cunoscută polițiștilor experimentați sub numele de Cheyenne.[6] Cadavrele care erau găsite erau duse la morgă; dacă nu le revendica nimeni, ajungeau în amfiteatrul dedicat disecțiilor de la Colegiul Medical Rush sau poate la spitalul Cook County, iar de acolo la un laborator de anatomie, unde treceau prin procesul delicat de înlăturare a cărnii și țesuturilor de pe oase și craniu, de albire a oaselor și reasamblare a scheletelor, pentru a fi ulterior folosite de medici, muzee de

anatomie și, ocazional, de câte un colecționar privat de curiozități științifice. Părul era vândut pentru confecționarea de peruci, iar îmbrăcămintea era donată centrelor comunitare.

Nimic nu se pierdea în Chicago, așa cum nu se pierdea nimic nici la abatoare.

SINGUR

Arhitecții din Est și cei din Chicago s-au întâlnit din nou luni dimineața, pe 12 ianuarie, în biblioteca firmei Burnham & Root de la ultimul etaj al clădirii Rookery. Root nu a participat. William R. Mead a venit de la New York pentru a-l înlocui pe îndoliatul său coleg, McKim. În timp ce așteptau venirea tuturor, din când în când invitații se îndreptau spre ferestrele care dădeau spre est și contemplau întinderea lacului Michigan. Lumina care scălda încăperea era extraordinar de puternică, intensificată de strălucirea lacului și a malului înghețat.

Burnham s-a ridicat pentru a-și întâmpina invitații, dar nu părea în apele lui. Era conștient de reticența arhitecților din Est și părea hotărât să-i convingă prin lingușiri care mimau o sinceritate exagerată – Louis Sullivan știa că Burnham folosea această tactică foarte eficient. „Lui nu-i plăcea să fie măgulit decât într-o manieră sentimentală, însă a descoperit repede cât de eficace este lingușirea când e folosită cu oamenii de

afaceri importanți", scria Sullivan. Louis l-a văzut pe Burnham folosind-o în repetate rânduri și, la început, a fost uimit de nerușinarea lui Burnham, dar și mai uimit de reacția celui măgulit. Metoda era grosolană, dar funcționa.[1]

„În curând a devenit limpede că își cerea scuze tot mai apăsat și mai evident față de arhitecții din Est pentru prezența ignoranților confrați din Vest", spunea Sullivan.[2]

Chiar și Hunt a observat acest lucru. „*La naiba*", a izbucnit el, „n-am venit aici într-o expediție misionară. Să trecem la treabă."[3]

În încăpere s-a auzit un murmur de încuviințare. Adler a fost aplaudat; Sullivan a rânjit. Olmsted urmărea totul fără nici o expresie pe chip, atent la un huruit pe care-l auzea în urechi și care nu dispărea. Hunt s-a strâmbat; călătoria de la New York și excursia la Jackson Park îi agravaseră guta.

Interjecția lui Hunt l-a surprins Burnham. A fost năpădit de dubla umilință suferită în Est, când fusese respins atât la Harvard, cât și la Yale; însă remarca acestuia și susținerea de care avusese parte în rândul celor prezenți l-au determinat pe Burnham să-și îndrepte atenția spre subiectul în discuție. După spusele lui Sullivan, „Burnham a terminat cu elucubrațiile somnambulice și s-a implicat în discuție. Era suficient de inteligent să-și dea seama că «Unchiul Dick» – adică Hunt – i-a făcut o favoare."[4]

Burnham le-a spus celor prezenți că, din acel moment vor face parte din Consiliul Arhitecților expoziției. I-a

invitat să aleagă un președinte. L-au ales pe Hunt. „Maestrul s-a impus de la sine, în mod natural", scria Van Brunt, „iar noi am devenit din nou elevii săi sârguincioși și fericiți".[5]

Pentru funcția de secretar l-au ales pe Sullivan, care în mod clar *nu* era unul dintre elevii fericiți ai lui Hunt. Pentru el, Hunt era reprezentantul unei lumi apuse, la fel ca Burnham. Amândoi simbolizau tot ceea ce stătea în calea noului etos al lui Sullivan, conform căruia funcția unei clădiri trebuia exprimată prin designul acesteia – nu doar că forma ar trebui să fie o expresie a funcției, ci că „funcția e cea care *creează* sau determină forma".[6]

Pentru Sullivan, Hunt era doar o relicvă, iar Burnham, ceva mult mai periculos. Sullivan vedea la el aceeași înclinație spre obsesie pe care o avea și el. Sullivan și-a dat seama că arhitectura din Chicago era dominată de doar două firme: Burnham & Root și Adler & Sullivan. „În fiecare firmă era câte un om care avea un scop ultim și irevocabil în viață, pentru care era în stare să facă orice și să sacrifice totul", scria Sullivan.[7] „Daniel Burnham era obsedat de ideea feudală de putere. Louis Sullivan era în egală măsură obsedat de ideea frumoasă de putere democratică." Sullivan îi admira pe Root și pe Adler, însă era de părere că aceștia funcționau la un nivel inferior. „John Root era atât de îngăduitor cu sine, încât exista riscul să nu se folosească de puterea pe care o avea; Adler era în esență un tehnician, un inginer, un administrator conștiincios... Fără îndoială, Adler nu avea destulă imaginație; într-o

oarecare măsură, nici John Root – vorbim aici de imaginația visătorului. În această imaginație a visătorului constă puterea lui Burnham și pasiunea lui Louis.“[8]

Cu puțin timp înainte de prânz, Burnham a ieșit din cameră pentru a prelua un apel telefonic de la Dora Root. Aceasta i-a spus că soțul ei s-a trezit cu o răceală urâtă și nu putea veni la întâlnire. După câteva ore a sunat din nou: fusese văzut de un doctor care pusese diagnosticul de pneumonie.

Root era într-o dispoziție bună. Glumea și desena. „N-am scăpat toată viața de boală ca să scap ușor acum“, i-a spus Harrietei Monroe. „Am știut că, atunci când îmi va veni rândul, va fi un iad.“[9]

*

Arhitecții au continuat să se întâlnească, dar fără Burnham, care a rămas la căpătâiul partenerului său, cu excepția câtorva drumuri ocazionale la bibliotecă pentru a rezolva diferite probleme sau a vizitelor făcute lui Hunt, care nu mai putea ieși din camera de la Hotelul Wellington din cauza durerilor tot mai mari provocate de gută. Root glumea cu infirmierele. La obișnuita ședință din fiecare miercuri, Comisia pentru Terenuri și Clădiri a adoptat o rezoluție în care îi ura lui Root însănătoșire grabnică. În aceeași zi, Burnham i-a scris unui arhitect din Chicago pe nume W.W. Boyington: „Starea domnului Root este destul de gravă și

însănătoșirea lui, incertă, dar există șansa să se facă bine".[10]

Joi, Root a părut să-și recapete forțele. Burnham i-a scris din nou lui Boyington: „În această dimineață sunt în măsură să vă dau vești mai bune. A avut o noapte mai bună și se simte mai bine. Deși pericolul nu a trecut, suntem încrezători."[11]

*

Entuziasmul a crescut în rândul arhitecților. Pentru că Hunt nu putea părăsi camera de hotel, Post l-a înlocuit în calitate de președinte. Împreună cu Van Brunt, făcea nenumărate drumuri la hotelul unde locuia Hunt. Arhitecții au aprobat planul inițial întocmit de Burnham, Olmsted și Root, cu câteva modificări. Au stabilit mărimea clădirilor principale și locurile unde să fie amplasate. Au ales un stil unitar, neoclasic, clădirile urmând să aibă coloane și frontoane care să evoce gloria Romei antice. Această alegere l-a enervat pe Sullivan, care detesta arhitectura lipsită de originalitate, dar el n-a ridicat nici o obiecție în timpul ședinței. De asemenea, arhitecții au luat o decizie legată de expoziție care se va dovedi una dintre cele mai importante: au stabilit o înălțime unitară de 18 metri la cornișa fiecăruia dintre palatele Marii Curți. O cornișă era un simplu element decorativ orizontal. Pereții, acoperișurile, cupolele puteau fi mai înalte, dar prin stabilirea acestui punct comun, arhitecții s-au asigurat de existența unei armonii

fundamentale între cele mai impunătoare construcții ale expoziției.

Joi după-amiază, în jur de ora patru, Codman și Burnham au pornit spre casa lui Root. Burnham a intrat și Codman l-a așteptat în trăsură.

*

Burnham l-a găsit pe Root chinuindu-se să respire. Pe tot parcursul zilei, Root avusese vise ciudate, inclusiv unul pe care îl avusese de mai multe ori, și în care zbura. Când l-a văzut pe Burnham, Root i-a spus: „Nu pleci din nou de lângă mine, nu-i așa?“[12]

Burnham i-a spus că nu, dar a plecat să vadă ce făcea soția lui Root, care era într-o cameră învecinată. În timp ce stătea de vorbă cu ea, o rudă a intrat în cameră și le-a spus că Root a murit. În ultimele sale clipe, le-a povestit aceasta, și-a trecut degetele peste așternuturi de parcă ar fi cântat la pian. „Auzi?“, a șoptit el. „Nu-i așa că e minunat? Asta numesc eu muzică.“[13]

*

După moartea lui Root, în casă s-a instalat o liniște stranie, tulburată doar de șuieratul lămpilor cu gaz și de ticăitul enervant al ceasurilor. Burnham se plimba încoace și-ncolo. Nu știa asta, dar era urmărit. Mătușa Nettie a Harrietei Monroe stătea pe o treaptă învăluită în umbră a scării care urca din camera de zi a casei Root la etajul întâi. Femeia îl asculta pe Burnham, care se plimba de colo-colo. În șemineul din spatele lui, focul

proiecta umbre mari pe peretele opus. „Am muncit“, spunea Burnham, „am plănuit și am visat să devenim cei mai mari arhitecți din lume – l-am făcut și pe el să creadă asta și l-am încurajat să nu se lase – și acum a murit – *la naiba! – la naiba! – la naiba!*“[14]

*

Moartea lui Root l-a șocat pe Burnham și a șocat orașul Chicago. Burnham și Root fuseseră parteneri și prieteni vreme de 18 ani. Își știau gândurile. Fiecare se baza pe abilitățile celuilalt. Acum Root nu mai era. Unii se întrebau dacă moartea lui Root nu însemna moartea expoziției. Ziarele erau pline de interviuri în care oamenii de seamă ai orașului îl descriau pe Root ca fiind forța călăuzitoare din spatele expoziției, fără de care orașul nu putea spera să-și pună în aplicare visurile. În *Tribune* scria că Root era „de departe cel mai renumit arhitect din Chicago, dacă nu chiar din toată țara“.[15] Edward Jefferey, președintele Comisiei pentru Terenuri și Clădiri, spunea: „Nu există altcineva în toată tagma arhitecților care să aibă geniul și capacitatea de a continua lucrul la expoziție de unde l-a lăsat domnul Root.“[16]

Burnham n-a spus o vorbă. S-a gândit să renunțe la expoziție. Două tendințe se luptau în interiorul lui: durerea și dorința de a striga în gura mare că *el*, Burnham, fusese motorul din spatele proiectului expoziției; că *el* fusese partenerul care a propulsat firma Burnham & Root spre realizări din ce în ce mai mărețe.

Arhitecții din Est au plecat, sâmbătă, 17 ianuarie. Duminică, Burnham a participat la slujba funerară ținută la casa lui Root din Astor Place și la înmormântarea din cimitirul Graceland, un sanctuar fermecător destinat celor avuți, situat la câțiva kilometri spre nord de zona Loop.

Luni s-a întors la birou. A scris 12 scrisori. În biroul lui Root de alături, drapat în steaguri de doliu, era liniște. Florile de seră înmiresmau aerul.

Provocarea care îl aștepta părea mai dificilă ca niciodată.

*

Marți, o mare bancă din Kansas City a dat faliment. Sâmbăta următoare, Lyman Gage a anunțat că, începând cu 1 aprilie, se retrage din funcția de președinte al expoziției pentru a se ocupa de propria bancă. La început, directorul general al expoziției, George Davis, a refuzat să creadă una ca asta. „E o absurditate", a spus acesta. „Gage trebuie să rămână alături de noi. Nu ne descurcăm fără el."[17]

Printre muncitori domnea neliniștea. Așa cum se temuse Burnham, liderii sindicali au început să se folosească de viitoarea expoziție pentru a susține obiective precum stabilirea unui salariu minim și ziua de muncă de opt ore. Exista și amenințarea unor posibile incendii, furtuni și boli: redactorii din străinătate se întrebau deja cine îndrăznea să participe la expoziție, date fiind bine-cunoscutele probleme pe care le avea

orașul Chicago cu canalizarea. Nimeni nu uitase că în 1885 izbucnise o epidemie de holeră și de febră tifoidă din cauza apei infestate, care ucisese 10% din populația orașului.

Forțe întunecate se adunau la adăpostul fumului. Undeva în inima orașului, un tânăr imigrant irlandez se cufunda tot mai adânc în nebunie, preambulul unei acțiuni care avea să șocheze întreaga țară, distrugând ceea ce Burnham visase să fie cel mai important moment din viața sa.

Mai aproape, o creatură și mai stranie și-a ridicat capul la fel de nerăbdătoare. „M-am născut cu diavolul în mine“, scria el. „N-am putut evita faptul că sunt un criminal, așa cum un poet nu poate evita vocea inspirației.“[18]

---

[1] „Shoo Fly, Don't Bother Me“, cântec pentru copii compus de T. Brigham Bishop (n.tr.)

PARTEA A II-A. O

luptă îngrozitoare -

CHICAGO, 1891–1893

Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale după furtuna din 13 iunie 1892

O CONVOCARE

Marţi, 24 februarie 1891, Burnham, Olmsted, Hunt și alţi arhitecţi s-au adunat în biblioteca de la ultimul etaj al clădirii Rookery pentru a prezenta schițele construcţiilor principale ale expoziției Comisiei pentru Terenuri și Clădiri. Arhitecții se întâlniseră și dimineaţă, sub oblăduirea lui Hunt. Din pricina gutei, a fost nevoit să-și ţină un picior pe masă. Olmsted părea epuizat și pământiu, cu excepţia ochilor care străluceau sub ţeasta chealǎ ca un bec. Grupului i se alăturase un nou membru, Augustus St. Gaudens, unul dintre cei mai cunoscuți sculptori din America, pe care Charles McKim îl invitase să dea o mână de ajutor la evaluarea schițelor. Membrii Comisiei pentru Terenuri și Clădiri au ajuns la ora două și au umplut biblioteca cu miros de trabucuri și haine înghețate.[1]

Lumina din cameră era chioară, iar soarele începea să apună. Ferestrele vibrau din cauza vântului. În șemineul de pe peretele nordic ardea un foc mare care împrăștia în încăpere un aer cald și uscat care provoca furnicături pe pielea înghețată.

La semnalul brusc al lui Hunt, arhitecții au purces la treabă.

Unul câte unul, s-au perindat prin fața celorlalți, și-au desfăcut schițele și le-au pus pe perete. Ceva se întâmplase cu arhitecții, lucru care a devenit evident imediat, de parcă un nou suflu ar fi pătruns în încăpere. Au început să vorbească, spune Burnham, „aproape în șoaptă".[2]

Fiecare clădire era mai frumoasă, mai complicată decât precedenta și toate erau imense – niște construcții fantastice la o scară nemaivăzută.

Hunt s-a deplasat șchiopătând în fața tuturor și a prezentat clădirea administrației, care urma să fie cea mai importantă din expoziție, și poarta prin care urma să intre majoritatea vizitatorilor. Centrul era un octogon acoperit de o cupolă cu înălțimea de 84 de metri, mai înaltă decât cupola Capitoliului Statelor Unite.[3]

Următoarea construcție prezentată era și mai mare. Dacă ar fi fost ridicată cu succes, Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale a lui George B. Post ar fi fost cea mai mare clădire construită vreodată și ar fi necesitat oțel cât pentru construirea a două poduri Brooklyn. Ba mai mult, tot acel spațiu urma să fie luminat pe dinăuntru și pe dinafară cu lămpi electrice. Un număr de 12 ascensoare electrice urmau să transporte vizitatorii în partea superioară a clădirii. Patru dintre acestea aveau să se înalțe printr-un turn central spre o platformă interioară aflată la 67 de metri înălțime, care ar fi dus, la rându-i, spre o promenadă exterioară de unde se deschidea o priveliște dătătoare de fiori cu țărmul îndepărtat al lacului Michigan, „o

panoramă“, așa cum avea să spună ulterior un ghid, „la care muritorii n-au mai avut niciodată acces“.[4]

Post a propus ca această construcție să fie acoperită cu o cupolă înaltă de 137 de metri, clădirea urmând astfel să fie nu numai cea mai mare din lume, ci și cea mai înaltă. Când Post a aruncat o privire prin cameră, a văzut în ochii colegilor săi nu doar o mare admirație, ci și altceva. Dinspre ei s-a auzit o rumoare. Nivelul de coeziune dintre arhitecți era atât de mare, încât Post a priceput imediat. Cupola era o exagerare – nu era prea înaltă pentru a fi construită, ci pur și simplu prea ostentativă în acest context. Ar fi diminuat însemnătatea construcției lui Hunt – și, prin asta, însemnătatea lui Hunt – și ar fi perturbat armonia celorlalte construcții din zona Marii Curți. Fără ca cineva să-i atragă atenția, Post a spus pe un ton calm: „Nu cred c-o să susțin construirea cupolei; probabil voi modifica clădirea.“[5] Toată lumea a aprobat în tăcere.

Sullivan își modificase deja clădirea, la sugestia lui Burnham. Inițial, Burnham avusese în vedere firma Adler & Sullivan pentru proiectarea Sălii de Muzică a expoziției, dar cei doi parteneri refuzaseră proiectul, poate și dintr-un sentiment persistent că fuseseră nedreptățiți de Burnham. Burnham le-a oferit ulterior Clădirea Transporturilor, pe care au acceptat-o. Cu două săptămâni înainte de întâlnire, Burnham i-a scris lui Sullivan și l-a îndemnat să-și modifice proiectul pentru a crea „o poartă impozantă spre est, mai grandioasă decât oricare dintre cele pe care le-ați propus... Sunt convins că impactul pe care-l va avea

clădirea dumneavoastră va fi mult mai impresionant decât dacă veți folosi varianta inițială, cu două porți pe partea aceasta, nici una dintre ele neputând fi la fel de impresionantă și de eficace precum acest element central".[6] Sullivan a preluat sugestia, dar n-a recunoscut niciodată proveniența ei, chiar dacă această poartă măreață a devenit în cele din urmă senzația expoziției.

Toți arhitecții, inclusiv Sullivan, păreau cuprinși de o vrajă, deși ulterior Sullivan a tăgăduit asta. Pe măsură ce arhitecții își prezentau schițele, „tensiunea era aproape dureroasă", a spus Burnham. St. Gaudens, înalt și slab, cu cioc, stătea nemișcat într-un colț, ca o statuie din ceară.[7] Burnham a observat pe toate fețele o „încordare calmă".[8] Îi era clar acum că, în sfârșit, arhitecții înțeleseseră că cei din Chicago vorbiseră serios în legătură cu planurile lor elaborate pentru expoziție. „S-a desfăcut planșă după planșă", scria Burnham, „și, pe măsură ce orele treceau, a devenit evident că în mintea celor prezenți se contura o imagine – o viziune mult mai mare și mai frumoasă decât rodul celei mai înflăcărate imaginații".[9]

Când lumina a început să scadă în intensitate, arhitecții au aprins lămpile cu gaz din bibliotecă, care sâsâiau ca niște pisici iritate. De jos, din stradă, ultimul etaj al clădirii Rookery părea cuprins de flăcări din pricina luminii pâlpâitoare a lămpilor de gaz și a focului din șemineul imens. „În încăpere era o tăcere mormântală", a scris Burnham, „cu excepția vocii potolite a vorbitorului care-și prezenta schița. Parcă ar fi fost țintuiți de un magnet uriaș".[10]

A venit și rândul ultimei planșe. Câteva momente, a continuat să fie liniște.

Lyman Gage, care încă era președintele expoziției, a fost primul care s-a mișcat. Era un bancher înalt, cu spatele drept, conservator în comportament și vestimentație, dar s-a ridicat brusc și s-a dus la o fereastră, tremurând de emoție.

„Visați, domnilor, visați", a șoptit. „Sper că măcar jumătate din viziunea dumneavoastră poate fi pusă în practică."[11]

Apoi s-a ridicat St. Gaudens. Tăcuse toată ziua. S-a repezit la Burnham și l-a luat de mâini. „Nu mă așteptam să fiu martorul unui asemenea moment", a spus el. „Îți dai seama, bătrâne prieten, că asta a fost cea mai importantă întâlnire a artiștilor din secolul al XV-lea încoace?"[12]

*

Olmsted, la rându-i, simțea că se petrecuse ceva extraordinar, dar întâlnirea îl și neliniștea. În primul rând, îi confirmase îngrijorarea crescândă că arhitecții pierdeau din vedere esența a ce urmăreau să construiască. Viziunea exprimată în planșele lor i s-a părut prea sobră și monumentală. La urma urmei, era vorba de o expoziție mondială și se presupune că expozițiile sunt distractive. Conștient de accentul tot mai pronunțat pus de arhitecți pe mărime, Olmsted i-a scris lui Burnham cu puțin timp înainte de întâlnire, sugerând soluții pentru însuflețirea zonei. El dorea ca lagunele și canalele să fie pline de păsări de apă de toate

soiurile și culorile și să fie traversate încontinuu de mici bărci. Însă nu de orice bărci, ci de bărci *plăcute privirii*. Subiectul a devenit o obsesie pentru el. În mare, perspectiva lui despre ceea ce însemna arhitectura peisagistă cuprindea tot ce creștea, zbura, plutea sau era inclus într-un fel sau altul în peisajul creat de el. Trandafirii erau niște pete roșii de culoare; bărcile adăugau complexitate și viață. Dar era esențial să se aleagă tipul potrivit de barcă. Îi era groază de ce s-ar fi putut întâmpla dacă decizia ar fi fost lăsată pe mâna uneia dintre numeroasele comisii care se ocupau de expoziție. Își dorea ca Burnham să-i cunoască părerile de la bun început.

„Ar trebui să încercăm să facem din componenta nautică a expoziției ceva vesel și plin de viață", scria Olmsted.[13] Detesta zăngănitul și fumul produs de navele cu aburi; își dorea bărci electrice special concepute pentru parc, cu accent pe formele grațioase și pe funcționare silențioasă. Era foarte important ca aceste bărci să fie mereu în mișcare, dar fără să facă zgomot, pentru a bucura ochii și urechile vizitatorilor. „Ceea ce ne dorim e ca bărcile să circule regulat, ca liniile de omnibus de pe străzile orașului", continua Olmsted.[14] El și-a mai imaginat o flotă de canoe mari din coajă de mesteacăn la care să vâslească indieni în piele de căprioară și cu pene și a sugerat ca în portul expoziției să fie ancorate diferite ambarcațiuni străine. „Mă gândesc la bărci malaysiene, catamarane, dhow-uri arăbești, sampane chinezești, ambarcațiuni japoneze, caiace turcești, caiace folosite de eschimoși, canoe de

război din Alaska, bărci cu baldachin de pe lacurile elvețiene și așa mai departe."[15]

Pe de altă parte, un rezultat mult mai important al întâlnirii din clădirea Rookery a fost că Olmsted și-a dat seama că visurile nobile ale arhitecților au amplificat și au complicat provocarea deja descurajatoare pe care o reprezenta Jackson Park. Când el și Calvert Vaux proiectaseră Central Park din New York, planificaseră efecte vizuale care n-aveau să se producă decât după câteva decenii; aici avea doar 26 de luni la dispoziție pentru a transforma parcul pustiu într-o Veneție în mijlocul preriei și pentru a planta pe maluri, pe insule, pe terase și pe promenade tot ce era necesar pentru a produce un peisaj suficient de impresionant pentru a-i satisface propria viziune. În plus, din ce văzuse în schițele arhitecților, avea mult mai puțin de 26 de luni. Acea parte a muncii lui care urma să influențeze în cea mai mare măsură felul în care vizitatorii îi evaluau peisajul – plantarea și îngrijirea terenurilor aflate în imediata apropiere a tuturor clădirilor – putea fi făcută doar *după* ce principalele construcții erau finalizate, iar spațiul eliberat de echipamentele de construcție, de șinele și de drumurile temporare și de alte impedimente estetice. Însă palatele prezentate la întâlnire erau atât de imense, atât de complicate, încât construcția lor urma probabil să consume aproape tot timpul rămas, lăsându-i lui puțin timp la dispoziție.

La scurtă vreme după întâlnire, Olmsted a creat o strategie pentru transformarea Jackson Park. Memoriul său de zece pagini surprindea esența tuturor credințelor

dobândite despre arta arhitecturii peisagistice și despre cum aceasta trebuia să se străduiască să creeze efecte care să depășească simpla sumă a petalelor și frunzelor plantelor.

El s-a concentrat pe laguna centrală a expoziției, pe care dragele urmau s-o sape în curând pe malul lacului. Dragele urmau să lase o insulă în centrul lagunei, care să se numească, simplu, Insula Împădurită. Clădirile principale ale expoziției urmau să se înalțe de-a lungul malurilor exterioare ale lagunei. Olmsted considera zona lagunei drept cea mai provocatoare parte a expoziției. Așa cum Marea Curte urma să fie inima arhitecturală a expoziției, laguna centrală și Insula Împădurită ar fi constituit piesa centrală a peisajului conceput de el.

Mai presus de toate, dorea ca peisajul expoziției că creeze un aer de „efect poetic misterios".[16] Florile nu erau folosite așa cum le-ar fi folosit un grădinar obișnuit. Fiecare floare, arbust și pom trebuia amplasat ținând cont de modul în care avea să acționeze asupra imaginației. Acest lucru trebuia realizat, scria Olmsted, „prin îmbinarea complexă a mai multor tipuri de frunziș, prin alternanța și combinarea complicată de frunze și tulpini mai vizibile, de diferite nuanțe de verde, puse în valoare de alte frunze și tulpini, aflate în spatele lor și sub ele, care să fie, prin urmare, mai puțin definite și mai umbrite, dar parțial iluminate de lumina reflectată de apă".[17]

El spera să le ofere vizitatorilor un regal de sclipiri – partea de dedesubt a frunzelor să lucească grație luminii

reflectate; culori vii să sclipească din iarba înaltă care se legăna în bătaia vântului. Nicăieri, scria el, nu trebuiau expuse „flori care să reclame în sine atenție. Florile folosite trebuiau să pară mai degrabă doar niște pete și sclipiri de culori deschise vizibile ici și acolo în marea de verdeață. Trebuie evitat orice aranjament de flori luxuriant, țipător sau de prost-gust".[18]

Pe malul Insulei Împădurite trebuiau plantate rogoz, ferigi și papură grațioasă, pentru a evoca densitatea și complexitatea și „pentru a masca, fără a ascunde, florile care altfel ar putea fi prea deranjante". Își imagina pâlcuri de papură presărate cu rogoz și stânjenei și cu plante cu flori, precum și *Lobelia cardinalis* de un roșu aprins și piciorul-cocoșului de culoare galbenă – plantate, dacă era nevoie, pe mici movile, astfel încât să fie vizibile în mod discret printre tulpinile verzi din prim-plan.[19]

Pe malul celălalt, sub terasele impunătoare ale clădirilor, el plănuia să amplaseze plante aromate, cum ar fi caprifoiul și *Clethra alnifolia*, pentru ca parfumul lor să ajungă la nările vizitatorilor care se opreau pe terase pentru a admira insula și laguna.

Efectul general, scria el, „trebuia, prin urmare, să aibă într-o oarecare măsură caracterul unui spectacol de teatru, să ocupe scena expoziției pentru o singură vară".[20]

Dar una era să pui toate acestea pe hârtie și alta să le pui în practică. Olmsted avea aproape 70 de ani, îl dureau dinții, capul îi vuia, fiecare noapte era o veghe neîncetată. Chiar și fără expoziție, era implicat într-un

număr descurajant de mare de lucrări, printre cele mai importante numărându-se împrejurimile palatului Biltmore de pe domeniul Vanderbilt din Carolina de Nord. Dacă totul mergea perfect – *dacă* starea lui de sănătate nu se mai deteriora, *dacă* vremea ținea cu el, *dacă* Burnham termina celelalte clădiri la timp, *dacă* grevele n-ar fi periclitat expoziția, *dacă* nenumăratele comisii și directorii acestora, pe care Olmsted îi numea „armata sutelor de maeștri", învățau să-l lase în pace pe Burnham – Olmsted *și-ar fi putut* duce sarcina la îndeplinire la timp.[21]

Unul dintre redactorii de la *Engineering Magazine* a pus o întrebare pe care nimeni n-o pusese la întâlnirea de la Rookery: „Cum e posibil ca acest număr mare de construcții, care îl depășește cu mult pe cel de la Expoziția de la Paris din 1889, să fie gata în doi ani?"[22]

*

Întâlnirea de la Rookery l-a făcut și pe Burnham să conștientizeze puținul timp rămas. Totul părea să dureze prea mult și nimic nu mergea bine. Prima operațiune efectivă din Jackson Park a început pe 11 februarie, când 50 de imigranți italieni angajați de McArthur Brothers, o companie din Chicago, au început să sape un șanț de scurgere. Era o operațiune de rutină. Dar vestea despre lucrări s-a răspândit și 500 de sindicaliști au luat cu asalt parcul și i-au gonit pe muncitori. Două zile mai târziu, vineri, pe 13, 600 de oameni s-au adunat în parc pentru a protesta împotriva

faptului că McArthur folosea ceea ce ei numeau muncitori „importați". A doua zi, 2 000 de bărbați, mulți înarmați cu țăruși ascuțiți, s-au îndreptat spre muncitorii angajați de McArthur, au pus mâna pe doi dintre ei și au început să-i bată. A sosit poliția. Mulțimea a dat înapoi. McArthur i-a cerut primarului Cregier protecție; Cregier l-a însărcinat pe consilierul juridic al corporației însărcinate cu organizarea expoziției, un tânăr avocat pe nume Clarence Darrow, să se ocupe de problemă. Două seri mai târziu, sindicatele din oraș s-au întâlnit cu oficiali ai expoziției și le-au solicitat să limiteze ziua de lucru la opt ore, să plătească salariile la nivelul cerut de sindicate și să angajeze cu prioritate membri de sindicat. După două săptămâni de deliberare, membrii consiliului director al expoziției au acceptat ziua de lucru de opt ore, dar au spus că se vor gândi cu privire la restul.

Exista un conflict și printre supraveghetorii expoziției. Comisia Națională, formată din politicieni și condusă de directorul general George Davis, își dorea să dețină controlul financiar; Compania Expoziției, care se ocupa de organizare, formată din principalii oameni de afaceri din Chicago și condusă de președintele Lyman Gage, a refuzat: compania făcuse rost de bani și, pe toți sfinții, compania urma să-i cheltuiască după cum credea de cuviință.

Totul era decis în comisii. În firma sa, Burnham era obișnuit să dețină controlul complet asupra cheltuielilor necesare pentru construirea zgârie-norilor. Acum trebuia să solicite aprobarea comitetului executiv al

Companiei Expoziției la fiecare pas, chiar și când trebuia să cumpere planșete. Era extrem de frustrant. „Trebuie să acționăm acum“, a spus Burnham. „Întârzierile păreau interminabile.“[23]

Dar au existat și progrese. De exemplu, el a organizat un concurs pentru a alege un arhitect de sex feminin care să proiecteze Clădirea Femeilor din expoziție. Sophia Hayden din Boston a câștigat. Aceasta avea 21 de ani. Onorariul ei consta în premiul în bani al concursului: 1 000 de dolari. Arhitecții bărbați au primit fiecare câte 10 000. Unii au fost sceptici că o biată femeie ar fi putut concepe singură o clădire atât de importantă. „În urma analizării informațiilor, s-a demonstrat că această femeie n-a beneficiat de nici un ajutor în întocmirea planurilor“, scria Burnham. „Acestea au fost realizate de ea însăși, acasă.“[24]

În martie, toți arhitecții au recunoscut că lucrurile avansau mult prea lent – că, dacă și-ar fi construit clădirile așa cum fuseseră proiectate inițial, din piatră, oțel și cărămidă, clădirile n-ar fi putut fi terminate până în ziua inaugurării. Au votat pentru acoperirea clădirilor cu „material“, un amestec elastic de ipsos și iută, care putea fi transformat în coloane și statui și aplicat peste cadre de lemn pentru a oferi iluzia pietrei. „Nu va exista nici o cărămidă pe șantier“, a declarat Burnham.[25]

În mijlocul acestei nebunii, pe măsură ce volumul de muncă creștea, Burnham și-a dat seama că nu mai putea amâna angajarea unui proiectant care să-l înlocuiască pe dragul lui John Root. Avea nevoie de cineva care să gestioneze activitatea firmei în timp ce el se ocupa de

expoziție. Un prieten i l-a recomandat pe Charles B. Atwood din New York. McKim s-a arătat reticent. Existau povești legate de Atwood și semne de întrebare privind seriozitatea acestuia. Cu toate acestea, Burnham a aranjat o întâlnire cu Atwood la New York, la Brunswick Hotel.

Atwood i-a tras clapa. Burnham a așteptat o oră, apoi a plecat să prindă trenul. În timp ce traversa strada, un bărbat chipeș cu melon negru și pelerină, cu o privire pătrunzătoare, s-a apropiat și l-a întrebat dacă era domnul Burnham.

„Da, eu sunt", a spus Burnham.

„Sunt Charles Atwood. Ați vrut să mă vedeți?"

Burnham s-a uitat urât la el. „Mă întorc la Chicago; o să mă gândesc și o să vă comunic." Burnham a luat trenul. Odată întors la Chicago, s-a dus direct la birou. Câteva ore mai târziu, a intrat și Atwood. Îl urmase pe Burnham de la New York.

Burnham l-a angajat.[26]

La fel ca multă lume, Atwood avea un secret. Era dependent de opiu. Asta explica privirea și comportamentul lui haotic. Dar Burnham îl considera un geniu.[27]

*

Ca memento pentru el însuși și pentru oricine i-ar fi vizitat biroul din baracă, Burnham a pus o pancartă deasupra biroului, pe care era scris doar atât: GRĂBIȚI-VĂ.[28]

*

Timpul era atât de limitat, încât comitetul executiv a început să planifice expozițiile și să numească comisari care să se ocupe de ele. În februarie, comisia a votat trimiterea unui tânăr ofițer, locotenentul Mason A. Schufeldt, în Zanzibar, pentru a găsi un trib de pigmei a căror existență fusese dezvăluită recent de către exploratorul Henry Stanley și a aduce la expoziție „o familie de 12 sau 14 asemenea pitici mici și feroce".[29]

Comisia i-a acordat locotenentului Schufeldt doi ani și jumătate pentru a-și duce la bun sfârșit misiunea.

*

Dincolo de noul gard al expoziției, Chicago era cuprins de agitație și de nemulțumire. Liderii sindicali amenințau să organizeze sindicate la nivel mondial pentru a se opune expoziției. *The Inland Architect*, una dintre revistele importante din Chicago, scria: „Această instituție neamericană, sindicatul, a dezvoltat un principiu neamerican de limitare sau de eliminare a libertății personale a individului într-o nouă direcție, aceea de a căuta, prin orice mijloace, să paralizeze Expoziția Mondială." Un astfel de comportament, scria ziarul, „ar fi numit trădare în țări mai puțin luminate și mai arbitrare decât a noastră".[30] Starea materială a națiunii se înrăutățise. În cei mai noi zgârie-nori din Chicago erau birouri goale. La numai câteva cvartale de Rookery, clădirea Temperance, creată de Burnham & Root, imensă și întunecată, era în cea mai mare parte

goală. 25 000 de șomeri bântuiau prin oraș. Noaptea aceștia dormeau în secțiile de poliție și în subsolul primăriei. Sindicatele au devenit tot mai puternice.

Lumea veche era pe ducă. P.T. Barnum a murit; jefuitorii de morminte au încercat să-i fure cadavrul.[31] A murit și William Tecumseh Sherman. Atlanta s-a bucurat. Din străinătate a venit vestea falsă cum că Jack Spintecătorul ar fi revenit. Mai aproape, o crimă odioasă din New York sugera că acesta ar fi emigrat în America.

În Chicago, fostul director al penitenciarului din Joliet, Illinois, primarul R.W. McClaughry, a început să pregătească orașul pentru valul de criminalitate la care toată lumea se aștepta odată cu expoziția, înființând un birou în Auditorium, unde să se primească și să se distribuie identificări Bertillon ale infractorilor cunoscuți. Conceput de criminalistul francez Alphonse Bertillon, sistemul presupunea ca polițiștii să realizeze o evaluare precisă a staturii și particularităților fizice ale suspecților. Bertillon credea că măsurătorile fiecărui om erau unice și, prin urmare, puteau fi folosite pentru a dezvălui identitățile pe care criminalii le foloseau când mergeau dintr-un oraș într-altul. Teoretic, un detectiv din Cincinnati putea trimite prin telegraf câteva numere anchetatorilor din New York, în speranța că, dacă exista o potrivire, cei din New York s-o găsească.

Un reporter l-a întrebat pe primarul McClaughry dacă expoziția urma să atragă cu adevărat fauna criminală. Acesta a făcut o pauză, apoi a spus: „Cred că e necesar ca autoritățile de aici să fie pregătite să

întâmpine și să se confrunte cu cea mai mare adunare de criminali care s-a întrunit vreodată în această țară".[32]

ÎNCORNORATUL

La reședința lui Holmes de la intersecția străzilor 63 și Wallace, cunoscută acum de toată lumea din cartier drept „Castelul", familia Conner era într-o criză. Într-o bună zi, frumoasa brunetă Gertrude – sora lui Ned – a venit plângând la Ned și i-a spus că ea nu mai putea rămâne în acea casă nici un moment. A jurat că va lua primul tren înapoi spre Muscatine, Iowa. Ned a implorat-o să-i spună ce s-a întâmplat, dar ea a refuzat.[1]

Ned știa că era curtată de un tânăr domn și s-a gândit că lacrimile ei trebuie să fi avut legătură cu ceva ce acesta spusese sau făcuse. Era posibil ca cei doi să fi fost „amanți", deși n-o credea pe Gertrude capabilă de o cădere în păcat atât de gravă. Cu cât o presa mai mult să-i dea o explicație, cu atât mai tulburată și de neclintit devenea aceasta. Își dorea să nu fi venit la Chicago. Era un loc al pieirii, iadul pe pământ, plin de zgomot și praf și fum și construcții neomenești care blocau soarele și îl ura – ura mai ales clădirea aceasta sumbră și gălăgia de șantier care nu se mai termina.

Când a venit Holmes, nici nu l-a privit. S-a înroșit toată. Ned n-a observat nimic.

Ned a angajat o firmă să-i transporte cufărul și a condus-o la gară. Ea tot nu voia să-i ofere o explicație.

Printre lacrimi, și-a luat rămas-bun. Trenul a plecat din gară pufăind.

În Iowa – în liniștitul, prietenosul Muscatine – Gertrude s-a îmbolnăvit, așa cum se mai întâmplă. Boala s-a dovedit fatală. Holmes i-a spus lui Ned cât de rău îi părea să audă că a murit, dar avea o privire calmă, albastră și imperturbabilă, ca un lac într-o dimineață liniștită de august.

*

După ce Gertrude a ieșit din peisaj, tensiunea dintre Ned și Julia a crescut. Căsnicia lor nu fusese niciodată liniștită. În Iowa, fuseseră la un pas de despărțire. Acum, încă o dată, relația lor se destrăma. Fiica lor, Pearl, a devenit tot mai dificilă, comportamentul ei fiind marcat de perioade de tristețe și de ieșiri furioase. Ned nu pricepea nimic. El era „candid și liniștit din fire“, după cum a observat mai târziu un reporter, un om „extrem de credul“.[2] N-a văzut nici măcar ceea ce vedeau prietenii și clienții fideli. „Câțiva dintre prieteni mi-au spus că era ceva între Holmes și soția mea“, a spus el mai târziu. „La început, n-am crezut.“[3]

În ciuda avertismentelor și a propriei neliniști, care creștea în intensitate, Ned îl admira pe Holmes. În timp ce el, Ned, era un simplu bijutier care lucra în magazinul altcuiva, Holmes controla un mic imperiu – și n-avea nici măcar 30 de ani. Energia și succesul lui Holmes l-au făcut pe Ned să se simt chiar mai neînsemnat decât era deja înclinat să se simtă, mai ales

că Julia a început să-l privească de parcă tocmai ar fi ieșit dintr-o cuvă de prelucrare a deșeurilor animale.

Așa că Ned a fost deosebit de impresionat de oferta pe care i-a făcut-o Holmes și care ar fi putut să-l facă să crească în ochii Juliei. Holmes i-a propus lui Ned să-i vândă farmacia, în condiții pe care Ned – naivul de Ned – le-a considerat mai mult decât generoase.[4] Holmes urma să-i mărească salariul de la 12 la 18 dolari pe săptămână, pentru ca Ned să-i poată plăti lui Holmes șase dolari pe săptămână pentru achiziție. Ned nu trebuia nici măcar să-și bată capul cu cei șase dolari – Holmes urma să-i deducă automat în fiecare săptămână din noul salariu de 18 dolari. Holmes a mai promis să aibă grijă de toate detaliile juridice și de înregistrarea transferului la autorități. Ned urma să-și primească, ca până atunci, cei 12 dolari pe săptămână, doar că acum avea să fie proprietarul unui magazin frumos într-un cartier prosper, care avea să devină și mai bogat odată cu deschiderea Expoziției Mondiale.

Ned a acceptat, fără să se gândească la motivele pentru care Holmes ar dori să renunțe la o afacere atât de înfloritoare. Oferta l-a făcut să nu se mai gândească atât de mult la Holmes și la Julia. Dacă Holmes ar fi avut o aventură cu soția lui, i-ar mai fi oferit lui Ned bijuteria imperiului lui din Englewood?

Spre părerea de rău a lui Ned, a constatat în curând că noul său statut nu a contribuit cu nimic la eliminarea tensiunii dintre el și Julia. Violența certurilor lor a crescut, la fel și durata tăcerilor pline de răceală care însoțeau toate momentele petrecute împreună. Holmes

s-a arătat empatic. l-a făcut cinste lui Ned cu un prânz la restaurantul de la parter și i-a spus că era foarte sigur că mariajul lor va fi salvat. Julia era o femeie ambițioasă și, în mod clar, foarte frumoasă, dar avea să revină la sentimente mai bune în scurt timp.

Empatia lui Holmes era dezarmantă. Ideea că Holmes ar putea fi cauza nemulțumirii Juliei părea tot mai improbabilă. Holmes chiar l-a îndemnat pe Ned să-și facă o asigurare de viață, pentru ca, odată ce neînțelegerile din familia lor ar fi dispărut, să le ferească pe Julia și pe Pearl de sărăcie, în cazul în care el ar fi murit. l-a mai recomandat lui Ned să ia în considerare o asigurare de viață pentru Pearl și s-a oferit să plătească primele inițiale. A adus chiar un agent de asigurări, pe nume C.W. Arnold, care să se întâlnească cu Ned.[5]

Arnold i-a explicat că punea pe picioare o nouă agenție și voia să vândă cât mai multe polițe pentru a atrage atenția celor mai mari companii de asigurări. Pentru a încheia o poliță, era suficient ca Ned să plătească un dolar, i-a spus Arnold – doar un dolar, pentru a-și proteja familia pentru totdeauna.

Dar Ned nu voia o poliță. Arnold a încercat să-l facă să se răzgândească. Ned a refuzat categoric și în cele din urmă i-a spus lui Arnold că, dacă avea neapărat nevoie de un dolar, el era dispus să i-l dea pur și simplu.

Arnold și Holmes s-au privit cu ochii goi.

*

În scurt timp, la farmacie au început să-și facă apariția creditori care cereau rambursarea unor ipoteci garantate cu mobilierul magazinului, cu stocul de unguente și de alifii și cu alte bunuri. Ned nu știa nimic de existența acestor datorii și a crezut că încercau să-l păcălească creditorii – asta până când aceștia i-au arătat documente semnate de fostul proprietar, H.H. Holmes. Convins acum că datoriile erau reale, Ned a promis să le plătească cât mai repede.

Și de data asta, Holmes s-a arătat înțelegător, dar nu mai era nimic de făcut. Orice afacere înfloritoare acumula datorii. El presupusese că Ned știa cum merg afacerile. Indiferent cum ar fi stat lucrurile, Ned trebuia acum să se obișnuiască. Vânzarea, i-a reamintit el lui Ned, era definitivă.

*

Această ultimă dezamăgire a reactivat neliniștea lui Ned legată de Holmes și Julia. A început să suspecteze că s-ar putea ca prietenii să aibă dreptate în privința existenței unei relații între Holmes și Julia. Așa s-ar fi explicat schimbarea de atitudine a Juliei și s-ar fi explicat chiar și motivul pentru care Holmes îi vânduse farmacia – un târg nescris: magazinul în schimbul Juliei.

Ned nu i-a comunicat Juliei suspiciunile sale. I-a spus doar că, în cazul în care comportamentul ei față de el nu se schimba, dacă răceala și ostilitatea ei persistau, vor trebui să se separe.

Ea a izbucnit: „Din partea mea, cu cât mai repede, cu atât mai bine."[6]

Dar au mai rămas împreună o scurtă perioadă. Certurile s-au îndesit. În cele din urmă, Ned i-a strigat că s-a săturat, că mariajul s-a terminat. A petrecut noaptea în frizeria de la parter, chiar sub apartamentul lor, de unde îi auzea pașii.[7]

În dimineața următoare, el i-a spus lui Holmes că pleacă și că renunță la orice pretenție asupra magazinului. Când Holmes l-a îndemnat să se gândească bine, Ned s-a mulțumit să râdă. S-a mutat de acasă și s-a angajat la un magazin de bijuterii din centrul orașului Chicago, H. Purdy & Co. Pearl a rămas cu Julia și cu Holmes.

Ned a mai făcut o încercare de a-și recâștiga soția.

„După ce am părăsit clădirea i-am spus că, dacă se întorcea la mine și termina cu certurile, puteam trăi din nou împreună, dar ea a refuzat."[8]

Ned a promis că, într-o bună zi, se va întoarce s-o ia pe Pearl. În scurt timp a părăsit Chicago și s-a mutat la Gilman, în Illinois, unde a întâlnit o tânără și a început s-o curteze în mod oficial, ceea ce l-a făcut să mai viziteze clădirea lui Holmes o dată, pentru a obține divorțul. A obținut certificatul, dar nu și custodia lui Pearl.

*

Odată Ned plecat și divorțul pronunțat, interesul lui Holmes față de Julia a început să scadă. El îi promisese în mod repetat că se va însura cu ea după pronunțarea

divorțului, dar acum găsea respingătoare această perspectivă. Prezența ursuză și acuzatoare a lui Pearl a devenit tot mai neplăcută.

Noaptea, după ce magazinele de la parter se închideau, iar Julia, Pearl și ceilalți chiriași ai clădirii adormeau, el obișnuia să coboare la subsol, închizând cu atenție ușa în urma lui, și aprindea focul la cuptor, minunându-se de căldura extraordinară pe care o degaja.[9]

SUPĂRARE

Burnham își vedea familia foarte rar. În primăvara lui 1891 locuia deja în baraca din Jackson Park; Margaret a rămas în Evanston, cu câțiva servitori care o ajutau să aibă grijă de cei cinci copii. Cei doi soți erau doar la o distanță scurtă de parcurs cu trenul, dar dificultățile tot mai mari legate de expoziție făceau ca distanța asta să fie la fel de insurmontabilă precum istmul Panama. Burnham putea trimite telegrame, dar acestea îl obligau la o concizie rece și stângace și ofereau puțină intimitate. Așa că Burnham scria scrisori – și a scris multe. „Să nu-ți închipui că această agitație din viața mea va dura o veșnicie", nota el într-o scrisoare. „Mă voi opri după Expoziția Mondială. Sunt hotărât să fac asta." Expoziția a devenit un „uragan", spunea el. „Dorința mea cea mai puternică e să termin cu agitația asta."[1]

În fiecare dimineață el inspecta șantierul. Șase excavatoare de mărimea unor hambare plutitoare mușcau din malul lacului, iar 5 000 de bărbați cu lopeți, roabe și gredere trase de cai curățau terenul, mulți dintre ei purtând meloane și paltoane, de parcă ar fi trecut din întâmplare pe acolo și s-ar fi hotărât să dea o mână de ajutor. În ciuda numărului mare de muncitori, zgomotul și agitația lipseau aproape cu desăvârșire, ceea ce era foarte supărător. Parcul era prea mare, iar oamenii, prea răspândiți pentru a lăsa senzația că se lucrează. Singurele semne vizibile erau dârele negre de fum ale dragelor și mirosul mereu prezent al frunzelor cărora muncitorii le dădeau foc. Țărușii de un alb strălucitor care marcau perimetrele clădirilor dădeau locului aspectul unui cimitir din Războiul Civil. Burnham găsea că această sălbăticie era frumoasă – „Printre copacii din Insula Împădurită, corturile albe și lungi din tabăra constructorului străluceau în soare, o pată de culoare subtilă, albă, în peisajul acela posomorât, iar linia albastră pură a lacului la orizont contrasta vesel cu peisajul din prim-plan, accidentat și sterp" – dar era și o sursă de mari frustrări.[2]

Lucrările avansau lent, împiedicate de relația tot mai proastă dintre cele două instituții care conduceau expoziția, Comisia Națională și Compania Expoziției, și de incapacitatea arhitecților de a transmite la timp schițele la Chicago. Toate schițele soseau cu întârziere. La fel de problematic era faptul că încă nu exista nimic care ar fi putut concura cu Turnul Eiffel. Mai mult, expoziția intrase în acea etapă inițială dificilă a oricărui

mare proiect de construcții, când apar brusc obstacole neașteptate.

Burnham găsise o soluție pentru a aborda terenul instabil din Chicago, dar Jackson Park l-a luat prin surprindere chiar și așa.

Inițial, capacitatea portantă a terenului era „practic necunoscută", după cum s-a exprimat un inginer.[3] În martie 1891, Burnham a comandat niște teste pentru a evalua cât de bine ar fi suportat solul palatele grandioase de pe planșetele arhitecților. Era deosebit de important că aceste clădiri urmau să fie amplasate în apropierea unor canale și lagune proaspăt săpate. Așa cum știa orice inginer, solul aflat sub presiune are tendința de a se deplasa și de a umple golurile adiacente. Inginerii expoziției au efectuat primul test la o distanță de circa patru metri de lagună, pe un teren care avea să susțină colțul nord-estic al Clădirii Electricității. Au amplasat acolo o platformă de 1,5 metri pătrați și au încărcat-o cu fier la o presiune de 1 247 de kilograme per 0,09 metri pătrați, 22 de tone cu totul. Au lăsat-o acolo timp de 15 zile și au constatat că s-a scufundat doar vreo 6 milimetri. Apoi au săpat un șanț la o distanță de 1,5 metri de platformă. În următoarele două zile, platforma s-a mai scufundat 3 milimetri, dar nu mai mult. Era o veste bună. Însemna că Burnham putea folosi acest *grillage* plutitor al lui Root pentru fundații, fără să se teamă de scufundări catastrofale.[4]

Pentru a se asigura că aceste proprietăți erau constante peste tot în parc, Burnham l-a pus pe inginerul-șef, Abraham Gottlieb, să testeze și locurile

destinate altor clădiri. Testele au oferit rezultate similare – până când oamenii lui Gottlieb au ajuns la locul destinat giganticei Clădiri a Manufacturilor și Artelor Liberale, concepută de George Post. În cazul solului pe care urma să se sprijine jumătatea de nord a clădirii s-a constatat o scufundare totală aflată în concordanță cu rezultatele obținute în restul parcului. Dar în partea sudică a locului oamenii au făcut o descoperire descurajantă. Chiar în timp ce muncitorii încărcau platforma, aceasta s-a scufundat mai bine de 20 de centimetri. În următoarele patru zile s-a scufundat încă 76 de centimetri și ar fi continuat să se scufunde dacă inginerii n-au fi întrerupt pur și simplu testul.

Verdictul: aproape peste tot în Jackson Park solul putea susține fundații plutitoare, *cu excepția* porțiunii care trebuia să susțină cea mai mare și mai grea construcție a expoziției. Burnham și-a dat seama că aici constructorii trebuiau să introducă piloni până la un strat rigid din sol, o complicație scumpă și încă un motiv de întârziere.

Dar problemele cu această clădire de-abia începeau.

*

În aprilie 1891, la Chicago s-au anunțat rezultatele celor mai recente alegeri pentru postul de primar. În cele mai bogate cluburi din oraș, industriașii s-au adunat să sărbătorească faptul că Carter Henry Harrison, pe care ei îl considerau prea îngăduitor cu sindicatele, pierduse în fața republicanului Hempstead Washburne.

Burnham, la rându-i, și-a permis un moment de pauză pentru a sărbători. Pentru el, Harrison reprezenta vechiul Chicago, orașul mizeriei, al fumului și al viciilor, tot ceea ce expoziția urmărea să dezavueze.

Sărbătoarea a fost temperată însă de faptul că Harrison pierduse la o diferență foarte mică, aproape 4 000 de voturi. Mai mult, fusese cât pe ce să câștige fără să aibă sprijinul unui mare partid. Evitat de democrați, candidase ca independent.

*

În altă parte a orașului, Patrick Prendergast suferea. Pentru el, Harrison fusese un erou, o speranță. Diferența fusese atât de mică, încât era convins că dacă Harrison ar fi candidat din nou, ar fi câștigat. Prendergast a hotărât să-și dubleze eforturile pentru a-l ajuta pe Harrison să câștige.

*

În Jackson Park, Burnham se confrunta cu întreruperi repetate care decurgeau din rolul său de ambasador de facto în lumea exterioară, el fiind însărcinat să încurajeze bunăvoința și viitoarea participare. În general, majoritatea banchetelor, a discuțiilor și tururilor constituiau o pierdere de vreme enervantă, așa cum s-a întâmplat în iunie 1891, când, la solicitarea directorului general Davis, Burnham a primit în Jackson Park o armată de demnitari străini, vizită care i-a răpit două zile de muncă. Altele erau pur și simplu o plăcere.

Cu câteva săptămâni înainte, Thomas Edison, cunoscut drept „Vrăjitorul din Menlo Park“, făcuse o vizită în baraca lui Burnham. Burnham i-a arătat zona. Edison a sugerat folosirea în spațiul expoziției a becurilor cu incandescență, nu a lămpilor cu arc electric, pentru că becurile cu incandescență produc o lumină mai caldă.[5] Acolo unde nu putea fi evitată folosirea lămpilor cu arc electric, a spus el, acestea trebuiau acoperite cu globuri albe. Și, desigur, Edison a insistat să se folosească curent continuu în expoziție, devenit standard predominant.

Caracterul civilizat al acestei întâlniri contrasta cu lupta acerbă dusă în afara granițelor Jackson Park pentru obținerea dreptului de a asigura iluminatul expoziției. Pe de o parte, compania General Electric, creată când J.P. Morgan preluase compania lui Edison și o unise cu altele, propunea instalarea unui sistem de curent continuu care să lumineze expoziția. De cealaltă parte era Westinghouse Electric Company, care se oferise să furnizeze curent alternativ în Jackson Park cu ajutorul unor brevete pe care fondatorul ei, George Westinghouse, le achiziționase cu câțiva ani în urmă de la Nikola Tesla.

General Electric s-a oferit să facă totul pentru 1,8 milioane de dolari, insistând că afacerea nu i-ar fi adus nici un profit. Câțiva dintre membrii consiliului director al expoziției dețineau acțiuni la General Electric și i-au cerut lui William Baker, devenit președintele expoziției după retragerea lui Lyman Gage din aprilie, să accepte oferta. Baker a refuzat, numind-o „extorcare“. General Electric a revenit, incredibil, cu o

ofertă de 554 000 de dolari. Dar cei de la Westinghouse, al căror curent alternativ era în mod inerent mai ieftin și mai eficient, au făcut o ofertă de 399 000 de dolari. Au fost aleși cei de la Westinghouse, ceea ce a contribuit la schimbarea istoriei energiei electrice.[6]

*

Principala sursă de tensiune pentru Burnham era aceea că arhitecții nu reușeau să termine desenele la timp.

Dacă la un moment dat fusese slugarnic față de Richard Hunt și cei din Est, acum nu mai era cazul. Într-o scrisoare din 2 iunie 1891 către Hunt, el scria: „Suntem în impas, așteptând schițele dumneavoastră la scară. Nu putem să le primim așa cum sunt și să le terminăm aici?“[7]

Patru zile mai târziu, îl îmboldea din nou pe Hunt: „Întârzierea pe care o provocați prin aceea că nu ne expediați schițele la scară este extrem de jenantă.“[8]

În aceeași lună, o întrerupere gravă, chiar dacă inevitabilă, a blocat activitatea Departamentului de Peisagistică. Olmsted s-a îmbolnăvit grav. El a pus îmbolnăvirea pe seama otrăvirii cu un pigment pe bază de arsenic numit roșu turcesc aflat în tapetul casei sale din Brookline. Cu toate acestea, e posibil să fi fost vorba pur și simplu de un nou puseu de melancolie, de care fusese copleșit cu intermitențe de-a lungul anilor.

Pe perioada recuperării, Olmsted a comandat bulbi și plante care să fie cultivate în două pepiniere mari create la locul desfășurării expoziției. A comandat cenușărese, vinerițe, heliotrope, șopârlițe, busuiocul-cerbilor, iederă

englezească și algeriană, verbină, brebenoci și o gamă largă de mușcate, printre care Black Prince, Christopher Columbus, Mrs. Turner, Crystal Palace, Happy Thought și Jeanne d'Arc.[9] A trimis o armată de oameni pe malul Lacului Calumet, unde aceștia au adunat 27 de vagoane de iriși, rogoz, papură și alte plante și ierburi semiacvatice. Au strâns și 4 000 de lăzi cu rădăcini de nuferi, pe care angajații lui Olmsted le-au plantat rapid, pentru ca mai apoi să constate că cele mai multe dintre rădăcini au murit din pricina nivelului mereu schimbător al lacului.

În contrast cu dezvoltarea explozivă a plantelor din pepiniere, toată vegetația din parc a fost distrusă. Muncitorii au îngrășat pământul cu 1 000 de vagoane de gunoi de grajd de la Union Stock Yards și cu încă 2 000 colectate de la caii care lucrau în Jackson Park. Existența unei suprafețe de pământ fără vegetație atât de mari, precum și prezența gunoiului de grajd au devenit o problemă. „Era rău când era cald, când bătea câte-un vânt dinspre sud care putea orbi oamenii și animalele", scria Rudolf Ulrich, șeful echipei de peisagiști ai lui Olmsted din parc, „dar și mai rău era în anotimpul ploios, când pământul proaspăt, care încă nu fusese drenat, se îmbiba cu apă."[10]

Caii se afundau până la burtă.

*

La jumătatea verii lui 1891 ultimele desene ale arhitecților au fost finalizate. Pe măsură ce acestea

veneau, Burnham dădea anunțuri pentru a solicita oferte. Dându-și seama că întârzierile arhitecților duseseră la depășirea termenelor stabilite, el a introdus în contractele de construcții clauze care făceau din el un „țar“, după cum s-a scris în *Chicago Tribune*. Fiecare contract conținea un termen-limită strâns, cu sancțiuni financiare pentru fiecare zi de depășire. Burnham a dat anunțul pentru primul contract pe 14 mai, pentru Clădirea Minelor. El o dorea terminată până la sfârșitul anului. Asta însemna, în cel mai bun caz, circa șapte luni pentru lucrările de construcție (aproximativ perioada de care ar avea nevoie un gospodar din secolul XXI ca să construiască un nou garaj). „El este arbitrul tuturor litigiilor și nu e prevăzută nici o cale de atac a deciziei sale“, apărea în *Tribune*. „Dacă, în opinia domnului Burnham, constructorul n-a angajat suficienți oameni pentru a finaliza lucrarea la timp, domnul Burnham e autorizat să angajeze el însuși oameni și să impute costul constructorului.“[11] Clădirea Minelor a fost prima dintre clădirile principale ale expoziției la care s-a început lucrul, însă abia pe 3 iulie 1891, la mai puțin de 16 luni până la inaugurare.

Când, în cele din urmă, a început construcția clădirilor, nerăbdarea celor neimplicați în proiect a început să crească. Colonelul William Cody – Buffalo Bill – a încercat să obțină un pavilion pentru spectacolul lui, Vestul Sălbatic, cu care tocmai se întorsese dintr-un turneu de mare succes în Europa, dar Comisia pentru Buget l-a refuzat pe motiv de „nepotrivire“.[12] Fără să fie descurajat, Cody a închiriat o parcelă mare de teren în

apropierea parcului. În San Francisco, un antreprenor în vârstă de 21 de ani pe nume Sol Bloom și-a dat seama că expoziția de la Chicago îi va permite în cele din urmă să profite de pe urma unui bun dobândit la Paris cu doi ani în urmă. Fermecat de satul algerian de la expoziția de la Paris, el cumpărase drepturile de a prezenta satul și pe locuitorii săi la evenimente viitoare. Comisia pentru Buget l-a refuzat și pe el. Tânărul a revenit la San Francisco hotărât să găsească o cale mai ocolită de a câștiga dreptul de participare – una care, în cele din urmă, l-a făcut să obțină mult mai mult decât sperase. Între timp, tânărul locotenent Schufeldt ajunsese în Zanzibar. Pe 20 iulie i-a telegrafiat președintelui expoziției, William Baker, spunându-i că era convins că putea rechiziționa oricâți pigmei voia din Congo, cu condiția ca regele Belgiei să fie de acord. „Președintele Baker îi vrea pe acești pigmei", scria ziarul *Tribune*, „și la fel toată lumea din conducere".[13]

Pe planșele arhitecților, expoziția arăta spectaculos. Piesa centrală era Marea Curte, pe care toată lumea începuse s-o numească Curtea de Onoare. Cu palate imense create de Hunt, Post, Peabody și alții, curtea în sine era o minunăție, dar acum aproape fiecare stat american plănuia să ridice o clădire, la fel și circa 200 de companii și guverne străine. Expoziția promisese să depășească expoziția de la Paris pe toate planurile – pe toate planurile, cu excepția unuia, iar această lipsă supărătoare îl sâcâia pe Burnham: nu exista încă nimic în expoziție care să egaleze, darămite să eclipseze Turnul Eiffel. Având peste 300 de metri înălțime, turnul

rămânea cea mai înaltă structură din lume și un memento insuportabil al triumfului expoziției de la Paris. „Detronarea Turnului Eiffel“ devenise strigătul de luptă al directorilor.

Un concurs de idei organizat de *Tribune* a adus un val de propuneri neplauzibile. C.F. Ritchel din Bridgeport, Connecticut, a sugerat un turn cu baza de 30 de metri înălțime și 150 de metri lățime.[14] Ritchel propunea ca în acesta să existe un al doilea turn și, în acesta, un al treilea. La anumite intervale, un sistem complicat de tuburi hidraulice și pompe ar fi făcut ca turnurile să se ridice încet, într-o cursă de mai multe ore, apoi să coboare încet înapoi, în poziția inițială. Partea de sus a turnului urma să găzduiască un restaurant, cu toate că, probabil, un bordel ar fi fost mai potrivit.

Un alt inventator, J.B. McComber, care reprezenta Chicago-Tower Spiral-Spring Ascension and Toboggan Transportation Company, a propus ridicarea unui turn cu o înălțime de aproape 3 000 de metri, cam de nouă ori înălțimea Turnului Eiffel, cu o bază cu diametrul de 305 metri înfiptă la 600 de metri sub pământ. Din vârful turnului aveau să pornească linii ferate suspendate care să facă legătura cu New York, Boston, Baltimore și în alte orașe. Vizitatorii care-și încheiau vizita la expoziție și erau suficient de îndrăzneți să urce cu lifturile în vârf, puteau aluneca întocmai ca pe un tobogan până acasă. „Având în vedere că totuși costul turnului și al toboganelor prezintă o importanță secundară“, remarca McComber, „nu-l menționez aici, dar voi furniza cifrele la punerea în aplicare“.[15]

O a treia propunere cerea și mai mult curaj din partea vizitatorilor. Un inventator, care s-a recomandat cu inițialele R.T.E., imaginase un turn înalt de 1 200 de metri, de care propunea să atârne un cablu de 600 de metri făcut din „cel mai bun cauciuc". La capătul cablului urma să fie atașat un vagon cu o capacitate de 200 de persoane. Vagonul cu pasageri urma să fie lansat de pe o platformă de unde cobora până la capătul cablului, unde urma să sară în sus și în jos până se oprea. Inginerul a cerut ca măsură de precauție ca pe jos „să fie amplasat un strat de pene de 2,5 metri".[16]

Toată lumea se gândea la turnuri, dar Burnham nu credea că un turn ar fi fost cea mai bună soluție. Eiffel fusese primul și cel mai bun în domeniu. Pe lângă înălțime, turnul lui era eleganță întruchipată în fier și o evocare a spiritului veacului, așa cum fusese, la vremea ei, catedrala din Chartres. Să construiești un turn însemna să-l urmezi pe Eiffel pe un teritoriu pe care el îl cucerise deja pentru Franța.

În august 1891, Eiffel însuși le-a telegrafiat directorilor pentru a-i întreba dacă putea trimite o propunere pentru un turn. A fost o surpriză și, la început, una binevenită. Președintele expoziției, Baker, i-a răspuns imediat lui Eiffel că directorii ar fi încântați să-i vadă propunerea. Dacă expoziția urma să aibă un turn, spunea Baker într-un interviu, „domnul Eiffel e omul care poate construi așa ceva. N-ar mai fi chiar așa un experiment dacă el ar fi responsabil de construcția acestuia. Poate ar reuși să îmbunătățească proiectul Turnului Eiffel din Paris și cred că nu ne-am înșela dacă

am presupune că nu va construi unul care să fie în vreun fel inferior acelei structuri celebre".[17] Pentru inginerii din America, pe de altă parte, primirea cu brațele deschise a lui Eiffel a fost ca o palmă peste față. În săptămâna care a urmat și chiar și după, telegramele au circulat din oraș în oraș, de la inginer la inginer, până când povestea a ajuns să fie oarecum distorsionată. Dintr-odată, a părut o certitudine ridicarea unui Turn Eiffel la Chicago și faptul că însuși Eiffel urma să-l detroneze pe Eiffel. Inginerii s-au revoltat. O consistentă scrisoare de protest a ajuns la biroul lui Burnham, fiind semnată de unii dintre cei mai importanți ingineri din țară.

Acceptarea „ofertei acestui distins domn", scriau ei, „ar echivala cu recunoașterea faptului că majoritatea inginerilor civili din această țară, ale căror lucrări nobile atestă calificarea lor deopotrivă în străinătate și de-a lungul și de-a latul țării, nu au capacitatea de a se confrunta cu o astfel de problemă, iar o asemenea acțiune ar putea lăsa să se creadă că nu sunt niște profesioniști excelenți".[18]

Burnham a citit și a fost de acord cu cele spuse în scrisoare. I-a plăcut să vadă că inginerii constructori din America își arătau în sfârșit interesul pentru expoziție, deși, de fapt, directorii nu-i promiseseră nimic lui Eiffel. Propunerea sa oficială a sosit o săptămână mai târziu, anunțând un turn care era, în esență, o variantă mai înaltă a celui construit la Paris. Directorii au dat propunerea la tradus, au studiat-o, apoi au respins-o

politicos. Dacă era să existe la expoziție un turn, acesta avea să fie unul american.

Dar planșetele inginerilor americani au rămas dezamăgitor de goale.

*

În California, Sol Bloom, în încercarea de a fi selectat cu al său sat algerian, a ajuns la un influent locuitor al orașului San Francisco, Mike De Young, directorul ziarului *San Francisco Chronicle* și unul dintre selecționerii naționali pentru expoziție. Bloom i-a spus despre drepturile cumpărate de el la Paris și despre cum expoziția îi respinsese propunerea.

De Young îl cunoștea pe Bloom. Pe când era adolescent, Bloom lucrase la Teatrul Alcazar al lui De Young și reușise să devină trezorier la vârsta de 19 ani. În timpul liber, Bloom le organizase pe plasatoare, pe casiere și pe vânzătoarele de băuturi răcoritoare într-o structură mai eficientă, mai coerentă, ceea ce a dus la creșterea considerabilă a profiturilor teatrului și a propriului salariu. Apoi se ocupase de organizarea acestor posturi și la alte teatre, de la care primea regulat comisioane. La Alcazar a introdus în scenarii numele unor produse, baruri și restaurante populare, inclusiv Casa Cliff, ceea ce a dus la o creștere a veniturilor. De asemenea, a creat un corp de oameni plătiți numiți „aplaudacii“, care ovaționau cu entuziasm, cereau bisuri și strigau *Bravo!* pentru orice interpret dispus să plătească. Majoritatea interpreților plăteau, chiar și

celebra divă a momentului, Adelina Patti. Într-o zi, Bloom a văzut un articol într-o publicație de teatru despre o nouă trupă mexicană pe care era sigur că americanii o vor adora și l-a convins pe managerul trupei să-l lase să-i aducă pe muzicieni într-un turneu în nord. Bloom a făcut un profit de 40 000 de dolari. La vremea aceea avea doar 18 ani.

De Young i-a spus lui Bloom că se va interesa de problemă. O săptămână mai târziu, l-a chemat pe Bloom înapoi în biroul său.

„În cât timp crezi că ești gata să mergi la Chicago?", l-a întrebat.

Bloom, speriat, a zis: „În câteva zile, cred."

A presupus că De Young îi aranjase să se mai prezinte odată în fața Comisiei pentru Buget. Era nehotărât și i-a spus lui De Young că nu vedea rostul unei alte deplasări până când directorii expoziției nu se hotărau ce fel de atracții își doreau.

„Lucrurile s-au pus în mișcare de când am stat de vorbă", a spus De Young. „Acum e nevoie de cineva care să preia frâiele." I-a arătat lui Bloom o telegramă de la Compania Expoziției, care îl împuternicea pe De Young să angajeze pe cineva să selecteze concesiunile pentru parcul Midway Plaisance și să supravegheze construcția și promovarea. „Ai fost ales", i-a spus el.

„Nu mă pot ocupa de asta", a spus Bloom. Nu voia să părăsească San Francisco. „Chiar dacă aș vrea, am prea multe de făcut aici ca să iau în considerare propunerea."

De Young l-a privit fix. „Nu vreau să mai aud un cuvânt până mâine, i-a spus." În același timp, De Young

voia ca Bloom să se gândească la câți bani dorea ca să-și depășească reținerile.

„Când te întorci, ești liber să spui ce salariu vrei", i-a zis. „Fie voi accepta, fie voi spune nu. Nu va fi loc de negociere. De acord?"

Bloom a fost de acord, dar numai pentru că oferta lui De Young îi oferea șansa de a refuza politicos slujba. Nu trebuia, s-a gândit el, decât să propună o sumă scandalos de mare pe care De Young să n-aibă cum s-o accepte „și, în timp ce mergeam pe stradă, am decis care urma să fie acea sumă".[19]

*

Burnham a încercat să anticipeze orice posibilă amenințare la adresa expoziției. Conștient de reputația metropolei Chicago ca oraș al viciului și violenței, Burnham a insistat să se creeze o forță polițienească puternică, Garda Columbiană, pe care a pus-o sub comanda colonelului Edmund Rice, un om de mare curaj, care îl înfruntase pe Pickett în bătălia de la Gettysburg. Spre deosebire de departamentele de poliție convenționale, în mandatul gărzii se sublinia explicit ideea inovatoare de prevenire a criminalității în defavoarea arestării pur și simplu a răufăcătorilor după comiterea faptelor.

Boala, de asemenea, reprezenta un pericol pentru expoziție, în opinia lui Burnham. Un focar de variolă, de holeră sau oricare altă infecție letală care bântuia orașul putea să afecteze iremediabil expoziția și să distrugă

orice speranță a directorilor de a avea participarea-record necesară generării de profit.

Noua știință a bacteriologiei, a cărei cale fusese deschisă de Robert Koch și de Louis Pasteur, îi convinsese deja pe majoritatea oficialilor din domeniul sănătății publice că răspândirea holerei și a altor boli provocate de bacterii era produsă de apa potabilă contaminată. Apa din Chicago era plină de bacterii, în principal din cauza râului Chicago. Printr-o mișcare monumentală în domeniul ingineriei civile, în 1871 orașul inversase direcția râului, pentru ca acesta să nu mai curgă în lacul Michigan, ci să se verse în râul Des Plaines și, în cele din urmă, în Mississippi, bazându-se pe teoria conform căreia fluxurile imense ale celor două râuri aveau să dilueze apele reziduale până la un nivel la care acestea să nu mai reprezinte un pericol – idee pe care alte orașe din aval, ca Joliet, n-au îmbrățișat-o pe deplin. Dar, spre surprinderea inginerilor, ploile prelungite au făcut ca apele din Chicago să ajungă în mod repetat în lac, aducând din nou cu ele pisici moarte și materii fecale, în cantități atât de mari încât firișoare de apă neagră ajungeau până în instalațiile de captare ale sistemului de alimentare cu apă al orașului.

Majoritatea locuitorilor din Chicago n-aveau de ales și trebuiau să bea apa. Burnham, pe de altă parte, s-a gândit de la început că muncitorii din expoziție și vizitatorii aveau nevoie de o sursă mai bună, mai sigură. Și în privința aceasta era cu un pas înaintea timpului său. La ordinele lui, inginerul responsabil cu protecția sănătății, William S. MacHarg, a construit o stație de

epurare a apei în spațiul expoziției, care pompa apa printr-o serie de rezervoare mari în care apa era aerisită și fiartă. Oamenii lui MacHarg au amplasat butoaie mari cu apă sterilizată în tot parcul, pe care le umpleau în fiecare zi.

Burnham plănuia să închidă stația de epurare până la deschiderea expoziției și să le ofere vizitatorilor posibilitatea de a alege între alte două surse sigure de apă: apă din lac purificată cu filtre Pasteur, oferită gratuit, sau apă pură naturală care să coste un bănuț ceașca, adusă de la peste 150 de kilometri, de la celebrele izvoare din Waukesha, Wisconsin. În noiembrie 1891, Burnham i-a cerut lui MacHarg să investigheze cinci dintre izvoarele din Waukesha pentru a le evalua capacitatea și puritatea, dar să facă asta „discret", sugerând că era conștient că introducerea unei conducte prin frumosul peisaj rural s-ar putea dovedi o problemă delicată. Însă nimeni nu și-ar fi putut imagina că, peste câteva luni, eforturile lui MacHarg de a asigura o sursă de apă potabilă din Waukesha se vor solda într-o noapte cu o confruntare armată în Wisconsin.

Ceea ce-l îngrijora cel mai tare pe Burnham era focul. Pierderea blocului Grannis, unde el și Root își aveau sediul, a rămas o amintire vie, umilitoare. Un incendiu devastator în Jackson Park putea distruge expoziția. Cu toate acestea, în parc, focul era esențial în procesul de construcție. Tencuitorii foloseau mici cuptoare, numite salamandre, pentru a accelera uscarea și întărirea. Tinichigiii și electricienii foloseau vase cu foc pentru topire, îndoire și amestecare. Până și pompierii foloseau

focul: mașinile pompierilor, trase de cai, foloseau pompe puse în funcțiune de motoare cu aburi.

Burnham a instituit măsuri de precauție care, potrivit standardelor în vigoare, păreau complicate, chiar excesive. A înființat un departament de pompieri al expoziției și a cerut instalarea a sute de hidranți și cutii de alarmă. A cerut o barcă de pompieri, *Fire Queen*, construită special pentru a încăpea pe canalele superficiale ale parcului și a trece pe sub numeroasele poduri. Specificațiile tehnice cereau ca fiecare clădire să fie înconjurată de un canal subacvatic și să dispună de conducte interioare. De asemenea, el a interzis fumatul peste tot, deși a făcut cel puțin două excepții: una pentru un antreprenor care a susținut că membrii echipei lui de artizani europeni își vor da demisia dacă nu-și vor putea fuma trabucurile, cealaltă pentru vatra din propria cocioabă, în jurul căreia inginerii, desenatorii, arhitecții aflați în vizită se strângeau în fiecare seară la un vin, discuții și trabucuri.

La venirea iernii, Burnham a cerut ca toți hidranții să fie înveliți în gunoi de grajd, pentru a preveni înghețarea.

În zilele cele mai reci, din gunoi ieșeau aburi, de parcă hidranții înșiși ar fi luat foc.

*

Când Sol Bloom a revenit în biroul lui Mike De Young, era convins că De Young n-avea cum să-i accepte cererea salarială, pentru că hotărâse să ceară același salariu ca

președintele Statelor Unite: 50 000 de dolari. „Cu cât mă gândeam mai mult“, își amintea Bloom, „cu atât eram mai încântat de perspectiva de a-i spune lui Mike De Young că nici o sumă mai mică n-ar fi putut compensa sacrificiul de a părăsi orașul San Francisco“.

De Young l-a poftit pe Bloom să ia loc. Expresia lui era sobră și întrebătoare.

Bloom a spus: „Oricât de mult aș aprecia complimentul, consider că am treabă aici, în acest oraș. Când privesc în viitor, mă văd...“

De Young l-a întrerupt. Pe un ton calm, i-a spus: „Sol, am crezut că o să-mi spui cu cât ai vreai să te plătim.“

„N-am vrut să crezi că nu apreciez...“

„Ai mai spus asta și acum un minut“, a spus De Young. „Acum spune-mi câți bani vrei.“

Lucrurile nu mergeau așa cum se așteptase Bloom. Oarecum neliniștit, Bloom i-a spus suma: „1 000 de dolari pe săptămână.“

De Young a zâmbit. „Ei bine, e un salariu bun pentru un băiat de 21 de ani, dar n-am nici o îndoială că-l vei merita.“[20]

*

În august, inginerul-șef pentru structuri al lui Burnham, Abraham Gottlieb, a făcut o dezvăluire surprinzătoare: nu reușise să calculeze rezistența principalelor clădiri din expoziție la presiunea vântului. Burnham le-a cerut principalilor constructori – inclusiv companiei Agnew

& Co., care înălța Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale – să se oprească imediat din lucru. De luni întregi, Burnham nega zvonurile că îi forțase pe oameni să lucreze într-un ritm prea rapid și că, prin urmare, unele clădiri erau nesigure; în Europa, presa susținea că anumite structuri erau „condamnate". Acum, Gottlieb recunoștea că exista o eroare potențial catastrofică.

Gottlieb a protestat, susținând că, și fără un calcul explicit al presiunii vântului, clădirile erau suficient de rezistente.

„N-am putut accepta totuși acest punct de vedere", scria Burnham într-o scrisoare adresată lui James Dredge, redactor al influentei reviste britanice *Engineering*. Burnham a ordonat ca toate proiectele să fie consolidate pentru a rezista celor mai puternice vânturi înregistrate în ultimii zece ani. „Poate părea un gest extrem", îi spunea el lui Dredge, „dar mie mi se pare înțelept și prudent, având în vedere interesele enorme care sunt în joc".[21] Gottlieb a demisionat. Burnham l-a înlocuit cu Edward Shankland, un inginer de la propria firmă, care era cunoscut la nivel național ca proiectant de poduri.

Pe 24 noiembrie 1891, Burnham i-a scris lui James Dredge pentru a-l informa că e din nou atacat cu privire la problema integrității structurale. „Necazul, acum", scria el, „e că structurile sunt inutil de rezistente".[22]

*

Bloom a ajuns în Chicago și a descoperit rapid de ce se făcuse atât de puțin în Midway Plaisance, loc cunoscut oficial sub numele de Departamentul M. Până în acel moment, la conducere se aflase Frederick Putnam, profesor de etnologie la Harvard. Acesta era un distins antropolog, dar numirea lui ca responsabil cu lucrările din Midway, a spus Bloom câțiva ani mai târziu, „a fost o decizie la fel de inteligentă ca aceea de a-l face astăzi pe Albert Einstein manager al companiei de circ Ringling Brothers and Barnum & Bailey Circus".[23] Putnam nu l-ar fi contrazis. El i-a spus unui coleg de la Harvard că fusese „nerăbdător să scape de tot acest circ indian".[24]

Bloom i-a comunicat îngrijorările sale președintelui expoziției, Baker, care l-a trimis la Burnham.

„Ești tânăr, chiar foarte tânăr, ca să fiu sincer, pentru sarcina care ți-a fost încredințată", a spus Burnham.

Dar Burnham însuși fusese tânăr când John B. Sherman intrase în biroul lui și îi schimbase cursul vieții.

„Vreau să știi că vei avea parte de încrederea mea deplină", i-a spus. „Ești singurul responsabil pentru Midway. Continuă lucrările. Vei răspunde doar în fața mea. Voi da ordine în acest sens. Mult noroc."[25]

*

În decembrie 1891, clădirile aflate în cel mai avansat stadiu erau Clădirea Minelor și Clădirea Femeii. Construcția Clădirii Minelor mersese șnur, grației unei ierni care, după standardele orașului Chicago, fusese

foarte blândă. Construcția Clădirii Femeii, pe de altă parte, se transformase într-un calvar, deopotrivă pentru Burnham și pentru tânăra arhitectă Sophia Hayden, în principal din cauza modificărilor cerute de Bertha Honore Palmer, aflată în fruntea Consiliului Femeilor Manager al expoziției, care reglementa tot ce avea legătură cu femeile. În calitate de soție a lui Potter Palmer, era obișnuită ca, datorită averii și superiorității sociale absolute, să obțină ce-și dorea, așa cum lăsase să se înțeleagă clar la începutul anului, când suprimase o revoltă condusă de secretara executivă a consiliului și care provocase un război deschis între facțiunile de femei elegant coafate și îmbrăcate. În toiul luptei, una dintre femeile manager i-a scris îngrozită doamnei Palmer: „*Sper* că Congresul nu va ajunge să fie dezgustat de sexul nostru."[26]

Hayden a venit la Chicago pentru a aduce schițele finale, apoi s-a întors acasă, lăsând execuția lor în seama lui Burnham. Construcția a început pe 9 iulie; muncitorii au început aplicarea stratului final de tencuială în octombrie. Hayden a revenit în decembrie pentru a supraveghea decorarea exteriorului clădirii, crezând că e responsabilitatea ei. A descoperit că Bertha Palmer a avut alte planuri.

În septembrie, fără știrea lui Hayden, Palmer invitase femei de pretutindeni să doneze ornamente arhitecturale pentru clădire și primise coloane, panouri, chipuri sculptate, grilaje pentru ferestre, uși și alte obiecte, suficiente să umple un muzeu. Palmer credea că acea clădire putea găzdui toate donațiile, în special cele

trimise de femei de vază. Hayden, pe de altă parte, știa că o asemenea amestecătură de materiale ar fi dat naștere unui coșmar estetic. Când o influentă femeie din Wisconsin pe nume Flora Ginty a trimis o ușă din lemn cu elemente sculptate elaborate minuțios, Hayden a refuzat-o. Ginty a fost rănită și furioasă. „Când mă gândesc la zilele în care am lucrat și la kilometrii pe care i-am străbătut pentru a face rost de aceste lucruri pentru Clădirea Femeii, mânia mea atinge noi cote.“[27] Doamna Palmer era în Europa la momentul respectiv, dar asistenta ei personală, Laura Hayes, o bârfitoare de prim rang, s-a asigurat că angajatoarea ei a aflat toate amănuntele. Hayes i-a mai transmis lui Palmer cele câteva sfaturi pe care ea însăși i le dăduse arhitectei: „Cred că e mai bine ca această clădire să arate ca o cuvertură din petice decât să refuzăm lucrurile pe care doamnele manager s-au străduit atât de mult să le procure“.[28]

O cuvertură din petice nu era tocmai la ce se gândise Hayden. În ciuda orbitoarei aure sociale a doamnei Palmer, Hayden a continuat să refuze donațiile. A urmat o luptă în spiritul Epocii de Aur, cu atacuri indirecte și curtoazie otrăvitoare. Doamna Palmer a sâcâit-o și a insistat și i-a zâmbit glacial lui Hayden, care era din ce în ce mai posomorâtă. În cele din urmă, Palmer a atribuit altcuiva decorarea Clădirii Femeii, unei anume Candace Wheeler, care era designer.

Hayden a luptat împotriva acestei numiri în felul ei liniștit, încăpățânat, până când n-a mai rezistat. A intrat în biroul lui Burnham, a început să-i spună versiunea ei

și apoi, literalmente, a luat-o razna: lacrimi, suspine, strigăte furioase și tot tacâmul. „O cădere severă“, a spus o cunoștință, „însoțită de un episod violent de profundă excitare nervoasă a creierului“.[29]

Burnham, uimit, l-a chemat pe unul dintre medicii expoziției. Hayden a fost scoasă discret din parc cu una dintre noile ambulanțe englezești silențioase, cu anvelope de cauciuc, și internată într-un sanatoriu pentru o perioadă de odihnă forțată. Fusese cuprinsă de „melancolie“, un eufemism pentru depresie.

*

În Jackson Park, problemele erau endemice. Chestiuni simple, descoperea Burnham, deveneau de multe ori încurcate. Până și Olmsted devenise enervant. Era un tip genial și fermecător, dar, odată ce i se punea pata pe ceva, era la fel de rigid ca o lespede de calcar. La sfârșitul lui 1891, chestiunea tipului de bărci care urmau să fie folosite pe canalele expoziției ajunsese să-l obsedeze, de parcă bărcile ar fi fost singurele care ar fi putut încununa cu succes eforturile lui de găsire a „misterului poetic“.

În decembrie 1891, Burnham a primit o propunere de la un producător de remorchere care pleda pentru folosirea navelor cu aburi în spațiul expoziției. Olmsted a mirosit ceva grație lui Harry Codman, care, pe lângă faptul că era omul său de bază în Chicago, era și un fel de spion, ținându-l pe Olmsted la curent cu toate amenințările la adresa viziunii sale. Codman i-a trimis

lui Olmsted o copie a scrisorii, adăugând că producătorul de remorchere părea să se bucure de încrederea lui Burnham.

Pe 23 decembrie, Olmsted îi scria lui Burnham: „Bânuiesc că până și Codman e înclinat să creadă că fac prea mare tam-tam pe marginea chestiunii bărcilor și că-i dedic o prea mare preocupare, dacă nu și considerație, care ar fi mai cu folos aplicată în alte aspecte, mai critice, și mă tem că-ți închipui că am făcut o fixație."[30]

Însă el a continuat să-și exprime îngrijorarea și cu altă ocazie. Scrisoarea producătorului de remorchere, se plângea, aborda problema bărcilor doar din perspectiva transportării unui număr cât mai mare de pasageri între diferite puncte ale expoziției cât mai ieftin și mai rapid. „Știi foarte bine că obiectivul principal n-avea nimic de-a face cu asta. Nu cred trebuie să spun care era. Ești la fel de conștient de el cum sunt și eu. Știi că era un obiectiv poetic și știi că, dacă e să introducem bărci pe apele astea, ar fi o prostie imensă să avem unele care să vină în contradicție cu acest obiectiv poetic."

Scopul n-a fost niciodată transportul propriu-zis, a izbucnit el. Scopul bărcilor era acela de a înfrumuseța peisajul. „Dacă lansezi la apă bărcile nepotrivite, efectul va fi absolut dezgustător, distrugând valoarea a ceea ce altfel ar fi caracteristica originală cea mai valoroasă a acestei expoziții. Am folosit în mod intenționat cuvântul «distrugere». În aceste condiții, ar fi de 1 000 de ori mai bine să nu avem bărci."

*

În ciuda creșterii amestecului comisiei și a intensificării conflictului dintre Burnham și directorul general Davis, precum și a amenințării mereu prezente a grevelor, clădirile principale continuau să se ridice. Muncitorii construiau fundații din grinzi imense în straturi încrucișate, potrivit tehnicii *grillage* a lui Root, apoi foloseau macarale acționate de abur pentru a ridica grinzile înalte de fier și oțel care formau cadrul fiecărei clădiri. Îmbrăcau aceste cadre în schele de lemn și acopereau fiecare cadru cu sute de mii de scânduri, pentru a crea pereți capabili să susțină două straturi groase de tencuială. Pe măsură ce muncitorii înălțau munți de cherestea proaspătă lângă fiecare clădire, în apropiere răsăreau movile inegale de rumeguș și resturi. Mirosea a lemn tăiat și a Crăciun.

În decembrie, la expoziție s-a înregistrat primul deces: un bărbat pe nume Mueller de la Clădirea Minelor, mort în urma unei fracturi de craniu. Trei alte decese au urmat în scurt timp:

Jansen, fractură de craniu, Clădirea Electricității;

Allard, fractură de craniu, Clădirea Electricității;

Algeer, trimis în neființă de un fenomen nou, electrocutarea, la Clădirea Minelor.[31]

Au avut loc și zeci de accidente mai mici. În public, Burnham afișa încredere și optimism. Într-o scrisoare din 28 decembrie 1891 adresată redactorului de la *Chicago Herald*, scria: „Câteva chestiuni legate de proiectare și de planuri sunt încă nesigure, dar nimic nu

a fost scăpat de sub control și nu văd nici un motiv pentru care nu ne-am putea termina treaba la timp pentru ceremoniile din octombrie 1892 – Ziua Inaugurării – și pentru deschiderea expoziției de pe 1 mai 1893".[32]

În realitate, expoziția era mult rămasă în urmă, întârzieri și mai mari fiind evitate doar grație faptului că iarna era blândă. Inaugurarea din octombrie urma să aibă loc în Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, însă în ianuarie doar fundația clădirii fusese turnată. Pentru ca expoziția să fie măcar parțial terminată la timp pentru ceremonie, totul trebuia să decurgă perfect. Vremea, în special, ar fi trebuit să fie de partea lor.

Între timp, băncile și companiile dădeau faliment în toată America, se anunțau greve peste tot, iar holera începuse să străbată Europa, provocând temeri că primele nave cu bolnavi ar putea ajunge în curând în portul din New York.

De parcă ar mai fi fost nevoie și de alte presiuni, *New York Times* avertiza: „Eșecul expoziției sau orice rezultat care să nu fie un succes răsunător ar fi o rușine pentru întreaga țară, nu doar pentru Chicago."[33]

RĂMĂȘIȚELE ZILEI

În noiembrie 1891, Julia Conner l-a anunțat pe Holmes că era însărcinată; acum, i-a spus ea, nu mai avea de ales decât să se căsătorească cu ea. Holmes a reacționat la

aflarea veștii cu calm și cu căldură. A luat-o în brațe, a mângâiat-o și, cu ochii umezi, a asigurat-o că nu trebuia să-și facă nici un fel de griji, fiind limpede că se va căsători cu ea, așa cum îi promisese de mult. Exista însă o condiție pe care se vedea silit s-o pună. Nu se punea problema să aibă un copil. Se va căsători cu ea numai dacă era de acord ca el să-i facă un simplu avort. Era medic și mai făcuse așa ceva. Va folosi cloroform, ea nu va simți nimic și se va trezi cu perspectiva unei noi vieți, în calitate de doamna H.H. Holmes. Copiii urmau să vină mai târziu. În acel moment erau mult prea multe lucruri de făcut, mai ales având în vedere toată munca ce-i aștepta ca să termine hotelul și să mobileze toate camerele la timp pentru expoziția mondială.[1]

Holmes știa că avea o mare influență asupra Juliei. În primul rând, era influența de care dispunea în mod natural, grație capacității de a cuceri bărbați și femei deopotrivă cu sinceritatea și căldura sa false; în al doilea rând, era influența acceptării sociale cu care o împovăra acum. Deși aventurile amoroase erau frecvente, societatea le tolera numai atât timp cât amănuntele rămâneau secrete. Prinții abatoarelor fugeau cu cameriste și președinții de bănci seduceau dactilografe; când era necesar, avocații acestora aranjau călătorii secrete în Europa la cabinetele medicale ale unor medici discreți, dar capabili. O sarcină purtată în public în afara căsătoriei însemna rușine și sărăcie. Holmes era acum stăpânul Juliei, de parcă aceasta ar fi fost sclav pe plantație, iar el se desfăta cu acest bun al său. Operația, i-a spus Juliei, avea să fie făcută în Ajunul Crăciunului.

*

A nins. Colindătorii treceau pe la casele de pe Prairie Avenue, oprindu-se ici și colo pentru a intra în casele frumoase, la un cidru fierbinte și o cană de cacao. Mirosea a fum și a rață prăjită. În cimitirul Graceland, spre nord, cupluri de tineri se dădeau cu sania pe delușoarele acoperite cu zăpadă, înfofolindu-se mai bine în pături când treceau prin dreptul statuii înalte și sumbre a păzitorului mormântului lui Dexter Graves, sculptura numită *Tăcerea eternă*, o siluetă cu glugă care de la distanță părea să aibă doar o pată întunecată de culoare în locul feței. Dacă priveai în acel gol, spunea legenda, priveai în lumea morților.

În Englewood, pe Strada 63, la numărul 701, Julia Conner își culca fiica și se străduia să zâmbească și să se bucure alături de copilă de venirea Crăciunului. Da, Moș Crăciun urma să vină și să aducă lucruri minunate. Holmes promisese o sumedenie de jucării și dulciuri pentru Pearl, iar pentru Julia, ceva cu adevărat grandios, mai presus de orice ar fi putut primi de la blândul și plictisitorul de Ned.

Afară, zăpada înăbușea tropotul cailor care treceau pe stradă. Trenuri cu colți de gheață traversau trecerea de pe strada Wallace.

Julia s-a dus la apartamentul ocupat de domnul și doamna John Crowe. Julia și doamna Crowe se împrieteniseră, iar acum Julia o ajuta pe doamna Crowe să împodobească un brad de Crăciun în apartamentul soților Crowe, care trebuia să fie o surpriză pentru Pearl

în dimineața de Crăciun. Julia a vorbit despre lucrurile pe care urmau să le facă a doua zi împreună cu Pearl și i-a spus doamnei Crowe că în curând va pleca la Davenport, Iowa, pentru a participa la nunta unei surori mai mari, „o fată bătrână", a completat doamna Crowe, care, spre surprinderea tuturor, avea să se căsătorească cu un lucrător la căile ferate. Julia aștepta biletul de tren pe care mirele trebuia să i-l trimită prin poștă.[2]

Julia a părăsit apartamentul târziu în noapte, într-o dispoziție veselă, și-a amintit doamna Crowe mai târziu: „Nimic din ce a spus nu ne-a făcut să credem că intenționa să plece în noaptea aceea."

*

Holmes i-a spus vesel Juliei „Crăciun fericit" și a îmbrățișat-o, apoi a luat-o de mână și a dus-o într-o încăpere de la etajul întâi pe care o pregătise pentru operație. Acolo era o masă acoperită cu o pânză albă. Trusa chirurgicală era deschisă și strălucitoare, iar instrumentele erau așezate într-o ordine perfectă. Erau înfricoșătoare: fierăstraie, retractor abdominal, trocar și trepan. Mai multe instrumente, cu siguranță, decât avea cu adevărat nevoie și poziționate astfel încât Julia să n-aibă cum să nu le vadă și să nu se îngrețoșeze de sclipirea lor rece și înfricoșătoare.

Purta un șorț alb și își suflecase mânecile. E posibil să fi purtat și pălăria, un melon. Nu se spălase pe mâini, nici nu purta mască. Nu era nevoie.

Julia i-a întins mâna. N-avea s-o doară, a asigurat-o el. Se va trezi la fel de sănătoasă, dar fără sarcina pe care o purta în pântece. A scos dopul unei sticle de culoarea chihlimbarului și a simțit imediat mirosul înțepător în propriile nări.[3] A turnat cloroformul pe o cârpă împăturită. Julia l-a strâns mai tare de mână, lucru pe care el l-a găsit deosebit de excitant. Apoi i-a pus cârpa peste nas și gură. Ea a bătut repede din gene și și-a dat ochii peste cap. Au urmat inevitabilele spasme musculare, ca atunci când visezi că fugi. Ea a dat drumul mâinii și i-a îndepărtat-o cu o mișcare energică, dând din picioare de parcă ar fi dansat pe niște ritmuri nebunești de tobe. Excitația lui s-a intensificat. Ea a încercat să-i tragă mâna la o parte, dar el era pregătit pentru această creștere bruscă a activității musculare care întotdeauna preceda amorțeala și, mai hotărât, i-a apăsat cârpa pe față. Ea a început să dea din mâini. Treptat, puterile au părăsit-o, iar mâinile ei au început să descrie mișcări lente, liniștitoare și senzuale, iar tobele nebunești au amuțit. Era un adevărat balet acum, o ieșire grațioasă din scenă.[4]

Cu o mână ținea cârpa, iar cu cealaltă a mai turnat lichid printre degete, bucurându-se de senzația de răceală pe care o simțea când cloroformul îi atingea degetele. Julia și-a lăsat o mână pe masă, urmată la scurt timp de cealaltă. Pleoapele i s-au zbătut, apoi s-au închis. Holmes n-o credea suficient de inteligentă ca să simuleze coma, dar a continuat s-o apese pe față. După câteva momente i-a luat încheietura și a simțit cum îi

dispare pulsul, la fel ca huruitul unui tren care se îndepărtează.

Și-a scos șorțul și și-a lăsat mânecile cămășii în jos. Cloroformul și excitarea intensă îl făceau să se simtă amețit. Senzația, ca de obicei, era plăcută și îi provoca o ușoară epuizare, ca atunci când rămânea prea mult în fața unui cuptor fierbinte. A pus dopul sticlei cu cloroform, a găsit o cârpă nouă și s-a îndreptat spre camera lui Pearl.

I-a trebuit doar o clipă ca să împăturească noua cârpă și s-o îmbibe cu cloroform. Mai apoi, când se afla pe hol, s-a uitat la ceas și a văzut că era Crăciunul.

*

Ziua aceea nu însemna nimic pentru Holmes. În copilăria lui, diminețile de Crăciun fuseseră sufocate de un exces de pietate, rugăciuni și tăcere, de parcă o uriașă pătură de lână s-ar fi lăsat peste casă.

*

În dimineața de Crăciun, soții Crowe le-au așteptat pe Julia și Pearl, dornici să vadă cum fata va face ochii mari la vederea minunatului brad și la cadourile aranjate sub el. În apartament era cald, iar în aer se simțea miros de brad și de scorțișoară. A trecut o oră. Soții Crowe au așteptat cât au așteptat, dar la ora zece au plecat să prindă trenul spre centrul orașului, unde plănuiau să-și viziteze niște prieteni. Au lăsat ușa apartamentului deschisă și un bilețel prin care le urau bun-venit.[5]

Soții Crowe au revenit la 11 seara și au găsit casa așa cum o lăsaseră, fără nici un semn că Julia și fiica ei ar fi trecut pe acolo. A doua zi dimineața au bătut la ușa apartamentului Juliei, dar n-a răspuns nimeni. I-au întrebat pe vecinii din interiorul și din afara clădirii dacă știau ceva de Julia sau de Pearl, dar nimeni nu le văzuse.

Când a apărut și Holmes, doamna Crowe l-a întrebat unde e Julia. El i-a explicat că ea și Pearl plecaseră la Davenport mai devreme decât se așteptaseră.

Doamna Crowe n-a mai auzit nimic despre Julia. După părerea ei și a vecinilor, totul era foarte ciudat. Au convenit că ultima dată când cineva o văzuse pe Julia sau pe Pearl fusese în Ajunul Crăciunului.

Nu era tocmai exact. Au mai fost și alții care au văzut-o pe Julia, deși în acel moment nimeni, nici măcar familia ei din Davenport, Iowa, n-ar fi putut s-o recunoască.

*

Imediat după Crăciun, Holmes l-a rugat pe unul dintre asociații lui, Charles Chappell, să-i facă o vizită acasă. Holmes aflase că Chappell fusese „articulator", adică stăpânea arta dezgolirii de carne a corpurilor omenești și a reasamblării sau articulării oaselor pentru a crea schelete complete pentru cabinetele și laboratoarele medicilor. Acesta dobândise tehnicile necesare în timp ce articula cadavre pentru studenții la medicină ai spitalului Cook County.

În studenție, Holmes văzuse cu ochii lui cât de disperate erau școlile să facă rost de cadavre, fie

proaspete, fie sub formă de schelete. Studiul serios, sistematic al medicinei se intensifica, iar pentru oamenii de știință corpul uman semăna cu calota polară glaciară, fiind ceva ce trebuia studiat și explorat. În cabinetele medicilor erau agățate schelete care slujeau drept enciclopedii vizuale. Cum cererea depășea oferta, medicii își făcuseră un obicei din a accepta fără prea multe întrebări orice cadavru oferit. Nu încuviințau crima ca mijloc de recoltare a acestora, dar nici nu se oboseau să cerceteze proveniența cadavrelor. Jefuitul mormintelor a devenit o industrie, chiar dacă una de mică amploare și care cerea mult sânge-rece. În perioadele de lipsă acută, până și medicii dădeau o mână de ajutor la dezgroparea celor morți de curând.

Pentru Holmes era evident că în acea perioadă cererea continua să fie ridicată. Ziarele din Chicago relatau povești înspăimântătoare cu medici care luau cu asalt cimitirele. După un raid dejucat la un cimitir din New Albany, Indiana, de pe 24 februarie 1890, dr. W.H. Wathen, șeful Colegiului Medicilor din Kentucky, îi declara unui reporter de la *Tribune*: „Domnii nu acționau nici pentru Facultatea de Medicină din Kentucky, nici pentru ei înșiși în mod individual, ci pentru facultățile de medicină din Louisville, pentru care corpul uman e la fel de necesar ca aerul.“[6] După doar trei săptămâni, medicii din Louisville au recidivat. Ei au încercat să jefuiască un mormânt de la azilul de nebuni din Anchorage, Kentucky, de data asta în numele Universității din Louisville. „Da, oamenii au fost trimiși de noi“, a spus un oficial al școlii. „Ne

trebuie corpuri, iar dacă statul nu ni le oferă, va trebui să le furăm. Grupele de la cursurile din iarnă au fost mari și au folosit atâția subiecți, încât n-a mai rămas nici unul pentru cursurile de primăvară." El nu credea că e cazul să-și ceară scuze. „Cimitirul azilului e jefuit de ani întregi", a spus acesta, „și mă îndoiesc că mai conține vreun cadavru. Eu vă spun că ne trebuie corpuri. Nu poți forma medici fără ele, iar publicul trebuie să înțeleagă. Dacă nu le putem obține altfel, îi vom înarma pe studenți cu puști Winchester și îi vom trimite să-i apere pe jefuitorii de cadavre în raidurile lor".[7]

Holmes știa să recunoască o ocazie și, cum cererea de cadavre era mare, ocaziile erau la tot pasul.

El l-a condus pe Charles Chappell într-o încăpere de la etajul întâi unde erau o masă, instrumente medicale și sticle cu solvenți. Pe Chappell nu l-a deranjat asta și nici cadavrul de pe masă, căci Chappell știa că Holmes era medic. Corpul era în mod clar al unei femei, una neobișnuit de înaltă. N-a văzut nimic care i-ar fi putut indica cine era. „Cadavrul", a spus el, „semăna cu cel al unui iepure care a fost jupuit trăgându-se pielea începând de la cap, apoi de pe tot corpul. În anumite zone, odată cu pielea se luaseră bucăți considerabile de carne".[8]

Holmes i-a explicat că făcuse disecții, dar că acum își terminase cercetările. I-a oferit lui Chappell 36 de dolari pentru a curăța oasele și craniul și a-i aduce un schelet complet articulat. Chappell a fost de acord. Holmes și Chappell au pus corpul într-un cufăr căptușit cu pânză

de bumbac. O firmă de transport l-a livrat acasă la Chappell.

În scurt timp, Chappell s-a întors cu scheletul. Holmes i-a mulțumit, l-a plătit și a vândut imediat scheletul Colegiului Medical Hahneman – cel din Chicago, nu cel din Philadelphia care se numește la fel – pentru o sumă mult mai mare decât cea pe care i-o plătise lui Chappell.

*

În a doua săptămână din ianuarie 1892, noi chiriași, familia Doyle, s-au mutat în apartamentul Juliei din clădirea lui Holmes. Aceștia au găsit farfurii pe masă și hainele lui Pearl puse pe un scaun. Locul lăsa impresia că foștii locatari aveau să revină în câteva minute.[9]

Soții Doyle l-au întrebat Holmes ce s-a întâmplat.

Cu o voce serioasă, Holmes și-a cerut scuze pentru dezordine și le-a explicat că sora Juliei se îmbolnăvise grav, iar Julia și fiica sa plecaseră în grabă la gară. Nu fuseseră nevoite să-și facă bagajele, pentru că Julia și Pearl aveau tot ce le trebuia și n-aveau să se mai întoarcă.

Ulterior, Holmes a folosit o altă versiune cu privire la ce s-a întâmplat cu Julia: „Am văzut-o ultima dată pe 1 ianuarie 1892, când ne-am înțeles în privința chiriei. Deja mă anunțase nu doar pe mine, ci și pe vecini și pe prieteni, că avea de gând să plece." Deși le spusese tuturor că destinația ei era Iowa, în realitate, a spus Holmes, „ea avea de gând să plece în altă parte, pentru a

nu-i fi luată fiica, și pomenise de Iowa pentru a-l induce în eroare pe soțul ei". Holmes a negat că ar fi avut o aventură cu Julia sau că ea ar fi suferit „o operație criminală", un eufemism din acea vreme pentru avort. „Se prea poate să fie o femeie temperamentală și nu întotdeauna binedispusă, dar nu cred că prietenii și rudele ei ar putea-o considera o femeie amorală sau care să ia parte la o activitate criminală."[10]

O MĂNUȘĂ ARUNCATĂ

1892 a început cu frig, cu 15 centimetri de zăpadă și cu temperaturi care au coborât până la minus zece grade, cu siguranță nu cea mai friguroasă vreme de care avusese parte vreodată orașul Chicago, dar suficient de friguroasă pentru a înfunda cele trei valve de admisie ale sistemului de alimentare cu apă a orașului și a opri temporar alimentarea cu apă potabilă în Chicago. În ciuda vremii, lucrările din Jackson Park mergeau înainte. Muncitorii au ridicat un adăpost mobil încălzit care le permitea să aplice tencuială pe exteriorul Clădirii Minelor indiferent de temperatură. Clădirea Femeii era aproape gata, dispăruseră toate schelele; gigantica Clădire a Manufacturilor și Artelor Liberale începuse să se ridice deasupra nivelului fundației. În total, forța de muncă din parc se ridica la 4 000 de oameni. Printre aceștia se număra un tâmplar și producător de mobilă pe nume Elias Disney, care în următorii ani va depăna

multe povești despre construcția acestui tărâm magic de lângă lac. Fiul său Walt nu le va uita.[1]

Dincolo de gardul înalt de doi metri și jumătate al expoziției și de cele două rânduri de sârmă ghimpată, era agitație. Reducerile salariale și disponibilizările sădeau neliniște în rândul lucrătorilor din toată țara. Sindicatele deveneau mai puternice; agenția națională de detectivi Pinkerton își mărea veniturile. Un sindicalist în plină afirmare pe nume Samuel Gompers a trecut pe la biroul lui Burnham pentru a discuta acuzațiile cum că la expoziție lucrătorii sindicali erau discriminați. Burnham i-a cerut lui Dion Geraldine, dirigintele de șantier, să investigheze problema.[2] Pe măsură ce neînțelegerile cu muncitorii se înmulțeau, iar economia mergea tot mai prost, nivelul general de violență creștea. Trecând în revistă anul 1891, *Chicago Tribune* relata că 5 906 oameni fuseseră uciși în America, aproape cu 40% mai mult decât în 1890. Printre ei se numărau și domnul și doamna Borden din Fall River, Massachusetts.

Amenințarea constantă cu greva și debutul rece al iernii i-au stricat lui Burnham începutul de an, dar ce-l îngrijora cel mai tare era scăderea bugetului Companiei Expoziției. Pentru a avansa cu munca atât de rapid și la o scară atât de mare, departamentul lui Burnham cheltuia mult mai mulți bani decât se putuse anticipa. Directorii vorbeau acum de un credit de zece milioane de dolari din partea Congresului, dar singura soluție imediată era reducerea cheltuielilor. Pe 6 ianuarie, Burnham le-a cerut șefilor de departament să ia măsuri imediate, în unele cazuri draconice, pentru reducerea

costurilor. El i-a cerut proiectantului său șef, responsabil de lucrările expoziției, care lucra în mansarda clădirii Rookery, să concedieze pe dată pe oricine lucra „imprecis sau era «leneș»“ sau care nu reușea să facă mai mult decât avea de făcut.[3] I-a scris responsabilului cu peisajele numit de Olmsted, Rudolf Ulrich: „Mi se pare că acum vă puteți reduce forța de muncă la jumătate și, în același timp, că puteți concedia foarte mulți muncitori scumpi.“[4] Din acel moment, a ordonat Burnham, toate lucrările de dulgherie urmau să fie făcute numai de oamenii angajați de constructorii expoziției. I-a scris lui Dion Geraldine: „Vă rog să-i concediați pe toți dulgherii pe care îi aveți.“[5]

Până în acel moment, Burnham dăduse dovadă de compasiune pentru muncitorii săi, ceea ce era extraordinar pentru vremurile acelea. Îi plătise chiar și când bolile sau accidentele îi împiedicau să lucreze și înființase un spital al expoziției care oferea asistență medicală gratuită. A pus să se construiască locuri în parc unde aceștia primeau trei mese consistente pe zi și dormeau în paturi curate și în camere bine încălzite. Un profesor de economie politică de la Princeton, pe nume Walter Wyckoff, s-a deghizat în muncitor necalificat și a petrecut un an călătorind și muncind alături de populația tot mai mare de șomeri, inclusiv în Jackson Park. „Păziți de santinele și de bariere ridicate pentru a împiedica contactul nedorit cu tot ce se află în afară, grupuri mari de oameni sănătoși, robuști, trăiesc și muncesc într-o minunată lume artificială“, scria acesta. „Nu suntem tulburați de vederea suferinței, nici de

sărăcia disperată a celor aflați zadarnic în căutarea unui loc de muncă... Muncim opt ore pe zi în siguranță, în liniște și având încredere absolută că vom fi plătiți."[6]

Dar acum până și expoziția concedia oameni, iar momentul era extrem de prost. Odată cu venirea iernii, sezonul tradițional pentru construcții se încheiase. Concurența pe cele câteva locuri de muncă disponibile se intensificase pe măsură ce mii de șomeri din toată țara – etichetați cu nefericita poreclă de „hobo"[2], inspirată probabil de strigătul „ho, boy"[3] folosit drept salut de lucrătorii la căile ferate[7] – luaseră cu asalt Chicago, în speranța de a obține o slujbă la expoziție. Cei concediați, iar Burnham știa asta, se confruntau cu lipsa unui adăpost și cu sărăcia; familiile lor se confruntau cu perspectiva foarte concretă a foametei.

Dar expoziția era pe primul loc.

*

Absența unei construcții care să detroneze Turnul Eiffel continua să-l frustreze pe Burnham. Propunerile deveneau tot mai bizare. Un vizionar a avansat ideea unui turn cu 150 de metri mai înalt decât Turnul Eiffel, dar realizat în întregime din bușteni, având în vârf o cabană unde să te poți adăposti și odihni. Cabana urma să fie făcută din bușteni.

Burnham și-a dat seama că, dacă nu apărea iute un inginer capabil să-l detroneze pe Eiffel, pur și simplu nu mai rămânea suficient timp pentru a construi ceva demn de expoziție. Într-un fel sau altul, trebuia să-i trezească

pe inginerii din America. Șansa s-a ivit odată cu invitația de a ține un discurs în fața membrilor Clubului de sâmbătă după-amiaza, un grup de ingineri care începuseră să se întâlnească sâmbăta la un restaurant din centrul orașului pentru a discuta despre provocările în materie de construcții ale expoziției.

Ca de obicei, s-a servit o masă cu mai multe feluri, vin, trabucuri, cafea și coniac. La una dintre mese ședea un inginer în vârstă de 33 de ani din Pittsburgh, care conducea o companie de verificare a oțelului cu filiale în New York și Chicago și care era deja angajat să verifice oțelul folosit la clădirile expoziției. Avea o față ascuțită, părul negru, o mustață neagră și ochi negri, genul de înfățișare care urma să fie apreciată de cei din industria pe care Thomas Edison tocmai o aducea la viață. Era „eminamente un tip popular și sociabil și avea un fin simț al umorului", scriau partenerii săi. „Ajungea imediat în centrul atenției la toate întâlnirile, fiindcă era un excelent vorbitor și avea o rezervă inepuizabilă de anecdote și de experiențe amuzante."[8]

La fel ca ceilalți membri ai Clubului de sâmbătă după-amiaza, el se aștepta să-l audă pe Burnham vorbind despre provocările pe care le ridică construirea unui întreg oraș într-un interval atât de scurt, dar Burnham l-a surprins. După ce a afirmat că „arhitecții din America s-au acoperit de glorie" cu planurile expoziției, Burnham i-a mustrat pe inginerii constructori ai țării pentru eșecul de a se ridica la același nivel. Inginerii, și-a început Burnham atacul, „n-au contribuit cu nimic sau cu foarte puțin, n-au venit nici

cu inovații, nici n-au dovedit ce poate face ingineria modernă din America“.[9]

Un murmur de nemulțumire a traversat încăperea.

„Avem nevoie de un element distinctiv,“ a continuat Burnham, „ceva care să ocupe în Expoziția Mondială Columbiană locul deținut de Turnul Eiffel în Expoziția de la Paris“.

Dar nu un turn, a mai spus el. Turnurile nu sunt originale. Eiffel construise deja unul. De asemenea, „mărimea în sine“ nu era suficientă. „Trebuie proiectat și construit ceva nou, original, îndrăzneț și unic, dacă inginerii americani vor să-și păstreze prestigiul și poziția.“

Unii dintre ingineri s-au simțit jigniți; alții au recunoscut că Burnham avea dreptate. Inginerul din Pittsburgh a simțit că „adevărul acestor observații a tăiat în carne vie“.[10]

În timp ce stătea cu colegii săi, i-a venit o idee, „ca o inspirație“. N-a fost o impresie vagă, a spus el, ci o idee clară până la ultimul detaliu. O putea vedea și atinge, o auzea cum se deplasează prin aer.

N-avea prea mult timp la dispoziție, dar, dacă făcea schițele rapid și reușea să convingă Comisia pentru Buget de fezabilitatea ideii, era convins că expoziția putea detrona Turnul Eiffel. Și, dacă ce i se întâmplase lui Eiffel avea să i se întâmple și lui, atunci avea viitorul asigurat.

*

Trebuie să fi fost reconfortant pentru Burnham să se afle în fața membrilor Clubului de sâmbătă după-amiaza și să-i mustre fățiș pentru eșecul lor, deoarece cele mai multe dintre celelalte întâlniri legate de treburile expoziției se transformau invariabil în exerciții de înfrânare, în special când trebuia să ajungă în fața tot mai numeroaselor comisii ale expoziției. Acest menuet victorian nesfârșit al falselor politețuri consuma timp. El avea nevoie de mai multă putere – nu pentru a-și satisface propriul ego, ci de dragul expoziției. Dacă ritmul în care se luau deciziile nu accelera, credea el, expoziția urma să rămână iremediabil în urmă, singurul lucru care creștea ca mărime și număr fiind barierele în calea eficienței. Bugetul tot mai firav al Companiei Expoziției făcuse ca raporturile acesteia cu cei din Comisia Națională să fie mai proaste ca niciodată, directorul general Davis argumentând că orice nouă alocare de fonduri federale trebuia să fie controlată de comisia pe care o conducea. Comisia părea să creeze noi departamente în fiecare zi, fiecare având șefi plătiți – Davis a numit un administrator al oilor, cu un salariu care astăzi ar ajunge la aproximativ 60 000 de dolari pe an – care își atribuiau puteri despre care Burnham credea că îi aparțineau lui.[11]

În scurt timp, lupta pentru control a luat forma unui conflict personal între Burnham și Davis, principala miză fiind dezacordul legat de persoana care trebuia să controleze partea de design artistic al expozițiilor și al interioarelor. Burnham credea că e limpede că domeniul îi aparținea lui. Davis era de altă părere.

La început, Burnham a încercat o abordare indirectă. „În prezent, organizăm o echipă specială de designeri și de arhitecți de interior care să se ocupe de această parte“, îi scria el lui Davis, „și am onoarea de a oferi serviciile departamentului meu în astfel de chestiuni. Îmi dau seama că ar fi o impolitețe ca oamenii mei să le sugereze oamenilor dumneavoastră aranjamente artistice, forme și decorațiuni pentru expoziții fără aprobarea dumneavoastră deplină, pe care respectuos v-o cer“.[12]

Dar Davis i-a declarat unui reporter: „Cred că s-a înțeles deja că numai directorul general și reprezentanții săi se vor ocupa de expoziții.“[13]

Conflictul fierbea la foc mic. Pe 14 martie, Burnham i s-a alăturat lui Davis la o cină cu delegatul Japoniei la expoziție, la Chicago Club. După aceea, Davis și Burnham au rămas la club certându-se pe un ton potolit până la cinci dimineața. „A fost un timp petrecut cu folos“, îi scria el lui Margaret, care era plecată din oraș, „și am ajuns la sentimente mai bune, așa încât lucrurile vor merge mult mai lin de acum înainte“.[14]

Din scrisoare răzbătea o stare de epuizare care era neobișnuită pentru el. I-a spus lui Margaret că avea de gând să termine lucrul mai devreme în seara aceea și să meargă la Evanston „și să dorm în patul tău drag, dragostea mea, și să te visez. De ce grabă avem parte în viața asta! Unde se duc anii?“

*

Au existat și momente fericite. Burnham aștepta cu nerăbdare seara, când ajutoarele sale și arhitecții aflați în vizită se strângeau să cineze în baraca lui și discutau până noaptea târziu în fața șemineului imens al lui Burnham. Burnham prețuia camaraderia și poveștile. Olmsted spunea povești despre interminabilele încercări de a proteja Central Park de modificări necugetate. Colonelul Edmund Rice, șeful Gărzii Columbiene a expoziției, povestea cum a fost să stea într-o pădure umbrită la Gettysburg în timp ce Pickett își trimitea oamenii la atac pe câmp.

La sfârșitul lui martie 1892, Burnham i-a invitat pe fiii lui la baracă și să rămână peste noapte, așa cum se întâmpla periodic. Aceștia n-au reușit să ajungă la timp. La început, toată lumea a crezut că absența lor se datora unei întârzieri a trenului, dar, pe măsură ce treceau orele, neliniștea lui Burnham creștea. Știa foarte bine că accidentele de tren din Chicago erau ceva la ordinea zilei.

A început să se întunece, dar în cele din urmă băieții au sosit. Trenul lor fusese reținut de un pod rupt pe linia Milwaukee–St. Paul. Au ajuns la baracă, i-a scris Burnham lui Margaret, „tocmai la timp pentru a-l auzi pe colonelul Rice depănând povești despre război și despre viața la câmpie printre cercetași și indieni".[15]

În timp ce Burnham îi scria soției, fiii săi erau lângă el. „Sunt foarte fericiți că se află aici și acum se uită la marele album cu fotografii împreună cu domnul Geraldine." Albumul era o colecție de fotografii de pe șantier realizate de Charles Dudley Arnold, un fotograf

din Buffalo, New York, pe care Burnham îl angajase ca fotograf oficial al expoziției. Arnold era și el prezent iar în scurt timp copiii i s-au alăturat pentru o sesiune de desen.

Burnham a încheiat: „Suntem cu toții bine și mulțumiți de cantitatea și genul de muncă de care suntem norocoși să avem parte."

Aceste perioade tihnite nu durau mult.

*

Conflictul dintre Burnham și Davis s-a reaprins. Directorii Companiei Expoziției au decis să obțină o finanțare directă din partea Congresului, dar cererea lor a declanșat o anchetă a Congresului vizând cheltuielile legate de expoziție. Burnham și președintele Baker se așteptau la o inspecție generală, dar s-au trezit chestionați cu privire la cheltuielile cele mai banale. De exemplu, când Baker a enumerat cheltuielile totale legate de închirierea de vehicule, subcomisia i-a cerut numele tuturor oamenilor care au călătorit cu vehiculele. La o ședință din Chicago, comisia i-a cerut lui Davis să estimeze costul final al expoziției. Fără să-l consulte pe Burnham, Davis a oferit o estimare care era cu 10% sub valoarea pe care Burnham o calculase pentru președintele Baker, pe care Baker o amintise în propriile declarații oferite anchetatorilor. Mărturia lui Davis conținea acuzația nerostită că Burnham și Baker exageraseră suma de bani necesară pentru finalizarea expoziției.

Burnham a sărit în picioare. Președintele subcomisiei i-a cerut să se așeze. Burnham a rămas în picioare. Era atât de supărat, că de-abia reușea să se abțină. „Domnul Davis nu s-a întâlnit cu mine sau cu oricare dintre oamenii mei“, le-a spus el, „iar cifrele pe care le-a oferit sunt pripite. El nu știe nimic despre asta“.[16]

Izbucnirea lui l-a ofensat pe președintele subcomisiei. „Mă opun oricăror remarci de genul acesta legate de vreun martor care a apărut în fața acestei comisii“, a spus președintele, „și îi cer domnului Burnham să-și retragă vorbele“.

La început, Burnham a refuzat. Apoi, fără tragere de inimă, a fost de acord să retragă partea despre Davis care nu știa nimic. Dar numai acea parte. Nici vorbă să-și ceară scuze.

Comisia a plecat la Washington pentru a studia probele și a decide dacă acordarea unui credit era justificată. Congresmenii, scria Burnham, „sunt uluiți de mărimea și de anvergura acestei întreprinderi. Le-am dat tuturor o sumedenie de date pe care să le digere și cred că raportul lor va fi amuzant, pentru că știu că mie nu mi-ar fi suficiente câteva luni ca să elaborez un raport, cu toate cunoștințele de care dispun“.[17]

*

Pe hârtie, cel puțin, lucrările din parcul Midway Plaisance începeau să prindă contur. Profesorul Putnam considera că Midway trebuia să fie, în primul rând, o sursă de educație cu privire la alte culturi. Sol Bloom nu

credea că avea o asemenea datorie. Midway trebuia să fie ceva distractiv, o mare grădină a plăcerilor care să se întindă pe mai bine de un kilometru și jumătate din Jackson Park tocmai până la granița cu Washington Park. Trebuia să încânte, să distreze și, dacă totul mergea bine, poate chiar să șocheze. El considera că cea mai importantă abilitate a sa era „publicitatea spectaculoasă". A dat anunțuri în publicații din întreaga lume pentru a face cunoscut faptul că Midway urma să fie un tărâm exotic al priveliștilor, sunetelor și mirosurilor neobișnuite. Urma să prezinte sate autentice din țări îndepărtate, locuite de săteni autentici, chiar și pigmei – asta dacă locotenentul Schufeldt își îndeplinea sarcina cu succes. Bloom și-a mai dat seama că, în calitate de șef al Midway, nu mai trebuia să-și facă griji cu căutarea unui loc pentru satul său algerian. Putea aproba el însuși satul. A redactat un contract și l-a trimis la Paris.[18]

Talentul lui Bloom pentru promovare a atras atenția altor oficiali ai expoziției, care i-au solicitat ajutorul în ceea ce privea creșterea vizibilității expoziției în general. La un moment dat, a fost rugat să-i facă pe reporteri să înțeleagă cu adevărat cât de mare urma să fie Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale. Până în acel moment, biroul pentru publicitate al expoziției dăduse presei o listă detaliată cu statistici monumentale, dar seci. „Mi-am dat seama că nu erau deloc interesați de numărul de metri pătrați sau de tonele de oțel", scria Bloom, așa că am spus: „Gândiți-vă așa: va fi suficient

de mare pentru ca în ea să încapă întreaga armată permanentă a Rusiei."[19]

Bloom n-avea nici cea mai vagă idee dacă Rusia avea măcar o armată permanentă, ca să nu mai vorbim de numărul de soldați care ar fi putut încăpea în clădire și câți metri pătrați ar fi ocupat. Cu toate acestea, ideea s-a răspândit în toată America. Cititorii ghidurilor publicate de Rand și McNally au fost entuziasmați de imaginea a milioane de bărbați cu căciuli de blană înghesuiți în clădirea cu o suprafață de 13 hectare.

Bloom n-a simțit nici un fel de remușcare.

Îngerul din Dwight

În primăvara lui 1892, asistentul lui Holmes, Benjamin Pitezel, se afla în orașul Dwight, Illinois, la vreo 120 de kilometri sud-vest de Chicago, încercând celebrul tratament Keeley pentru alcoolism. Pacienții stăteau la hotelul Livingston, o clădire de cărămidă roșie cu trei etaje și un design simplu, atrăgător, cu ferestre arcuite și o verandă care se întindea pe toată lungimea fațadei, un loc minunat unde să te odihnești între injecțiile „curei cu aur" a doctorului Leslie Enraught Keeley.[1] Aurul era cel mai faimos ingredient al soluției colorate în roșu, alb și albastru, poreclită „stâlpul frizerului", pe care angajații Institutului Keeley o injectau în brațele pacienților de trei ori pe zi.[2] Acul, gros cât un sfredel, caracteristic secolului al XIX-lea – parcă ți se înfigea un furtun de grădină în biceps – lăsa invariabil o aureolă

galbenă pe piele, în jurul locului injectării, prilej de mândrie pentru unii, un cusur inestetic pentru alții. Restul formulei era secret, dar, din ce își dădeau seama cei mai buni medici și chimiști, soluția conținea substanțe care dădeau o stare plăcută de euforie și o sedare însoțită de amnezie – un efect pe care oficiul poștal din Chicago îl găsea problematic, pentru că în fiecare an se trezea cu sute de scrisori trimise de la Dwight cărora le lipseau elemente importante legate de adresele de destinație. Expeditorii pur și simplu uitau că lucruri precum numele și numerele de stradă erau necesare pentru livrarea cu succes a corespondenței.[3]

Pitezel era un băutor înrăit de multă vreme, dar băutul trebuie să-l fi făcut neputincios, pentru că Holmes a fost cel care l-a trimis la Keeley și i-a plătit tratamentul. I-a explicat lui Pitezel că era un gest născut din bunătate, ca răsplată pentru loialitatea sa. Ca întotdeauna, Holmes avea alte motive. El și-a dat seama că alcoolismul lui Pitezel îi afecta utilitatea și amenința să afecteze mersul unor lucruri care erau pe cale să se întâmple. Holmes a spus ulterior despre Pitezel că „era prea valoros, chiar și dacă-i luam în considerare minusurile, ca să renunț la el".[4] Probabil că Holmes mai voia ca Pitezel să adune orice informații despre leac și rețeta acestuia, ca să poată imita produsul și să-l vândă prin propria firmă de medicamente cu livrare prin poștă. Mai târziu, Holmes chiar și-a deschis propriul *spa* curativ la etajul întâi al clădirii sale din Englewood și l-a numit Institutul Silver Ash. Cura Keeley era uimitor de populară. Mii de oameni veneau la Dwight pentru a

renunța la obiceiul lor necumpătat; alte mii de oameni au cumpărat varianta orală a leacului doctorului Keeley, pe care a comercializat-o în niște sticle atât de recognoscibile, încât le-a cerut cumpărătorilor să distrugă sticlele goale, pentru ca firmele fără scrupule să nu le umple cu propriile lor soluții.[5]

În fiecare zi, Pitezel se alătura altor 30 și ceva de bărbați în ritualul zilnic al „statului la coadă" pentru a-și primi injecția.[6] Femeile și le primeau pe ale lor în propriile camere și erau ținute separat de bărbați, pentru a le proteja reputația. La Chicago, gazdele știau întotdeauna când oaspeții beneficiaseră de această cură, deoarece, când le ofereau ceva de băut, aceștia răspundeau invariabil: „Nu, mulțumesc. Am fost la Dwight."[7]

Pitezel s-a întors la Englewood în aprilie. Puterile psihotrope ale injecțiilor lui Keeley pot fi considerate responsabile pentru povestea pe care Pitezel i-a spus-o lui Holmes, cum că la Keeley întâlnise o tânără de o mare frumusețe – în cuvintele lui, o frumusețe supranaturală – pe nume Emeline Cigrand. Era blondă, avea 24 de ani, iar din 1891 lucrase ca stenografă în biroul doctorului Keeley. Descrierea aproape halucinantă a lui Pitezel trebuie să-l fi ațâțat pe Holmes, pentru că i-a scris lui Cigrand și i-a oferit o slujbă ca secretară personală a lui, pe un salariu de două ori mai mare decât cel pe care-l primea la Keeley.[8] „O ofertă măgulitoare", o va descrie ulterior un membru al familiei Cigrand.[9]

Emeline a acceptat fără ezitare. Institutul avea farmecul lui, dar satul Dwight nu se compara cu Chicago. Perspectiva de a câștiga de două ori mai mult și de a trăi într-un oraș cu o strălucire și o poftă de viață legendare, unde peste un an urma să se deschidă expoziția mondială, a făcut ca oferta să fie irezistibilă. Ea a plecat de la Keeley în mai, luându-și cu ea economiile în valoare de 800 de dolari. Când a ajuns în Englewood, a închiriat o cameră într-o pensiune din apropierea clădirii lui Holmes.[10]

Holmes și-a dat seama că Pitezel exagerase frumusețea lui Emeline, dar nu foarte tare. Era într-adevăr minunată, cu părul ei blond-deschis. Imediat, Holmes a început să-și folosească metodele de seducție, vocea liniștitoare, atingerea și privirea albastră și sinceră.

I-a cumpărat flori și a dus-o la opera Timmerman din apropiere. I-a dat o bicicletă. Își petreceau serile dându-se pe bicicletă împreună pe macadamul lin al străzilor Yale și Harvard, întruchiparea unui cuplu de tineri fericiți binecuvântat cu frumusețe și cu bani. („Pălăriile albe de pichet cu panglică neagră de moar și două pene prinse într-o parte sunt ultima noutate pentru bicicliste", se spunea în rubrica mondenă din *Tribune*.)[11] Pe măsură ce Emeline se obișnuia cu „roata" ei, un termen pe care toată lumea încă îl folosea, chiar dacă bicicletele vechi, periculoase, cu o roată imensă din trecut deveniseră demodate, ea și Holmes făceau plimbări din ce în ce mai lungi și mergeau adesea de-a lungul parcului Midway, plin de sălcii, spre Jackson

Park, pentru a vedea cum se construia expoziția mondială, unde, în mod inevitabil, se întâlneau cu mii de alți oameni, mulți dintre aceștia fiind, la rândul lor, bicicliști.

În câteva duminici, Emeline și Holmes au mers cu bicicletele prin parc și au văzut că lucrările de construcție erau încă într-un stadiu incipient – o surpriză, având în vedere că se apropiau rapid cele două termene importante, Ziua Inaugurării și Ziua Deschiderii. O mare parte din parc era încă goală și lucrul la cea mai mare clădire, Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, abia începuse. Lucrările la câteva alte clădiri avansaseră într-un ritm mult mai rapid și păreau terminate într-o mai mică sau mai mare măsură, în special Clădirea Minelor și Clădirea Femeii. În acele zile, parcul era plin de bărbați cu o înfățișare distinsă – oameni de stat, prinți, arhitecți și baronii industriali ai orașului. Erau acolo și doamne care participau la ședințele Consiliului Femeilor Manager. Marea trăsură neagră a doamnei Palmer intra adesea huruind pe poarta expoziției, la fel și trăsura rivalei ei mondene, Carrie Watson, trăsura ei evidențiindu-se prin albul strălucitor, roțile galbene și vizitiul negru îmbrăcat în haine de mătase stacojie.

Emeline a constatat că mersul cu bicicleta era cel mai plăcut în zilele în care plouase torențial. În rest, praful se ridica precum nisipul în deșert și i se așternea pe cap, de unde nici măcar un periat temeinic nu reușea să-l îndepărteze.

*

Într-o după-amiază, în timp ce Emeline stătea la mașina de scris în biroul lui Holmes, a intrat un bărbat care îl căuta pe Holmes. Era înalt, bărbierit, cu o mustață subțire și purta un costum ieftin; avea în jur de 30 de ani; era chipeș într-un fel, dar în același timp reținut și comun – deși în acel moment părea supărat. S-a prezentat ca fiind Ned Conner și a spus că lucrase cândva în departamentul de bijuterii al farmaciei de la parter. Venise să discute o problemă legată de un credit ipotecar.

Ei îi era cunoscut numele – îl auzise undeva sau îl întâlnise în hârtiile lui Holmes. A zâmbit și i-a spus lui Ned că Holmes era plecat. N-avea nici o idee când avea să se întoarcă. Îl putea ajuta cu ceva?

Mânia lui Ned s-a potolit. El și Emeline „au început să discute despre Holmes“, așa cum își va aminti Ned mai târziu.[12]

Ned o studiat-o. Era tânără și drăguță – o „blondă frumoasă“, așa cum avea s-o descrie mai târziu.[13] Purta o bluză albă și o fustă neagră, care îi accentua silueta subțire, și stătea lângă o fereastră, iar părul îi strălucea în lumina soarelui. Era așezată în fața unei mașini de scris Remington neagră, nouă și, fără îndoială, neachitată. Din propria experiență neplăcută și după adorația pe care o vedea în privirea lui Emeline când vorbea despre Holmes, Ned a bănuit că relația dintre ei implica mult mai mult decât bătutul la mașină. Mai târziu, el și-a amintit: „I-am spus că, după părerea mea, el era un om

rău și că ar face bine să aibă cât mai puțin de-a face cu el și să plece de lângă el cât mai curând."[14]

Pentru moment, cel puțin, ea i-a ignorat sfatul.

*

Pe 1 mai 1892, un medic pe nume M.B. Lawrence și soția lui s-au mutat într-un apartament cu cinci camere din clădirea lui Holmes, unde au întâlnit-o de multe ori pe Emeline, deși aceasta nu locuia încă în clădire, ci la o pensiune din apropiere.

„Era una dintre cele mai frumoase și mai plăcute tinere pe care le întâlnisem vreodată", a spus doctorul Lawrence, „iar soția mea și cu mine aveam o părere foarte bună despre ea. O vedeam în fiecare zi și de multe ori ne vizita pentru câteva minute, ca să schimbe o vorbă cu doamna Lawrence".[15] Cei doi soți o vedeau de multe ori pe Emeline în compania lui Holmes. „În scurt timp", a spus doctorul Lawrence, „mi-am dat seama că relațiile dintre domnișoara Cigrand și domnul Holmes nu erau strict cele dintre angajat și angajator, dar eram de părere că ea trebuia mai degrabă compătimită decât învinovățită".[16]

Emeline era îndrăgostită nebunește de Holmes. Îl iubea pentru căldura, mângâierile, calmul imperturbabil și farmecul său. Nu mai întâlnise niciodată un asemenea bărbat. Mai mult, era fiul unui lord, i-a mărturisit el ca pe un mare secret. Ea n-avea voie să spună asta nimănui, ceea ce-i mai tăia din elan, dar sporea misterul. Le-a dezvăluit secretul prietenelor ei, desigur, dar numai

după ce le-a pus să jure că nu-l vor mai spune nimănui. Pentru Emeline, faptul că Holmes avea sânge albastru era credibil. Numele de Holmes era în mod clar englezesc. Iar originea englezească ar fi explicat farmecul lui extraordinar și manierele elegante, atât de neobișnuite în sălbaticul, zgomotosul Chicago.[17]

*

Emeline era o femeie caldă și deschisă. Le-a scris de multe ori celor din familia ei din Lafayette, Indiana, și prietenilor pe care și-i făcuse în Dwight. Își făcea prieteni cu ușurință. Continua să ia cina la intervale regulate cu femeia care conducea prima pensiune la care locuise după ce sosise în Chicago și pe care o considera o prietenă intimă.

În octombrie, doi veri de gradul doi, doctorul și doamna B.J. Cigrand, i-au făcut o vizită. Doctorul Cigrand, un dentist care avea cabinetul la intersecția bulevardelor North și Milwaukee în partea de nord a orașului Chicago, a luat legătura cu Emeline pentru că lucra la istoria familiei Cigrand. Nu se întâlniseră niciodată până atunci. „Am fost fermecat de manierele ei plăcute și de natura ei pătimașă“, a spus doctorul Cigrand. „Era o femeie splendidă din punct de vedere fizic, înaltă, bine făcută și cu o coamă de păr blond.“[18] Doctorul Cigrand și soția lui nu l-au întâlnit pe Holmes cu prilejul acestei vizite și, de fapt, nu l-au întâlnit niciodată față în față, dar au auzit povești entuziaste de la Emeline despre farmecul, generozitatea și simțul lui

pentru afaceri. Emeline și-a condus verii într-un tur al clădirii lui Holmes și le-a povestit despre efortul lui de a o transforma într-un hotel pentru vizitatorii expoziției. Ea le-a mai explicat cum calea ferată care se construia deasupra Străzii 63 urma să transporte vizitatorii direct în Jackson Park. Nimeni nu se îndoia că până în vara lui 1893, cohortele de vizitatori aveau să avanseze pe Englewood. Lui Emeline, succesul i se părea inevitabil.

Entuziasmul lui Emeline făcea parte din farmecul ei. Era îndrăgostită până peste cap de tânărul ei doctor și deci îndrăgostită de orice făcea el. Dar doctorul Cigrand nu îi împărtășea entuziasmul cu privire la clădire și la perspectivele acesteia. Pentru el, clădirea era sumbră, impunătoare și nu se potrivea cu clădirile care o înconjurau. Toate celelalte clădiri importante din Englewood păreau să freamăte de energia anticipării care nu se datora doar expoziției, ci și viitorului măreț care se întrezărea și după încheierea expoziției. La doar câteva străzi distanță, pe Strada 63, se ridicau case imense, complicate, cu multe culori și texturi, mai jos aflându-se opera Timmerman și hotelul New Julien, ai căror proprietari cheltuiseră o avere pe materiale de calitate și meseriași pricepuți. În contrast, construcția lui Holmes era o gaură neagră, ca un colț de cameră unde lumina nu ajunge niciodată. Era clar că Holmes nu consultase un arhitect, cel puțin nu unul competent. Coridoarele clădirii erau întunecate și înțesate de prea multe uși. Lemnul era de calitate inferioară, iar tâmplăria, lucrată neglijent. Coridoarele o coteau în unghiuri ciudate.

Totuși Emeline părea fermecată. Ar fi fost o cruzime din partea doctorul Cigrand să-i spulbere dulcele și naivul sentiment de venerație. Mai târziu, fără îndoială, el și-a dorit să fi fost mai sincer și să-și fi ascultat mai atent vocea interioară care-i spunea că modul în care era construită clădirea era greșit și că exista o discrepanță între adevăratul ei aspect și percepția lui Emeline. Dar să nu uităm că Emeline era îndrăgostită. Nu era cazul s-o rânească. Era tânără și vrăjită, iar bucuria ei era molipsitoare, în special pentru doctorul Cigrand, care era dentist și avea parte de foarte puțină bucurie în viața de zi cu zi, când îi făcea să plângă pe oameni cu un curaj neîndoielnic.

La scurt timp după vizita celor doi, Holmes i-a cerut lui Emeline să se căsătorească cu el, iar ea a acceptat. I-a promis o lună de miere în Europa, în timpul căreia, desigur, urmau să-i facă o vizită tatălui său, lordul.

ZIUA INAUGURĂRII

Pe Olmsted îl dureau dinții, îi vâjâiau urechile și nu putea dormi, dar în primele luni ale lui 1892 a menținut un ritm de lucru care ar fi doborât chiar și un bărbat cu o treime din vârsta lui. A călătorit la Chicago, Asheville, Knoxville, Louisville și Rochester, fiecare ședere peste noapte sporindu-i durerea. În Chicago, în ciuda eforturilor neobosite ale tânărului său locotenent Harry Codman, lucrările au rămas mult în urmă, sarcina pe

care o aveau de realizat devenind tot mai mare cu fiecare zi. Primul termen-limită important, inaugurarea programată pe 21 octombrie 1892, era atât de aproape încât părea imposibil – și ar fi părut și mai dificil dacă oficialii expoziției n-ar fi schimbat data inițială, 12 octombrie, pentru a le permite celor din New York să-și organizeze propria sărbătoare dedicată lui Columb. Având în vedere felul cum cei din New York ponegriseră Chicago, amânarea a fost un act de surprinzătoare eleganță.

Întârzierile apărute la construcția clădirilor expoziției erau deosebit de frustrante pentru Olmsted. Când constructorii rămâneau în urmă, și el rămânea în urmă cu munca. Lucrările pe care le finalizase aveau, de asemenea, de suferit. Muncitorii călcau în picioare zonele plantate și îi distrugeau drumurile. Așa s-a întâmplat în cazul Clădirii Guvernului SUA. „Peste tot în jur", îi raporta Rudolf Ulrich, responsabilul cu probleme de peisagistică, „materiale de tot felul erau îngrămădite și împrăștiate cu asemenea risipă, încât doar presiunile repetate și insistente puse pe oficialii responsabili puteau duce la vreun progres și la începerea activității; și, chiar și atunci, după ce lucrurile se puneau în mișcare, nu li se acorda nici un fel de atenție. Ce se realiza într-o zi se strica în următoarea".[1]

Întârzierile și pierderile îl înfuriau pe Olmsted, dar altele erau problemele care-l supărau mai tare. Incredibil, în ciuda presiunilor lui Olmsted, Burnham încă părea să considere că vasele cu aburi erau o soluție acceptabilă pentru parcul nautic al expoziției. Și nimeni

nu părea să-i împărtășească convingerea că pe Insula Împădurită nu trebuia să se construiască nimic.

Insula era atacată din toate părțile, fapt care a făcut să iasă la suprafață vechea nemulțumire a lui Olmsted legată de obiceiul clienților de a interveni în peisajele lui. Toată lumea își dorea o bucată de teren pe insulă. În primul rând, Theodore Thomas, dirijorul filarmonicii din Chicago, care vedea insula ca pe locul ideal, *unicul* loc, pentru o sală de concerte demnă de expoziție. Lui Olmsted nici nu-i trecea prin cap. A urmat Theodore Roosevelt, șeful Comisiei Funcționarilor Publici din SUA, un tip de neoprit. Insula, insista el, era perfectă pentru expoziția clubului său, Boone and Crockett, care înfățișa o tabără de vânătoare. Deloc surprinzător, având în vedere poziția lui Roosevelt la Washington, politicienii din Comisia Națională i-au susținut cu tărie planul. Pentru a menține pacea, Burnham i-a cerut lui Olmsted să accepte. „Ai avea ceva împotrivă să fie amplasată în partea de nord a insulei, înghesuită între copaci, doar ca o simplă expoziție, cu condiția să fie în așa fel ascunsă, încât să fie observată doar ocazional de către cei aflați pe insulă și deloc de pe mal?"[2]

Olmsted avea ceva împotrivă. El a fost de acord ca Roosevelt să-și amplaseze tabăra pe o insulă mai mică, dar fără să construiască vreo clădire, doar „câteva corturi, niște cai, un foc de tabără etc".[3] Ulterior a permis ridicarea unei mici cabane vânătorești.

Apoi a venit guvernul SUA, care intenționa să instaleze o expoziție indiană pe insulă, iar apoi profesorul Putnam, însărcinat cu etnologia în proiectul

expoziției, care a văzut insula ca locul ideal pentru câteva sate exotice. Și guvernul Japoniei voia insula. „Ei propun o expoziție în aer liber cu temple de-ale lor și, desigur, doresc spațiu pe Insula Împădurită", scria Burnham în februarie 1892. Pentru Burnham a devenit clar că pe insulă se va construi ceva. Peisajul era pur și simplu prea atrăgător. Burnham i-a cerut lui Olmsted să accepte propunerea Japoniei. „Pare indiscutabil că e ceea ce se potrivește cel mai bine în acel loc și nu văd cum ar putea diminua în mod esențial caracteristicile la care ții atât de mult. Propunerea lor e să ridice cele mai frumoase clădiri și își doresc să le lase cadou orașului Chicago după încheierea expoziției."[4]

Temându-se de ce era mai rău, Olmsted a fost de acord.

Starea lui de spirit nu s-a îmbunătățit când, în timp ce se lupta să-și protejeze insula, a aflat de un alt atac lansat asupra iubitului său Central Park. La îndemnul unui mic grup de newyorkezi înstăriți, legislativul statului a adoptat pe șest o lege care autoriza construirea unei „piste" în partea de vest a parcului, unde cei bogați să se poată întrece cu trăsurile lor. Populația a reacționat revoltată. Olmsted a scris o scrisoare în care descria drumul propus ca fiind „nerezonabil, nedrept și imoral".[5] Legislativul a dat înapoi.

Insomnia și durerea, volumul de muncă copleșitor și frustrarea tot mai accentuată l-au afectat într-atât încât, la sfârșitul lui martie, a ajuns în pragul colapsului fizic și emoțional. Depresia care-l urmărise cu intermitențe de-a lungul întregii sale vieți de adult era pe cale să-l mai

învăluie o dată. „Când Olmsted e melancolic", scria unul dintre prietenii lui, „logica deznădejdii sale este distrugătoare și teribilă".[6]

Olmsted, cu toate acestea, credea că n-avea nevoie decât de odihnă. În pas cu practicile terapeutice ale epocii, a decis să se refacă în Europa, unde și decorul i-ar fi oferit șansa să-și îmbogățească vocabularul vizual. Plănuia să facă incursiuni în grădini și parcuri publice și în locul unde avusese loc expoziția din Paris.

L-a pus pe fiul său cel mare, John, responsabil la biroul din Brookline și pe Harry Codman la Chicago, pentru a supraveghea lucrările expoziției mondiale. În ultimul moment a decis să-i ia cu el pe doi dintre copiii săi, pe Marion și pe Rick, și pe încă un tânăr, Phil Codman, fratele mai mic al lui Harry. Pentru Marion și pentru băieți, călătoria promitea să fie una de vis; pentru Olmsted, s-a transformat în ceva mai degrabă deprimant.

Au pornit pe ocean sâmbătă, pe 2 aprilie 1892, și au ajuns la Liverpool în timpul unei furtuni cu grindină și zăpadă.

*

În Chicago, Sol Bloom a primit o telegramă din Franța care l-a speriat. A citit-o de câteva ori ca să se asigure c-a înțeles corect. Algerienii lui, câteva zeci, împreună cu toate animalele și posesiunile lor materiale, erau deja pe mare, navigând spre America și spre expoziție – cu un an mai devreme.

„Luna era corectă“, a spus Bloom, „dar anul era greșit“.[7]

*

Olmsted a descoperit că peisajul rural englezesc era fermecător, iar vremea, sumbră și mohorâtă. După o scurtă ședere în casa unor rude din Chislehurt, el și băieții au plecat la Paris. Fiica lui, Marion, a rămas acolo.

La Paris, Olmsted a vizitat locul în care se ținuse expoziția. Grădinile erau rare, pustiite de o iarnă lungă, iar clădirile nu prea rezistaseră, dar încă mai exista o parte suficient de mare ca să-și poată face „o idee destul de clară“ despre cum arătase expoziția.[8] În mod limpede, locul era încă la modă. În timpul unei vizite duminicale, Olmsted și băieții au găsit acolo patru formații care cântau, standuri cu gustări și câteva mii de oameni care se plimbau. O coadă lungă se formase la baza Turnului Eiffel.

Cu gândul la expoziția de la Chicago, Olmsted a examinat fiecare detaliu. Peluzele erau „destul de sărace“, aleile cu pietriș, „nu prea plăcute vederii sau piciorului“. A considerat inacceptabilă folosirea în exces, la expoziția de la Paris, a straturilor clasice cu flori. „Mi s-a părut“, scria el într-o scrisoare adresată lui John, care se afla în Brookline, „că în cel mai bun caz trebuie să fi fost ceva extrem de supărător, de prost-gust și copilăresc, dacă nu ceva sălbatic, o insultă la adresa expoziției, prin atacul la adresa demnității, și o insultă în

termeni de întindere, unitate și calm". El a insistat din nou că la Chicago „se vor practica simplitatea și discreția, iar efectele meschine și zorzoanele vor fi evitate".[9]

Vizita i-a alimentat îngrijorarea că, în încercarea de a surclasa expoziția de la Paris, Burnham și arhitecții săi pierduseră din vedere ceea ce trebuia să fie o expoziție mondială. Clădirile din Paris, scria Olmsted, „sunt mai bogate în culoare și ornamente colorate, dar au mult mai puține elemente decorative și sculpturale decât crezusem. Cred că sunt mai potrivite cu scopul pentru care au fost create, părând mai degrabă proiectate pentru această ocazie și mai puțin ca monumente arhitecturale mărețe permanente decât vor fi ale noastre. Mă întreb dacă ale noastre nu păcătuiesc în acest sens și dacă nu vor arăta prea impunătoare prin prestanța arhitecturală și dacă nu vor fi prea încărcate cu elemente sculpturale și de alt gen, menite să confere grandoare și fast grandilocvent".[10]

Lui Olmsted i-a plăcut să călătorească cu anturajul său tineresc. Într-o scrisoare adresată soției sale aflate în Brookline, el scria: „Mă distrez de minune și sper să mă bucur de o sănătate mai bună."[11] Dar, la scurt timp după ce s-au întors la Chislehurst, sănătatea lui Olmsted s-a degradat și insomnia a început să-l chinuie din nou. I-a scris lui Harry Codman, care avea la rându-i o boală abdominală ciudată, „nu pot să conchid acum decât că sunt mai în vârstă și mai uzat decât bănuiam".[12]

Un medic, Henry Rayner, a făcut o vizită de curtoazie la Chislehurst pentru a-l întâlni pe Olmsted.

Întâmplarea a făcut ca acesta să fie specialist în tratarea tulburărilor nervoase și a fost atât de îngrozit de înfățișarea lui Olmsted, că s-a oferit să-l ia acasă la el în Hampstead Heath, lângă Londra, și să-l îngrijească personal. Olmsted a acceptat.[13]

În ciuda tratamentului atent al lui Rayner, starea lui Olmsted nu s-a îmbunătățit; șederea la Hampstead Heath a devenit obositoare. „Sunt, practic, închis aici", îi scria el lui Harry Codman pe 16 iunie 1892. „În fiecare zi caut o îmbunătățire vizibilă și, până acum, în fiecare zi sunt dezamăgit." Doctorul Rayner era și el nedumerit, potrivit lui Olmsted. „El susține cu tărie, după ce mi-a examinat în mod repetat tot corpul, că n-am nici o problemă organică și că mă pot aștepta ca, în condiții favorabile, să continui să mai lucrez câțiva ani buni. El crede că problema pe care o am acum e o altă manifestare a problemelor care m-au determinat să vin în străinătate."[14]

Aproape zilnic Olmsted era dus cu trăsura prin țară, „în fiecare zi, mai mult sau mai puțin pe un alt drum", pentru a vedea grădini, cimitire, parcuri private și peisajul natural.[15] Se simțea ofensat de aproape toate straturile de flori ornamentale. Le respingea ca fiind „copilărești, vulgare, ostentative sau impertinente, nepotrivite și discordante".[16] Însă ținutul rural în sine îl fermeca: „În America nu există nimic care să poată fi comparat cu frumusețea pastorală sau pitorească întâlnită la tot pasul în Anglia. Nu se poate să ies și să nu fiu încântat. Priveliștea pe care o am în față în timp ce scriu, învăluită de ploaie, e pur și simplu

încântătoare."[17] Cele mai frumoase scene, credea el, constau în cele mai simple, mai naturale juxtapuneri de plante locale. „Cea mai subtilă combinație e cea de ulex, *Rosa rubiginosa*, rugi, păducel și iederă. Sunt fermecătoare chiar și când nu sunt înflorite. Și pot fi cumpărate cu sutele de mii la prețuri foarte mici."[18]

Câteodată, scenele pe care le vedea îi puneau sub semnul întrebării viziunea despre Jackson Park, alteori i-o confirmau. „Peste tot, cele mai frumoase peisaje ornamentale pe care le vedem sunt cele în care vița-de-vie și plantele agățătoare îl păcălesc pe grădinar. Niciodată vița-de-vie și buruienile nu sunt destule."[19] Știa că nu era destul timp pentru a lăsa natura să producă singură astfel de efecte. „Haideți ca, atât cât se poate, să direcționăm plante agățătoare și ramuri de copaci pe poduri, trăgând crengile în jos și fixându-le, pentru a obține umbră și o reflexie a frunzișului și o obscurare intermitentă a apei."[20]

Mai presus de toate, aceste ieșiri i-au întărit convingerea că Insula Împădurită, în ciuda templului japonez, trebuia să fie cât mai sălbatică cu putință. „Mă gândesc mai mult ca oricând la valoarea insulei", îi scria el lui Harry Codman, „și la importanța folosirii tuturor mijloacelor posibile, originale, de a asigura o protecție perfectă, așezând grămezi mari și dense de frunze la marginile acesteia; cu nenumărate mici detalii subordonate la extrem efectului general… Nu există niciodată destulă papură, adlumia, viță de Madeira, sarsaparilla, clopoței, rugi, indrușaim, laur, iarba-fiarelor, floarea-soarelui mică și volbură".[21]

Însă a recunoscut, de asemenea, că sălbăticia pe care și-o dorea trebuia temperată cu ajutorul unor îngrijitori excelenți. Temerea sa era că cei din Chicago nu se vor ridica la înălțimea sarcinii. „Standardele unui muncitor, birjar sau golan englez în ceea ce privește aspectul îngrijit, mândru și elegant al grădinilor, terenurilor, cărărilor și drumurilor sunt infinit mai ridicate decât cele al unui mogul sau specialist din Chicago", îi scria el lui Codman, „și ne vom face de rușine dacă nu reușim să acționăm la un nivel mult mai înalt decât angajatorii noștri vor fi pregătiți să-l găsească adecvat".[22]

În general, Olmsted și-a păstrat convingerea că peisajul gândit pentru expoziție avea să fie un succes. Altceva îl îngrijora acum. „Singurul nor negru pe care-l văd acum plutind pe deasupra expoziției este holera", scria el într-o scrisoare adresată biroului din Brookline. „Veștile din Rusia și din Paris din această dimineață sunt alarmante."[23]

*

Pe măsură ce algerienii lui Sol Bloom se apropiau de portul New York, muncitorii care lucrau în parcul Midway au ridicat niște construcții provizorii ca să-i adăpostească. Bloom a plecat la New York ca să fie de față la sosirea navei și a rezervat două vagoane de tren care să-i aducă pe săteni și bagajele lor în Chicago.

Când algerienii au coborât de pe navă, s-au împrăștiat în toate direcțiile deodată. „Îi și vedeam pierduți, călcați și ajunși în pușcărie", a spus Bloom.[24] Păreau să n-aibă

nici un șef. Bloom s-a repezit înspre ei, dându-le ordine în franceză și în engleză. Un negru uriaș s-a îndreptat spre Bloom și, într-o engleză impecabilă, i-a spus: „Îți sugerez să fii mai civilizat. Altfel mi-aș putea pierde cumpătul și s-ar putea să te arunc în apă."[25]

Bărbatul s-a prezentat ca Archie și, când cei doi au început o conversație mai pașnică, i-a dezvăluit lui Bloom că petrecuse un deceniu la Londra ca gardă de corp a unui bogătaș. „În prezent", a spus, „sunt responsabil cu transportul asociaților mei într-un loc numit Chicago. Am înțeles că este undeva în interiorul țării".

Bloom i-a oferit un trabuc și i-a propus să devină asistentul și garda lui de corp.

„Oferta ta", a spus Archie, „e foarte mulțumitoare".

Cei doi și-au aprins trabucurile și au suflat fumul în bezna parfumată de deasupra portului New York.[26]

*

Burnham s-a străduit să sporească ritmul construcțiilor, în special a Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale, care trebuia finalizată până în Ziua Inaugurării. În martie, când mai rămăsese doar o jumătate de an până la inaugurare, el a invocat clauza de „țar" din contracte. I-a ordonat constructorului Clădirii Electricității să dubleze numărul muncitorilor și să pună oamenii să lucreze pe timp de noapte la lumina becurilor. L-a amenințat și pe constructorul Clădirii Manufacturilor cu aceeași soartă, dacă nu creștea ritmul lucrărilor.

Burnham putea renunța la orice, dar nu și la speranța de a surclasa Turnul Eiffel. Cea mai recentă ciudățenie pe care a refuzat-o îi aparținea unui inginer tânăr și serios din Pittsburgh, care fusese martor la discursul lui de la Clubul de sâmbătă după-amiaza. Tipul era destul de credibil – firma lui se ocupa de verificarea tuturor elementelor din oțel folosite în expoziție – dar ceea ce propunea el să construiască nu părea prea fezabil. „Prea fragil“, i-a spus Burnham. Publicul, a adăugat el, s-ar putea speria.[27]

O primăvară ostilă a încetinit și mai mult lucrările expoziției. Marți, 5 aprilie 1892, la ora 6:50, o furtună iscată din senin a demolat stația de pompare tocmai terminată și a distrus 20 de metri din Clădirea Statului Illinois. Trei săptămâni mai târziu, o altă furtună a distrus 200 de metri din peretele sudic al Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale. „Vântul“, scria în *Tribune*, „pare să aibă ceva împotriva șantierului expoziției mondiale“.[28]

În încercarea de a găsi căi de accelerare a lucrărilor, Burnham i-a chemat la Chicago pe arhitecții din Est. O nouă problemă era cum să vopsească exteriorul clădirilor principale, în special palisadele tencuite ale Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale. În timpul întâlnirii a apărut o idee care, pe termen scurt, promitea o accelerare dramatică a ritmului de lucru, dar care, în cele din urmă, a făcut ca expoziția să rămână în amintirea tuturor ca fiind de o frumusețe nepământeană.

*

Teoretic, domeniul decorațiunilor exterioare îi aparținea lui William Pretyman, director oficial al expoziției responsabil cu culorile. Burnham a recunoscut ulterior că îl angajase pe Pretyman „în mare măsură pentru că era bun prieten cu John Root".[29] Pretyman nu era potrivit pentru această slujbă. Harriet Monroe, care îl cunoștea și pe el, și pe soția sa, scria: „Geniul său era trădat de aroganța și de îndărătnicia sa, care nu-i permit să cedeze sau să ajungă la compromisuri. Așa încât viața lui era o adevărată tragedie a inconsecvenței."[30]

În ziua întâlnirii, Pretyman era pe Coasta de Est. Arhitecții au început fără el. „Îi zoream pe toți, știind că am un dușman implacabil, timpul", a spus Burnham. „Am discutat despre culori și, în final, cineva a venit cu ideea «să facem totul alb». Nu-mi amintesc cine a sugerat asta. E posibil să fi fost genul de idee la care toată lumea ajunge deodată. În orice caz, eu am luat decizia finală."[31]

Clădirea Minelor, proiectată de Solon S. Beman din Chicago, era aproape terminată. A devenit clădirea de testare. Burnham a ordonat să fie pictată într-un alb cremos. Pretyman s-a întors și „a fost revoltat", își reamintește Burnham.

Pretyman a insistat că orice decizie legată de culoare îi aparținea în exclusivitate.

„Eu nu văd așa lucrurile", i-a spus Burnham. „Decizia îmi aparține."

„Bine", a spus Pretyman. „Eu o să mă retrag."

Burnham nu i-a dus lipsa. „Era un tip înnegurat și foarte capricios“, a spus Burnham. „L-am lăsat să plece, apoi i-am spus lui Charles McKim că ar trebui să am un om care să-și asume răspunderea și că eu n-aş mai lua decizii bazate pe prietenie.“[32]

McKim l-a recomandat pe pictorul Francis Millet din New York, care participase la întâlnirea legată de alegerea culorii. Burnham l-a angajat.

Millet și-a demonstrat repede valoarea. După câteva încercări, a hotărât că „vopseaua pe bază de ulei albă cu plumb obișnuită“ ar fi cea mai potrivită vopsea pentru tencuială, apoi a creat un instrument de aplicare a vopselei, nu cu pensula, ci printr-un furtun cu o duză specială, făcută dintr-o conductă de gaz – primul spray cu vopsea.[33] Burnham i-a poreclit pe Millet și echipa sa de vopsitori „Gaşca văruitorilor“.[34]

*

În prima săptămână din mai, o furtună puternică a inundat orașul și a determinat din nou inversarea cursului râului Chicago. Din nou, apele reziduale au amenințat sistemul de alimentare cu apă a orașului. Cadavrul în putrefacție al unui cal a fost văzut plutind lângă unul dintre canalele de captare.

Acest nou incident l-a convins pe Burnham de urgența finalizării, până în ziua inaugurării, a planului de a alimenta expoziția cu apă de izvor din Waukesha. Anterior, în iulie 1891, expoziția angajase în acest sens firma Hygeia Mineral Springs, condusă de un antreprenor pe nume J.E. McElroy, dar compania nu

făcuse mare lucru. În martie, Burnham i-a cerut lui Dion Geraldine, dirigintele de șantier, să insiste asupra acestui aspect „cu toată puterea și să se asigure că nu vor exista întârzieri".[35]

Hygeia obținuse dreptul de a trece prin sat cu conducta de la izvorul din Waukesha, dar n-a anticipat intensitatea opoziției din partea cetățenilor care se temeau că acea conductă va mutila peisajul și va seca celebrele izvoare. McElroy, presat tot mai tare de Burnham, a apelat la măsuri disperate.

Sâmbătă seara, 7 mai 1892, McElroy a încărcat un tren special cu țevi, târnăcoape, lopeți și 300 de oameni și a pornit spre Waukesha să sape la conductă la adăpostul întunericului.[36]

Vestea despre expediție a ajuns la Waukesha înaintea trenului. Când acesta a oprit în gară, cineva a sunat clopotul pentru incendii și în scurt timp o mulțime de oameni înarmați cu pistoale, bâte și puști s-au apropiat de tren. Două mașini de pompieri au sosit rapid, echipajele lor fiind gata să-i împroaște cu apă pe muncitori. Unul dintre liderii sătenilor i-a spus lui McElroy că, dacă are de gând să-și pună planul în aplicare, nu va părăsi orașul în viață.

În scurt timp, încă 1 000 și ceva de orășeni s-au alăturat micii armate de la gară. Un grup de bărbați a târât un tun de la primărie și l-a îndreptat spre fabrica de îmbuteliere Hygeia.

După o scurtă confruntare, McElroy și muncitorii lui s-au întors la Chicago.

Dar Burnham își dorea apa. Muncitorii instalaseră deja conducte în Jackson Park pentru 200 de chioșcuri cu apă de izvor.

McElroy a renunțat la încercarea de a trece cu conducta prin satul Waukesha. În schimb, a cumpărat un izvor în orașul Big Bend, la 20 de kilometri sud de Waukesha, chiar la marginea districtului Waukesha. Vizitatorii expoziției urmau să bea apă de izvor de la Waukesha.

Că apa provenea din district, și nu din faimosul sat, era o subtilitate asupra căreia Burnham și McElroy n-au insistat.

*

În Jackson Park, toată lumea era prinsă de ritmul accelerat al construcției. Pe măsură ce clădirile se ridicau, arhitecții găseau greșeli de design, dar considerau că volumul de muncă ce urma era atât de copleșitor, încât defectele riscau să rămână ascunse în piatră sau cel puțin sub tencuială. Frank Millet avea grijă în mod neoficial de clădirile arhitecților din Est în lungile perioade când aceștia nu erau prezenți, ca nu cumva vreo decizie ad-hoc să aducă prejudicii estetice ireparabile. Pe 6 iunie 1892, el i-a scris lui Charles McKim, designerul Clădirii Agriculturii: „Ar fi bine să trimiteți o scrisoare care să cuprindă toate modificările pe care le aveți în vedere, pentru că altfel, până să vă dumiriți, veți fi pus în fața faptului împlinit. Azi i-am împiedicat să folosească ciment la un etaj din Rotunda și

am insistat că doriți cărămidă... Este nevoie de o veșnicie și de nesfârșite îngrijorări ca să faci ceva cum trebuie și doar de o secundă pentru ca cineva să dea ordine să se facă ceva greșit. Toate aceste observații sunt strict confidențiale și vă scriu în acest fel pentru a vă îndemna să fiți explicit și categoric cu privire la ce doriți."[37]

La Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, muncitorii angajați de constructorul Francis Agnew au început periculosul proces de ridicare a grinzilor gigantice din fier care urmau să sprijine acoperișul clădirii pentru a crea cel mai vast spațiu interior deschis construit vreodată.

Muncitorii au instalat trei căi ferate paralele de-a lungul clădirii. Pe acestea, pe roți de tren sau „vagonete", au ridicat o „macara mobilă" uriașă, formată din trei turnuri înalte prinse în partea de sus de o platformă. Muncitorii care foloseau macaraua puteau ridica și amplasa două grinzi deodată. Conform planurilor lui George Post, erau necesare 22 de grinzi cu zăbrele, fiecare cântărind 200 de tone. Doar pentru transportul componentelor în parc fusese nevoie de 600 de vagoane.

Miercuri, 1 iunie, fotograful expoziției, Charles Arnold, a fotografiat clădirea pentru a înregistra progresul făcut. Oricine ar fi privit fotografia ar fi concluzionat că era imposibilă terminarea clădirii în cele patru luni și jumătate care mai rămăseseră până la inaugurare. Grinzile erau montate, dar nu exista acoperiș. Pereții de-abia începeau să fie ridicați. Când

Arnold a făcut fotografia, sute de oameni lucrau la clădire, dar scara era atât de mare, că nici un om nu era vizibil din prima. Scările care duceau de la un nivel al schelelor la celălalt aveau consistența bețelor de chibrit și îi dădeau structurii o aură de fragilitate. În prim-plan se aflau munți de moloz.[38]

Două săptămâni mai târziu, Arnold a revenit pentru o altă fotografie și a imortalizat o imagine foarte diferită – una a dezastrului.[39]

În noaptea de 13 iunie, imediat după ora nouă, o altă furtună iscată brusc a lovit șantierul expoziției și a părut să se concentreze tot asupra Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale. O mare parte din latura nordică a clădirii s-a prăbușit, ceea ce a provocat căderea unei galerii înălțate care susținea clădirea pe interior. 30 de kilometri de lemn s-au prăbușit la podea. Fotografia lui Arnold îl surprinde pe un bărbat minuscul, probabil Burnham, stând în fața unei mari movile de lemne rupte și fiare îndoite.

Dintre toate clădirile, tocmai asta o pățise.

Constructorul, Francis Agnew, a recunoscut că peretele n-a fost suficient de bine fixat, dar l-a învinuit pe Burnham, care-i presase pe oameni să construiască prea repede.[40]

Acum Burnham îi presa și mai tare. Și-a pus în aplicare amenințarea și a dublat numărul de oameni care lucrau la clădire. Au lucrat pe timp de noapte, pe ploaie, pe căldură sufocantă. Numai în august au existat trei decese. În restul șantierului, alți patru oameni au murit și alte câteva zeci au suferit tot felul de fracturi, arsuri și

răni. Potrivit unei evaluări ulterioare, era mai periculos să lucrezi la expoziție decât într-o mină de cărbune.

Burnham cerea tot mai hotărât puteri sporite. Certurile frecvente dintre Compania Expoziției și Comisia Națională au devenit aproape de nesuportat. Până și anchetatorii Congresului au recunoscut că suprapunerea competențelor era o sursă de discordie și de cheltuieli inutile. Raportul lor recomanda ca salariul lui Davis să fie redus la jumătate, semn clar că echilibrul de putere se schimbase. Compania și comisia au ajuns la o înțelegere. Pe 24 august, comitetul executiv l-a numit pe Burnham director al lucrărilor. Adică șef peste toate.

Curând după aceea, Burnham a trimis scrisori tuturor șefilor de departamente, inclusiv lui Olmsted. „Am preluat controlul asupra lucrărilor existente pe teritoriul Expoziției Mondiale Columbiene", scria el. „De acum înainte și până la noi ordine, veți răspunde și veți primi ordine exclusiv de la mine."[41]

*

În Pittsburgh, tânărul inginer era tot mai convins că provocarea pe care o lansase Turnului Eiffel putea fi încununată cu succes. I-a cerut unuia dintre partenerii de la firma sa de inspecție, W.F. Gronau, să calculeze forțele care puteau acționa asupra componentelor structurii pe care o gândise. În jargon ingineresc, era vorba de „greutatea moartă", care e greutatea maselor imobile de cărămidă și oțel. Era vorba aproape în totalitate de o „sarcină dinamică", adică o greutate care

se modifică în timp, ca atunci când un tren trece peste un pod. „Nu există nici un precedent", a spus Gronau.[42] După trei săptămâni de muncă intensă, cu toate acestea, el a obținut specificații detaliate. Calculele erau convingătoare, chiar și pentru Burnham. În iunie, Comisia pentru Buget a hotărât că putea începe construcția. I-au oferit un loc.

A doua zi, comisia a revocat decizia – membrii se răzgândiseră, după o noapte în care visaseră doar vânturi puternice, bare de oțel scrâșnind și 2 000 de vieți pierdute într-o clipită. Unul dintre membrii comisiei a numit-o „monstruozitate".[43] Un cor de ingineri susțineau că structura nu putea fi construită, cel puțin nu în condiții de siguranță.

Dar tânărul creator nu era pregătit să se dea bătut. A cheltuit 25 000 de dolari pe schițe și specificații suplimentare și le-a folosit pentru a atrage un grup de investitori, printre care se numărau doi cunoscuți ingineri, Robert Hunt, șeful unei firme importante din Chicago, și Andrew Onderdonk, renumit pentru contribuția la construirea căii ferate Canadian Pacific.

În scurt timp, a simțit o schimbare. Noul responsabil de lucrările din Midway, Sol Bloom, începuse în forță și părea deschis la aproape orice – cu cât mai inovator și mai extravagant, cu atât mai bine. Iar Burnham obținuse o putere aproape nelimitată asupra construcțiilor și exploatării expoziției.

Inginerul s-a pregătit pentru o a treia încercare.

*

În prima săptămână a lui septembrie 1892, Olmsted și tinerii săi însoțitori au părăsit Anglia îndreptându-se spre casă, plecând din Liverpool la bordul vasului *City of New York*. Valurile au fost mari, iar traversarea dificilă. Răul de mare a doborât-o pe Marion și l-a făcut pe Rick să-i fie greață întruna. Starea de sănătate a lui Olmsted s-a înrăutățit din nou. Insomnia a revenit. El scria: „Eram mai neputincios când m-am întors decât când am plecat."[44] Dar acum n-avea timp să se recupereze. Mai era numai o lună până la Ziua Inaugurării, iar Harry Codman era din nou bolnav, doborât de aceeași problemă de stomac care-l afectase în cursul verii. Olmsted a plecat la Chicago pentru a prelua sarcina supravegherii directe a lucrărilor până la recuperarea lui Codman. „Sunt încă torturat de nevralgie și de durerea de dinți", scria Olmsted, „și sunt obosit și mă tem tot mai tare de îngrijorări și de anxietate".[45]

Odată ajuns la Chicago, a descoperit că situația din parc se schimbase. Clădirea Minelor fusese terminată, la fel și Clădirea Piscicolă. Majoritatea celorlalte clădiri avansaseră vizibil, inclusiv, cine ar fi crezut, gigantica Clădire a Manufacturilor și Artelor Liberale, unde sute de muncitori mișunau pe schele și pe acoperiș. Doar pentru etajul clădirii se folosiseră cinci vagoane de cuie.

Însă, cu toate aceste lucrări, peisajul suferise schimbări. Șine montate temporar brăzdau pământul. Vagoanele făcuseră gropi în alei, drumuri și viitoarele peluze. Peste tot era plin de gunoi. Cineva care ar fi

venit pentru prima dată s-ar fi putut întreba dacă oamenii lui Olmsted chiar făcuseră ceva.

Olmsted, desigur, știa că se făcuseră progrese enorme, dar erau de asemenea natură încât nu puteau fi observate din prima. Acolo unde cândva fusese un teren arid, acum erau lagune. Terenurile înălțate pe care se aflau clădirile nu existaseră până când echipele de muncitori nu le creaseră. Primăvara trecută, oamenii lui plantaseră aproape tot ce crescuse în pepinierele expoziției și, în plus, alți 200 000 de copaci, plante acvatice și ferigi și 30 000 de butași de salcie, toate acestea sub îndrumarea competentului său grădinar-șef, pe nume E. Dehn.

În timpul rămas până la inaugurare, Burnham dorea ca oamenii lui Olmsted să se concentreze asupra curățării terenului și să planteze flori și peluze temporare de gazon, acțiuni despre care Olmsted înțelegea că erau necesare, dar care veneau în contradicție cu accentul pe care-l punea de o viață pe crearea de efecte peisagiste care nu puteau fi obținute decât peste zeci de ani. „Bineînțeles că lucrarea principală are de suferit“, scria el.[46]

Cu toate acestea, în absența lui se petrecuse un lucru indiscutabil pozitiv. Burnham atribuise contractul pentru bărci unei firme numite Electric Launch and Navigation Company, care produsese un vas electric minunat, ce se potrivea întocmai viziunii lui Olmsted.

În Ziua Inaugurării, până și presa s-a arătat suficient de înțelegătoare să treacă cu vederea aspectul dezolant al șantierului și senzația că marea Clădire a

Manufacturilor și Artelor Liberale e neterminată. Ar fi fost un act de lipsă de loialitate față de Chicago și de întregul popor dacă ar fi procedat altfel.

*

Inaugurarea a fost așteptată cu înfrigurare la nivel național. Francis J. Bellamy, redactor la *Youth Companion*, s-a gândit că ar fi frumos ca, în acea zi, toți elevii din America, la unison, să ofere ceva națiunii. El a compus un jurământ pe care Departamentul de Educație l-a trimis practic tuturor școlilor. În varianta inițială, începea astfel: „Jur credință steagului meu și republicii pe care o reprezintă…“[47]

*

Burnham și alți demnitari au ajuns la Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale în mijlocul unei mari parade, acolo unde 140 000 de locuitori ai orașului Chicago umpleau suprafața de 13 hectare. Razele soarelui străpungeau ceața care se forma de la respirația celor prezenți. 5 000 de scaune galbene se aflau pe platforma acoperită cu un covor roșu, destinată vorbitorilor, iar pe scaune stăteau oameni de afaceri îmbrăcați în negru și comisari și clerici străini în stacojiu, violet, verde și auriu. Fostul primar Carter Harrison, care candida pentru un al cincilea mandat, se plimba strângând mâini, iar pălăria lui neagră cu boruri late isca urale din partea susținătorilor săi din mulțime. În capătul opus al clădirii, un cor format din 5 000 de

persoane cânta „Aleluia“ de Händel acompaniat de 500 de muzicieni. La un moment dat, și-a reamintit un spectator, „90 000 de oameni s-au ridicat dintr-odată fluturând și scuturând simultan 90 000 de batiste albe; aerul era brăzdat de spirale de praf, care vibrau până la înaltul tavan cu structură de fier… Asta îți dădea o senzație de amețeală, de parcă întreaga clădire s-ar fi zguduit“.[48]

Încăperea era atât de spațioasă, încât au trebuit folosite semnalele vizuale pentru a le comunica celor din cor când un vorbitor se oprea din vorbit și puteau începe un nou cântec. Încă nu existau microfoane, așa că doar o mică parte din public a auzit, de fapt, discursurile. Restul, cu fețele schimonosite de efortul de a auzi ceva, vedeau niște oameni îndepărtați care gesticulau cu însuflețire încercând în van să acopere șoaptele, tusea și scârțâitul pantofilor din piele. Poeta Harriet Monroe, cumnata lui John Root, era și ea prezentă și a văzut cum doi dintre cei mai mari vorbitori ai națiunii, colonelul Henry Watterson, din Kentucky, și Chauncey M. Depew, din New York, s-au perindat pe podium, „ambii oratori aruncând cuvinte goale spre un public numeros, care șușotea și fremăta și care nu-i putea auzi“.[49]

A fost o zi măreață pentru domnișoara Monroe. Compusese un lung poem pentru eveniment, „Oda columbiană“, și și-a convins numeroșii prieteni influenți să-l includă program. A asistat mândră cum o actriță l-a citit în fața celor câtorva mii de oameni care erau suficient de aproape ca să-l audă. Spre deosebire de majoritatea publicului, Monroe a crezut că poemul e o

operă genială, într-o asemenea măsură încât a tipărit 5 000 de exemplare pe care să le vândă publicului. A vândut doar câteva, punând eșecul pe seama apetenței tot mai scăzute a americanilor pentru poezie.

În iarna aceea, ea a ars restul exemplarelor ca să se încălzească.[50]

PRENDERGAST

Pe 28 noiembrie 1892, irlandezul Patrick Eugene Joseph Prendergast, imigrantul nebun și susținătorul lui Harrison, a luat o carte poștală. Avea 24 de ani și, în ciuda agravării problemelor mentale, era încă angajat la *Inter Ocean* pe post de curier. Cartea poștală, la fel ca toate celelalte, avea 10 pe 13 centimetri, era goală pe o parte, cu însemne poștale și un timbru de un cent imprimat pe cealaltă. În vremurile acelea, când scrisorile lungi erau la ordinea zilei, oamenii cu scaun la cap considerau meschine aceste cărți poștale, puțin mai bune decât telegramele, dar pentru Prendergast acest cartonaș dreptunghiular era un vehicul prin care vocea lui ajungea în zgârie-norii și la conacele din oraș.[1]

Această carte poștală îi era adresată lui „A.S. Trude, Avocat". A scris numele folosind o caligrafie cu înflorituri și litere mari, de parcă ar fi dorit să termine mai repede această sarcină dificilă pentru a trece la mesajul propriu-zis.

Nu e de mirare că Prendergast l-a ales pe Trude ca destinatar. Prendergast citea mult și avea cunoștință de accidentele în care erau implicate tramvaiele pe cablu, de crimele și de mașinațiunile de la primărie despre care scriau cu atâta ardoare ziarele din oraș. El știa că Alfred S. Trude era unul dintre cei mai buni avocați penali din Chicago și că, din când în când, era angajat de către stat ca procuror, o practică obișnuită în cazuri deosebit de importante.

Prendergast a umplut cartea poștală de sus până jos, dintr-o parte în cealaltă, fără să-și bată capul dacă propozițiile erau scrise drept sau nu. Ținea stiloul atât de strâns, încât a rămas cu urme adânci pe degetul mare și pe arătător. „Dragă domnule Trude“, începea el. „Ați fost rănit grav?“ Un accident, despre care se scrisese în presă, îi provocase lui Trude leziuni minore. „Sluga dumneavoastră umilă vă cere permisiunea de a-și exprima sincera compasiune și speră că, deși nu se prezintă în fața dumneavoastră în persoană, nu veți avea, cu toate acestea, nici o îndoială cu privire la compasiunea lui autentică pentru situația dumneavoastră nefericită – vă doresc o recuperare grabnică în urma accidentului în care ați avut ghinionul să fiți implicat.“

Scria pe un ton familiar, de parcă ar fi presupus că Trude îl considera egalul său. Pe măsură ce continua, scrisul a devenit tot mai mic, până a încetat să arate ca un scris mână. „Cred, domnule Trude, că înțelegeți că cea mai mare autoritate în domeniul dreptului este Isus Hristos – și că mai știți și că împlinirea legii depinde de

respectarea acestor două porunci: să-l iubești pe Dumnezeu mai presus de toate și pe aproapele tău ca pe tine însuți – acestea sunt poruncile cele mai importante, dacă-mi permiteți, domnule."

Sărea de la un subiect la altul ca un tren de pe o linie pe alta. „Ați văzut vreodată fotografia grăsanului care-și căuta câinele în timp ce câinele era la picioarele lui și tot nu-și dădea seama care era problema – ați observat pisica?"[2]

Nu a folosit o formulă de încheiere și nu a semnat misiva. Pur și simplu a ieșit din cameră și a expediat cartea poștală.

Trude a citit cartea poștală și la început a crezut că era opera unui bolnav mintal. Numărul de bărbați și femei cu probleme psihice părea să crească de la an la an. Închisorile erau pline de asemenea specimene, va mărturisi un gardian mai târziu. În mod inevitabil, unii deveneau periculoși, asemenea lui Charles Guiteau, omul care îl asasinase pe președintele Garfield la Washington.

Nu se știe din ce motiv, Trude a păstrat cartea poștală.

„AM NEVOIE DE TINE DE ÎNDATĂ"

La sfârșitul lui noiembrie, tânărul inginer din Pittsburgh a înaintat încă o dată Comisiei pentru Buget propunerea de a-l detrona pe Eiffel. De data aceasta, pe

lângă schițe și specificații, a inclus și o listă de investitori, numele personalităților care-l susțineau, o dovadă că procurase destui bani pentru a finanța integral proiectul. Pe 16 decembrie 1892, comisia i-a acordat un teren în Midway Plaisance pentru a-și construi structura. De data aceasta nu s-a mai revenit asupra deciziei.

Avea nevoie de un inginer dispus să meargă la Chicago și să supravegheze construcția și a găsit omul potrivit: Luther V. Rice, inginer asistent la Union Depot & Tunnel Company din St. Louis. Scrisoarea adresată lui Rice începea astfel: „Am în derulare un proiect mare pentru Expoziția Mondială din Chicago. Am de gând să construiesc o roată verticală cu un diametru de 76 de metri."[1]

Însă nicăieri în scrisoare n-a dezvăluit adevărata dimensiune a viziunii sale: că această roată va susține 36 de cabine, fiecare cam de mărimea unui vagon Pullman, în fiecare încăpând 60 de persoane și fiind echipată cu un bufet, și cum, la capacitate maximă, roata urma să ridice 2 160 persoane deodată la peste 90 de metri înălțime, peste Jackson Park, cu puțin mai sus de coroana Statuii Libertății, acum în vârstă de șase ani.[2]

I-a spus lui Rice: „Am nevoie de tine de îndată, dacă poți veni". A semnat scrisoarea: George Washington Gale Ferris.

Revine Chappell

Într-o zi din prima săptămână a lui decembrie 1892, Emeline Cigrand a pornit spre clădirea lui Holmes din Englewood ducând un pachețel frumos ambalat. Inițial avea o stare de spirit excelentă, căci pachetul conținea un cadou de Crăciun pe care avea de gând să-l ofere prietenilor ei, soții Lawrence, dar, pe măsură ce se apropia de intersecția străzilor 63 și Wallace, buna dispoziție i s-a estompat. Dacă odată clădirea părea aproape un palat – nu grație calităților arhitecturale, ci datorită potențialului pe care-l avea – acum părea mohorâtă și veche. A urcat la etajul întâi și s-a îndreptat direct spre apartamentul familiei Lawrence. Primirea călduroasă i-a readus buna dispoziție. I-a dat pachetul doamnei Lawrence, care l-a deschis imediat și a scos din ambalaj o farfurie din cositor pe care Emeline pictase o minunată pădure.

Darul a încântat-o pe doamna Lawrence, dar a și nedumerit-o. Crăciunul era abia peste trei săptămâni, a spus ea cu amabilitate: cum de Emeline nu așteptase să-i dea farfuria atunci, când doamna Lawrence i-ar fi putut oferi un cadou în schimb?[1]

Radiind, Emeline i-a explicat că avea de gând să plece acasă, în Indiana, pentru a-și petrece Crăciunul cu familia.

„Părea nerăbdătoare să-i viziteze“, a spus doamna Lawrence. „A vorbit în termeni foarte afectuoși despre ei și se bucura ca un copil.“ Dar doamna Lawrence a simțit, de asemenea, o notă de hotărâre în vocea lui Emeline, care sugera că voiajul acesteia ar fi putut avea și un alt scop. I-a spus: „Doar nu ne părăsești?“

„Ei bine“, a spus Emeline. „Nu știu. Poate.“

Doamna Lawrence a izbucnit în râs. „Păi, domnul Holmes nu se va putea descurca fără tine.“

Expresia lui Emeline s-a schimbat. „Se va descurca, dacă va trebui.“[2]

Remarca n-a făcut decât să confirme bănuielile soților Lawrence. „De ceva vreme observasem că sentimentele domnișoarei Cigrand față de Holmes se schimbaseră“, a spus doctorul Lawrence. „În lumina întâmplărilor ulterioare, sunt convins acum că ea descoperise într-o oarecare măsură adevăratul caracter al lui Holmes și era hotărâtă să-l părăsească.“[3]

Poate începuse să creadă poveștile care circulau prin cartier despre obiceiul lui Holmes de a cumpăra lucruri pe credit și de a nu le mai plăti – povești pe care le auzise de la bun început, pentru că erau multe, dar pe care, inițial, le respinsese ca fiind bârfe spuse de oameni invidioși. Mai târziu au existat speculații cum că Emeline însăși i-ar fi încredințat lui Holmes economiile ei în valoare de 800 de dolari, pentru ca banii să dispară învăluiți în ceața unor promisiuni despre beneficii viitoare substanțiale. În minte îi răsuna avertismentul lui Ned Conner. În ultima vreme începuse să spună că într-o bună zi se va întoarce la Dwight pentru a continua să lucreze pentru doctorul Keeley.[4]

Emeline nu și-a luat rămas-bun de la familia Lawrence. Vizitele ei pur și simplu au încetat. Faptul că a plecat fără să spună nimic i s-a părut foarte ciudat doamnei Lawrence. Nu era sigură dacă trebuia să se

simtă rănită sau îngrijorată. L-a întrebat pe Holmes ce știa despre absența lui Emeline.

De obicei, Holmes o privea pe doamna Lawrence cu o sinceritate tulburătoare, dar acum i-a evitat privirea. „O, a plecat să se mărite", a spus Holmes, de parcă puțin i-ar fi păsat.

Vestea a șocat-o pe doamna Lawrence. „Nu înțeleg de ce nu mi-a spus nimic despre faptul că ar urma să se mărite."[5]

Era un secret, i-a explicat Holmes: Emeline și logodnicul ei îi dezvăluiseră doar lui planurile de nuntă.

Dar pentru doamna Lawrence această explicație n-a făcut decât să ridice noi semne de întrebare. De ce și-ar dori cuplul o asemenea intimitate? De ce nu-i spusese nimic Emeline doamnei Lawrence, când împărtășeau atâtea confidențe?

Doamnei Lawrence îi lipsea Emeline și felul cum efervescența și frumusețea ei fizică – drăgălășenia și părul de culoarea florii-soarelui – înviorau coridoarele posace ale clădirii lui Holmes. A rămas neîmpăcată și după câteva zile l-a întrebat din nou pe Holmes despre Emeline.

El a scos din buzunar un plic pătrat.

„Asta vă va lămuri", a spus.[6]

Plicul conținea un anunț legat de oficierea căsătoriei. Nu era tipărit prin calcografiere, cum se obișnuia, ci doar bătut la mașină. Și asta a surprins-o pe doamna Lawrence. Emeline n-ar fi acceptat să comunice o veste de o asemenea importanță într-o manieră atât de banală.

Pe hârtie scria:

Domnul Robert E. Phelps.
Domnișoara Emeline G. Cigrand.
S-au căsătorit
Miercuri, 7 decembrie
1892
CHICAGO[7]

Holmes i-a spus doamnei Lawrence că o primise chiar de la Emeline. „La câteva zile după ce a plecat, s-a întors să-și ridice corespondența", scrie el în memoriile sale, „și atunci mi-a dat anunțul, plus încă două sau trei pentru alți chiriași din clădire, care nu se aflau acasă; și, ca răspuns la întrebările pe care le-am pus mai apoi, am aflat că cel puțin cinci persoane din Lafayette, Indiana, și din împrejurimi au primit astfel de anunțuri, timbrul și scrisul ei de pe plicul în care se aflau dovedind că trebuie să le fi trimis ea însăși după ce n-a mai fost angajata mea".[8]

Familia și prietenii lui Emeline au primit anunțurile prin poștă și, într-adevăr, păreau să fi fost trimise chiar de către Emeline. Cel mai probabil, Holmes falsificase plicurile sau o convinsese pe Emeline să le scrie spunându-i că urmau să fie folosite într-un scop legitim, poate ca felicitări de Crăciun.

Pentru doamna Lawrence, anunțul nu era edificator. Emeline nu pomenise nimic de vreun Robert Phelps. Iar dacă Emeline ar fi venit în clădire cu anunțul referitor la căsătorie, cu siguranță i l-ar fi înmânat personal.

A doua zi, doamna Lawrence l-a mai oprit pe Holmes o dată, de data asta întrebându-l ce știa despre Phelps.

În aceeași manieră rezervată, Holmes a spus: „O, e un tip pe care domnișoara Cigrand l-a întâlnit undeva. Nu știu nimic despre el, cu excepția faptului că obișnuiește să călătorească.“[9]

Știrea despre căsătoria lui Emeline a ajuns în ziarul din orașul ei de baștină, care a publicat-o pe 8 decembrie 1892 într-un mic articol scris pe un ton neprotocolar. În articol se spunea despre Emeline că e o „doamnă rafinată“, cu „un caracter puternic și pur. Numeroasele ei prietene consideră că a făcut o alegere înțeleaptă când și-a ales soțul și o felicită din toată inima“. Articolul oferea câteva detalii biografice, printre care faptul că Emeline fusese cândva angajată ca stenografă la registratura districtului. „De acolo“, continua articolul, „a plecat la Dwight și apoi la Chicago, unde și-a întâlnit soarta“.[10]

„Soarta“ era aluzia discretă a reporterului la căsătorie.

*

În zilele care au urmat, doamna Lawrence i-a pus lui Holmes și alte întrebări despre Emeline, dar acesta i-a oferit doar răspunsuri monosilabice. Ea început să se gândească la plecarea lui Emeline ca la o dispariție și și-a amintit că, la scurt timp după ultima vizită a lui Emeline, în clădirea lui Holmes se produsese o schimbare ciudată.

„A doua zi după ce domnișoara Cigrand a dispărut sau în ziua în care am văzut-o ultima dată, ușa biroului lui Holmes a fost închisă și nimeni n-a intrat acolo, cu

excepția lui Holmes și a lui Patrick Quinlan", a spus doamna Lawrence. „Pe la 7 seara, Holmes a ieșit din birou și i-a întrebat pe doi bărbați care locuiau în clădire dacă nu-l puteau ajuta să coboare un cufăr." Cufărul era nou și mare și avea cam 1,2 metri. Înăuntru era cu siguranță ceva greu, făcând cufărul dificil de cărat. Holmes și-a avertizat în mod repetat ajutoarele să fie atente. O căruță a sosit și l-a luat.[11]

Doamna Lawrence a susținut mai târziu că acela a fost momentul în care a devenit convinsă că Holmes o ucisese pe Emeline. Cu toate acestea, ea și soțul ei n-au făcut nici un efort să se mute din clădire sau să meargă la poliție. Nici ei și nici alții. Nici doamna Lawrence, nici domnul și doamna Peter Cigrand, nici Ned Conner și nici părinții Juliei, domnul și doamna Andrew Smythe. Era ca și cum nimeni nu se aștepta ca poliția să fi fost interesată de încă o dispariție sau, dacă ar fi fost, că ar fi suficient de competentă pentru a efectua o investigație eficientă.

*

La scurt timp după aceea, cufărul care-i aparținuse lui Emeline, plin cu lucrurile și cu toate hainele pe care le luase cu ea când plecase de acasă în 1891 ca să lucreze pentru Keeley, a ajuns într-un depozit de marfă de lângă orașul ei natal. La început, părinții ei au crezut – au sperat – că ea și-a trimis cufărul acasă pentru că acum, dacă se căsătorea cu un bogătaș, nu mai avea nevoie de acele lucruri vechi și uzate. Familia Cigrand n-a mai

primit scrisori de la Emeline, nici măcar de Crăciun.[12] „Asta", a spus doctorul B.J. Cigrand, vărul de-al doilea al lui Emeline, dentistul din partea de nord a orașului Chicago, „în ciuda faptului că ea avea obiceiul să le scrie părinților de două sau trei ori pe săptămână".[13]

Cu toate acestea, părinții lui Emeline încă nu se gândeau la posibilitatea unei crime. Peter Cigrand a spus: „În cele din urmă, ajunsesem la convingerea că trebuie să fi murit în Europa și că soțul ei fie nu ne cunoștea adresa, fie omisese să ne anunțe."[14]

Familia Cigrand și familia Lawrence s-ar fi îngrijorat și mai tare dacă ar fi cunoscut și alte câteva lucruri: că numele Phelps era un pseudonim pe care asistentul lui Holmes, Benjamin Pitezel, îl folosise când o întâlnise prima oară pe Emeline la Institutul Keeley[15]; că pe 2 ianuarie 1893 Holmes apelase din nou la ajutorul lui Charles Chappell, articulatorul, și îi trimisese un cufăr care conținea cadavrul unei femei cu partea superioară a corpului aproape descărnată[16]; că, după câteva săptămâni, Colegiul Medical LaSalle din Chicago recepționase un schelet frumos articulat; și că ceva ciudat avusese loc în seiful de mărimea unei camere aflat în clădirea lui Holmes, un fenomen care, când în cele din urmă a fost descoperit de poliție trei ani mai târziu, a sfidat orice explicație științifică.[17]

Nimeni nu știe cum, dar o amprentă de picior rămăsese întipărită în vopseaua de pe ușa seifului, pe interior, la vreo 60 de centimetri de la podea. Degetele, oușorul piciorului și călcâiul erau atât de clar conturate, încât nu exista nici o îndoială că amprenta fusese lăsată

de o femeie. Claritatea detaliilor i-a lăsat perplecși pe polițiști, la fel și rezistența amprentei. Au încercat s-o șteargă cu mâna, apoi cu o cârpă cu apă și săpun, dar a rămas la fel de vizibilă.[18]

Nimeni n-a putut oferi o explicație clară. Cel mai probabil, Holmes atrăsese o femeie în seif; femeia fusese desculță în acel moment, poate goală; iar Holmes închisese apoi ușa ermetic, pentru a o lăsa înăuntru. Ea ar fi lăsat amprenta într-un ultim efort, lipsit de speranță, de a deschide ușa. Pentru a explica rezistența amprentei, detectivii au emis ipoteza că Holmes, care se știa că era foarte interesat de chimie, ar fi turnat mai întâi acid pe podea pentru a grăbi, printr-o reacție chimică, consumarea oxigenului din seif. Potrivit acestei teorii, Emeline ar fi călcat în acid, apoi și-ar fi pus picioarele pe ușă, lăsând efectiv o amprentă în vopsea.[19]

Dar, să nu uităm, această descoperire a fost făcută mult mai târziu. La începutul lui 1893, anul expoziției, nimeni, nici măcar Holmes, nu observase amprenta de pe ușă.

„ADEVĂRUL GOL-GOLUȚ“

La începutul lui ianuarie 1893, temperatura a scăzut și a rămas scăzută, ajungând până la minus 20 de grade. În rondurile sale matinale, Burnham avea parte de o priveliște aspră și ștearsă. Grămezi de balegă de cal înghețată înțesau peisajul. De-a lungul malurilor Insulei

Împădurite, o gheață groasă de 60 de centimetri cuprinsese pipirigul și rogozul lui Olmsted, făcându-le să se contorsioneze. Burnham și-a dat seama că lucrările lui Olmsted erau rămase cu mult în urmă. Iar acum omul lui Olmsted din Chicago, Harry Codman, de care ajunsese să depindă toată lumea, era în spital, recuperându-se după operație. Boala lui recurentă se dovedise a fi apendicită. Operația, realizată cu ajutorul eterului, decursese bine, iar Codman se recupera, dar recuperarea lui era lentă. Mai erau doar patru luni până în Ziua Deschiderii.

Frigul extrem crescuse pericolul de incendiu. Doar focurile care trebuiau să ardă – cele din sobele cu cărbuni și din cuptoarele tinichigiilor – provocaseră zeci de mici incendii, ușor de stins, dar frigul crescuse probabilitatea unor evenimente mult mai neplăcute. Frigul înghețase conductele de apă și hidranții și îi făcuse pe muncitori să ignore interdicția lui Burnham de a fuma și de a folosi foc deschis. Cei din Garda Columbiană au devenit mai vigilenți. Ei erau cei care aveau de suferit cel mai mult de pe urma frigului, pentru că păzeau fără întrerupere colțurile cele mai îndepărtate ale parcului, unde nu exista nici un adăpost. „Iarna din 1892–1893 va rămâne mereu în amintirea celor care au făcut parte din gardă în perioada aceea“, scria colonelul Rice, comandantul lor. Membrii ei se temeau cel mai tare să nu fie trimiși într-un sector deosebit de sumbru aflat în extremitatea sudică a parcului, mai jos de Clădirea Agriculturii. Ei numiseră acea zonă Siberia. Colonelul Rice s-a folosit de teama lor în avantajul lui:

„Orice membru al gărzii care era detașat în postul de la gardul sudic își dădea seama că se făcea vinovat de încălcări minore ale disciplinei sau că aspectul îl făcea nepotrivit pentru a fi trimis în părțile mai circulate."[1]

George Ferris lupta împotriva frigului cu dinamită, singura cale eficientă de a penetra crusta de 90 de centimetri de pământ înghețat care acoperea acum Jackson Park. Odată ce treceai de ea, solul punea alte probleme. Chiar dedesubtul acelei cruste se afla un strat de șase metri de sol nisipos cu care constructorii din Chicago trebuiseră să se lupte dintotdeauna, doar că acum era rece ca gheața – un chin pentru muncitori. Oamenii foloseau jeturi cu abur ca să dezghețe pământul și să împiedice cimentul recent turnat să înghețe. Au înfipt stâlpi din lemn la o adâncime de zece metri pentru a turna fundația. Deasupra au pus un *grillage* de oțel, apoi au turnat ciment. Pentru a păstra uscate locurile excavate, foloseau pompe 24 de ore din 24. Au repetat procedeul pentru fiecare dintre cele opt turnuri înalte de 42 de metri care urmau să sprijine axul gigantic al Roții lui Ferris.[2]

La început, principala îngrijorare a lui Ferris a fost dacă va putea face rost de suficient oțel pentru a construi mașinăria. Și-a dat însă seama că avea un avantaj în fața oricui altcuiva încerca să facă o nouă comandă de oțel. Grație companiei sale din domeniul inspecției structurilor din oțel, el îi cunoștea pe majoritatea directorilor firmelor care produceau oțel din țară și știa ce produse aveau. A reușit să tragă sfori și să-și plaseze comenzile la mai multe companii. Potrivit

unui raport al firmei lui Ferris, „o singură companie n-ar fi reușit să facă toată treaba, prin urmare, contractele au fost încredințate unei duzini de firme diferite, fiecare fiind aleasă grație priceperii la tipul de lucrare care îi era încredințată". În plus, Ferris s-a aflat în fruntea unei armate de inspectori care au evaluat calitatea fiecărei componente la ieșirea din fabrică. Acesta s-a dovedit un beneficiu important, deoarece roata era un ansamblu complex de 100 000 de piese care variau ca mărime de la șurubele la axul gigant, care, la momentul fabricării de către Bethlehem Steel, a fost cea mai mare piesă turnată dintr-o bucată făcută vreodată. „Era necesară precizie absolută, având în vedere că foarte puține piese puteau fi asamblate înainte să fie aduse pe șantier, iar o eroare de câțiva milimetri putea fi fatală."[3]

Roata pe care Ferris și-o imaginase era formată, de fapt, din două roți fixate pe ax la o distanță de nouă metri una de cealaltă. Ceea ce-l speriase pe Burnham la început fusese fragilitatea aparentă a proiectului. Fiecare roată era, în esență, o gigantică roată de bicicletă. Tije de fier cu o grosime de doar 63 de milimetri și 24 de metri lungime legau marginea sau obada fiecărei roți de un „păianjen" aplicat pe ax. Bare și tije diagonale legau cele două roți pentru a consolida construcția și a-i da rezistența unui pod de cale ferată. Un lanț care cântărea nouă tone conecta pinionul de pe ax de pinioanele puse în mișcare de o pereche de motoare cu aburi cu o putere de 1 000 de cai putere. Din rațiuni estetice, cazanele urmau să fie amplasate la 200 de metri distanță de

Midway, aburul ajungând la motoare prin conducte subterane cu diametrul de 25 de centimetri.

Cel puțin, așa stăteau lucrurile pe hârtie. Numai săpatul și construirea fundației s-au dovedit mai dificile decât se așteptaseră Ferris și Rice, iar ei știau că obstacolele cele mai mari de-abia urmau, în primul rând provocarea de a ridica acel ax uriaș în vârful celor opt turnuri. Cu tot cu accesorii, axul cântărea 64 de tone.[4] Nici un obiect atât de greu nu mai fusese ridicat vreodată, mai ales la o asemenea înălțime.

*

Aflat în Brookline, Olmsted a primit vestea printr-o telegramă: Harry Codman era mort. Codman, protejatul său, pe care îl iubea ca pe un fiu. Avea 29 de ani. „Vei fi auzit de marea noastră nenorocire", îi scria Olmsted prietenului său Gifford Pinchot. „Deocamdată, parcă aș sta pe ruinele unei epave fără să-mi pot da seama când vom naviga din nou."[5]

Olmsted și-a dat seama că acum trebuia să preia el însuși supravegherea directă a lucrărilor expoziției, dar se simțea mai puțin pregătit decât oricând pentru această sarcină. El și Phil, fratele lui Harry, au ajuns în Chicago la începutul lui februarie și au găsit orașul blocat din pricina frigului îngrozitor, temperatura atingând minus opt grade. Pe 4 februarie s-a așezat prima dată la biroul lui Codman și a constatat că era plin de teancuri de facturi și însemnări. Lui Olmsted îi bubuia capul din pricina zgomotului și a durerii. Îl

durea gâtul. Era trist peste poate. Sarcina de a tria hârtiile lui Codman acumulate în timp și de a prelua conducerea lucrărilor din expoziție părea să-l depășească. L-a întrebat pe un fost asistent, Charles Eliot, acum unul dintre cei mai buni arhitecți peisagiști din Boston, dacă n-ar putea veni să-l ajute. După unele ezitări, Eliot a fost de acord. Când a sosit, Eliot a văzut imediat că Olmsted era bolnav. În seara de 17 februarie 1893, în timp ce viscolul se năpustea asupra orașului Chicago, Olmsted era sub îngrijire medicală, închis în hotel.

În aceeași seară, Olmsted i-a scris lui John, care era în Brookline. Oboseala și durerea transpar din fiecare pagină a scrisorii sale. „Se pare c-a venit momentul în care trebuie să mă scoți din schemă“, scria el. Lucrarea din Chicago începea să pară lipsită de speranță. „Este foarte clar că, așa cum stau lucrurile, nu vom reuși să ne ducem la bun sfârșit treaba aici.“[6]

*

La începutul lui martie, Olmsted și Eliot au revenit în Brookline, Eliot fiind acum partener cu drepturi depline, iar firma fusese redenumită Olmsted, Olmsted & Eliot. Lucrările la expoziție erau încă mult întârziate și o sursă importantă de îngrijorare, dar sănătatea lui Olmsted și presiunea altor lucrări l-au silit să părăsească Chicago. Cu îndoieli profunde, Olmsted a lăsat lucrarea în grija administratorului său, Rudolf Ulrich, în care ajunsese să nu mai aibă încredere. Pe 11 martie,

Olmsted i-a trimis lui Ulrich o scrisoare lungă, plină de instrucțiuni.

„Niciodată, la nici una dintre numeroasele lucrări de care am fost responsabil, nu i-am încredințat atâta putere unui asistent sau unui colaborator“, scria Olmsted. „Iar situația e de așa natură încât, având în vedere întârzierile la care s-a ajuns din pricina morții domnului Codman, a problemelor mele de sănătate și a presiunii excesive de durată a altor sarcini, sunt dispus mai mult ca oricând să folosesc în continuare această politică. Dar trebuie să mărturisesc că nu pot face asta fără strângere de inimă.“

A lăsat să se înțeleagă că această strângere de inimă era provocată de Ulrich, în special de „înclinația structurală“ a lui Ulrich de a omite imaginea de ansamblu și a se pierde în sarcini mărunte care ar fi trebuit făcute de subordonați, o trăsătură despre care Olmsted se temea că-l făcuse pe Ulrich vulnerabil la solicitările altor oficiali, în special ale lui Burnham. „Să nu pierzi din vedere că noi, ca artiști *peisagiști*, avem o responsabilitate specială față de întreg *peisajul* expoziției“, scria Olmsted. (Sublinierile îi aparțin.) „Această datorie nu constă în a crea o grădină sau a obține efecte tipice unei grădini, ci are legătură cu peisajul expoziției în ansamblul său; în primul rând și în special cu peisajul, într-o accepțiune largă și cuprinzătoare... Dacă, din lipsă de timp și de mijloace sau de vreme bună, vom fi deficitari în ceea ce privește detaliile decorative, eșecul nostru va fi scuzabil. Dacă vom fi deficitari în ceea ce privește acele elemente care

influențează rezultatele la nivelul peisajului în ansamblu, vom eșua din perspectiva sarcinii noastre fundamentale și esențiale."

El i-a înșirat lui Ulrich lucrurile care îl îngrijorau cel mai tare în legătură cu expoziția, printre care și combinația de culori aleasă de Burnham și de arhitecți. „Permite-mi să-ți reamintesc că terenul expoziției a ajuns deja să fie numit de toată lumea «Orașul Alb»... Mă tem că pe fundalul cerului albastru, limpede, și al Lacului Albastru, blocurile falnice, mărețe și albe, strălucind în lumina soarelui puternic, cald, de vară din Chicago, în combinație cu lumina orbitoare reflectată de apa care va fi prezentă atât în interiorul, cât și în afara expoziției, vor fi prea mult." Asta, scria el, făcea cu atât mai importantă crearea unei contraponderi de „zone verzi, înfrunzite, dense, vaste, luxuriante".

E limpede că posibilitatea de a eșua în privința expoziției i-a trecut prin minte lui Olmsted și l-a tulburat. Timpul era scurt, vremea, îngrozitoare. Primăvara, sezonul destinat plantării, avea să fie scurtă. Olmsted începuse să gândească în termenii unor aranjamente alternative. El l-a avertizat pe Ulrich: „Să nu te apuci să faci ceva în ceea ce privește plantele decorative pe care să nu fii foarte sigur că ai suficient timp și mijloace să duci la bun sfârșit. În cazul gazonului simplu, curat, pot apărea puține greșeli. Să nu-ți fie teamă de suprafețe simple, netede, nedecorate."

Era mult mai bine, l-a sfătuit Olmsted, să folosească mai puține decorațiuni decât prea multe. „Mai bine să

se spună că e prea simplu și modest, chiar golaș, decât țipător, de prost-gust, banal și vulgar. Să dăm dovadă de bun-gust.“[7]

*

A nins abundent. A nins zi după zi, până când sute de tone de zăpadă s-au depus pe acoperișurile clădirilor din Jackson Park. Expoziția fusese gândită pentru vremuri călduroase, fiind programată să funcționeze din mai până în octombrie. Nimeni nu se gândise să proiecteze acoperișurile să reziste la atâta zăpadă.

Muncitorii de la Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale au auzit scrâșnetul oțelului care ceda și au fugit să se adăpostească. Într-un nor imens de zăpadă și sticlă argintie, acoperișul clădirii – o minunăție a îndrăznelii secolului al XIX-lea, care cuprindea cel mai mare spațiu închis din istorie – s-a prăbușit.

*

Curând după aceea, un reporter din San Francisco a ajuns în Jackson Park. Venise pregătit să admire marea realizarea a armatei de muncitori a lui Burnham și a fost tulburat de ceea ce a văzut în peisajul înghețat și dezolant.

„Pare imposibil“, scria acesta. „Desigur, cei responsabili susțin că vor fi gata la timp. Dar adevărul gol-goluț e că doar Clădirea Femeii e cât de cât gata pe dinăuntru și pe dinafară“.[8]

Cu toate acestea, expoziția avea să se deschidă în două luni și ceva.

Cucerirea lui Minnie

Pentru Holmes, în ciuda gerului aspru și persistent din primele două luni ale lui 1893, lucrurile nu stătuseră nicicând mai bine. Odată ce Emeline fusese scoasă cu dibăcie din peisaj, se putea concentra acum asupra rețelei lui tot mai extinse de afaceri. Se bucura de dimensiunile acesteia: deținea o parte dintr-o companie legitimă care producea o mașină pentru duplicarea documentelor; vindea unguente și elixire prin corespondență și își înființase propria firmă de tratare a alcoolismului, Institutul Silver Ash, ca reacție la cura cu aur a lui Keeley[1]; încasa chiria de la familia Lawrence și de la ceilalți chiriași ai săi și deținea două case, una pe strada Honoré, cealaltă fiind casa cea nouă din Wilmette, în care locuiau acum soția sa Myrta și fiica Lucy, clădire pe care o proiectase el însuși și apoi o construise cu ajutorul a nu mai puțin de 75 de muncitori, rămași în mare parte neplătiți.[2] Și în curând avea să primească primii vizitatori ai expoziției mondiale.

Își petrecea o mare parte a timpului utilându-și hotelul. A cumpărat mobilier de calitate de la compania Tobey Furniture[3] și cristal și ceramică de la compania French, Potter Crockery[4], fără să plătească un ban, deși

și-a dat seama că în scurt timp firmele vor încerca să-și încaseze biletele la ordin pe care le dăduse. Asta nu l-a îngrijorat. Învățase din experiență că amânările și remușcările sincere erau instrumente puternice prin care își putea evita creditorii cu lunile și cu anii, uneori pentru totdeauna. Dar n-avea să fie nevoie de asemenea întârzieri prelungite, pentru că simțea că perioada petrecută la Chicago era pe sfârșite. Întrebările doamnei Lawrence deveniseră tot mai tăioase, aproape acuzatoare. Și, în ultimul timp, unii dintre creditorii săi începuseră să dea dovadă de o tot mai fermă hotărâre. Una dintre firme, Merchant & Co., care îi furnizase fierul pentru cuptor și seif, mersese până acolo încât obținuse o hotărâre judecătorească pentru a-și recupera fierul.[5] Dar, la o inspecție a clădirii, agenții firmei n-au reușit să găsească nici un produs pe care să-l poată identifica cu certitudine ca provenind de la firma Merchant.

Mult mai enervante erau scrisorile de la părinții fetelor dispărute și detectivii particulari care începuseră să apară la ușa lui. Atât familia Cigrand, cât și familia Conner angajaseră detectivi particulari care să le caute pe fiicele lor dispărute. Deși inițial aceste anchete l-au îngrijorat pe Holmes, el și-a dat seama repede că nici una dintre familii nu credea că el ar fi avut vreo legătură cu disparițiile. Detectivii n-au dat de înțeles că ar suspecta vreun comportament criminal. Ei voiau informații – nume de prieteni, adrese de corespondență, sugestii de piste pe care să meargă.

Era, desigur, bucuros să dea o mână de ajutor. Holmes le spunea vizitatorilor săi că îl durea sufletul că nu le putea oferi nici o informație nouă care să-i liniștească pe părinți. Dacă auzea ceva despre acele femei, desigur că-i va anunța pe detectivi îndată. La despărțire, strângea mâna fiecărui detectiv și le spunea că, dacă întâmplarea va face să mai aibă cândva treabă în Englewood, să nu ezite să-i facă o vizită. Holmes și detectivii se despărțeau veseli de parcă ar fi fost prieteni de o viață.

În acel moment – martie 1893 – cel mai mare inconvenient pentru Holmes era că nu avea angajați. Avea nevoie de o nouă secretară. Nu era o problemă să găsești o femeie aflată în căutarea unui loc de muncă, pentru că expoziția atrăsese femeile în număr mare la Chicago. La Școala Normală din apropiere, de exemplu, se pare că numărul femeilor care doreau să devină profesoare era de câteva ori mai mare ca de obicei.[6] Chestia era să aleagă o femeie care să aibă profilul potrivit. Candidatele trebuiau să se priceapă la stenografie și dactilografie, dar ceea ce căuta cu precădere și se pricepea atât de bine să intuiască era acel amestec ademenitor de singurătate, slăbiciune și nevoie de ajutor. Jack Spintecătorul găsise asta la prostituatele sărace din Whitechapel; Holmes vedea asta la femeile aflate în tranziție, la tinerele proaspete care erau libere pentru prima dată în istorie, dar nu erau sigure ce însemna această libertate și care erau riscurile aferente. Ceea ce își dorea era să posede și să obțină puterea pe care acest lucru i-o oferea; ceea ce adora era anticiparea –

să le câștige încet dragostea, apoi să le acapareze viața și, în final, secretele care veneau la pachet. Eliminarea finală a materialului era irelevantă – doar o formă de amuzament. Că întâmplător găsise o cale să facă eliminarea deopotrivă eficientă și profitabilă era pur și simplu o dovadă a puterii pe care o avea.

În martie, norocul i-a scos în cale persoana perfectă. Numele ei era Minnie R. Williams. O întâlnise cu mai mulți ani în urmă în timpul unei șederi la Boston și se gândise să pună mâna pe ea încă de pe atunci, dar distanța era prea mare, iar momentul, nepotrivit. Acum ea se mutase în Chicago, iar Holmes bănuia că poate asta i se datora și lui.

Ea avea deja 25 de ani. Spre deosebire de cuceririle lui obișnuite, era neinteresantă, scundă și grăsuță, cântărind undeva în jur de 65 de kilograme. Avea un nas masculin, sprâncene negre și groase și, practic, nu avea gât. Avea o față blândă, cu obraji plini – „o față de copil", spune un martor. „Nu părea să știe foarte multe."[7]

Însă, pe când era în Boston, Holmes descoperise că ea poseda alte calități care o făceau atrăgătoare.

*

Născută în Mississippi, Minnie Williams și sora ei mai mică, Anna, au rămas orfane la o vârstă fragedă și au fost trimise să trăiască la unchi diferiți. Noul tutore al Annei era reverendul dr. W.C. Black din Jackson, Mississippi, redactor la ziarul metodist *Christian*

Advocate. Minnie a ajuns în Texas, unde tutorele și unchiul ei era un om de afaceri de succes. Acesta s-a purtat frumos cu ea și în 1886 a înscris-o la Academia de Oratorie din Boston. Pe la jumătatea perioadei de trei ani cât durau cursurile, el a murit, lăsându-i o avere estimată undeva între 50 000 și 100 000 de dolari (între 1,5 și 3 milioane de dolari în zilele noastre).[8]

Între timp, Anna devenise profesoară și preda în Midlothian, Texas, la Academia Midlothian.

Când a întâlnit-o pe Minnie, Holmes se afla într-o călătorie de afaceri sub numele de Henry Gordon și a fost invitat acasă la una dintre familiile de vază din Boston. Holmes s-a interesat și a aflat de moștenirea lui Minnie și de faptul că aceasta consta în mare parte într-un teren aflat în centrul orașului Fort Worth din Texas. Holmes și-a prelungit șederea la Boston. Minnie îi spunea Harry. A dus-o la teatru și la concerte și i-a cumpărat flori, cărți și dulciuri. A fost dezarmant de ușor s-o atragă în capcană. De fiecare dată când el îi spunea că trebuie să se întoarcă la Chicago, ea părea distrusă, într-o manieră încântătoare. Pe tot parcursul lui 1889, el a făcut drumuri regulate la Boston și zăpăcit-o pe Minnie, ducând-o la spectacole și scoțând-o la masă, deși ceea ce aștepta cu nerăbdare erau zilele de dinainte de plecare, când dorința o pârjolea ca un foc într-o pădure uscată.

După un timp însă, s-a plictisit de acest joc. Distanța era prea mare, reticența lui Minnie, prea profundă. Vizitele sale la Boston s-au rărit, deși încă îi răspundea la scrisori cu ardoarea unui amant.[9]

*

Absența lui Holmes i-a frânt inima lui Minnie. Se îndrăgostise. Vizitele lui o încântaseră, iar plecările o devastaseră. Era nedumerită – păruse s-o curteze și chiar îi ceruse să renunțe la studii și să fugă cu el la Chicago, dar acum plecase și nu mai primea decât rar scrisori de la el. Ea ar fi părăsit Bostonul bucuroasă la adăpostul căsătoriei, dar nu în termenii nesăbuiți propuși de el. Ar fi fost un soț excelent. Era afectuos, într-un mod rar întâlnit la bărbați, și era un afacerist priceput. Îi lipseau atingerile și căldura lui.

Apoi scrisorile au încetat să mai sosească.

După absolvirea Academiei de Oratorie, Minnie s-a mutat în Denver, unde a încercat să înființeze o companie de teatru, ocazie cu care a pierdut 15 000 de dolari. Încă visa la Harry Gordon. În timp ce compania de teatru dădea faliment, se gândea tot mai mult la el. Visa, de asemenea, la Chicago, un oraș despre care vorbea toată lumea și spre care toată lumea părea să migreze. Grație lui Harry și viitoarei Expoziții Mondiale Columbiene, orașul a devenit irezistibil pentru ea.

S-a mutat la Chicago în februarie 1893 și s-a angajat ca stenografă la o firma de avocatură. I-a scris lui Harry pentru a-l informa de sosirea ei.

Harry Gordon a căutat-o aproape imediat și a întâmpinat-o cu lacrimi în ochi. Era extrem de cald și de afectuos. Parcă nici nu s-ar fi despărțit. I-a sugerat să vină să lucreze pentru el, ca stenografă personală. S-ar fi

văzut în fiecare zi, fără să mai trebuiască să-și facă griji în legătură cu proprietăreasa lui Minnie, care-și băga nasul și-i supraveghea de parcă ar fi fost mama lui Minnie.

Perspectiva o încânta. El nu pomenise încă nimic despre căsătorie, dar și-a dat seama că o iubea. Și-apoi erau în Chicago. Lucrurile erau diferite aici, mai puțin rigide și formale. Oriunde mergea întâlnea femei de vârsta ei, neînsoțite, care aveau slujbe și își trăiau viața. A acceptat oferta lui Harry, care a părut încântat.

Dar i-a impus o condiție neobișnuită. Când erau în public, Minnie trebuia să-i spună Henry Howard Holmes, un pseudonim, i-a explicat el, pe care și-l luase din considerente de afaceri. Ea nu trebuia să-i spună Gordon sau să se arate surprinsă când oamenii i se adresau cu dr. Holmes. Dar ea îi putea spune „Harry" când dorea.

Ea se ocupa de corespondență și de contabilitate, în timp ce el se concentra pe terminarea clădirii până la expoziția mondială. Cinau împreună în biroul său, mâncarea fiind adusă de la restaurantul de dedesubt. Minnie a dat dovadă de „o pricepere remarcabilă la această slujbă", scria Holmes în memoriile sale. „În primele săptămâni a locuit la o pensiune aflată la o oarecare distanță, dar mai apoi, cam de pe 1 martie până pe 15 mai 1893, a locuit în aceeași clădire, lângă biroul meu."[10]

Harry o atingea, o mângâia și o făcea să lăcrimeze de iubire. În cele din urmă, a cerut-o în căsătorie. Ea a crezut că i-a pus Dumnezeu mâna în cap. Harry al ei era

atât de frumos și de dinamic, încât și-a dat seama că, odată căsătoriți, vor avea o viață minunată, vor călători și vor avea lucruri frumoase. I-a scris surorii ei Anna pentru a-i împărtăși aceste speranțe.

În ultimii ani, cele două surori deveniseră foarte apropiate, depășind înstrăinarea de până atunci. Își scriau frecvent. Scrisorile lui Minnie erau pline de vești despre povestea ei de dragoste tot mai fierbinte și se arăta surprinsă că un bărbat atât de frumos o alesese de soție.

Anna era sceptică. Povestea de dragoste avansa prea repede și avea un grad de intimitate care încălca toate regulile complicate ale curtării. Anna știa că Minnie era o scumpă, dar cu siguranță nu era o frumusețe.[11]

Dacă Harry Gordon era așa o comoară – și frumos, și cu spirit întreprinzător – cum de o alesese pe ea?

*

La mijlocul lui martie, Holmes a primit o scrisoare de la Peter Cigrand, tatăl lui Emeline, care-i cerea din nou ajutor pentru a-și găsi fiica. Scrisoarea era din 16 martie. Holmes a răspuns cu promptitudine, pe 18 martie, printr-o scrisoare bătută la mașină, în care îi spunea lui Cigrand că Emeline nu mai era angajata lui din 1 decembrie 1892. Este posibil ca Minnie, ca secretară personală a lui Holmes, să fi bătut scrisoarea la mașină.

„Am primit anunțul despre căsătorie în jur de 10 decembrie“, scria el. Ea îl vizitase de două ori după ce se măritase, ultima dată pe 1 ianuarie 1893, „moment în

care a fost dezamăgită că n-a găsit nici o scrisoare pentru ea și, dacă nu mă înșel, mi-a spus că v-ar fi scris înainte de acea dată. În decembrie, înainte să plece, mi-a spus personal că planul era ca, împreună cu soțul, să plece în Anglia în interes de afaceri, dar ultima dată când a venit pe-aici vorbea de parcă ideea călătoriei ar fi fost abandonată. Vă rog să-mi dați de veste în câteva zile dacă nu aflați nimic despre ea și să-mi spuneți adresa de aici, din oraș, a unchiului ei și îl voi căuta personal ca să-l întreb dacă n-a trecut pe acolo, căci știu că avea obiceiul să-l viziteze destul de des".

El a adăugat de mână un post-scriptum: „Le-ați scris prietenilor ei din Lafayette ca să-i întrebați dacă n-au auzit de ea? Dacă nu, cred c-ar trebui s-o faceți. Dați-mi de știre indiferent cum stau lucrurile."[12]

*

Holmes i-a promis lui Minnie o călătorie în Europa, lecții de artă, o casă frumoasă și, bineînțeles, copii – el adora copiii – dar deocamdată existau anumite aspecte financiare pe care trebuiau amândoi să se concentreze. Asigurând-o că avea un plan de pe urma căruia nu vor avea decât de câștigat, Holmes a convins-o să transfere proprietatea asupra terenului ei din Fort Worth unui bărbat pe nume Alexander Bond. Ea a făcut întocmai, pe 18 aprilie 1893, Holmes având rol de notar. Bond, la rândul său, a trecut proprietatea pe numele altui bărbat, Benton T. Lyman. Holmes a fost notar și în cazul acestui transfer.[13]

Minnie își iubea viitorul soț și avea încredere în el, dar nu știa că Alexander Bond era un pseudonim al lui Holmes însuși sau că Benton Lyman era, de fapt, asistentul lui Holmes, Benjamin Pitezel – și că, prin câteva semnături, iubitul ei Harry intrase în posesia celei mai mari părți a moștenirii unchiul ei mort. Ea nu știa nici că, în acte, Harry încă era căsătorit cu alte două femei, Clara Lovering și Myrta Belknap, și că avea câte un copil din ambele căsătorii.

Pe măsură ce adorația lui Minnie creștea, Holmes a mai făcut o manevră financiară. A înființat firma Campbell-Yates Manufacturing, pe care a înregistrat-o ca pe o firmă care putea cumpăra și vinde orice. Când a depus actele pentru certificatul de înregistrare, a enumerat cinci membri: H.H. Holmes, M.R. Williams, A.S. Yates, Hiram S. Campbell și Henry Owens. Owens era un îngrijitor angajat de Holmes. Hiram S. Campbell era proprietarul fictiv al clădirii lui Holmes din Englewood. Yates era, chipurile, un om de afaceri care locuia în New York, dar, în realitate, era tot inventat, cum era și Campbell. Iar M.R. Williams era Minnie. Compania nu producea nimic și nu vindea nimic: exista doar pentru a deține active și a servi drept referință celor care deveneau sceptici în legătură cu biletele la ordin emise de Holmes.[14]

Mai târziu, când au apărut întrebări cu privire la autenticitatea documentelor firmei, Holmes l-a convins Henry Owens, îngrijitorul, să semneze o declarație în care jura nu numai că el era secretarul companiei, ci și că-i întâlnise pe Yates și pe Campbell și că Yates în

persoană îi dăduse acțiunile reprezentând cota sa de participație la firmă. Owens a spus ulterior despre Holmes: „M-a convins să fac aceste declarații, promițându-mi plata salariilor restante și folosindu-se de metodele sale de hipnotizare, și cred sincer că avea o mare influență asupra mea. Când mă aflam în preajma lui, mă controla întotdeauna."

A adăugat: „Nu mi-am primit niciodată salariile restante."[15]

*

Holmes – Harry – dorea ca nunta să se facă cât mai iute și mai discret, doar el, Minnie și un preot. A aranjat totul. Modesta ceremonie i s-a părut legală lui Minnie și, prin discreția ei, foarte romantică, dar adevărul e că uniunea lor n-a fost înregistrată în registrul de căsătorii al Districtului Cook, Illinois.[16]

LUCRURILE ÎNGROZITOARE PE CARE LE FAC FETELE

Pe toată durata primăverii lui 1893, străzile din Chicago s-au umplut cu șomeri veniți din alte părți, dar, în rest, orașul părea imun la problemele financiare ale națiunii. Pregătirile pentru expoziție făceau ca economia orașului să rămână solidă, chiar dacă în mod artificial.

Construcția liniei Alley L până în Jackson Park însemna slujbe pentru sute de oameni. În orașul unde funcționa compania Pullman, la sud de Chicago, muncitorii lucrau fără întrerupere pentru a onora comenzi restante pentru mai multe vagoane care să transporte vizitatorii la expoziție, deși numărul de comenzi noi a scăzut brusc. Union Stock Yards a încheiat un contract cu firma lui Burnham pentru construirea unei noi gări pentru pasageri la intrarea în perimetrul companiei, care să facă față puhoiului de vizitatori ai expoziției în căutare de ceva roșu în contrapondere cu Orașul Alb. În centru, cei de la Montgomery Ward au instalat un nou Salon pentru clienți, unde vizitatorii expoziției puteau zăbovi pe canapelele moi în timp ce răsfoiau catalogul de 500 de pagini al companiei. Noi hoteluri apăreau peste tot. Un antreprenor, Charles Kiler, credea că, odată ce-și va deschide hotelul, „vor fi atât de mulți bani, încât vor curge de-a dreptul în sipetele noastre".[1]

Exponatele ajungeau zilnic în Jackson Park, în număr din ce în ce mai mare. Peste tot era fum, zăngănit, noroi și haos, de parcă o armată s-ar fi pregătit să ia cu asalt orașul Chicago. Caravane de căruțe ale companiilor Wells Fargo și Adams Express treceau încet prin parc, trase de cai gigantici. Toată noaptea trenurile de marfă intrau pufăind în parc. Locomotivele de manevră trăgeau vagoanele de marfă pe șinele montate temporar până la locul unde trebuiau să ajungă. Cargoboturi care veneau pe lac descărcau cutii de lemn inscripționate cu cuvinte în alfabete ciudate. A sosit și oțelul lui George Ferris, cu cinci trenuri a câte 30 de vagoane fiecare.

Compania de vapoare cu abur Inman a livrat o secțiune în mărime naturală a uneia dintre navele lor oceanice. Bethlehem Steel a adus bare gigantice de metal și plăci blindate imense, inclusiv o placă curbată groasă de 43 de centimetri creată pentru turela tunului de pe cuirasatul *Indiana.* Marea Britanie a livrat locomotive și machete de nave, inclusiv o minunată replică de nouă metri a celei mai recente nave de război din Marea Britanie, *Victoria,* atât de minuțios lucrată încât până și zalele lanțului din balustrade erau făcute la scară.

De la Baltimore a sosit un tren lung și întunecat care le-a dat fiori bărbaților și femeilor care l-au văzut traversând preria, dar i-a încântat pe numeroșii băieței care s-au năpustit cu gurile căscate spre terasament. Trenul aducea arme produse la uzinele Essen ale lui Fritz Krupp, baronul german al armamentului, inclusiv cea mai mare piesă de artilerie construită vreodată, care putea trage un obuz de o tonă cu suficientă forță pentru a penetra o placă din fier forjat groasă de aproape un metru. Țeava a trebuit transportată cu un vagon construit special în acest scop constând dintr-un suport de oțel așezat pe două vagoane-platformă foarte lungi. Un vagon obișnuit avea opt roți; această mașinărie avea 32. Pentru a se asigura că podurile companiei Pennsylvania Railroad vor rezista la greutatea de peste 113 tone a tunului, doi ingineri de la Krupp veniseră în America în iulie, cu un an înainte, pentru a inspecta întregul traseu. Arma a ajuns să fie botezată rapid „copilașul lui Krupp", deși a existat un scriitor care a preferat să-i spună „monstrul" lui Krupp.

Un alt tren cu o încărcătură mai ușoară se îndrepta spre Chicago, cel închiriat de Buffalo Bill pentru spectacolul lui, Vestul Sălbatic. Acesta transporta o mică armată: 100 de foști soldați din cavaleria americană, 97 de indieni Cheyenne, Kiowa, Pawnee și Sioux, alți 50 de cazaci și husari, 180 de cai, 18 bivoli, zece elani, zece catâri și o duzină de alte animale. Tot acolo era și Phoebe Anne Moses din Tiffin, Ohio, o tânără cu o înclinație pentru arme și cu excelente calități de trăgător. Bill îi spunea Annie, dar presa o numea domnișoara Oakley.

Noaptea, indienii și soldații jucau cărți.

Spre porturile americane au pornit nave din întreaga lume cu mărfuri dintre cele mai exotice destinate expoziției. Sfincși. Mumii. Arbori de cafea și struți. Dar cele mai exotice exponate erau, de departe, oamenii. Presupuși canibali din Dahomey. Laponi. Călăreți sirieni. Pe 9 martie, un vapor cu aburi numit *Guildhall* a pornit spre New York din Alexandria, Egipt, transportând 175 de locuitori din Cairo angajați de un antreprenor pe nume George Pangalos să locuiască pe strada Cairo din parcul Midway Plaisance. În cala vasului el a mai băgat 20 de măgari, șapte cămile și câteva maimuțe și șerpi letali. Printre pasageri se număra una dintre cele mai importante practicante de *danse du ventre* din Egipt, tânăra și tulburător de frumoasa Farida Mazhar, care urma să devină o legendă în America. Pangalos închiriase o bucată de teren în mijlocul parcului Midway, lângă Roata Ferris, într-o zonă musulmană care mai cuprindea un spațiu persan,

un palat maur și satul algerian al lui Sol Bloom, Bloom transformând sosirea prematură a algerienilor într-un succes financiar neașteptat.

Bloom a reușit să-și deschidă satul încă din august 1892, cu mult înainte de inaugurare, și într-o lună își acoperise costurile și începuse să facă un profit frumos. Varianta algeriană a *danse du ventre* se dovedise deosebit de atrăgătoare, odată ce oamenii și-au dat seama că asta însemna „dans din buric". Au apărut zvonuri despre femei pe jumătate despuiate care dansau lasciv, când, de fapt, dansul era elegant, stilizat și mai degrabă cast. „Oamenii au început să vină în valuri", a spus Bloom. „Era o mină de aur."[2]

Având un simț înnăscut pentru improvizație, Bloom a mai făcut ceva care avea să influențeze pentru totdeauna percepția Americii despre Orientul Mijlociu. Clubul Presei din Chicago l-a invitat să prezinte o avanpremieră a *danse du ventre* pentru membrii săi. Ca unul care nu putea refuza publicitatea gratuită, Bloom a acceptat imediat și s-a dus la club însoțit de o duzină dintre dansatoarele sale. Dar când a ajuns a aflat că acompaniamentul muzical oferit de club era asigurat de un singur pianist care n-avea nici cea mai vagă idee ce piese puteau însoți un dans atât de exotic.

Bloom a căzut pe gânduri, a fredonat o melodie apoi a cântat-o la pian, notă cu notă:[3]

Vreme de un secol, această melodie și diferite versiuni ale ei au fost folosite într-o serie de filme de calitate îndoielnică, de obicei ca acompaniament al apariției sinuoase a unei cobre dintr-un coș. Va determina și apariția unui cântecel fredonat de copii, „And they wear no pants in the southern part of France".

Bloom a regretat că nu și-a înregistrat drepturile de autor pentru melodie. Redevențele i-ar fi adus milioane.[4]

*

Vești triste au sosit din Zanzibar: nu aveau să fie pigmei la expoziție. Locotenentul Schufeldt murise din cauze neclare.

*

Veneau sfaturi de peste tot, cele mai multe, desigur, din New York. Sfatul cel mai înveninat venea de la Ward McAllister, factotum și protejat al doamnei William Astor, împărăteasa lumii bune din New York. Îngrozit de perspectiva Zilei Inaugurării din Chicago, când crema societății și gloata aveau să se amestece într-o asemenea măsură și într-o proximitate indecentă, McAllister spunea într-un articol din *New York World* că „nu cantitatea, ci calitatea e cea pe care și-o dorește înalta societate de aici. Ospitalitatea care cuprinde întreaga rasă umană nu e de dorit".

El le-a cerut gazdelor din Chicago să angajeze bucătari francezi pentru a-și îmbunătăți abilitățile

culinare. „În zilele noastre, înalta societate nu se poate lipsi de bucătarii francezi", scria el. „Unuia care s-a obișnuit cu delicatele fileuri de carne de vită, țestoasă, paté de *foie gras*, curcan cu trufe și lucruri de felul acesta nu-i vei mai putea pune în farfurie pulpă de oaie cu napi." Chestia e că McAllister vorbea serios.

Și nu se oprea aici. „Mai recomand să nu frapeze vinul prea mult. Să pună sticla în frapieră și să fie atenți ca gheața să nu ajungă la gât. Cantitatea de vin din gâtul sticlei fiind mică, gheața va acționa asupra ei prima dată. La 25 de minute din momentul în care sticla e introdusă în frapieră, vinul va fi într-o formă perfectă pentru a fi servit imediat. Ce vreau să spun prin formă perfectă este că, atunci când vinul e turnat din sticlă, trebuie să conțină mici așchii de gheață. Acesta este un adevărat frappé."

Chicago Journal a răspuns: „Primarul nu va frapa vinul prea mult. Îl va frapa suficient pentru ca oaspeții să poată îndepărta spuma din pahare fără să trebuiască să sufle mitocănește cât îi țin plămânii sau să-și țuguie prea tare buzele. Sandviciurile lui cu șuncă, gogoșile și «prepelițele irlandeze», cunoscute în jargonul celor din Bridgeport ca picioare de porc, vor fi un triumf al artei gastronomice."[6] Un ziar din Chicago l-a numit pe McAllister „un măgar deghizat în șoricel".[7]

În general, locuitorii orașului Chicago era încântați de aceste schimburi de replici. Pe de altă parte, remarcile lui McAllister erau jignitoare. McAllister era un îngâmfat și jumătate, dar era clar pentru toată lumea că vorbea cu aprobarea protipendadei din New York.

Printre cetățenii de frunte din Chicago exista mereu teama profundă de a nu fi cetățeni de rang secund. Nimeni nu depășea Chicago în ceea ce privea avântul și inteligența în afaceri, dar în straturile superioare ale societății exista teama ascunsă că, deși existau progrese comerciale, orașul nu reușise să dezvolte trăsăturile mai nobile ale locuitorilor. Expoziția trebuia să fie un uriaș stindard alb fluturat în fața doamnei Astor. Cu minunatele lui clădiri clasice pline de lucrări de artă, cu apă curată, lumină electrică și o forță polițienească supradimensionată, expoziția era conștiința orașului Chicago, ceea ce orașul își dorea să devină.

Burnham, în special, era întruchiparea acestei nesiguranțe. După ce îi fusese refuzată admiterea la Harvard și la Yale și un start „bun“, devenise un cunoscător al lucrurilor frumoase, dar era nesigur pe el. Organiza recitaluri acasă și la birou, s-a înscris în cele mai bune cluburi, colecționa cele mai bune vinuri și acum conducea cea mai mare campanie nonmilitară din istoria națiunii. Chiar și așa, cronicarii mondeni nu scriau despre rochiile soției sale când cei doi mergeau la operă așa cum descriau ținutele de seară ale doamnelor Palmer, Pullman și Armour. Expoziția trebuia să fie răzbunarea lui Burnham și a orașului Chicago. „Ceilalți recunosc deja măreția noastră materială și faptul că suntem cei mai buni în materie de producție și comerț“, scria el. „Cu toate acestea, ei susțin că n-am fi în aceeași măsură de cultivați și rafinați. De la bun început, acest birou a fost preocupat și a muncit pentru a elimina această impresie.“[8]

*

Sfaturile veneau și prin intermediul cărților. O scriitoare pe nume Adelaide Hollingsworth a ales să cinstească expoziția în peste 700 pagini, pe care le-e publicat la începutul anului sub titlul *Cartea de bucate columbiană*. Deși cartea ei cuprindea rețete irezistibile de scrapple[4], cap de bou și cap de vițel la cuptor sau sfaturi pentru prepararea ratonului, a oposumului, a becaței, a fluierarului și a mierlei (pentru plăcinta cu mierlă) și pentru „cum să frigem, să facem fricase, tocană sau să prăjim o veveriță", era mult mai mult decât o simplă carte de bucate.[9] Hollingsworth a prezentat-o ca pe un ghid universal care le ajută pe gospodinele tinere și moderne să aibă o gospodărie liniștită, plină de optimism și igienică. Soția era cea care trebuia să dea tonul în casă. „Micul-dejun nu trebuie să fie destinat vindecării de coșmaruri și simptomelor deprimante, ci locul în care să-ți începi ziua într-o notă pozitivă."[10] Pe alocuri, sfaturile lui Hollingsworth dădeau dovadă, indirect, de un anumit caracter victorian. Într-un articol despre cum se spală cel mai bine lenjeria de mătase, ea spunea: „Dacă articolul este negru, se adaugă un pic de amoniac, în loc de acid în apa de limpezire".[11]

Una dintre problemele cele mai întâlnite era cea a „picioarelor deranjante", provocată de obiceiul predominant de a te spăla pe picioare doar o dată pe săptămână. Pentru a combate problema, scria Hollingsworth, „se pune o parte de acid clorhidric la zece părți de apă; se freacă picioarele în fiecare seară cu

acest amestec înainte de culcare“. Pentru a scăpa de mirosul de ceapă, bea cafea tare. Stridiile erau cea mai bună momeală pentru șobolani. Pentru a bate frișca mai bine, adaugă un pic de sare. Pentru a păstra laptele proaspăt mai mult timp, adaugă hrean.[12]

Hollingsworth oferea și sfaturi medicale înțelepte – „Nu sta între un pacient care suferă de febră și foc“ – și oferea diverse tehnici pentru tratarea urgențelor medicale, cum ar fi otrăvirea accidentală.[13] Pe o listă cu măsuri eficiente pentru inducerea vomei, ea includea „injectarea de tutun în anus, printr-o lulea“.[14]

*

Jacob Riis, jurnalistul din New York care se dedicase cauzei dezvăluirii caracterului sordid al locuințelor americanilor săraci, a venit la Chicago pentru a oferi un sfat mai serios. În martie a ținut un discurs la Hull House, un așezământ înființat de Jane Addams, „Sfânta Jane“. Hull House devenise un bastion al gândirii progresiste populat de tinere cu o voință puternică, „amestecate“, așa cum spunea un vizitator, „cu bărbați cu fețe serioase, supuși și blajini, care trec dintr-o cameră în alta parcă cerându-și scuze“.[15] Clarence Darrow mergea adesea pe jos de la biroul lui din clădirea Rookery la Hull House, unde era admirat pentru intelectul și empatia sa socială, dar disprețuit, pe ascuns, pentru îmbrăcămintea neglijentă și igiena nu tocmai exemplară.[16]

În perioada când Riis a ținut discursul, el și Addams erau două dintre cele mai cunoscute persoane din America. Riis vizitase cele mai mizerabile cartiere din Chicago și declarase că erau mai rele decât ce văzuse în New York. În discursul său, el remarca apropierea momentului deschiderii expoziției și își avertiza publicul: „Ar trebui să începeți curățenia generală, ca să zic așa, și să îmbunătățiți starea aleilor și a străzilor; niciodată, nici în cel mai rău moment, n-am avut atâta mizerie la New York."[17]

De fapt, orașul Chicago încerca de ceva timp să se curețe și descoperise că era o provocare monumentală. Orașul și-a intensificat eforturile de a elimina gunoiul și a început reasfaltarea aleilor și străzilor. Au fost trimiși pe teren inspectori care să pună în aplicare o nouă ordonanță împotriva fumului. Ziarele au lansat cruciade împotriva aleilor pestilențiale și a fumului excesiv și i-a identificat pe cei mai mari contravenienți – printre ei, Templul Masonic al lui Burnham, recent deschis, pe care *Chicago Tribune* l-a asemănat cu muntele Vezuviu.

Carrie Watson, cea mai cunoscută patroană de bordel din Chicago, a decis că sediul ei merita să fie dichisit puțin. Locul era deja luxos, cu o pistă de popice unde popicele erau sticle de șampanie rece, dar acum se hotărâse să crească numărul de dormitoare și să-și dubleze personalul. Ea și alți proprietari de bordeluri anticipau o creștere spectaculoasă a cererii. N-au fost dezamăgiți. Se pare că nici clienții lor. Ulterior, o madamă pe nume Chicago May și-a amintit înfiorată de anul nebunesc al expoziției: „Ce lucruri îngrozitoare au

făcut unele fete! Mi-era rău și să mă gândesc la ele. Unele detalii ale «spectacolului obscen» nici nu pot vedea lumina tiparului. Cred că Roma, în perioada ei cea mai deșănțată, nu se compară cu orașul Chicago al acelor zile sinistre."[18]

*

Cel care făcuse din Chicago un oraș ospitalier pentru oameni precum Carrie Watson și Chicago May, dar și pentru Mickey Finn și Bathhouse John Coughlin și alte câteva mii de operatori de saloane și săli de jocuri de noroc, a fost Carter Henry Harrison, care în cele patru mandate de primar se străduise să facă din Chicago un loc care deopotrivă tolera fragilitatea umană și nutrea ambiții mari. După ce nu mai fusese ales în 1891, Harrison cumpărase un ziar, *The Chicago Times*, și preluase munca de editor. Însă, până la sfârșitul lui 1892, devenise limpede că i-ar fi plăcut să fie „primarul expoziției" și să conducă orașul în cea mai glorioasă perioadă a lui, dar a insistat că numai un semn clar că populația îl dorește îl putea face să intre în campanie. L-a primit. Asociațiile Carter H. Harrison au apărut în tot orașul, iar acum, la începutul lui 1893, Carter era unul dintre cei doi candidați din care trebuia să aleagă Partidul Democrat, celălalt fiind Washington Hesing, editor al puternicului cotidian german *Staats-Zeitung*.

Toate ziarele din oraș, cu excepția ziarului său, *Chicago Times*, i se opuneau lui Harrison, la fel ca Burnham și majoritatea cetățenilor de vază din Chicago.

Pentru Burnham și ceilalți, noul Chicago, așa cum era simbolizat de Orașul Alb care se ridica în Jackson Park, avea nevoie de o nouă conducere – cu siguranță nu de Harrison.

Mulțimea de muncitori din oraș nu era de acord. Ei îl socotiseră mereu pe Harrison drept unul de-al lor, „Carter al nostru", chiar dacă crescuse pe o plantație din Kentucky, fusese la Yale, vorbea fluent franceza și germana și putea recita pasaje lungi din Shakespeare. Avusese parte de patru mandate; părea normal să ajungă la un al cincilea mandat în anul expoziției, și un val de nostalgie a cuprins circumscripțiile electorale ale orașului.

Chiar și adversarii lui recunoșteau că Harrison, în ciuda originii lui privilegiate, era un candidat foarte atrăgător pentru oamenii mai puțin înstăriți din oraș. Avea o personalitate magnetică. Era capabil și dispus să vorbească cu oricine despre orice și avea un fel de a acapara orice conversație. „Prietenii lui observaseră asta", spunea Joseph Medill, cândva un aliat, dar ulterior cel mai înfocat adversar al lui Harrison, „râdeau sau zâmbeau când venea vorba de asta și îi spuneau «Carter Harrisonită»".[19] La vârsta de 68 de ani, Harrison emana forță și energie, iar femeile, în general, erau de acord că era mai chipeș acum decât fusese la vârsta de 50 de ani. Văduv de două ori, se zvonea că are o relație cu o femeie mult mai tânără. Avea ochii de un albastru intens, cu pupile mari și o față fără riduri. Atribuia aspectul tineresc dozei mari de cafea băute dimineața. Calambururile sale îl făceau popular. Adora pepenele

verde; când era vremea lui, mânca pepene la toate cele trei mese. Avea o pasiune pentru pantofi – purta câte o altă pereche în fiecare zi a săptămânii – și pentru lenjeria de corp din mătase. Aproape toată lumea îl văzuse pe Harrison călărind pe străzi pe iapa lui albă din Kentucky, cu pălăria lui neagră cu boruri late, lăsând în urmă un nor de fum de trabuc. La discuțiile din cursul campaniei se adresa de multe ori unui vultur împăiat pe care îl ducea cu el ca recuzită.[20] Medill l-a acuzat că ar cultiva cele mai josnice instincte ale orașului, dar l-a numit și „omul cel mai remarcabil pe care l-a dat vreodată orașul nostru".[21]

Spre surpriza clasei conducătoare a orașului, 78% dintre cei 681 de delegați de la Convenția Democrată au votat pentru Harrison la primul tur de scrutin. Elita democraților i-a implorat pe republicani să vină cu un candidat pe care să-l poată sprijini și ei, orice pentru a-l împiedica pe Harrison să revină în funcție. Republicanii l-au ales pe Samuel W. Allerton, un individ bogat din industria prelucrării cărnii, care locuia pe Prairie Avenue. Cele mai mari și mai puternice ziare au format o coaliție explicită pentru a-l susține pe Allerton și a-l submina pe Harrison.

Fostul primar le-a contracarat atacurile cu umor. În timpul unui discurs ținut în fața unui grup mare de suporteri la Auditorium, Harrison l-a numit pe Allerton „un admirabil măcelar de porci și ucigaș de porci. Recunosc asta și nu-l acuz că măcelărește limba engleză; nu se poate abține".[22]

Harrison câștiga teren, și o făcea rapid.

*

Patrick Prendergast, imigrantul irlandez tânăr și nebun, se mândrea cu popularitatea tot mai mare a lui Harrison și credea că eforturile lui pentru realegerea fostului primar contribuiseră în mare măsură la relansarea campaniei. Lui Prendergast i-a venit o idee. Când anume se întâmplase asta nu știa, dar așa stăteau lucrurile, și asta îi oferea satisfacție. Citise mult pe teme de drept și politică și înțelesese că mașinăriile politice funcționau potrivit unui principiu fundamental al puterii: dacă promovai interesele mașinăriei, mașinăria te răsplătea. Harrison îi era dator.

Inițial, ideea care i-a venit lui Prendergast a fost vagă, ca prima rază de soare care cădea pe Turnul Masonic în fiecare dimineață, dar a ajuns să se gândească la ea de mii de ori pe zi. Era comoara lui și îl făcea să-și îndrepte spatele și să ridice bărbia din pământ. După ce Harrison va fi câștigat, lucrurile aveau să se schimbe. Iar Harrison *avea* să câștige. Entuziasmul tot mai mare din circumscripții părea să-i asigure victoria lui Harrison. Odată ales, se gândea Prendergast, Harrison urma să-i ofere o funcție. Era obligat s-o facă. Asta era legea mașinăriei, la fel de imuabilă precum forțele care propulsau trenurile Chicago Limited prin prerie. Prendergast dorea să fie consilier juridic la primărie. Nu mai trebuia să-și bată capul cu vânzătorii de ziare care nu-și știau lungul nasului; nu mai trebuia să meargă pe jos prin mâzga gălbuie dintre pavele; nu mai trebuia să respire duhoarea îngrozitoare a cailor morți lăsați în

mijlocul străzii. Când Harrison avea să fie ales, Patrick Prendergast urma să fie mântuit.

Ideea l-a făcut să exulte. Prendergast a mai cumpărat niște cărți poștale și le-a trimis niște mesaje pline de exuberanță celor care, în curând, aveau să fie asociații și colegii lui de club – judecătorii, avocații și prinții comerțului din Chicago. El i-a mai trimis, desigur, încă o carte poștală bunului său prieten, Alfred S. Trude, avocat al apărării.

„Dragă domnule Trude", începea el. Ar fi vrut ca următorul cuvânt să fie „Aleluia!", dar anumite cuvinte îi dădeau bătăi de cap. În febra care-l cuprinsese, nu i-a mai păsat.

„Allielliuia!", scria el. „Tentativa găștii celor de la Herald de a împiedica manifestarea voinței populare a eșuat – iar Carter H. Harrison, alesul poporului, va fi următorul nostru primar. Trustul de presă a fost îngenuncheat fără glorie. Ce știu eu despre candidatura bietului Washington Hesing – el are «partea din spate» a simpatiei mele. Cu problemele lui, sper că nu-l va copleși – și pe nobilul trust de presă. Slavă Tatălui, Fiului și Sfântului Duh!" A mai mâzgălit câteva rânduri, apoi a încheiat: „La urma urmei, prietenia e adevăratul test al caracterului Cu stimă,

P.E.J. Prendergast."[23]

Din nou, ceva din cartea poștală i-a atras atenția lui Trude. Mulți dintre destinatarii cărților poștale lui Prendergast le-au remarcat, în ciuda avalanșei de scrisori pe care cu toții le primeau de la adevărații colegi, aceasta fiind o epocă în care toată lumea care știa să scrie

o făcea – și încă pe larg. În ghețarul de cuvinte care își croia drum spre secolul XX, cartea poștală a lui Prendergast era diamantul căruia nebunia îi dădea strălucire și implora să fie luat și băgat în buzunar.

Și de data asta, Trude a păstrat scrisoarea.

*

În aprilie 1893, cetățenii din Chicago l-au ales pe Carter Henry Harrison pentru un al cincilea mandat. În vederea pregătirii pentru expoziție, el a comandat 200 de butoaie de whisky care urmau să fie folosite de primărie pentru a-i întreține pe demnitari.

La Patrick Eugene Joseph Prendergast nu s-a gândit.

INVITAȚIA

Pentru moment, Holmes s-a abținut să facă ceva cu proprietatea lui Minnie. Minnie îi spusese surorii ei, Anna, despre transferul terenului din Fort Worth, iar acum Holmes simțea că Anna devenea suspicioasă cu privire la adevăratele lui intenții. Asta nu-l deranja. Soluția era extrem de simplă.

Într-o zi de primăvară luminoasă și înmiresmată – parcă dintr-un impuls de moment – Holmes i-a sugerat lui Minnie s-o invite pe sora ei la Chicago pentru a vedea expoziția mondială, pe cheltuiala lui.[1]

Minnie a fost încântată și i-a transmis vestea bună Annei, care a acceptat imediat. Holmes știa că asta se va întâmpla – de ce-ar fi făcut altfel? Șansa de a o vedea pe

Minnie era suficient de convingătoare. Dacă mai punem la socoteală Chicago și marea expoziție, combinația devenea prea ademenitoare ca să poată fi refuzată, indiferent de suspiciunile Annei în legătură cu relația lui cu Minnie.

Minnie aștepta cu nerăbdare sfârșitul anului școlar, când sora ei se putea, în sfârșit, elibera de sarcinile pe care le avea la Academia Midlothian. Minnie plănuia să-i arate Annei toate minunățiile din Chicago – zgârie-norii, magazinul Marshall Field, Auditorium și, desigur, expoziția mondială, dar mai presus de toate aștepta cu nerăbdare să-i prezinte Annei comoara ei personală, pe domnul Henry Gordon. Pe Harry al ei.[2]

Anna avea în sfârșit ocazia să-și lase la o parte suspiciunile.

Ultimele pregătiri

În primele două săptămâni din aprilie 1893 vremea a fost superbă, dar s-au întâmplat din plin alte nenorociri. Patru muncitori care lucrau la expoziție și-au pierdut viața, doi cu craniile fracturate, doi electrocutați. Numărul total de decese din acel an ajungea astfel la șapte. Membrii sindicatului dulgherilor din expoziție, conștienți de marea lor valoare în această ultimă fază a construcției, au profitat și au abandonat lucrul, cerând un salariu minim la nivel de sindicat și alte concesii vânate de mult. Doar unul dintre cele opt turnuri ale

Roții Ferris fusese amplasat, iar muncitorii nu finalizaseră încă reparațiile la Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale. În fiecare dimineață, sute de oameni urcau pe acoperiș; în fiecare seară coborau cu băgare de seamă de acolo, într-o coadă lungă și compactă, care de la distanță semăna cu un șir de furnici. „Gașca de văruitori" a lui Frank Millet lucra cu înverșunare să vopsească clădirile din Curtea de Onoare. Pe alocuri, tencuiala începuse să crape și să pice. Peste tot vedeai patrule în inspecție. Atmosfera de „efort chinuitor" care impregna parcul i-a amintit lui Candace Wheeler, proiectanta angajată să decoreze Clădirea Femeii, „de o gospodărie insuficient echipată care se pregătea de oaspeți".[1]

În ciuda grevei dulgherilor și a tuturor lucrărilor care mai trebuiau făcute, Burnham era optimist, starea lui de spirit fiind susținută și de vremea frumoasă. Iarna fusese lungă și grea, dar acum în aer se simțea parfumul primelor flori și al pământului reavăn. În plus, se simțea privilegiat. La sfârșitul lui martie fusese sărbătorit printr-un mare banchet organizat în bună măsură de Charles McKim și ținut la New York, la Madison Square Garden – *vechea* Madison Square Garden, o clădire maură elegantă proiectată de partenerul lui McKim, Stanford White. McKim l-a pus pe Frank Millet să se asigure că vor participa cei mai importanți pictori ai națiunii, iar aceștia și-au ocupat locurile lângă cei mai mari scriitori și arhitecți și lângă protectorii care îi sprijineau pe toți, nume precum Marshall Field și Henry Villard, și și-au petrecut seara lăudându-l pe

Burnham – prematur – pentru realizarea imposibilului. Desigur, mâncarea a fost de vis.

Meniul:

Stridii Blue Point à l'Alaska.

Sauternes.

SUPE.

Consommé de legume de primăvară. Cremă de țelină.

Amontillado.

APERITIVE.

Chiftele Chateaubriand. Migdale sărate. Măsline etc.

PEȘTE.

File de biban, sos olandez. Cartofi parizieni.

Miersfeiner. Moet et Chandon. Perrier Jouet, Extra Dry Special.

FEL PRINCIPAL.

File de vită cu ciuperci. Fasole verde. Cartofi duchesse.

ANTREU.

Momițe de vițel. Mazăre.

SORBET.

Fantezie romană. Țigări.

FRIPTURĂ.

Rață cu cap roșu. Salată de lăptuci.

Pontet Canet.

DESERT.

Fantezii Petits Moules. Prăjituri asortate. Bomboane.

Prăjiturele.

Fructe asortate.

BRÂNZETURI.

Roquefort și Camembert.

Cafea.

Apă minerală.

Coniac. Siropuri. Trabucuri.[2]

Ziarele au relatat că și Olmsted ar fi fost prezent, dar, de fapt, el era în Asheville, Carolina de Nord, unde lucra la proprietatea lui Vanderbilt. Absența lui a dat naștere la speculații cum că s-ar fi ținut deoparte de supărare, pentru că nu fusese invitat și el pe podium și pentru că în invitație numai pictura, arhitectura și sculptura ar fi fost menționate ca arte importante, fără să se facă vreo trimitere la arhitectura peisagistă. Chiar dacă e adevărat că Olmsted a luptat de-a lungul întregii sale cariere să câștige respect pentru arhitectura peisagistă, ca ramură distinctă a artelor plastice, nu i-ar fi stat în fire să evite banchetul din cauza sentimentelor rănite. Cea mai simplă explicație pare și cea mai bună: Olmsted era bolnav, avea lucrări întârziate peste tot, nu-i plăceau ceremoniile și, mai presus de toate, detesta călătoriile lungi cu trenul, mai ales în lunile dintre anotimpuri, când chiar și în cele mai bune vagoane Pullman Palace era probabil ba prea cald, ba prea frig. Dacă ar fi participat, l-ar fi auzit pe Burnham spunându-le oaspeților: „Cu toții cunoașteți numele și geniul celui care are parte de toată iubirea și increderea artiștilor americani, creatorul parcului din orașul dumneavoastră și din multe alte orașe. E cel care ne-a fost cel mai bun sfătuitor și mentorul nostru constant. În principal, el este proiectantul expoziției, Frederick Law Olmsted… Ca un artist ce e, pictează cu lacuri și pante împădurite; cu peluze și bănci și dealuri acoperite

de păduri; cu versanți de munte și priveliști spre ocean. El ar fi trebuit să stea aici în locul meu în seara asta..."[3]

Asta nu însemna că Burnham era gata să facă un pas în spate. S-a bucurat să fie în centrul atenției și i-a plăcut la nebunie „cupa iubirii" gravată, din argint, care a fost umplută cu vin și a trecut pe la buzele tuturor mesenilor – în ciuda răspândirii în oraș a febrei tifoide, difteriei, tuberculozei și pneumoniei. Știa că lauda era prematură, dar banchetul era preambulul unei glorii și mai mari de care urma să se bucure la sfârșitul expoziției, cu condiția, desigur, ca expoziția să răspundă așteptărilor înalte ale lumii.

Fără îndoială, se făcuseră progrese uriașe. Cele mai mărețe șase clădiri ale expoziției dominau curtea centrală, efectul creat fiind mai dramatic și mai impozant decât și-ar fi imaginat cineva. „Statuia Republicii" a lui Daniel Chester French – poreclită „Big Mary" – se înălța din bazin terminată și strălucitoare, complet poleită cu aur. Cu tot cu soclu, statuia avea o înălțime de 38 de metri. Peste 200 de alte clădiri construite de state, corporații și guverne străine erau amplasate în jur. Cei de la White Star Line construiseră un fermecător mic templu pe malul de nord-vest al lagunei, vizavi de Insula Împădurită, cu scări ce dădeau spre apă. Monstruoasele arme ale lui Krupp se aflau în pavilionul de lângă lac, la sud de Curtea de Onoare.

„Amploarea întregului proiect e din ce în ce mai formidabilă pe măsură ce lucrările avansează", îi scria McKim lui Richard Hunt. Puțin prea formidabilă, mai remarca el malițios, cel puțin în cazul Clădirii

Manufacturilor și Artelor Liberale. Clădirea lui, a Agriculturii, scria el, „va avea de suferit de pe urma apropierii de uriașul său vecin, a cărui mărime – 65 de metri înălțime – pornind din centru, va domina cu necesitate atât clădirea noastră, cât și tot ce se află în jur". I-a spus lui Hunt că tocmai petrecuse două zile cu Burnham, inclusiv două nopți în baracă. „Face bine față responsabilităților pe care le are și arată bine, iar noi toți îi datorăm enorm pentru veghea constantă și atenția față de dorințele noastre cele mai mărunte."[4]

Nici măcar greva dulgherilor nu-i dădea bătăi de cap lui Burnham. Existau o sumedenie de dulgheri șomeri care nu erau membri de sindicat dispuși să ia locul greviștilor absenți. „N-am nici o grijă în privința asta", scria el în 6 aprilie într-o scrisoare adresată lui Margaret. Era o zi rece, „dar clară, luminoasă și frumoasă, o zi splendidă pentru a trăi și a lucra". Muncitorii se ocupau de „ornamente", scria el. „O mulțime de rațe au fost puse în lagune ieri și plutesc mulțumite și se bucură de viață în dimineața aceasta."[5] Olmsted comandase peste 800 de rațe și gâște, 7 000 de porumbei și, pentru a ieși în evidență, mai multe păsări exotice, inclusiv patru egrete albe ca zăpada, patru berze, doi pelicani maro și doi flamingi. Până în acel moment, numai rațele albe comune fuseseră lăsate în apă. „În două-trei zile", scria Burnham, „toate păsările vor fi în apă și începe deja să fie și mai frumos ca anul trecut". Vremea a rămas minunată: clară, răcoroasă și uscată. Luni, 10 aprilie, îi spunea lui Margaret: „Sunt foarte fericit."[6]

În următoarele câteva zile, dispoziția i s-a schimbat. Se zvonise că și alte sindicate s-ar fi putut alătura grevei dulgherilor, ducând la oprirea tuturor lucrărilor din Jackson Park. Dintr-odată, expoziția părea periculos de departe de a fi gata. Construcția șurelor din partea sudică a expoziției, destinate vitelor, nici nu începuse. Oriunde se uita, Burnham vedea șine și drumuri temporare, vagoane de marfă goale și lăzi. Talașul folosit la împachetat se împrăștia peste tot prin expoziție. Era dezamăgit de aspectul neterminat al parcului și soția îl scotea din sărite.

„De ce nu îmi scrii în fiecare zi?", a întrebat-o joi. „Aștept în zadar scrisorile tale."[7]

În birou, avea o fotografie a lui Margaret. De fiecare dată când trecea pe lângă ea o lua și o privea cu dor. În acea zi, i-a spus, se uitase la ea de zece ori. Sperase la o pauză după 1 mai, dar și-a dat seama că lucrările vor continua cu aceeași intensitate încă multă vreme. „Publicul se așteaptă să vadă lucrarea terminată în întregime și eu, unul, mi-aș dori să fie așa. Bănuiesc că oricine pornește într-o cursă are mici momente de disperare, către sfârșit; dar nu trebuie să cedezi."[8]

Margaret i-a trimis un trifoi cu patru foi.[9]

*

Existau probleme la expoziție, dar nu și pe terenul de șase hectare închiriat de Buffalo Bill pentru spectacolul lui, care acum purta titlul oficial de „Vestul Sălbatic al lui Buffalo Bill și Adunarea Călăreților Neînfricați ai

Lumii". El a reușit să inaugureze spectacolul pe 3 aprilie și imediat a umplut arena de 18 000 de locuri. Vizitatorii intrau printr-o poartă care-l înfățișa pe Columb într-o parte, sub sloganul „CUCERITORUL OCEANELOR, PRIMUL PIONIER", și pe Buffalo Bill în cealaltă parte, identificat drept „CUCERITORUL PRERIEI, ULTIMUL PIONIER".[10]

Spectacolul și tabăra lui se întindeau pe șase hectare. Cele câteva sute de indieni, soldați și muncitori dormeau în corturi. Annie Oakley și-l amenaja mereu pe al ei astfel încât să fie foarte primitor, plantând ciuboțica-cucului, mușcate și nalbe în grădina din față. Înăuntru avea o canapea, piei de pumă, un covor țesut, balansoare și alte lucruri indispensabile unui cămin. Și, desigur, o colecție bogată de arme.

Buffalo Bill își începea întotdeauna spectacolul cu trupa de cowboy care cânta „The Star Spangled Banner". Apoi urma „marea defilare", în timpul căreia soldați din America, Anglia, Franța, Germania și Rusia defilau călare în jurul arenei. Urma Annie Oakley care trăgea spre o serie de ținte imposibile, pe care le nimerea. Un alt moment important al spectacolului era un atac indian asupra unei vechi diligențe, Diligența Poștală Deadwood, iar Buffalo Bill și oamenii lui interveneau salvator. (În timpul reprezentațiilor date mai înainte, la Londra, indienii atacau diligența în timp ce aceasta gonea pe domeniul castelului Windsor, având la bord patru regi și pe prințul de Wales. Cel care o conducea era Buffalo Bill.) Spre sfârșitul programului,

Cody însuși demonstra că poate ochi fără greș, dând ocol arenei călare în timp ce trăgea cu pușca sa Winchester spre niște bile de sticlă aruncate în aer de asistenții lui. Punctul culminant al spectacolului era „Atacul asupra unei case de coloniști", când indienii care mai înainte măcelăriseră soldați și civili organizau un atac asupra unei case pline de coloniști albi, fiind învinși din nou de Buffalo Bill și de o companie de cowboy care trăgeau cu gloanțe oarbe. Pe măsură ce sezonul avansa, Cody înlocuia atacul cu ceva și mai dramatic, „Bătălia de la Little Big Horn… prezentând cu precizie istorică scena ultimului atac al lui Custer".

Expoziția era o grea încercare pentru căsnicia colonelului Cody. Spectacolul îl făcea să fie mereu plecat de acasă, din North Platte, Nebraska, dar absența sa nu era principala problemă. Lui Bill îi plăceau femeile, iar femeile îl plăceau pe Bill. Într-o bună zi, soția lui, Louisa, „Lulu" a venit la Chicago pentru a-i face o vizită conjugală surpriză. A constatat că soția lui Bill ajunsese deja. La recepția hotelului, un funcționar i-a spus că va fi condusă la „apartamentul domnului și doamnei Cody".[11]

*

Temându-se că o grevă mai mare ar fi putut întârzia lucrările la expoziție sau chiar s-o distrugă, Burnham a început negocieri cu dulgherii și fierarii și a fost de acord în cele din urmă să stabilească un salariu minim și să plătească o dată și jumătate pentru orele suplimentare și

dublu pentru duminici și sărbătorile importante, inclusiv, foarte important, pentru Ziua Muncii. Sindicaliștii, la rândul lor, au semnat un contract pentru a lucra până la sfârșitul expoziției. Ușurarea evidentă a lui Burnham sugerează că bravada sa de mai devreme fusese doar de fațadă. „Îți poți imagina că, deși obosit, merg la culcare fericit“, îi scria el soției sale. Un semn al epuizării era faptul că sintaxa contorsionată pe care, de obicei, se străduia s-o suprime, reapăruse. „Am stat de la începutul după-amiezii până la ora nouă. Până la sfârșitul expoziției, cred că asta nu se va repeta, așa că poza cu tine pe care o am în față este neobișnuit de frumoasă în timp ce mă privește de pe birou.“[12]

Burnham a susținut că acordul fusese o victorie pentru expoziție, dar, de fapt, concesiile făcute au reprezentat un progres pentru munca organizată, iar contractele care au rezultat au devenit modele care au fost copiate și de alte sindicate. Capitularea celor din conducerea expoziției a insuflat energie forței de muncă deja în fierbere din America și Chicago.

*

Olmsted a revenit la Chicago însoțit de obișnuitele sale suferințe și a descoperit că toți erau cuprinși de frenezie, Burnham fiind peste tot în același timp. Joi, 13 aprilie, Olmsted îi scria fiului său, John: „Toată lumea de aici e într-o grabă teribilă, cuprinsă de cea mai mare confuzie imaginabilă.“[13] Vântul bătea peste întinderile sterpe ale parcului și ridica nori de praf. Trenuri după trenuri

ajungeau cu exponate care ar fi trebuit aranjate de mult. Asta însemna că șinele și drumurile temporare nu puteau fi desființate. Peste două zile, Olmsted scria: „Va trebui să suportăm efectele întârzierilor produse de toți ceilalți, având în vedere că acțiunile lor ne împiedică să ne vedem de treabă. În cel mai bun caz, cea mai importantă parte a muncii noastre va trebui să se desfășoare pe timp de noapte, după deschiderea expoziției. Nu întrezăresc nimic clar în toată confuzia asta, dar sunt mii de oameni care lucrează sub comanda a diferiți șefi și presupun că, încetul cu încetul, acest mare efort va începe să-și arate rezultatele.“[14]

Și-a asumat o parte din vina pentru peisajul neterminat, pentru incapacitatea de a numi în funcție un responsabil de încredere în Chicago după moartea lui Harry Codman. Pe 15 aprilie 1893, îi scria lui John: „Mă tem că am greșit când am lăsat atât de multe în seama lui Ulrich și a lui Phil. Ulrich nu are, sper, intenții necinstite, dar e încăpățânat până la punctul în care ne înșală și ne păcălește și nu te poți baza pe el. Energia lui se risipește în mare măsură pe probleme care n-ar trebui să-l preocupe... Nu pot avea încredere în el tot timpul.“[15]

Nemulțumirea față de Ulrich a crescut, iar neîncrederea i s-a adâncit. Ulterior, într-o altă scrisoare adresată lui John, el spunea: „Ulrich ne este necredincios fără să vrea. Problema e că e dornic de onoruri care vin din afara sferei lui; pentru el contează mai mult să fie și mai activ, harnic, plin de râvnă și, în general, util, decât să obțină rezultate valoroase în A.P.

[arhitectură peisagistică]." Olmsted devenise bănuitor în special cu privire la atenția servilă a lui Ulrich față de Burnham. „E peste tot, amestecat în toate problemele, iar domnul Burnham și toți șefii de departamente strigă încontinuu după «Ulrich!». Trecând în revistă lucrările cu Burnham, observ că îi repetă întruna secretarei lui: «Spune-i lui Ulrich» – să facă aia și aia. L-am dojenit, dar fără folos. Nu-l găsesc niciodată la muncă, decât când trebuie să facă ceva anume, și atunci e nerăbdător să plece."[16]

În adâncul sufletului, Olmsted se temea că Burnham îi devenise loial lui Ulrich. „Cred că legătura noastră s-a sfârșit – relația noastră s-a încheiat, și mă tem că Burnham e dispus să ne concedieze și să se lase pe mâna lui Ulrich – pentru că Burnham n-are competența necesară pentru a vedea incompetența lui Ulrich și nevoia unei gândiri chibzuite. Trebuie să fiu atent să nu-l enervez pe Burnham, care este, desigur, extrem de împovărat."[17]

În scurt timp s-au ivit și alte obstacole. Un important transport de plante din California n-a reușit să ajungă, agravând deficitul deja critic de plante. Chiar și vremea frumoasă care a predominat în primele săptămâni ale lui aprilie a provocat întârzieri. Lipsa de ploaie și faptul că sistemul de alimentare cu apă al parcului nu era încă finalizat însemna că Olmsted nu putea planta porțiunile deschise de teren. Praful purtat de vânt – „înspăimântătorul praf", spunea el, „adevărate furtuni de nisip din deșert" – nu se mai oprea, îl usturau ochii de la el și îi intra în gura inflamată. „Încerc să explic

motivele pentru care pare că am realizat atât de puțin...", scria el. „Cred că, o vreme, publicul va fi extrem de dezamăgit de munca noastră – nemulțumit, și cred că va fi nevoie de o mână de fier, timp de câteva săptămâni, care să-l împiedice pe Ulrich să-și direcționeze energia în mod greșit."[18]

Pe 21 aprilie, Olmsted era din nou la pat, „cu dureri de gât, un dinte inflamat și dureri mari care îl împiedicau să doarmă".[19]

În ciuda tuturor acestor lucruri, dispoziția a început să i se îmbunătățească ușor. Când reușea să privească dincolo de întârzieri și de duplicitatea lui Ulrich, progresul i se părea evident. Țărmul Insulei Împădurite tocmai începea să explodeze într-o abundență compactă de frunze și flori, iar templul japonez, Hoo-den, făcut în Japonia și asamblat de artizani japonezi, nu afecta aspectul sălbatic al insulei. Bărcile electrice sosiseră și erau minunate, exact așa cum sperase Olmsted, iar păsările de apă din lagune ofereau încântătoare puseuri de energie în contrapunct cu imensitatea albă și statică a Curții de Onoare. Olmsted și-a dat seama că echipele lui Burnham n-aveau cum să termine reparațiile și văruitul până pe 1 mai și că nici el n-avea să-și ducă la bun sfârșit treaba, dar vedea îmbunătățiri clare. „Forța de lucru angajată e mare", scria el, „și rodul fiecărei zile de lucru se vede".[20]

Dar chiar și această scânteie de optimism avea să dispară, odată cu apropierea unui câmp atmosferic încărcat dinspre prerie.

*

În această perioadă, nu se știe data exactă, un negustor ambulant de lapte pe nume Joseph McCarthy și-a oprit căruța lângă Humboldt Park în Chicago. Era dimineață, în jur de ora 11. Un bărbat din parc i-a atras atenția. Și-a dat seama că-l știa: era Patrick Prendergast, un distribuitor de ziare angajat la *Inter Ocean*.

Ciudat era că Prendergast se plimba în cerc. Și mai ciudat era că se plimba cu capul înclinat în spate și cu pălăria trasă pe ochi.

În timp ce McCarthy îl privea, Prendergast s-a izbit în plin de un copac.[21]

*

Au început ploile. La început, asta nu l-a deranjat pe Burnham. Ploaia a îndepărtat praful care se ridica de pe porțiunile neplantate de teren – care, observa el dezamăgit, erau mult prea multe – și deja toate acoperișurile erau terminate, chiar și acoperișul Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale.

„Plouă“, îi scria Burnham lui Margaret marți, 18 aprilie, „și e prima dată când spun: să plouă. Acoperișurile mele sunt într-o stare atât de bună, în sfârșit, că nu ne îngrijorează infiltrațiile“.[22]

Dar ploaia a continuat și s-a intensificat. Noaptea cădea pe sursele de lumină electrică în cantități atât de mari, încât le făcea aproape opace. Praful s-a transformat în noroi, ceea ce a îngreunat deplasarea

cailor, iar căruțele se înnămoleau. Și au apărut și infiltrațiile. Miercuri noaptea, o ploaie torențială s-a abătut asupra Jackson Park și, în scurt timp, cascade de 60 de metri au început să se reverse din plafonul de sticlă al Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale pe exponatele de dedesubt. Burnham și o armată de muncitori și gardienii s-au adunat în clădire și și-au petrecut noaptea luptându-se cu infiltrațiile.

„Noaptea trecută a fost furtuna cea mai sinistră de care am avut parte în Jackson Park", îi scria Burnham lui Margaret joi. „Clădirile n-au fost afectate, cu excepția faptului că au existat infiltrații în partea de est a acoperișului Clădirii Manufacturilor și am stat acolo până la miezul nopții acoperind exponatele. Într-un ziar scrie că directorul Davis a fost la fața locului și s-a ocupat de lucruri și că n-a părăsit clădirea până când n-a fost totul în siguranță. Desigur, domnul D. n-a avut nimic de-a face cu asta."[23]

Ploaia n-a făcut decât să aducă în centrul atenției câte mai rămâneau de făcut. Tot joi, Burnham i-a mai scris o scrisoare lui Margaret. „Vremea e foarte rea aici și e așa de marțea trecută, dar îmi păstrez curajul, deși ce-i mai greu de-abia acum urmează... Intensitatea acestei ultime luni e foarte mare. E greu să-ți dai seama. Mă surprinde cât de calm sunt în aceste condiții." Dar provocarea, spunea el, îi pusese la grea încercare pe locotenenții săi. „Presiunea la care sunt supuși arată cine e făcut dintr-un aluat bun și cine nu. Pot să-ți spun că foarte puțini se ridică la înălțimea așteptărilor în aceste condiții, dar sunt unii pe care te poți baza. Restul

trebuie imboldiți toată ziua-bună ziua și ei sunt cei care mă obosesc."

Ca de obicei, tânjea după Margaret. Ea plecase din oraș, dar urma să revină la deschidere. „De-abia aștept să te văd, scumpa mea", îi scria. „Trebuie să mi te dăruiești când vii."[24]

Pentru acea epocă pudibondă sau pentru felul de a fi al lui Burnham, scrisoarea aceasta era una plină de pasiune.

*

Zi după zi, același lucru: geamuri aburite, hârtii vălurite de la umiditatea din aer, zgomotul infernal al ploii de pe acoperișuri și, peste tot, duhoarea de sudoare și de lână umedă, mai ales la cantina muncitorilor în timpul prânzului. Ploaia umplea tuburile pentru instalațiile electrice și provoca scurtcircuite. La Roata Ferris, pompele care trebuiau să dreneze gropile săpate pentru turnuri funcționau fără întrerupere, dar nu răzbeau cu volumul mare de apă. Ploaia a curs prin plafonul Clădirii Femeilor și a dus la oprirea montării exponatelor. În Midway, egiptenii, algerienii și dahomanii pe jumătate goi sufereau. Numai irlandezii din Satul Irlandez al doamnei Hart acceptau situația ca atare.

*

Pentru Olmsted, ploaia era extrem de descurajantă. Cădea pe pământul deja îmbibat de apă și umplea toate

gropile de pe toate drumurile. Bălțile au devenit lacuri. Roțile căruțelor supraîncărcate se cufundau adânc în noroi și lăsau șanțuri adânci, completând lista de răni care trebuiau umplute, netezite și pe care trebuia plantată iarbă.

În ciuda ploii, ritmul de lucru a crescut. Olmsted era uimit de numărul mare de muncitori implicați. Pe 27 aprilie, cu trei zile înainte de deschidere, îi informa pe colegii din firmă: „Vă scriam că sunt 2 000 de oameni angajați – *ridicol*. Au fost 2 000 de oameni angajați *direct* de către domnul Burnham. În această săptămână sunt de două ori și ceva pe atâția, *pe lângă* angajații constructorilor. Laolaltă, angajații constructorilor și concesionarilor numără acum 10 000 de oameni care lucrează pe șantier și ar fi mai mulți dacă s-ar găsi mai mulți cu anumite specializări. Lucrările noastre sunt mult amânate din cauză că nu pot fi angajate suficiente echipe." (Estimarea lui era modestă: în aceste ultime săptămâni, numărul total al lucrătorilor din parc a fost de aproape 20 000.) Avea încă descurajant de puține plante, s-a plâns el. „Toate resursele par să se fi epuizat și lipsa lor va avea efecte serioase."[25]

Cel puțin, durerea de dinți îl mai lăsase și nu mai era obligat să stea la pat. „Abcesul s-a retras", scria el. „Încă mai trebuie să supraviețuiesc cu pâine și lapte, dar o să ies în ploaie astăzi și o să mă simt mai bine."[26]

În aceeași zi, pe de altă parte, i-a scris lui John o scrisoare cu un ton mult mai sumbru. „Avem ghinion. Plouă din nou astăzi."[27] Burnham îl presa să folosească tot felul de tertipuri pentru ca aspectul Curții de Onoare

să fie prezentabil, cum ar fi ca oamenii lui să decoreze terasele cu ghivece cu rododendroni și palmieri, exact tipul de gesturi ostentative efemere pe care Olmsted le disprețuia. „Nu-mi place deloc", scria el. Detesta că trebuie „să recurgă la expediente temporare doar pentru a face o treabă de mântuială pentru deschidere".[28] Știa că, imediat după deschidere, toate aceste lucrări trebuiau refăcute. Bolile, frustrarea și munca tot mai intensă îi afectau dispoziția și îl făceau să se simtă mai în vârstă decât era. „Mâncarea de la cantina provizorie, zgomotul și debandada și bălțile și ploaia nu-i oferă unui bătrân obosit prea mult confort, iar gâtul și gura îmi sunt încă în așa hal, încât trebuie să mănânc în continuare mâncăruri moi."[29]

Și totuși nu a renunțat. În ciuda ploii, el se deplasa prin toată expoziția pentru a da instrucțiuni legate de plantare și așezarea gazonului și în fiecare dimineață participa la ședința obligatorie cu oamenii-cheie, condusă de Burnham. Efortul și vremea i-au înrăutățit starea de sănătate. „Am răcit și am fost ținut treaz toată noaptea de durerile de oase și trăiesc doar cu pâine prăjită și ceai", scria el vineri, 28 aprilie. „A plouat aproape neîncetat toată ziua, verific lucrările cu tristețe."[30] Cu toate acestea, frenezia pregătirilor pentru deschiderea de luni continua neabătută. „E ciudat să-i vezi la lucru pe zugravi pe scări și pe schele pe ploaia asta", scria Olmsted. „Mulți dintre ei sunt uzi până la piele și probabil că văruiala e neuniformă."[31] A observat că marea Fântână Columbiană din extremitatea vestică a bazinului central nu era încă gata, chiar dacă era un

element-cheie al ceremoniei de deschidere. Un test era programat pentru a doua zi, sâmbătă. „Nu pare deloc gata“, scria Olmsted, „dar e de așteptat că va funcționa în prezența președintelui lunea viitoare“.[32]

În ceea ce privea activitatea din propriul departament, Olmsted era dezamăgit. Sperase să realizeze mult mai multe până în acel moment. Știa, de asemenea, că și alții îi împărtășeau dezamăgirea. „Ajung la mine zvonuri despre multe critici nefondate din partea unor oameni inteligenți, ca Burnham, pricinuite de impresia de lucru neterminat și de compoziții nedezvoltate“, scria. Știa că în multe locuri terenul părea pustiu și neîngrijit și că mai era mult de lucru – oricine putea vedea spațiile goale – dar era extrem de deprimant să audă asta de la alții, mai ales de la un om pe care îl admira și respecta.[33]

*

Termenul-limită era bătut în cuie. Prea multe lucruri fuseseră puse în mișcare pentru ca o amânare să poată fi luată în considerare. Ceremonia de deschidere era programată să înceapă, *avea* să înceapă, luni dimineața, cu o paradă care pornea din Loop spre Jackson Park, condusă de noul președinte al Statelor Unite, Grover Cleveland. Trenurile soseau fără întrerupere în Chicago, aducând oameni de stat, prinți și magnați din întreaga lume. Președintele Cleveland a venit însoțit de vicepreședinte și de o suită de oficiali ai guvernului, senatori și lideri militari, și de soțiile, copiii și prietenii

acestora. Ploaia făcea ca din locomotivele negre să iasă aburi. Hamalii cărau cufere mari din vagoanele pentru bagaje. Caravane de trăsuri negre, spălate de apă, stăteau înșirate pe străzile din fața gărilor orașului, cu luminile lor roșii aureolate de ploaie. Orele treceau.

Pe 30 aprilie, în seara de dinaintea Zilei Deschiderii, un reporter britanic pe nume F. Herbert Stead a vizitat locul expoziției. Numele de Stead era binecunoscut în America, grație fratelui mai celebru al lui Herbert, William, fostul redactor-șef al *Pall Mall Gazette* din Londra și proaspăt fondator al *The Review of Reviews.* Trimis pentru a relata despre ceremonia de deschidere, Herbert a decis să cerceteze expoziția înainte, ca să-și facă o idee despre topografia locului.

Ploua cu găleata când a coborât din trăsură și a intrat în Jackson Park. Luminile străluceau pretutindeni, iar rafalele de ploaie cădeau în jurul lor. Miliardele de picături de ploaie înfiorau iazurile care înlocuiseră elegantele cărări ale lui Olmsted. Sute de vagoane de marfă negre și goale zăceau în bătaia luminii. Peste tot erau împrăștiate bucăți de lemn și lăzi goale și resturi de la prânzurile muncitorilor.

Scena era sfâșietoare, dar și uimitoare: ceremonia dedicată Zilei Deschiderii trebuia să înceapă a doua zi dimineața, însă expoziția era plină de gunoaie și resturi – „complet neterminată“, scria Stead.[34]

A continuat să plouă toată noaptea.

*

În acea noapte de duminică, în timp ce ploaia cădea pe pervazuri, editorii gazetelor de dimineață din Chicago au pregătit titluri îndrăznețe și complicate pentru ediția istorică de luni. Ziarele din oraș nu mai fuseseră atât de entuziasmate de un eveniment de la incendiul care lovise orașul în 1871. Dar mai erau și treburi cotidiene de făcut. Zețarii mai tineri culegeau literele pentru anunțurile de mica publicitate și pentru toate celelalte anunțuri care umpleau paginile interioare. Unii dintre ei lucrau la un mic anunț despre deschiderea unui nou hotel, în mod limpede o altă afacere pusă în grabă pe picioare pentru a profita de valul prognozat de vizitatori ai expoziției. Măcar hotelul acesta părea să fie bine amplasat – la intersecția străzilor 63 și Wallace, în Englewood, la mică distanță cu noul tren Alley L de poarta expoziției de pe Strada 63.

Proprietarul îl numise Hotelul Expoziției Mondiale.[35]

---

[2] Vagabond (n.tr.)

[3] Hei, băiete! (n.tr.)

[4] Fel de mâncare specific american care constă în carne de porc tocată amestecată cu făină de porumb și apoi prăjită. (n.tr.)

PARTEA A III-A.

În Orașul Alb (MAI–OCTOMBRIE 1893)

Curtea de Onoare

ZIUA DESCHIDERII

23 de trăsuri negre strălucitoare așteptau în noroiul galben de pe Michigan Avenue, în fața Hotelului Lexington. Președintele Cleveland s-a urcat în cea de-a șaptea trăsură, un landou.[1] Burnham și Davis au împărțit cea de-a șasea trăsură. Amândoi s-au comportat civilizat, deși tot nu aveau încredere unul în celălalt și nici nu rezolvaseră conflictul referitor la cine deținea controlul total asupra expoziției. Ducele de Veragua, descendent direct al lui Columb, s-a suit în cea de-a paisprezecea trăsură; ducesa, în cea de-a cincisprezecea, alături de Bertha Palmer, ale cărei diamante străluceau atât de puternic, încât parcă emanau căldură. Primarul Harrison a ocupat ultima trăsură și a atras cele mai puternice aclamații. Celelalte trăsuri au fost ocupate de diverși demnitari. Pe urmele procesiunii de trăsuri care s-a îndreptat huruind spre sud, pe Michigan Avenue, a pornit o mare de locuitori ai orașului Chicago, 200 000 la număr, pe jos sau călare, în faetoane, trăsuri Victoria, cabriolete sau înghesuiți în omnibuze și tramvaie. Alte câteva mii s-au urcat în trenuri, umplând până la refuz vagoanele de culoare galbenă, numite „vagoane de vite“, construite de Illinois Central pentru a transporta cât mai mulți oameni la

expoziție. Oamenii fluturau batiste albe și pe fiecare felinar era câte un steag alb. Clădirile erau împodobite cu șiruri de stegulețe colorate și jilave. 1 500 de membri ai Gărzii Columbiene, în noile lor uniforme de pânză bleu, cu mănuși albe și pelerine negre cu căptușeală galbenă, au întâmpinat mulțimea și i-au direcționat politicos pe toți spre Clădirea Administrației care ieșea în evidență prin cupola sa înaltă aurie.[2]

Procesiunea s-a apropiat de expoziție dinspre vest, prin parcul Midway Plaisance. Chiar când trăsura președintelui a intrat pe Bulevardul Națiunilor, care se întindea pe toată lungimea de 13 cvartale a parcului Midway, a ieșit și soarele, declanșând un murmur de aprobare din partea spectatorilor, și a luminat cele 40 de pavilioane de pe marginea bulevardului, unele de mărimea unor orașe mai mici.[3] Trăsurile au trecut pe lângă Coliba lui Sitting Bull, Satul Lapon, tabăra tribului Dahoman, a așa-zișilor canibali, și, chiar vizavi, pe lângă Ferma de struți California, care mirosea a unt încins și ouă. La fermă se putea mânca o omletă făcută din ouă de struț, deși, de fapt, ouăle proveneau de la găini.[4] Procesiunea a trecut pe lângă Satul Austriac și Parcul Balonului Ancorat, unde vizitatorii se puteau ridica de la sol într-un balon cu hidrogen. În centrul parcului Midway, procesiunea a cotit pe lângă Roata Ferris, neterminată, din păcate, pe care Burnham a privit-o supărat. Era o semilună de oțel înglobată într-un zgârie-nori de schele din lemn.

Când trăsura președintelui Cleveland a ajuns în Satul Algerian al lui Sol Bloom, în centrul musulman din

Midway, Bloom a făcut un semn din cap și femeile și-au dat jos voalurile. Bloom s-a jurat că era un gest obișnuit de respect, dar, desigur, cu Bloom nu puteai fi sigur niciodată. Trăsurile au ocolit Strada din Cairo – care nu era încă deschisă, o altă dezamăgire – și au trecut pe lângă Satul Turcesc și restaurantul javanez. Lângă pavilionul Grădinii Zoologice a lui Hagenback, cel mai cunoscut circ itinerant al momentului, dresorii au făcut patru lei să ragă. La o oarecare distanță în dreapta, președintele a zărit prin aerul încețoșat steagurile pavilionului Vestul Sălbatic al lui Buffalo Bill fluturând peste arena construită de colonelul Cody pe Strada 62.[5]

În final, trăsurile au intrat în Jackson Park.

*

S-au petrecut multe minuni la expoziție – Venus din Milo din ciocolată nu s-a topit, bucata de brânză de zece tone din Pavilionul Wisconsin nu a mucegăit – însă cea mai mare minune a fost transformarea locului pe timpul nopții lungi și umede de dinaintea sosirii lui Cleveland. Când Herbert Stead a revenit a doua zi dimineața, anumite porțiuni ale parcului erau încă acoperite de ochiuri de apă unduitoare, dar vagoanele de marfă goale și toate resturile dispăruseră. 10 000 de oameni care lucraseră toată noaptea au împrospătat vopseaua și tencuiala, au plantat panseluțe și au pus gazon, iar 1 000 de femei au spălat, au ceruit și au lustruit podelele clădirilor principale. Timpul trecea și soarele se ridica tot mai sus. În aerul proaspăt de după ploaie, zonele care

nu fuseseră inundate arătau vesel, îngrijit, ordonat. „Când s-a deschis Expoziția“, a spus Paul Starrett, unul dintre oamenii lui Burnham, „peluzele lui Olmsted au fost prima sursă de uimire“.[6]

La ora 11, președintele Cleveland a urcat scările spre podiumul destinat vorbitorilor, ridicat afară, în colțul estic al Clădirii Administrației, și s-a așezat, semn că ceremonia putea începe. Mulțimea s-a îmbulzit în față. 20 de femei au leșinat.[7] Câțiva reporteri suficient de norocoși să se afle în primele rânduri au salvat o femeie în vârstă trecând-o peste o balustradă și întinzând-o pe o masă destinată presei. Membrii Gărzii au intrat în acțiune cu săbiile scoase. Până în momentul în care directorul general Davis a făcut semn orchestrei să înceapă să cânte „Marșul Columbian“, a domnit haosul.[8]

Marcați de criticile legate de lungimea nepermisă a ceremoniei de inaugurare din octombrie, organizatorii expoziției au întocmit un program scurt pentru Ziua Deschiderii și au promis să-l respecte cu orice preț. La început, un preot orb a rostit o binecuvântare, pe care oamenii n-au auzit-o din pricină că erau prea mulți și prea departe. A urmat o odă poetică închinată lui Columb, la fel de lungă și de greu de suportat precum însăși călătoria amiralului: „Apoi de pe gabia *Pintei* a răsunat un strigăt, un cântec de trompetă, «Lumină! Lumină! Lumină!»“[9]

Genul ăsta de poezie.

În continuare a vorbit directorul general Davis, care le-a oferit o porție zdravână de adevăruri distorsionate,

lăudând felul în care au colaborat Comisia Națională, Compania Expoziției și Consiliul director pentru a organiza o expoziție atât de încântătoare. Cei care cunoșteau luptele duse în interiorul și între aceste organisme, l-au urmărit pe Burnham cu atenție, dar n-au observat nici o schimbare pe chipul său. Davis i-a dat cuvântul președintelui.[10]

Cleveland, imens, îmbrăcat în negru, n-a spus nimic o vreme, cuprinzând calm cu privirea mulțimea din fața lui. În apropiere se afla o masă acoperită cu drapelul american, pe care era o pernă de catifea albastră, cu o cheie de telegrafie din aur așezată pe ea.[11]

Fiecare bucățică de terasă, gazon și balustradă din Curtea de Onoare era ocupată, bărbații erau îmbrăcați în negru și gri, multe dintre femei purtau rochii de culori extravagante – violet, stacojiu, verde – și pălării cu panglici, ornamente în formă de crenguțe și pene. Un bărbat înalt cu o pălărie albă imensă și o haină albă din piele de căprioară cu ornamente bogate din fir de argint se înălța cu un cap deasupra bărbaților din jurul său: Buffalo Bill. Femeile îl sorbeau din ochi. Lumina soarelui cădea printre fuioarele de nori care se dispersau cu repeziciune și făceau să strălucească pălăriile panama din mulțime. Din poziția dominantă în care se afla președintele, priveliștea era festivă și plină de însuflețire, dar la nivelul solului era plin de apă și noroi și fiecare schimbare de poziție era însoțită de un pleoscăit. Singura siluetă cu picioarele uscate era Statuia franceză a republicii – Big Mary – a lui Daniel Chester, care era ascunsă sub o pânză.[12]

Discursul lui Cleveland a fost cel mai scurt dintre toate. La final, s-a îndreptat spre masa împodobită cu steag. „Ca la un semn, mașinăria care oferă lumină acestei imense expoziții e pusă în mișcare“, a spus el, „așa că, în același fel, fie ca speranțele și aspirațiile noastre să trezească forțe care, în vremurile ce vor veni, să influențeze bunăstarea, demnitatea și libertatea omenirii“.[13]

La 12:08 fix a atins cheia aurie.[14] Un murmur s-a auzit din mulțime pe măsură ce oamenii aflau treptat că a fost apăsată cheia. Muncitorii de pe acoperișuri le-au făcut imediat semn colegilor aflați în diferite puncte ale parcului și marinarilor de la bordul navei de război *Michigan*, ancorată pe lac. Cheia a închis un circuit electric care a activat butonul de pornire și oprire electroautomat atașat la uriașul motor cu aburi Allis, de 3 000 de cai putere, aflat în Clădirea Utilajelor. Gongul placat cu argint a sunat, o roată zimțată s-a pus în mișcare și motorul a prins viață cu un șuierat, cu osii și rulmenți superb lucrați. Imediat, în clădire au început să zăngănească alte 30 de motoare. La uzina de apă a expoziției, trei pompe Worthington uriașe au început să-și pună în mișcare osiile și pistoanele, amintind de o călugăriță care își întinde membrele să se încălzească. Milioane de litri de apă au pornit prin conductele expoziției. Peste tot, motoarele au făcut pământul să se cutremure. Un steag american de mărimea unei vele imense s-a desfășurat pe cel mai înalt catarg din Curtea de Onoare și imediat două steaguri la fel de mari, unul reprezentând Spania, celălalt, pe Columb, s-au

desfășurat pe alte două catarge dispuse de o parte și de alta a celui principal. Apa sub presiune pusă în mișcare de pompele Worthington a țâșnit în fântâna proiectată de MacMonnies și s-a ridicat la 30 de metri înălțime, dând naștere unui curcubeu și obligându-i pe vizitatori să-și deschidă umbrelele pentru a se proteja de vaporii de apă. Dintr-odată, pe toate cornișele au apărut steaguri, stegulețe și flamuri, un steag roșu uriaș s-a desfășurat pe toată lungimea Clădirii Utilajelor, iar pânza de pe umerii auriți ai statuii Big Mary a alunecat. Lumina reflectată de suprafața statuii i-a făcut pe oameni să-și acopere ochii. 200 de porumbei s-au înălțat la cer. Tunurile de pe *Michigan* au tras. Sirenele au răsunat. Spontan, mulțimea a început să cânte „My Country, 'Tis of Thee“, pe care mulți îl considerau imnul național, deși nu fusese ales nici un cântec pentru a îndeplini acest rol. În timp ce mulțimea cânta, un bărbat s-a furișat lângă o femeie subțire, palidă, cu gâtul îndoit. În secunda următoare, Jane Addams și-a dat seama că i-a dispărut poșeta.[15]

Marea expoziție se deschisese.

*

Deși Burnham și-a dat seama că mai era mult de muncă – că Olmsted trebuia să-și dubleze eforturile și că Ferris trebuia să termine blestemata aia de roată – succesul expoziției părea acum asigurat. Soseau telegrame și scrisori de felicitare. Un prieten i-a spus lui Burnham: „Priveliștea m-a copleșit asemenea

frumuseții unui trandafir în floare."[16] În istoria oficială a expoziției s-a estimat că, în Ziua Deschiderii, un sfert de milion de oameni s-au înghesuit în Jackson Park. Potrivit altor două estimări, numărul total de oameni a fost de 500 000, respectiv 620 000. Până la sfârșitul zilei era evident că expoziția de la Chicago avea să devină cel mai vizitat parc de distracții din istorie.[17]

Optimismul acesta a durat doar 24 de ore.

Marți, 2 mai, doar 10 000 de oameni au venit în Jackson Park, o rată de participare care, dacă rămânea constantă, ar fi făcut ca expoziția să fie unul dintre cele mai mari eșecuri din toate timpurile. Vagoanele galbene de vite erau aproape goale, la fel ca vagoanele trenului Alley L care circula de-a lungul Străzii 63. Speranța că a fost vorba doar de o anomalie s-a spulberat în ziua următoare, când forțele care distruseseră economia țării au creat panică pe Wall Street, ceea ce a dus la prăbușirea prețurilor acțiunilor.[18]

Pe tot parcursul săptămânii care a urmat, veștile au fost din ce în ce mai tulburătoare.

În noaptea de joi, 5 mai, National Cordage Company, care controla 80% din producția de frânghie din America, a intrat în insolvență.[19] Apoi Chemical National Bank din Chicago și-a încetat activitatea, iar închiderea ei a părut de rău augur pentru oficialii expoziției, deoarece doar această bancă obținuse aprobare din partea Congresului pentru a deschide o sucursală la expoziția mondială, chiar în Clădirea Administrației din centrul expoziției.[20] După trei zile a dat faliment o altă mare bancă din Chicago și, curând

după aceea, încă una, Eveston National Bank, în orașul lui Burnham. Au apărut zeci de astfel de situații în toată țara.[21] În Brunswick, Georgia, președinții a două bănci naționale au avut o întâlnire. Unul dintre ei s-a scuzat foarte calm, a intrat în biroul lui și s-a împușcat în cap. Ambele bănci au dat faliment.[22] În Lincoln, Nebraska, Nebraska Savings Bank devenise banca preferată a școlarilor. Profesorii din oraș acționau ca agenți ai băncii și, în fiecare săptămână, strângeau bani de la copii pentru a-i depune în conturile acestora. Vestea că banca se afla în pragul falimentului a umplut strada din fața băncii de copii care-și cereau economiile înapoi. În ajutorul băncii au sărit alte bănci și așa-numitul „protest al copiilor" s-a potolit.[23]

Oamenii care, în alte condiții, ar fi mers la Chicago să vadă expoziția, au rămas acasă. Situația înfricoșătoare a economiei era și așa descurajatoare, ca să nu mai vorbim de veștile cum că expoziția nu era terminată. Oamenii care aveau o singură ocazie s-o vadă doreau s-o facă atunci când toate exponatele erau la locul lor și toate atracțiile erau funcționale, mai ales Roata Ferris, despre care se spunea că era o minune a ingineriei, în comparație cu care Turnul Eiffel era o sculptură făcută de un copil – asta dacă avea să funcționeze, fără să se prăbușească la primul vânt mai puternic.

Burnham și-a dat seama că prea multe atracții ale expoziției au rămas neterminate. Împreună cu echipa lui de arhitecți, proiectanți, ingineri și constructori realizaseră atât de mult într-un timp imposibil de scurt, dar se pare că nu era suficient pentru a compensa

restricțiile impuse de economia aflată într-un declin rapid. Lifturile din Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, prezentate ca una dintre atracțiile expoziției, nu funcționau încă. Roata Ferris părea terminată doar pe jumătate. Olmsted mai avea de terminat aranjarea și plantarea terenurilor din jurul Pavilionului Krupp, al Clădirii Pielăriei și al Clădirii Frigorifice; nu reușise încă să monteze pavajul de cărămidă în gara expoziției sau să pună gazonul din jurul clădirilor companiilor feroviare New York Central, Pennnsylvania Railroad, precum și lângă Coral Hall și Clădirea Statului Illinois, care, pentru mulți dintre locuitorii orașului Chicago, era cea mai importantă clădire din expoziție. Instalarea exponatelor și pavilioanelor companiei era teribil de întârziată în Clădirea Electricității. Westinghouse începuse construirea pavilionului abia marți, pe 2 mai.[24]

Burnham a emis directive ferme pentru Olmsted și Ferris, precum și pentru ceilalți constructori care încă mai aveau ceva de făcut. Olmsted, în special, a simțit presiunea, dar s-a simțit și îngrădit de întârzierile repetate apărute în instalarea exponatelor și de distrugerile provocate de căruțele și vagoanele de marfă care se perindau pe acolo. Doar compania General Electric avea 15 vagoane de materiale depozitate la fața locului.[25] Pregătirile pentru ceremonia de deschidere însemnaseră o mare pierdere de timp pentru departamentul lui Olmsted, așa cum și plantarea și aranjarea terenului în urma distrugerilor produse în tot parcul de mulțimea adunată în ziua respectivă îl costase timp prețios. Multe dintre drumurile care străbăteau

expoziția, care însumau mai bine de 90 de kilometri, erau încă acoperite de apă sau pline de noroi, iar alte porțiuni erau deteriorate și pline de gropi făcute de vehiculele care folosiseră drumurile cât încă erau îmbibate cu apă. Constructorul însărcinat de Olmsted să se ocupe de drumuri a adus 800 de oameni și 100 de atelaje de cai pentru a începe repararea drumurilor și acoperirea lor cu pietriș. „Încă mă simt destul de bine", i-a scris Olmsted fiului său pe 15 mai, „dar obosesc îngrozitor în fiecare zi. Îmi vine greu să fac orice; corpul mi-e suprasolicitat și în mod constant nu reușesc să realizez ce-mi propun".[26]

Burnham știa că, în primul și în primul rând, expoziția trebuia *terminată*, dar în același timp trebuia să-i convingă pe oameni să-și înlăture frica de ruină financiară și să vină la Chicago. A creat un nou post de director operațional în care l-a numit pe Frank Millet, lăsându-i mână liberă să facă tot posibilul pentru a spori numărul vizitatorilor. Millet a organizat spectacole de artificii și parade. A fixat zile speciale în cinstea anumitor state și popoare și pentru a sărbători diferite categorii de muncitori, precum cizmarii, morarii, cofetarii și stenografii. Cavalerilor Pitiei le-a fost dedicată o zi, la fel și Cavalerilor Catolici ai Americii. Millet a dedicat ziua de 25 august Sărbătorii Oamenilor de Culoare, iar 9 octombrie a fost desemnată Ziua Orașului Chicago. Numărul vizitatorilor a început să crească, dar nu cu mult. La sfârșitul lui mai, media zilnică de vizitatori plătitori era de doar 33 000, încă mult sub așteptările lui Burnham și ale tuturor și, mai

important, cu mult sub nivelul necesar pentru a face expoziția profitabilă. Mai rău, Congresul și Comisia Națională, sub presiunea mișcării sabatarienilor, au decis ca expoziția să fie închisă duminica, împiedicând astfel accesul a milioane de salariați pentru care duminica era singura zi în care se puteau bucura de minunile pe care le oferea expoziția.

Burnham spera că situația financiară proastă în care se afla țara avea să se remedieze cât mai repede, dar economia nu i-a făcut pe plac. Au dat faliment și alte bănci, disponibilizările au crescut, producția industrială a scăzut, iar grevele au devenit din ce în ce mai violente. Pe 5 iunie, deponenții îngrijorați au organizat proteste în fața a opt bănci din Chicago. Inclusiv firma lui Burnham s-a confruntat cu lipsa unor noi comenzi.[27]

HOTELUL EXPOZIȚIEI MONDIALE

Primii oaspeții au început să sosească la Hotelul Expoziției Mondiale al lui Holmes, deși nu atât de mulți pe cât s-ar fi așteptat acesta și ceilalți hotelieri din partea de sud a orașului. Oaspeții erau atrași în special de amplasarea hotelului, distanța până în Jackson Park fiind ușor de parcurs cu trenul Alley L, pe tronsonul Străzii 63. Deși camerele de la primul și al doilea etaj erau în mare parte libere, când vizitatorii de sex masculin se interesau de o cameră, Holmes le spunea cu

părere de rău că nu mai avea camere libere și îi redirecționa cu amabilitate spre alte hoteluri din apropiere. Camerele sale au început să se umple cu femei, majoritatea foarte tinere și aparent neobișnuite să locuiască singure. Holmes le găsea fermecătoare.[1]

Prezența constantă a lui Minnie Williams a devenit tot mai stânjenitoare. Cu sosirea fiecărei noi tinere cliente, ea era tot mai geloasă și avea tendința de a sta mereu prin preajma lui Holmes. Gelozia ei nu-l deranja în mod special. Doar că devenise incomodă. Minnie era un bun, o achiziție care trebuia depozitată până la o utilizare ulterioară, o pradă prinsă în capcană.

Holmes s-a uitat peste anunțurile din ziare pentru a găsi un apartament de închiriat situat suficient de departe de clădirea sa pentru a scădea probabilitatea vizitelor neașteptate. A găsit unul în partea de nord a orașului, pe Wrightwood Avenue, la numărul 1220, la mai bine de 12 cvartale vest de Lincoln Park, lângă Halsted.[2] Era o zonă drăguță și umbroasă a orașului, deși aspectul n-a fost pentru Holmes decât unul dintre elementele pe care le-a luat în calcul. Apartamentul se afla la ultimul etaj al unei case deținute de un tip pe nume John Oker, iar de închirierea apartamentului lui se ocupau fiicele acestuia. Primul anunț data din aprilie 1893.[3]

Holmes s-a dus singur să vadă apartamentul și s-a întâlnit cu John Oker. S-a prezentat ca Henry Gordon și i-a spus lui Oker că se ocupa cu afacerile imobiliare.[4]

Oker a fost impresionat de posibilul chiriaș. Era îngrijit – poate pedant ar fi cuvântul potrivit – iar

hainele și comportamentul său sugerau bunăstare financiară. Oker a fost încântat când Henry Gordon a spus că închiriază apartamentul; a fost și mai încântat când Gordon i-a plătit 40 de dolari în avans, banii jos. Gordon i-a spus lui Oker că va veni împreună cu soția în câteva săptămâni.

Holmes i-a explicat lui Minnie că asta ar fi trebuit să facă de mult. Acum, că se căsătoriseră, aveau nevoie de o locuință mai mare, mai frumoasă decât cea de la Castel. În curând clădirea avea să fie ocupată de vizitatori ai expoziției. Însă, chiar și fără oaspeți, nu era un loc potrivit pentru creșterea copiilor.[5]

Ideea unui apartament mare, însorit, îi convenea lui Minnie. Adevărul e că de multe ori clădirea Castelului putea fi sumbră. De fapt, era mereu sumbră. Iar Minnie își dorea ca totul să fie cât se poate de perfect când venea Anna în vizită. Însă a nedumerit-o oarecum faptul că Holmes a ales un loc aflat atât de departe, în partea de nord a orașului, când în Englewood se găseau suficiente locuințe drăguțe. S-a gândit că poate n-a vrut să plătească chiriile exorbitante pe care le cerea toată lumea acum, că expoziția era în plină desfășurare.

Holmes și Minnie s-au mutat în noul apartament pe 1 iunie 1893.[6] Lora Oker, fiica proprietarului, a spus că Gordon „părea foarte grijuliu cu soția sa". Cei doi făceau plimbări cu bicicleta și o vreme au avut o servitoare. „Tot ce pot spune e că, pe timpul șederii la noi, comportamentul său a fost unul cum nu se poate mai potrivit", relata domnișoara Oker. „Pe Minnie Williams ne-a prezentat-o ca fiind soția lui și noi i ne

adresam mereu cu «doamna Gordon». Ea îi spunea «Henry».“[7]

*

Cum Minnie locuia acum pe Wrightwood Avenue, Holmes era liber să se bucure de Hotelul Expoziției Mondiale.

Oaspeții săi își petreceau cea mai mare parte a timpului în Jackson Park sau pe Midway și de multe ori nu se întorceau decât după miezul nopții. Când erau în hotel, aceștia preferau să rămână în camere, de vreme ce în hotelul lui Holmes nu existau zone comune – biblioteci, săli de joc și saloane – lucruri obișnuite în marile hoteluri din apropiere precum Richelieu, Metropole și New Julien. Nu avea nici camere obscure, pe care hotelurile aflate în imediata apropiere a Jackson Park au început să le pună la dispoziția tot mai numeroșilor fotografi amatori, așa-zișii „diavoli Kodak“, care umblau după ei cu cele mai noi modele de aparate foto portabile.

Femeile găseau că hotelul arăta destul de trist, mai ales noaptea, dar prezența proprietarului frumos și evident bogat contribuia la risipirea aerului mohorât. Spre deosebire de bărbații pe care îi cunoscuseră în Minneapolis, în Des Moines sau în Sioux Falls, Holmes era cald și fermecător și vorbăreț și le atingea cu o familiaritate care, deși probabil ar fi fost considerată ofensatoare la ele acasă, părea în regulă în această nouă lume a orașului Chicago – era încă ceva ce ținea de

marea aventură în care porniseră aceste femei. Și ce ar fi fost o aventură fără un pic de pericol?

După toate aparențele, proprietarul era și un om bun la suflet. Nu părea să-l deranjeze că mai erau oaspeți care plecau fără să-l anunțe și fără să plătească. Faptul că mirosea ușor a produse chimice – că întreaga clădire avea adesea un miros medicinal – nu deranja pe nimeni. La urma urmei era medic, iar la parterul clădirii exista o farmacie.[8]

Prendergast

Patrick Prendergast credea că numirea sa în funcția de consilier juridic se apropia. Voia să fie pregătit și a început să-și facă planuri pe cine să angajeze după numire. Pe 9 mai 1893 a scos încă una dintre cărțile sale poștale și i-a adresat-o unui bărbat pe nume W.F. Cooling din Clădirea *Staats-Zeitung*. Prendergast i-a vorbit lui Cooling despre faptul că Isus este autoritatea legală supremă, apoi i-a dat vestea cea bună.

„Candidez la funcția de consilier juridic", i-a scris el. „Dacă voi deveni consilier juridic, dumneata îmi vei fi asistent."[1]

Noaptea e un magician

În ciuda lipsei unor exponate, a faptului că drumurile erau desfundate și că existau petice de pământ neplantate, expoziția le-a dezvăluit primilor vizitatori o imagine despre cum ar putea și trebuia să arate un oraș. Orașul Negru aflat la nord era plin de fum și gunoaie, dar aici, în Orașul Alb al expoziției, vizitatorii au găsit băi publice curate, apă limpede, un serviciu de ambulanță, felinare stradale electrice și un sistem de prelucrare a apelor uzate care furniza îngrășământ pentru fermieri. Exista o grădiniță pentru copiii vizitatorilor și lumea s-a distrat mult pe seama faptului că, atunci când lăsai copilul în Clădirea Copiilor, primeai un bon cu care să-l poți revendica ulterior. Puținii, dar vocalii critici din Chicago se temeau că părinții săraci aveau să transforme clădirea într-un depozit pentru copii nedoriți. Doar un singur copil, sărmanul Charlie Johnson, a fost abandonat astfel, și nu s-a pierdut nici un copil, deși îngrijorarea creștea în fiecare zi, la ora închiderii.[1]

În clădirile expoziției, vizitatorii au găsit dispozitive și concepte noi deopotrivă pentru ei și pentru restul lumii. Au ascultat muzică live cântată de o orchestră din New York și transmisă prin telefon. Au văzut primele imagini în mișcare pe kinetoscopul lui Edison și au privit uimiți cum corpul lui Nikola Tesla era străbătut de un fulger. Au văzut și alte lucruri nefirești – primul fermoar, prima bucătărie electrică echipată cu o mașină de spălat vase automată și o cutie care, chipurile, ar fi conținut tot ce avea nevoie un bucătar pentru a face clătite, un produs marca Aunt Jemima. Au gustat o gumă de

mestecat nouă și cu o aromă ciudată numită Juicy Fruit și popcorn cu caramel numit Cracker Jack. Un nou tip de cereale, Shredded Wheat, părea să aibă slabe șanse de reușită – cineva l-a numit „ștergător de picioare tocat" – dar o bere nouă a avut succes, câștigând premiul pentru cea mai bună bere. Din acel moment, producătorul a numit-o Pabst Blue Ribbon. Vizitatorii au văzut și cea mai nouă și, fără îndoială, cea mai importantă invenție organizațională a secolului, fișierul vertical, creat de Melvil Dewey, inventatorul sistemul zecimal de clasificare Dewey. Printre aceste exponate erau presărate tot felul de noutăți. O locomotivă construită din fir de mătase. Un pod suspendat construit din săpun marca Kirk's Soap. O hartă uriașă a SUA făcută din murături. Cultivatorii de prune au făcut un cavaler călare în mărime naturală, în întregime din prune, iar minele de sare de pe insula Avery din Louisiana au prezentat o copie a Statuii Libertății sculptată într-un bloc de sare. Vizitatorii i-au spus „Soția lui Lot".[2]

Unul dintre cele mai fascinante și mai înspăimântătoare pavilioane a fost Pavilionul Krupp, în care „monstrul de companie" al lui Fritz Krupp trona înconjurat de armament greu. În Time-Saver, ghidul expoziției, fiecare expoziție avea un punctaj de la unu la trei, unde unu însemna „interesant" și trei „extrem interesant", iar Pavilionul Krupp era notat cu trei.[3] Cu toate acestea, pentru mulți vizitatori, armele erau o prezență deranjantă. Doamna D.C. Taylor, o vizitatoare fidelă a expoziției, a spus despre cel mai mare tun al lui Krupp că era „un lucru respingător și îngrozitor, cu iz

de sânge și măcel, un triumf al barbarismului care se strecoară printre triumfurile civilizației".[4]

Doamna Taylor adora Curtea de Onoare și era uimită de maniera ciudat de sobră în care se plimbau oamenii prin palatele de aici. „Toată lumea din jurul nostru se mișca încet și vorbea în șoaptă. Nimeni nu părea să se grăbească sau să fie cuprins de nerăbdare, toți eram vrăjiți, ne aflam sub influența unei vrăji de la deschiderea și până la închiderea expoziției."[5]

În Midway a avut parte de o atmosferă foarte diferită. Aici, doamna Taylor s-a aventurat în expoziția Străzii Cairo, care în sfârșit se deschisese, și a văzut prima oară un dans din buric. A urmărit-o cu atenție pe dansatoare. „Face câțiva pași ușori într-o parte, se oprește, lovește castanietele una de alta, apoi face același lucru în partea cealaltă; face câțiva pași înainte, se oprește, își mișcă abdomenul în sus și-n jos în ritmul muzicii, fără să miște un mușchi din restul trupului, cu o viteză incredibilă, ținându-și capul și picioarele perfect nemișcate."[6]

Când doamna Taylor și însoțitorii săi au plecat din această secțiune a expoziției, a început să murmure pentru sine cântecul „My Country 'Tis of Thee", ca un copil speriat care vrea să-și facă curaj când trece pe lângă un cimitir.[7]

Expoziția era atât de mare, atât de greu de cuprins cu mintea, încât Garda Columbiană s-a trezit copleșită de întrebări. Era ca o boală, variola retorică, și fiecare vizitator părea să sufere de ea într-o mai mică sau mai mare măsură. Gărzile răspundeau neîncetat la aceleași întrebări, iar întrebările se succedau cu repeziciune,

adesea pe un ton acuzator. Unele întrebări erau pur și simplu ciudate.

„În ce clădire se află papa?“, a întrebat o femeie care a fost auzită de scriitoarea Teresa Dean, care scria zilnic câte un articol despre expoziție.

„Papa nu e aici, doamnă“, a răspuns gardianul.

„Unde e?“

„În Italia, în Europa, doamnă.“

Femeia s-a încruntat. „Încotro e asta?“

Convins acum că femeia glumea, gardianul i-a răspuns și el în glumă, plin de veselie: „La trei străzi sub lagună.“

„Cum ajung acolo?“, a întrebat femeia.

O altă vizitatoare, care căuta expoziția figurilor de ceară, a întrebat un gardian: „Îmi puteți spune unde se află clădirea în care se găsesc ființe umane artificiale?“

Acesta tocmai îi răspundea că nu știe, când s-a băgat în vorbă un alt vizitator: „Am auzit de ele“, a spus el. „Sunt în Clădirea Femeii. Întrebați de femeile manager.“[8]

Un vizitator de sex masculin, care-și pierduse ambele picioare și se deplasa prin expoziție cu ajutorul unor proteze și cârje, avea probabil un aer de atotștiutor, pentru că un alt vizitator l-a pisat cu întrebările până când ologul s-a plâns că îl obosea efortul de a răspunde la atâtea întrebări.

„Un singur lucru mai vreau să știu“, i-a spus vizitatorul, „și apoi vă dau pace“.

„Și care ar fi acesta?“

„Aș vrea să știu cum v-ați pierdut picioarele.“

Ologul i-a spus că-i răspunde cu condiția ca aceasta să fie într-adevăr ultima întrebare. Gata cu întrebările. Era clar? Curiosul cel enervant a fost de acord. Ologul, pe deplin conștient că răspunsul lui avea să atragă imediat după sine o nouă întrebare, a spus: „Mi-au fost mușcate".

„*Mușcate*. Cum...?"

Dar înțelegerea era înțelegere. Chicotind, ologul s-a îndepărtat șontâcăind.[9]

*

În timp ce expoziția se chinuia să atragă vizitatori, pavilionul lui Buffalo Bill cu Vestul Sălbatic era vizitat de zeci de mii de oameni. Dacă Cody ar fi obținut contractul pe care și-l dorise, oamenii ar fi trebuit prima oară să plătească taxa de intrare în Jackson Park și astfel ar fi crescut numărul vizitatorilor și veniturile până la un nivel satisfăcător. În plus, Cody putea da spectacole și duminica, dar, pentru că se afla în afara perimetrului expoziției, nu era nevoit să plătească jumătate din veniturile încasate Companiei Expoziției. În cele șase luni cât a ținut expoziția, la fiecare din cele 318 spectacole ale lui Cody au asistat, în medie, 12 000 de oameni, adică un total de aproape patru milioane de spectatori.[10]

Adesea, Cody eclipsa expoziția. Intrarea principală în pavilionul lui era atât de aproape de una dintre cele mai aglomerate porți de intrare în expoziție, încât vizitatorii credeau că spectacolul lui *era* expoziția mondială și se

spune că au plecat acasă mulțumiți. În iunie, un grup de cowboy a organizat o cursă de 1 600 de kilometri în cinstea expoziției, din Chadron, Nebraska, până în Chicago, iar linia de sosire era în Jackson Park. Premiul era consistent, de 1 000 de dolari. Cody a mai pus 500 de dolari și o șa de calitate, cu condiția ca această cursă să se încheie în arena lui. Organizatorii au fost de acord.[11]

Zece călăreți, printre care și Pete „Șarpele cu clopoței" și un presupus fost bandit din Nebraska, pe nume Doc Middleton, au pornit din fața hotelului Baline din Chadron în dimineața de 14 iunie 1893. Regulile cursei permiteau ca fiecare călăreț să înceapă cursa cu doi cai și îl obligau să se oprească în câteva puncte de control pe traseu. Regula cea mai importantă spunea că, la trecerea liniei de sosire, călărețul trebuia să călărească unul din cei doi cai cu care pornise la drum.

A fost o cursă nebunească, în care s-au încălcat multe reguli și au fost răniți mulți cai. Middleton s-a retras la scurt timp după ce a ajuns în Illinois. Alți patru participanți n-au mai ajuns la linia de sosire. Primul care a trecut linia de sosire a fost un muncitor la căile ferate pe nume John Berry, călare pe calul Poison, care a intrat în galop în arena Vestului Sălbatic pe 27 iunie, la nouă și jumătate dimineața. Buffalo Bill, strălucind în haina lui albă din piele de căprioară cu ornamente din fir de argint, era acolo să-l întâmpine, alături de întreaga companie a Vestului Sălbatic și circa 10 000 de locuitori ai orașului Chicago. Cu toate acestea, John Berry a trebuit să se mulțumească doar cu șaua, pentru că, în

urma unor investigații ulterioare, s-a dovedit că, la scurt timp după începerea cursei, își încărcase caii într-un tren care mergea spre est în care se suise și el pentru a străbate confortabil primii 160 de kilometri.

Cody a eclipsat din nou expoziția în iulie, când oficialii expoziției au respins cererea primarului Carter Harrison de a dedica o zi copiilor săraci din Chicago, care să fie lăsați să intre gratuit. Directorii au fost de părere că ar fi fost prea de tot, având în vedere eforturile depuse pentru creșterea numărului de vizitatori plătitori. Conta fiecare bilet, chiar și biletele la jumătate de preț pentru copii. Imediat, Buffalo Bill a anunțat Ziua copiilor oropsiți la pavilionul Vestul Sălbatic și le-a oferit copiilor din Chicago bilete de tren gratuite, acces gratuit la spectacol și acces gratuit în tabăra Vestul Sălbatic, plus câte bomboane și înghețată puteau mânca.

Au venit 15 000 de copii.

Poate că Vestul Sălbatic al lui Buffalo Bill era „nepotrivit", așa cum spuseseră directorii expoziției când i-au respins cererea pentru o concesiune în Jackson Park, dar cetățenii din Chicago s-au îndrăgostit de el.

*

Cerul s-a înseninat și a rămas senin. Drumurile s-au uscat și florile proaspăt deschise au înmiresmat aerul. Expozanții și-au terminat încet-încet de instalat exponatele, electricienii au eliminat ultimele legături greșite din circuitele complicate care legau cele aproape 200 000 de becuri incandescente din expoziție.

La ordinele lui Burnham, activitățile de curățenie s-au intensificat pe toată întinderea expoziției. Pe 1 iunie 1893, muncitorii au demontat șinele de cale ferată temporare care stricaseră aspectul peluzelor de lângă lagună și la sud de Clădirea Electricității și Clădirea Minelor. „Una dintre schimbările izbitoare în aspectul general e absența grămezilor mari de cutii clădite în curțile exterioare ale clădirilor Manufacturilor, Agriculturii și Utilajelor, precum și ale altor clădiri impunătoare", scria în ziarul *Tribune* pe 2 iunie. De asemenea, lăzile nedeschise și gunoiul care cu doar o săptămână în urmă umpleau Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, în special în pavilioanele amenajate de Rusia, Norvegia, Danemarca și Canada, au fost înlăturate, iar acum spațiile respective „aveau un aspect cu totul diferit și mult mai plăcut".[12]

Deși expozițiile interioare erau fascinante, primii vizitatori veniți în Jackson Park și-au dat seama de îndată că puterea expoziției consta în seriozitatea neobișnuită a clădirilor în sine. Curtea de Onoare oferea o imagine a măreției și frumuseții care depășea cu mult visul născut în biblioteca clădirii Rookery. Unii vizitatori au fost atât de impresionați de Curtea de Onoare, încât au izbucnit în lacrimi de cum au intrat.

Acest fenomen nu era consecința vreunui element individual. E adevărat, fiecare clădire era imensă, însă senzația de măreție era amplificată de faptul că toate clădirile erau construite în stil neoclasic, toate aveau cornișe la aceeași înălțime, toate erau vopsite în alb și toate erau diferite, într-un mod șocant, minunat, de

orice clădire pe care o văzuseră vreodată vizitatorii în orașele lor de baștină prăfuite. „Nici o altă priveliște creată de om nu mi s-a părut atât de perfectă precum Curtea de Onoare", scria James Fullerton Muirhead, scriitor și editor al unui ghid. Curtea, scria el, „era, practic, fără cusur; simțul estetic al privitorului era satisfăcut pe deplin și fără rezerve, ca și cum s-ar fi uitat la o capodoperă a picturii sau sculpturii și, în același timp, se simțea împlinit și înălțat de un sentiment de desăvârșire și grandoare pe care o singură operă de artă nu-l putea produce".[13] Edgar Lee Masters, avocat din Chicago și poet în devenire, a numit Curtea „un vis al frumuseții fără sfârșit".[14]

Culoarea în care erau vopsite clădirile, sau mai exact lipsa unei culori, producea o gamă încântătoare de efecte pe măsură ce soarele traversa cerul. Dimineața devreme, când Burnham pornea în inspecție, clădirile erau de un albastru-deschis și parcă pluteau pe o pernă fantomatică de ceață. În fiecare seară, soarele colora clădirile în ocru și făcea să strălucească firele de praf ridicate de briză, până ce aerul devenea un voal portocaliu catifelat.

Într-o astfel de seară, Burnham făcea un tur al expoziției la bordul unei bărci electrice alături de un grup din care făcea parte și văduva lui John Root, Dora, și câțiva emisari străini. Lui Burnham îi plăcea să însoțească prieteni și demnitari prin expoziție, dar încerca de fiecare dată să aranjeze în așa fel tururile încât prietenii să vadă expoziția așa cum credea el că trebuie văzută, cu clădirile prezentate dintr-o anumită perspectivă, într-o anumită ordine, de parcă s-ar fi aflat

încă în bibliotecă și ar fi prezentat planșe, nu clădiri adevărate. A încercat să-și impună voința estetică asupra tuturor vizitatorilor expoziției, insistând în primul an de planificare să nu existe decât un număr limitat de intrări în Jackson Park, situate în așa fel încât oamenii să treacă prima dată prin Curtea de Onoare, fie printr-o intrare mare din gara aflată în partea de vest a parcului, fie printr-o intrare din partea de est, unde era debarcaderul. Eforturile de a crea o primă impresie puternică erau o dovadă a spiritului său organizatoric, dar și a tiranului estetic care zăcea în el. Lucrurile nu s-au întâmplat așa cum și-a dorit. Directorii au insistat să existe mai multe intrări, iar cei de la căile ferate au refuzat să concentreze întreg traficul printr-o singură gară. Burnham nu s-a dat bătut. Pe toată perioada expoziției, a spus el, „am insistat ca oaspeții noștri, la părerile cărora țineam, să treacă prima dată pe la Curtea de Onoare".[15]

Barca electrică ce-i transporta pe Burnham, Dora Root și pe demnitarii străini a traversat în liniște laguna, risipind imaginea orașului alb reflectată pe suprafața apei. Soarele aflat la apus poleia cu aur terasele de pe malul estic, dar învăluia malul vestic într-o umbră de un albastru-închis. Femei în rochii de culoare roșie sau turcoaz se plimbau alene pe chei. Pe apă se auzea sunet de voci punctate când și când de râsete care sunau ca un clinchet de cristal.

A doua zi, după o noapte care cu siguranță a fost una grea, Dora Root i-a scris lui Burnham să-i mulțumească

pentru tur și să încerce să-i transmită complexitatea sentimentelor pe care le trăise.

„Ora petrecută pe lagună aseară s-a dovedit încununarea unei zile minunate“, scria ea. „Mă tem că am fi zăbovit acolo la nesfârșit dacă prietenii noștri din străinătate nu ne-ar fi pregătit o distracție mai condimentată. Cred că nu voi înceta niciodată de bunăvoie să plutesc prin acel tărâm de vis.“ Priveliștile i-au provocat sentimente contradictorii. „Totul mi se pare infinit de trist“, scria ea, „dar, în același timp, atât de fermecător, încât adesea cred că cel mai înțelept lucru ar fi să iau de îndată calea pădurii sau a muntelui, unde întotdeauna îți poți găsi liniștea. Sunt multe lucruri pe care tânjesc să ți le spun despre munca pe care ai depus-o în ultimii doi ani – al cărei rezultat este această minunată punere în practică a viziunii despre frumusețe a lui John – dar nu cred c-o pot face. Înseamnă prea mult pentru mine și cred – sper – că mă înțelegi. Ani întregi, speranțele și ambițiile lui au fost și ale mele și, în ciuda eforturilor pe care le fac, vechile pasiuni n-au dispărut. Mă alină să scriu aceste rânduri. Nădăjduiesc că nu te vor supăra“.[16]

*

Dacă serile petrecute la expoziție erau seducătoare, nopțile erau fermecătoare. Lămpile care luminau toate clădirile și aleile reprezentau cea mai complicată demonstrație de iluminat electric făcută vreodată și prima testare de amploare a curentului alternativ. În

expoziție se consuma de trei ori mai multă energie electrică decât în tot orașul Chicago. Erau momente importante în domeniul ingineriei, însă vizitatorii adorau frumusețea absolută a atâtor lumini aprinse într-un singur loc, deodată. Conturul fiecărei clădiri, inclusiv Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, era trasat cu becuri albe. Reflectoare uriașe – cele mai mari care se făcuseră vreodată și despre ale căror fascicule de lumină se spunea că se vedeau de la aproape 100 de kilometri – fuseseră instalate pe acoperișul Clădirii Manufacturilor și măturau expoziția și cartierele din jur. Becuri mari colorate luminau jeturile de apă de 30 de metri care țâșneau din Fântâna MacMonnies.[17]

Pentru mulți dintre vizitatori, iluminatul nocturn reprezenta primul contact pe care-l aveau cu energia electrică. Hilda Satt, o fată de-abia venită din Polonia, a venit la expoziție cu tatăl ei. „Când lumina a lăsat loc întunericului, milioane de becuri s-au aprins deodată", și-a amintit ea peste ani. „Cum singura sursă de iluminat pe care o cunoșteam erau lămpile cu petrol, mi s-a părut că am văzut Raiul în fața ochilor."

Tatăl ei i-a spus că luminile se aprindeau cu ajutorul unor întrerupătoare electrice.

„Fără chibrituri?", a întrebat ea.[18]

Pe lângă lumini și omniprezentele fantome în albastru ale Gărzii Columbiene, expoziția a mai marcat un moment important: pentru prima oară, locuitorii orașului Chicago se puteau plimba noaptea în deplină siguranță. Asta a făcut să crească numărul de vizitatori, în special cupluri tinere constrânse de ritualul victorian

de curtare și care tânjeau după locuri întunecoase liniștite.

Noaptea, luminile și întunericul care cuprindea totul ascundeau numeroasele imperfecțiuni ale expoziției – printre acestea, scria John Ingalls în *Cosmopolitan*, „resturile de nedescris rămase de la nenumăratele prânzuri" – și creau pentru câteva ore orașul perfect din visurile lui Daniel Burnham.[19]

„Noaptea", scria Ingalls, „este magicianul expoziției".[20]

*

Primii vizitatori s-au întors la casele lor și le-au spus prietenilor și rudelor că expoziția, deși nu era terminată, era mai mare și mai impresionantă decât se așteptaseră. Montgomery Schuyler, cel mai important critic de arhitectură din acea perioadă, scria: „Vizitatorii care vedeau expoziția prima oară obișnuiau să spună că lucrurile pe care le citiseră și fotografiile nu-i ajutaseră să-și facă o idee sau să se pregătească pentru ce au văzut."[21] Reporterii din orașe aflate la mare distanță transmiteau aceeași observație în redacții, prin cele mai îndepărtate orașe începând să circule povești despre cât de încântătoare și uimitoare era expoziția. La câmpie, prin văi și depresiuni, familiile îngrozite de ce citeau zilnic în ziare despre prăbușirea economiei naționale au început să se gândească la Chicago. Călătoria era scumpă, dar părea să merite din ce în ce mai mult. Era chiar necesară.

Măcar de s-ar fi pus domnul Ferris pe treabă ca să termine roata aceea uriașă.

Modus Operandi

Așa a început totul. O chelneriță a dispărut de la restaurantul lui Holmes, unde clienții săi luau masa. A fost la lucru și apoi a dispărut, fără nici o explicație pentru o plecare atât de bruscă. Holmes a părut la fel de nedumerit ca toată lumea. A dispărut o stenografă pe nume Jennie Thompson, precum și o femeie pe care o chema Evelyn Stewart, care fie lucra pentru Holmes, fie stătea în hotelul acestuia. Un medic care închiriase o vreme un birou în Castel și care se împrietenise cu Holmes – au fost văzuți împreună de multe ori – a dispărut, de asemenea, fără să spună cuiva o vorbă.[1]

Mirosurile de chimicale din hotel veneau și plecau în valuri. În unele zile, coridoarele erau invadate de un miros caustic, ca și cum s-ar fi folosit în exces o substanță de curățat, iar în altele mirosea a medicamente, de parcă, undeva în clădire, un dentist adormea vreun pacient. Părea să existe o problemă cu țevile de alimentare cu gaz din clădire, pentru că, din când în când, pe coridoare mirosea a gaz nears.[2]

Familiile și prietenii au început să pună întrebări. Ca de obicei, Holmes a fost plin de înțelegere și îndatoritor. Poliția nu s-a implicat. Se pare că aveau prea multe de făcut, odată cu creșterea numărului de vizitatori bogați

și de demnitari străini care erau urmăriți la tot pasul de un roi de hoți de buzunare, criminali și escroci mărunți.[3]

*

Holmes nu își înfrunta direct victimele, așa cum făcuse Jack Spintecătorul, care se desfăta la vederea viscerelor, dar apropierea îi făcea plăcere. Îi plăcea să fie suficient de aproape pentru a auzi cum moartea le învăluie pe victimele tot mai cuprinse de panică. Acela era momentul când dorința lui de a poseda era cu adevărat împlinită. Seiful reușea să estompeze strigătele și bufniturile, dar nu de tot. Când hotelul era plin, folosea metode mai silențioase. Umplea camera cu gaz și își lăsa oaspetele să moară în somn sau se furișa înăuntru cu ajutorul unei chei universale și îi apăsa pe față o cârpă îmbibată cu cloroform. Metoda era aleasă de el, o dovadă a puterii pe care o avea.[4]

Indiferent cum acționa, el rămânea în posesia materialului proaspăt, pe care îl putea cerceta în voie.

Reasamblarea ulterioară, realizată de talentatul său prieten Chappell, reprezenta faza finală a luării în stăpânire, faza triumfală, deși se folosea de serviciile lui Chappell cu moderație.[5] De alte materiale folosite se descotorosea folosind cuptorul sau gropi umplute cu var nestins. Nu îndrăznea să păstreze scheletele asamblate de Chappell prea mult timp. Stabilise încă de la început să nu păstreze trofee. Posesia după care tânjea era trecătoare, precum parfumul zambilelor proaspăt

culese. Odată ce această stare dispărea, nu putea fi retrăită decât printr-o nouă luare în stăpânire.[6]

O ROTAȚIE PERFECTĂ

În prima săptămână din iunie 1893, oamenii lui Ferris au început să desfacă și ultimele bârne și scânduri ale schelei care înconjurase și sprijinise roata mare în timpul asamblării. Structura se ridica până la 80 de metri, la aceeași înălțime la care se afla și ultimul etaj al Templului Masonic proiectat de Burnham, cel mai înalt zgârie-nori din oraș.[1] Nu fusese montată nici una dintre cele 36 de cabine – acestea zăceau pe jos asemenea vagoanelor unui tren deraiat – însă roata era gata să facă prima rotație. Fără protecția schelei, roata părea periculos de fragilă. „Este imposibil pentru o minte fără înclinații inginerești să înțeleagă cum reușește să rămână în picioare un așa colos", scria Julian Hawthorne, fiul lui Nathaniel; „nu pare să se sprijine pe nimic – nimic substanțial. Spițele arată ca o pânză de păianjen; sunt de tipul celor folosite la cele mai noi modele de biciclete".[2]

Joi, 8 iunie, Luther Rice le-a cerut fochiștilor de la cazanele mari cu aburi aflate la o distanță de 200 de metri, pe Lexington Avenue, lângă Midway, să producă aburi pentru a umple conductele subterane cu diametrul de zece țoli. Când presiunea din cazane a ajuns la nivelul potrivit, Rice i-a făcut semn cu capul unui inginer aflat în camera motoarelor de sub roată și aburul a ajuns la

pistoanele celor două motoare de 1 000 de cai putere. Pinioanele s-au pus în mișcare lin și silențios. Apoi muncitorii au cuplat lanțul de zece tone la pinioane și la pinionul roții. Rice i-a trimis o telegramă lui Ferris, care se afla în biroul său din clădirea Hamilton din Pittsburgh: „Motoarele sunt alimentate cu abur și funcționează satisfăcător. Lanțul e montat pe pinioane și gata să învârtă roata."[3]

Ferris n-a putut ajunge la Chicago, dar l-a trimis pe partenerul său W.F. Gronau să supravegheze prima rotație. Vineri dimineața, pe 9 iunie, când trenul în care se afla a trecut prin zona sudică a orașului, Gronau a văzut cum marea roată domina întreaga zonă, așa cum o făcea și creația lui Eiffel în Paris. Exclamațiile celorlalți pasageri în legătură cu dimensiunile roții și cu fragilitatea ei l-au făcut să se simtă plin de mândrie, dar și de teamă. Ferris, sătul de întârzierile apărute în construcție și de pisălogeala lui Burnham, i-a spus lui Gronau să învârtă roata sau s-o distrugă.

Ajustările de ultim moment și inspecțiile au durat aproape toată ziua de vineri, dar, chiar înainte de apus, Rice i-a spus lui Gronau că totul părea pregătit.

„N-aveam putere să vorbesc", a spus Gronau, „așa că am făcut un semn din cap s-o pornească". Era nerăbdător să vadă dacă roata funcționa, dar, în același timp, „ar fi amânat cu bucurie testul".[4]

Nu mai trebuia decât să alimenteze cu aburi și să vadă ce se întâmplă. Faptul că avea să se rotească lin, fără probleme și fără să se prăbușească era doar o speranță care se baza strict pe calcule care reflectau calitățile

cunoscute ale fierului și oțelului. Nici o structură nu mai fusese vreodată supusă la forțele care aveau să acționeze asupra și în cadrul roții.

Frumoasa soție a lui Ferris, Margaret, se afla în apropiere, plină de entuziasm. Gronau era sigur că nervii ei erau încordați la maximum, ca ai lui.

„Deodată am fost trezit din reverie de un zgomot îngrozitor", a spus el. S-a auzit un scrâșnet care i-a făcut pe toți cei aflați în preajmă – algerienii din satul lui Bloom, egiptenii și perșii și toți vizitatorii pe o rază de 100 de metri – să se oprească și să se uite la roată.[5]

„Când m-am uitat în sus", a spus Gronau, „am văzut cum s-a pus încet în mișcare. Care-i problema? Ce-i cu zgomotul acesta îngrozitor?"

Gronau a alergat la Rice, care se afla în camera motoarelor și supraveghea presiunea și funcționarea mașinăriei. Gronau se aștepta să-l vadă pe Rice încercând să oprească repede motorul, dar Rice nu părea îngrijorat.

Rice i-a explicat că a testat sistemul de frânare al roții, care consta într-un inel de oțel înfășurat în jurul axului. Testul a făcut roata să se miște o optime din circumferința sa. Zgomotul, a spus Rice, a fost produs de faptul că a fost îndepărtată rugina de pe inel.

Inginerul din camera motoarelor a dat drumul la frână și pus în funcțiune mașinăria.

Pinioanele au început să se învârtă, lanțul, să înainteze.

Deja mulți dintre algerieni, egipteni, perși – poate și câteva dansatoare din buric – se adunaseră pe

platformele de încărcare a roții, care constau în niște trepte astfel încât, odată roata pusă în funcțiune, să poată fi umplute șase cabine deodată. Toată lumea tăcea.

Când roata s-a pus în mișcare, din axul și spițele roții a început să plouă cu piulițe și șuruburi care nu fuseseră strânse bine, precum și vreo două chei fixe. Se folosiseră aproape 13 tone de șuruburi la asamblarea roții; era de așteptat să apară și greșeli.[6]

Fără să bage în seamă această ploaie cu bucăți de oțel, sătenii au izbucnit în urale și au început să danseze pe platforme. Unii cântau la instrumente. Muncitorii care își riscaseră viața să construiască roata și-au riscat-o din nou acum, urcându-se pe cadrul aflat în mișcare. „Cabinele nu fuseseră montate încă", a spus Gronau, „dar asta nu i-a descurajat pe oameni, care s-au cățărat printre spițe și s-au așezat pe roată la fel de ușor cum mă așez eu pe un scaun".[7]

Roata făcea o rotație completă în 20 de minute. Gronau și-a dat seama că testul a fost un succes doar când roata a făcut primul tur complet – moment în care, a spus el, „mi-a venit să strig de bucurie".[8]

Doamna Ferris i-a strâns mâna. Publicul a aplaudat. Rice i-a telegrafiat lui Ferris, care așteptase toată ziua vești despre test, din ce în ce mai agitat cu fiecare oră care trecea. Biroul din Pittsburgh al Western Union a primit telegrama la ora 21:10, iar un mesager în uniformă albastră a pornit în grabă prin noaptea rece de primăvară să i-o ducă lui Ferris. Rice îi scrisese: „Ultimul cuplaj și ajustarea finală au fost făcute și la ora

șase seara s-a alimentat cu aburi roata a făcut o rotație completă totul a funcționat corespunzător rotația a durat 20 de minute – te felicit pentru această reușită în midway domnește un entuziasm nebun."[9]

A doua zi, sâmbătă, 10 iunie, Ferris i-a trimis o telegramă lui Rice. „Telegrama în care spuneai că prima rotație a roții a avut loc aseară la ora șase și a fost un succes din toate punctele de vedere a produs multă bucurie aici. Vreau să te felicit pentru tot ce ai făcut și să te rog să grăbești punerea în funcțiune a cabinelor muncind zi și noapte – dacă nu poți monta cabinele noaptea, montează rulmenții noaptea, pentru ca lucrurile să meargă înainte."[10] Fără îndoială, el voia să spună că Rice trebuia instaleze carcasele de metal în care intrau rulmenții.

Roata funcționa, dar Ferris, Gronau și Rice știau că-i așteaptă teste mult mai importante. În sâmbăta aceea, muncitorii aveau să înceapă montarea cabinelor, supunând prima oară roata acțiunii unor forțe puternice. Fiecare dintre cele 36 de cabine cântărea 13 tone, având în total puțin sub 470 de tone. Și asta fără cele 90 de tone care se adăugau odată ce pasagerii urcau în cabine.

Sâmbătă, la scurt timp după ce a primit telegrama de felicitare din partea lui Ferris, Rice i-a răspuns că a fost montată prima cabină.

*

În mod surprinzător, prima rotație făcută de Roata lui Ferris n-a făcut prea multă vâlvă dincolo de granițele Jackson Park. Orașul, în special protipendada, își îndreptase atenția asupra unui alt eveniment petrecut în Jackson Park: prima vizită a unui trimis oficial al Spaniei la expoziție – infanta Eulalia, cea mai mică soră a defunctului rege al Spaniei, Alfonso al XII-lea, și fiica exilatei regine Isabela a II-a.

Vizita nu mergea prea bine.

Infanta avea 29 de ani și, după cum s-a exprimat un reprezentant al Departamentului de Stat, „era frumoasă, grațioasă și inteligentă".[11] Ajunsese cu două zile în urmă cu trenul de la New York și fusese transportată imediat la Palmer House, unde a fost cazată în cel mai luxos apartament. Susținătorii orașului Chicago au considerat că această vizită era prima ocazie reală de a demonstra lumii, sau cel puțin New Yorkului, că Chicago era capabil și să găzduiască capete încoronate, și să transforme părul de porc în pensule. Primul semn că lucrurile ar fi putut să nu meargă conform planului ar fi trebuit să reiasă clar dintr-o știre scandaloasă transmisă de la New York de o agenție de presă, în care națiunea era avertizată că tânăra fuma.

În prima după-amiază petrecută în Chicago, marți, 6 iunie, infanta s-a strecurat pe furiș din hotel, însoțită de doamna de onoare și de o slujnică ce-i fusese pusă la dispoziție de președintele Cleveland. I-a plăcut că s-a putut plimbat prin oraș fără să fie recunoscută de locuitori. „De fapt, nimic nu e mai distractiv decât să te plimbi prin mulțimile de oameni în mișcare care citeau

despre mine în ziare, uitându-se la o poză care seamănă mai mult sau mai puțin cu mine“, scria ea.[12]

A vizitat Jackson Park prima dată joi, 8 iunie, ziua în care roata s-a pus în mișcare. A fost însoțită de primarul Harrison. Mulțimi de străini au aplaudat-o când a trecut pe lângă ei, pentru simplu motiv că era de sânge albastru. Ziarele au numit-o Regina Expoziției, iar știrea despre vizita ei a apărut pe prima pagină. Însă pentru ea totul a fost foarte obositor. Le invidia pe femeile din Chicago pentru libertatea de care păreau să se bucure. „Îmi dau seama cu oarecare amărăciune“, îi scria mamei sale, „că, dacă vreodată va cunoaște și Spania un asemenea progres, pentru mine va fi prea târziu să mă bucur de el“.[13]

A doua zi dimineața, vineri, ea a considerat că și-a îndeplinit îndatoririle oficiale și era pregătită să se distreze. De exemplu, a refuzat o invitație din partea Comisiei pentru Ceremonii, în schimb, dintr-un capriciu, s-a dus să ia prânzul în Satul German.

Însă societatea din Chicago de-abia începuse să se încălzească. Infanta era de sânge albastru, așa că urma să fie tratată regește. În seara aceea, infanta trebuia să participe la o recepție la palatul Palmer de pe Lake Shore Drive, a cărei gazdă era Bertha Palmer. Pentru acest eveniment, doamna Palmer a comandat un tron construit pe un podium.[14]

Intrigată de similitudinea dintre numele gazdei și numele hotelului în care stătea, infanta a făcut cercetări. Când a aflat că Bertha Palmer era soția proprietarului hotelului, a adus o jignire socială orașului, care n-avea să

fie iertată sau uitată vreodată. A declarat că sub nici o formă n-avea să fie oaspetele „soției unui hangiu".[15]

Cu toate acestea, diplomația a prevalat și ea a consimțit să ia parte la recepție, ceea ce a dus la o înrăutățire a stării ei de spirit. Spre seară, căldura de peste zi a fost înlocuită de o ploaie torențială. Pe când Eulalia a ajuns la ușa doamnei Palmer, pantofii ei de satin alb erau îmbibați cu apă și răbdarea îi dispăruse. A stat la recepție o oră, apoi a plecat.

A doua zi a sărit peste prânzul din Clădirea Administrației și a luat din nou masa, neanunțată, în Satul German. În seara aceea a ajuns cu o oră mai târziu la un concert care fusese organizat în cinstea ei în Clădirea pentru Festivități a expoziției. Sala era plină de membrii familiilor de vază din Chicago. N-a rămas acolo decât cinci minute.

În șirul neîntrerupt de știri despre vizita ei a început să se facă simțită antipatia. Sâmbătă, 10 iunie, *Tribune* își arată nemulțumirea: „Înălțimea sa... are obiceiul de a refuza să se supună unui program și își satisface în mod independent propriile înclinații."[16] Ziarele locale au făcut în mod repetat referire la predilecția ei de a acționa conform „propriei voințe".

De fapt, infantei începea să-i placă la Chicago. Adora să-și petreacă timpul la expoziție și părea să-l placă în mod special pe Carter Harrison. I-a dăruit o tabacheră aurită incrustată cu diamante. Cu puțin timp înainte de plecare, care era programată miercuri, 14 iunie, i-a scris mamei sale: „Voi părăsi Chicago cu regret."[17]

Orașul Chicago însă nu-i regreta plecarea. Dacă ar fi intrat în posesia numărului din dimineața zilei de miercuri a ziarului *Chicago Tribune*, ar fi dat peste un editorial plin de venin în care se spunea: „Capetele încoronate sunt, în cel mai bun caz, niște clienți dificili pentru republicani, iar cele din Spania sunt cele mai dificile dintre toate… Obișnuiesc să întârzie și să plece mai repede, făcându-i pe toți să regrete că n-au venit și mai târziu și n-au plecat mai repede sau chiar că s-au obosit să vină."[18]

Însă, dincolo de aceste vorbe, răzbătea impresia inconfundabilă a sentimentelor rânite. Chicago se pregătise folosind cea mai frumoasă față de masă și cele mai bune cristaluri – nu dintr-un mare respect pentru capetele încoronate, ci pentru a arăta lumii ce masă elegantă știe să aranjeze – și s-a trezit că oaspetele de onoare a evitat festinul, preferând cârnații, varza acră și berea.

Nannie

Anna Williams – „Nannie" – a venit din Midlothian, Texas, la mijlocul lui iunie 1893. Dacă Texasul fusese torid și plin de praf, Chicago era rece și plin de fum, cu trenuri multe și gălăgie. Cele două surori s-au îmbrățișat cu lacrimi în ochi și s-au complimentat reciproc cu privire la cât de bine arătau, iar Minnie i l-a prezentat pe soțul ei, Henry Gordon. Harry. Era mai scund decât

Minnie îi dăduse de înțeles Annei în scrisorile pe care i le trimisese și nu era nici atât frumos, dar avea ceva aparte ce nici Minnie nu reușise să surprindă în scrisorile ei pline de pasiune. Emana căldură și farmec. Vorbea încet. O atingea în așa fel încât o făcea s-o privească pe Minnie cu părere de rău. Harry i-a ascultat povestea călătoriei din Texas cu atâta atenție încât i-a dat senzația că era singură cu el în trăsură. Anna nu-și putea desprinde privirea de la ochii lui.

Câldura și zâmbetul și afecțiunea evidentă pentru Minnie au făcut ca suspiciunile Annei să scadă în intensitate. Părea să fie îndrăgostit de ea. Era amabil și nu precupețea nici un efort să-i facă pe plac ei și, desigur, Annei. Le-a oferit în dar bijuterii. Lui Minnie i-a dăruit un ceas de aur cu lanț, făcut special de bijutierul din farmacia de la parter. Fără să stea pe gânduri, Anna a început să-i spună „fratele Harry".[1]

Pentru început, Minnie și Harry i-au arătat Chicago. Marile clădiri ale orașului și casele luxoase au lăsat-o cu gura căscată, însă fumul, întunericul și mirosul persistent de gunoi aflat în putrefacție îi făceau silă. Holmes le-a dus pe surori la Union Stock Yards, unde au fost conduși de un ghid în inima abatorului. Ghidul i-a sfătuit să fie atenți unde pun piciorul, ca să nu alunece în bălțile de sânge. Au privit cum porcii erau ridicați, unul după altul, și expediați guițând pe cablu până în sălile de tăiere de jos, unde bărbați cu cuțite însângerate le tăiau gâtul cu pricepere. Porcii, unii încă în viață, erau apoi scufundați într-o cuvă cu apă clocotită, apoi erau curățați de păr, iar părul era colectat în recipiente aflate

sub mesele pe care erau curățați. Porcii opăriți treceau apoi de la o masă de lucru la alta, unde oameni cu cuțite, plini de sânge, făceau la nesfârșit aceleași câteva incizii până ce, pe măsură ce porcii treceau mai departe, bucățile de carne cădeau cu o bufnitură pe mese. Holmes era impasibil; Minnie și Anna erau îngrozite, dar și încântate oarecum de eficiența masacrului. Abatorul întruchipa tot ce auzise Anna despre Chicago și despre dorința irezistibilă, chiar sălbatică a orașului, de bogăție și de putere.[2]

A urmat marea expoziție. Au mers cu Alley L de-a lungul Străzii 63. Chiar înainte să intre în perimetrul expoziției, trenul a trecut pe lângă arena cu Vestul Sălbatic al lui Buffalo Bill. De la înălțimea la care se aflau au văzut pardoseala de pământ a arenei și scaunele așezate în amfiteatru din jurul acesteia. Au văzut caii și bizonii și o diligență autentică. Trenul a trecut peste gardul expoziției, apoi a coborât în terminalul aflat în spatele Clădirii Transporturilor. Fratele Harry a plătit intrarea în valoare de 50 de cenți de căciulă. Nici chiar Holmes nu putea trece de turnichete fără să plătească.[3]

Bineînțeles, prima dată au vizitat Clădirea Transporturilor. Au văzut expoziția „Idealul industriei" a companiei Pullman, care cuprindea o machetă detaliată a orașului muncitoresc construit de compania Pullman, proslăvit ca un paradis al muncitorilor. În anexa clădirii, plină de trenuri și locomotive, au străbătut de la un capăt la altul o copie fidelă a unui vagon Pullman de pe cursa New York Chicago Limited, cu fotolii de pluș și covoare, pahare de cristal și pereți cu

lambriuri lustruite. În pavilionul companiei Inman Line se înălța o secțiune în mărime naturală a unui transatlantic. Au ieșit din clădire prin marea Poartă de Aur, care se arcuia pe fațada roșiatică a clădirii, ca un curcubeu.

Acum, pentru prima oară, Anna și-a dat seama de amploarea și de dimensiunile expoziției. În fața lor pornea un bulevard larg care trecea, în stânga, pe lângă lagună și Insula Împădurită și, în dreapta, pe lângă fațadele înalte ale Clădirilor Minelor și Electricității. În depărtare, a văzut trecând în viteză un tren pe linia ferată suspendată electrificată construită de-a lungul perimetrului parcului. Mai aproape, bărci electrice silențioase pluteau prin lagună. În celălalt capăt al bulevardului se întrevedea Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, ca un versant abrupt din Munții Stâncoși. Prin fața acesteia treceau pescăruși albi. Clădirea era irezistibil de mare. Holmes și Minnie au dus-o acolo. Odată ce au intrat în clădire, a văzut că era chiar mai mare decât părea din afară.

O ceață albăstruie formată din respirația oamenilor și din fire de praf masca sistemul complicat de susținere a tavanului aflat la 75 de metri înălțime. La jumătatea distanței până la tavan atârnau, aparent fără nici o susținere, cinci candelabre electrice imense, cele mai mari construite vreodată, fiecare având aproape 23 de metri în diametru și o intensitate luminoasă echivalentă cu puterea a 828 000 de lumânări. Sub aceste candelabre se întindea un oraș interior cu „cupole aurite și minarete, moschei, palate, chioșcuri mărețe și pavilioane

strălucitoare", după cum scria în cunoscutul *Ghid al Expoziției Mondiale Columbiene* scos de Rand, McNally & Co.[4] În mijloc se afla un turn cu ceas, cea mai înaltă dintre structurile interioare, cu o înălțime de peste 35 de metri. Ceasul automatic arăta ziua, ora, minutele și secundele, pe un cadran cu un diametru de doi metri. Cu toate că turnul era foarte înalt, până la tavan mai erau încă pe-atâția metri.

Minnie stătea mândră și cu un zâmbet larg pe chip în timp ce Anna cerceta cu privirea orașul interior și plafonul de oțel. Trebuie să fi fost mii de exponate. Perspectiva de a vedea chiar și o parte din ele era descurajantă. Au văzut goblenuri în Pavilionul Francez și mulajul după chipul lui Abraham Lincoln printre exponatele celor de la American Bronze Company. Alte companii americane au expus jucării, arme, bastoane, cufere, toate produsele manufacturate posibile – și o expoziție mare cu articole de înmormântare, inclusiv monumente din marmură și piatră, console de cămin, casete, sicrie și diverse alte instrumente și accesorii specifice pompelor funebre.

În scurt timp, Minnie și Anna au obosit. Ușurate, au ieșit pe terasa care dădea spre Canalul Nordic și au intrat în Curtea de Onoare. Și aici Anna s-a simțit aproape copleșită. Era deja amiază, iar soarele era sus pe cer. Silueta aurie a Statuii Republicii, Big Mary, se înălța ca o torță aprinsă. Apa bazinului în care se afla soclul statuii făcea vălurele cu sclipiri de diamant. În celălalt capăt erau 13 coloane albe înalte, Peristilul, printre care se întrezărea lacul albastru. Lumina în care era scăldată

Curtea era atât de abundentă și de puternică, încât te dureau ochii. Mulți dintre oamenii din jurul lor purtau ochelari cu lentile albastre.[5]

S-au retras să ia prânzul. Aveau nenumărate opțiuni. În majoritatea marilor clădiri se găseau bufete. Numai în Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale erau zece astfel de bufete, plus două restaurante, unul german, altul francez. Cafeneaua din Clădirea Transporturilor, aflată pe o terasă deasupra Porții de Aur, era un loc popular, cu o vedere spectaculoasă către lagună. Pe măsură ce orele treceau, Holmes le-a cumpărat ciocolată și limonadă și bere de rădăcini la unul dintre standurile Hires Root Beer împrăștiate prin toată expoziția.

S-au întors în expoziție aproape zilnic, două săptămâni fiind considerat minimul necesar pentru a o vizita ca la carte. Una dintre cele mai fascinante clădiri, dată fiind natura epocii, era Clădirea Electricității. În „theatorium" au ascultat o orchestră care cânta în acel moment în New York. S-au uitat la imagini mișcătoare în kinetoscopul lui Edison. Printre exponatele lui Edison se număra și un cilindru de metal ciudat care putea stoca sunetul vocii. „Un bărbat din Europa poate vorbi cu soția sa din America împachetând un cilindru de conversație și expediindu-l prin poștă", scria în ghidul Rand, McNally; „Un îndrăgostit vorbește o oră într-un cilindru și iubita îl aude ca și cum n-ar fi la mii de leghe depărtare, ci doar la un metru."[6]

Acolo au văzut și primul scaun electric.

Pentru Midway aveau programată o zi întreagă. Nimic din ce văzuse în Mississippi sau în Texas nu o

pregătise pe Anna pentru experiența de care avea acum parte. Dansatoare din buric. Cămile. Un balon cu hidrogen care ridica vizitatorii la 300 de metri înălțime. De pe platforme înălțate i se adresau „crainici“, care încercau s-o ademenească în Palatul Maur unde se găseau camera cu oglinzi, cu iluzii optice, și eclecticul muzeu al figurilor de ceară, unde vizitatorii puteau vedea personaje diverse, de la Scufița Roșie la Maria Antoaneta înainte de a i se tăia capul cu ghilotina.[7] Totul era colorat. Strada Cairo strălucea în nuanțe de galben-deschis, roz și violet. Până și biletele de intrare erau o pată de culoare – albastru aprins pentru Teatrul Turc, roz pentru Satul Lapon, mov pentru gondolele venețiene.[8]

Din păcate, Roata Ferris nu era încă terminată.

Au ieșit din Midway și s-au îndreptat încet spre sud, spre Strada 63 și trenul Alley L. Erau obosiți, fericiți și sătui, dar Harry le-a promis să le mai aducă o dată – pe 4 iulie, la focul de artificii de la care toată lumea se aștepta să fie cel mai mare foc de artificii pe care l-a văzut orașul vreodată.

Fratele Harry a părut încântat de Anna și a invitat-o să rămână peste vară. Flatată, ea a trimis o scrisoare acasă prin care cerea să-i fie trimis cufărul cel mare la adresa din Wrightwood.

E evident că se așteptase la asta, de vreme ce pregătise deja cufărul.

*

Și asistentul lui Holmes, Benjamin Pitezel, a vizitat expoziția. A cumpărat un suvenir pentru fiul său, Howard – un titirez cu un om de tinichea în vârf. Jucăria a devenit rapid cel mai de preț bun al băiețelului.[9]

AMEȚEALĂ

După ce muncitorii lui Ferris s-au obișnuit să manipuleze cabinele de mari dimensiuni, montarea lor pe roată s-a făcut mai repede. În seara de duminică, 11 iunie, fuseseră montate șase cabine – în medie, două pe zi de la data primei rotații. Acum venise vremea primului test cu pasageri și vremea era cum nu se putea mai bună. Soarele strălucea, cerul dinspre răsărit era de un albastru-închis.[1]

Doamna Ferris a insistat să ia parte la prima rotație, în ciuda încercărilor lui Gronau de a o face să se răzgândească. Gronau a inspectat roata pentru a se asigura că nu exista nimic care să împiedice balansul cabinei. Inginerul din camera motoarelor a pornit motoarele și a învârtit roata până ce cabina de testare a ajuns la nivelul platformei. „Nu m-am urcat în cabină cu inima ușoară", a spus Gronau. „Mi-era greață; însă nu puteam refuza să fac o tură. Așa că mi-am făcut curaj și am urcat la bord."[2]

Li s-au alăturat Luther Rice, doi proiectanți și fostul inginer de poduri W.C. Hughes. De asemenea, au urcat în cabină și soția și fiica acestuia.

Cabina s-a balansat ușor în timp ce pasagerii și-au ocupat locurile. Nu erau încă montate geamuri la ferestrele mari și nici grilajele de fier care să protejeze geamurile. Când și ultimul pasager a urcat, Rice i-a făcut un semn cu capul inginerului și roata s-a pus în mișcare. Instinctiv, s-au repezit cu toții spre bare și pervazuri pentru a-și menține echilibrul.

Pe măsură ce roata se învârtea, cabina pivota pe axurile cu care era prinsă de cadru și care o mențineau dreaptă. „Având în vedere că acea cabină nu fusese folosită", a spus Gronau, „axurile erau ușor înțepenite și au scos un scârțâit neplăcut urechilor noastre, fiindcă eram cu nervii întinși la maximum".[3]

Cabina a mai urcat un pic apoi s-a oprit brusc, punându-se problema cum aveau să coboare dacă roata nu se punea din nou în mișcare. Rice și Gronau s-au apropiat de ferestrele fără geam, să vadă ce se întâmplase. S-au uitat în jos, peste pervaz, și au descoperit care era problema: spectatorii tot mai numeroși, încurajați de faptul că văzuseră pasageri în prima cabină, se urcaseră în cabina următoare, în ciuda faptului că li se strigase să n-o facă. Pentru ca nu cumva cineva să fie rănit sau ucis, inginerul a oprit roata și i-a lăsat pe pasageri să urce la bord.[4]

Gronau a estimat că în cabina de dedesubt se aflau 100 de persoane. Nimeni n-a încercat să-i dea jos. Roata s-a repus în mișcare.

*

Ferris crease mai mult decât o inovație inginerească. La fel ca inventatorii liftului, dăduse naștere unei senzații fizice cu totul noi. Prima reacție a lui Gronau – care avea curând să se schimbe – a fost una de dezamăgire. Se așteptase să simtă ceva similar senzației avute când folosise un lift rapid, însă a constatat că, dacă privea drept înainte, nu simțea aproape nimic.[5]

Gronau s-a așezat într-unul din capetele cabinei pentru a-i putea observa mai bine comportamentul, precum și mișcarea roții. Când s-a uitat afară, la încrengătura de spițe care treceau pe lângă el, urcarea rapidă a cabinei a devenit evidentă: „... parcă totul cobora pe lângă noi, iar cabina rămânea nemișcată. Cum stăteam într-o parte a cabinei și mă uitam la rețeaua de bare de fier, senzația ciudată era mai intensă..." I-a avertizat pe ceilalți să nu facă asta dacă aveau stomacul sensibil.[6]

Când cabina a ajuns în cel mai înalt punct, la 80 de metri deasupra solului, doamna Ferris s-a urcat pe un scaun și a izbucnit în urale, provocând rumoare în cabina următoare și la sol.

În curând însă, pasagerii au amuțit. Noutatea senzației a dispărut și adevărata putere a experienței trăite a devenit evidentă.

„La coborârea cabinei ți se înfățișează cea mai frumoasă priveliște, pentru că atunci ai în fața ochilor toată expoziția", a spus Gronau. „Priveliștea este de o asemenea măreție, încât timiditatea mi s-a evaporat și am renunțat să mai urmăresc mișcarea cabinei." Soarele începuse să coboare și arunca o lumină portocalie asupra

țărmului. „Portul era plin de nave de toate tipurile, care de sus păreau doar niște puncte, iar razele reflectate ale minunatului apus făceau peisajul să sclipească, creând o imagine demnă de ținut minte." Se vedea tot parcul, o combinație complexă de culori, texturi și mișcare. Lagune albastre. Bărci electrice care lăsau în urmă valuri de diamant. Flori de un roșu aprins care se ițeau din papură și stânjenei. „Imaginea era atât de înălțătoare, încât nimeni n-a mai scos o vorbă și cu toții am admirat măreața priveliște. N-am mai văzut așa ceva și mă îndoiesc profund că o voi mai face vreodată."[7]

Reveria a fost întreruptă de căderea pe acoperișul cabinei a mai multor șuruburi și piulițe.

*

Spectatorii reușeau cumva să treacă de gardieni și să urce în cabine, dar de data asta Gronau și Rice au ridicat din umeri. Inginerul din camera motoarelor a ținut roata în mișcare până ce întunericul a început să pună în pericol funcționarea acesteia, dar chiar și atunci vânătorii de senzații tari au vociferat să li se dea șansa de a urca. În cele din urmă, Rice le-a spus celor care s-au îmbulzit în cabine că, dacă nu coborau, avea să-i urce până în vârful roții și să-i lase acolo peste noapte. „A avut efectul scontat", a spus Gronau.[8]

De îndată ce a coborât din cabină, doamna Ferris i-a telegrafiat soțului ei amănunte despre succesul experienței. Acesta i-a răspuns: „Dumnezeu să te binecuvânteze, draga mea".[9]

A doua zi, luni, 12 iunie, Rice i-a trimis o telegramă lui Ferris: „Azi am mai montat șase cabine. Oamenii sunt înnebuniți să se dea cu roata și e nevoie de mai mulți gardieni să-i țină în frâu."[10] Marți, numărul de cabine montate a ajuns la 21, urmând să mai fie montate încă 15.

*

Burnham, obsedat ca întotdeauna de detalii, a încercat să hotărască el tipul de gard care să încercuiască roata și locul unde să fie montat. El voia un gard deschis, perforat, Ferris voia unul închis.

Ferris se săturase de presiunea pusă de Burnham și de intervențiile sale estetice. I-a scris lui Luther Rice: „... nici Burnham, nici altcineva n-are dreptul să ne impună dacă să avem un gard deschis sau închis decât din punct de vedere artistic."[11]

Ferris a avut câștig de cauză. Gardul avea să fie unul închis.

*

În cele din urmă au fost montate toate cabinele și roata a fost gata pentru primii pasageri plătitori. Rice voia să primească pasageri începând de duminică, 18 iunie, cu două zile mai devreme decât fusese planificat, dar pentru că acum roata avea să fie supusă celui mai important test – o încărcătură completă de pasageri plătitori, inclusiv familii întregi – consiliul director al lui Ferris i-a cerut să mai aștepte o zi. Membrii consiliului

i-au trimis o telegramă lui Ferris: „Nu e indicat să se inaugureze roata înainte de ziua inaugurării, din pricină că nu e gata și există pericol de accidente."[12]

Ferris le-a acceptat hotărârea, dar cu reticență. Cu puțin timp înainte să pornească spre Chicago, el i-a trimis o telegramă lui Rice: „Dacă consiliul director a decis să nu punem roata în funcțiune până miercuri, respectă-le dorința".[13]

Probabil că decizia lor a fost influențată de un accident care avusese loc în miercurea precedentă, pe 14 iunie, pe Pârtia din Midway, o pârtie descendentă eliptică de gheață pe care două boburi, pline de pasageri, puteau atinge viteze de 65 de kilometri pe oră. Proprietarii tocmai o finalizaseră și începuseră să facă primele teste cu pasageri, exclusiv angajați, când un grup de spectatori s-au înghesuit în sănii, opt în prima, șase în a doua. Printre intruși s-au numărat trei dintre algerienii lui Bloom, care veniseră la pârtie, după cum a explicat unul dintre ei, fiindcă „nici unul dintre noi nu mai văzuse gheață", o scuză greu de crezut având în vedere că algerienii tocmai avuseseră de îndurat una dintre cele mai friguroase ierni din Chicago.

Pe la 18:45, operatorul a dat drumul boburilor care, în scurt timp, alunecau pe gheață cu viteză maximă. „Soarele se pregătea să apună când am auzit săniile apropiindu-se de după curbă", a declarat un gardian al expoziției care a fost martor la cursă. „Parcă zburau. Prima a luat curba. S-a lovit de colțul vestic al pârtiei, dar a continuat să meargă. A doua s-a izbit în același loc, dar a deraiat. Partea de sus a bobului în care se aflau

oamenii care se ţineau strâns de scaune a rupt parapetul şi a căzut la pământ. În cădere, sania s-a răsucit şi oamenii au fost prinşi sub ea."[14]

Sania a căzut în gol cinci metri. Un pasager a murit; un altul, o femeie, şi-a fracturat maxilarul şi ambele încheieturi ale mâinilor. Alţi patru bărbaţi, inclusiv doi dintre algerieni, s-au ales cu contuzii.

Accidentul fusese tragic, o bilă neagră pentru expoziţie, însă toţi înţelegeau că Roata Ferris, cu cele 36 de cabine care puteau transporta mai bine de 2 000 de pasageri, întruchipa o posibilă catastrofă de proporţii greu de imaginat.

SE CAUTĂ PĂGÂNI

În ciuda îndoielilor lui, Olmsted a lăsat finalizarea peisajului în seama lui Ulrich şi a trecut la un program chinuitor de muncă şi călătorii care l-a purtat prin 16 state. La mijlocul lui iunie a ajuns din nou la domeniul lui Vanderbilt din Carolina de Nord. În drumurile sale, în vagoane, gări şi hoteluri, el le ceruse oamenilor păreri despre expoziţie, fără să-şi dezvăluie identitatea. Numărul mic de vizitatori ai expoziţiei îl nelinişte şi-l nedumerea. I-a întrebat pe călători dacă au vizitat expoziţia deja şi, dacă da, ce părere aveau despre ea, dar era mai ales interesat de părerile celor care n-o vizitaseră încă – ce auziseră despre ea, intenţionau s-o vadă, ce-i reţinea.[1]

„Peste tot există un interes tot mai mare pentru expoziție", i-a spus el lui Burnham într-o scrisoare trimisă din Biltmore pe 20 iunie. „Peste tot am întâlnit semne că oamenii plănuiesc să meargă s-o vadă." Relatările celor care vizitaseră expoziția sporeau interesul oamenilor. Clericii care o văzuseră vorbeau despre ea în predici și cuvântări. El a fost încântat să afle că vizitatorilor le plăcuseră cel mai mult clădirile, canalele navigabile și peisajele, nu exponatele, și că expoziția îi surprinsese. „Oameni care au vizitat Expoziția au primit, în general, mai mult decât se așteptau din ceea ce citiseră în ziare." În concluzie, el spune: „Nivelul de entuziasm e tot mai crescut peste tot."

Însă a observat că existau și alți factori care înclinau balanța în partea cealaltă. Deși relatările despre expoziție erau pline de entuziasm, scria Olmsted, „aproape întotdeauna se aduce vorba despre faptul că nu e terminată, sugerând că mai sunt multe de făcut și că va arăta mai bine mai târziu". Fermierii intenționau să aștepte până după recoltare. Mulți își amânaseră vizita de teama crizei economice naționale tot mai grave și în speranța că, la presiuni din partea Congresului, căile ferate vor fi obligate până la urmă să reducă costul biletelor spre Chicago. Și vremea constituia o problemă. Convinși că era prea cald în Chicago în iulie și august, oamenii își amânau vizita pentru toamnă.

Unul dintre cei mai dăunători factori, credea Olmsted, era teama larg răspândită că cine se aventura în Chicago avea să fie „jefuit fără milă", în special în

numeroasele restaurante din spațiul expoziției, care aveau prețuri „exorbitante“. „Această nemulțumire e generală și, cu siguranță, mult mai puternică decât îți poți da seama de acolo din Chicago“, i-a spus lui Burnham. „Și-o exprimă atât bogații, cât și săracii… Cred că și eu am plătit de zece ori mai mult pentru masa de prânz la Expoziție decât am plătit acum câteva zile pentru un prânz la fel de bun în Knoxville, Tennessee. Fermierii cumpătați vor resimți foarte tare acest lucru.“

Olmsted mai avea un alt motiv de îngrijorare în legătură cu prețul ridicat al mâncării. „Urmarea“, scria el, „va fi că oamenii vor fi tot mai tentați să-și aducă singuri mâncare și să arunce din ce în ce mai multe ambalaje și resturi pe jos“.

Era extrem de important, argumenta Olmsted, să se facă eforturi pentru îmbunătățirea condițiilor în așa fel încât să crească strălucirea din poveștile cu care oamenii se întorceau acasă. „Aceasta e publicitatea care trebuie dezvoltată acum; aceea a entuziasmului puternic, contagios, care se naște din excelența autentică: întrebarea nu e dacă oamenii vor fi mulțumiți, ci în ce măsură se vor lăsa cuprinși de admirație și le vor transmite și celorlalți neașteptata plăcere produsă de ce au văzut.“

În acest scop, scria el, era necesară înlăturarea anumitor neajunsuri evidente. Aleile cu pietriș din expoziție, de exemplu. „Nu există în toată expoziția nici 25 de metri pătrați de alei cu pietriș care să arate bine, darămite să fie circulabile“, scria el. „Mie mi se pare că nici constructorul, nici inspectorul, al cărui rol e să

urmărească felul în care își face treaba constructorul, n-au văzut în viața lor o alee cu pietriș ca lumea și nici n-au habar ce înseamnă o alee cu pietriș corespunzătoare. Care sunt defectele aleilor tale?“ Aleile *tale* spune el aici, nu *ale mele* sau *ale noastre*, chiar dacă aceste alei fuseseră responsabilitatea departamentului său de peisagistică. „În unele locuri ies în afară bucăți de pavaj sau mici bolovani, pe care nici o doamnă cu pantofi de vară nu poate să calce fără să se rănească. În alte locuri materialul de la suprafață e de așa natură că, atunci când e suficient de umed pentru ca aceasta să se lege laolaltă, devine lipicios și, în consecință, neplăcut la mers; de asemenea, dacă nu se are grijă, noroiul murdărește pantofii și rochiile, ceea ce duce la o scădere semnificativă a confortului doamnelor.“ În călătoria pe care a făcut-o în Europa el a învățat că o alee cu pietriș făcută foarte bine „ar trebui să fie la fel de dreaptă și de curată ca pardoseala unui salon“.

Curățenia din expoziție era și ea sub standardele europene, așa cum se și temuse. Peste tot erau gunoaie și prea puțini oameni însărcinați să le strângă. Era nevoie de două ori mai mulți, spunea el, și trebuiau supravegheați mai bine. „Am văzut bucăți de hârtie care se pare că fuseseră măturate de pe terase în tufele care le despărțeau de lagună“, scria Olmsted. „O astfel de metodă de sustragere de la muncă folosită de cei angajați să păstreze curățenia pe terase ar trebui considerată infracțiune.“

El era deranjat și de gălăgia făcută de cele câteva nave cu abur cărora Burnham, în ciuda obiecțiilor sale

repetate, le dăduse permisiunea să navigheze pe apele expoziției, alături de bărcile electrice. „Navele sunt banale, greoaie și stângace și nu-și au locul în ceea ce oamenii numesc «Curtea de Onoare» a Expoziției, așa cum nici o vacă nu-și are locul într-o grădină de flori."

Însă cea mai mare preocupare a lui Olmsted era că zona principală a expoziției, cea din Jackson Park, n-avea nici un haz. „Există în prea mare măsură senzația unei corvezi, iritată și obositoare, că trebuie să vizitezi un obiectiv turistic. O etapă pe care trebuie s-o parcurgi înainte să pleci acasă. Oamenii au o atitudine posomorâtă și trebuie luate măsuri radicale pentru a o combate."

Pe lângă faptul că încerca să dea o aură de mister peisajului, Olmsted insista să se creeze evenimente atrăgătoare, aparent neprevăzute. Concertele și paradele erau utile în acest sens, dar erau prea „explicite sau programate". Olmsted își dorea „evenimente minore... care să nu pară atât de planificate; mai puțin formale, mai spontane și neprevăzute". S-a gândit la muzicieni care să cânte la corn francez pe Insula Împădurită, iar muzica să plutească peste ape. Și-a dorit ca pe bărci și poduri să fie atârnate lampioane chinezești. „De ce n-am avea oameni mascați care să țopăie și să danseze ca aceia întâlniți în Italia? Chiar și vânzătorii ambulanți de limonadă ar fi o soluție dacă ar umbla îmbrăcați în haine pitorești; sau vânzătorii de prăjituri, îmbrăcați ca niște bucătari, cu bască, cu o ținută albă din cap până-n picioare?" În serile când evenimentele mari din Jackson Park atrăgeau vizitatorii din Midway, „nu s-ar putea ca

mai multe tipuri de «păgâni», negri, albi și galbeni, să fie angajați pe bani puțini pentru a se plimba discret, dar îmbrăcați în portul lor, prin mulțimea din Curtea Principală?“[2]

*

Când Burnham a citit scrisoarea lui Olmsted, probabil și-a închipuit că acesta și-a pierdut mințile. Burnham își dedicase ultimii doi ani din viață creării unei frumuseți monumentale, iar acum Olmsted dorea să facă oamenii să râdă. Burnham voia ca oamenii să rămână muți de uimire. Fără țopăieli și dans. Fără păgâni.

Expoziția era un oraș de vis, dar era visul lui Burnham. Totul era o dovadă a caracterului său autoritar, de la numărul mare de polițiști la regulile stricte care interziceau ruptul florilor. Expresia cea mai evidentă a acestui caracter era interzicerea fotografierii neautorizate.

Burnham îi oferise unui singur fotograf, Charles Dudley Arnold, exclusivitate asupra vânzării de fotografii oficiale ale expoziției, înțelegere care îi oferea lui Burnham control asupra fotografiilor care erau distribuite în toată țara și care explică de ce în fiecare cadru apăreau oameni din clasa superioară, dichisiți și bine îmbrăcați. Un alt furnizor a primit dreptul exclusiv de a închiria aparate de fotografiat Kodak vizitatorilor expoziției, Kodak fiind un nou tip de aparat de fotografiat portabil, care nu necesita ajustarea lentilelor și a tipului de expunere. În cinstea expoziției, Kodak a

pus numele Columbus popularului model nr. 4 cu burduf pliabil. Fotografiile care puteau fi făcute rapid cu aceste aparate au devenit rapid cunoscute ca „instantanee“[5], termen folosit inițial de vânătorii englezi pentru a descrie o împușcătură rapidă cu arma. Cei care doreau să vină la expoziție cu propriul aparat Kodak trebuiau să-și cumpere un permis cu doi dolari, o sumă mult prea mare pentru majoritatea vizitatorilor; pe Strada Cairo din Midway exista o taxă suplimentară de un dolar. Un fotograf amator care venea cu un aparat de fotografiat convențional și mare, plus trepiedul necesar, trebuia să plătească zece dolari, cam cât plăteau vizitatorii din alte orașe pentru o zi întreagă la expoziție, inclusiv cazare, masă și taxă de intrare.

Cu toată atenția obsesivă pentru detalii și control, lui Burnham i-a scăpat un eveniment petrecut la expoziție. Pe 17 iunie a avut loc un mic incendiu în Clădirea Frigorifică, o clădire care semăna cu un castel din colțul sud-vestic al expoziției, construită de Hercules Iron Works. Destinația ei era de a produce gheață, de a permite depozitarea mărfurilor perisabile ale expozanților și restaurantelor, precum și de a menține în funcționare un patinoar pentru vizitatorii care doreau să vadă cum e să te dai pe patine în iulie. Clădirea era privată: Burnham nu se implicase în construcția ei, ci doar aprobase proiectul. Surprinzător, arhitectul acesteia se numea Frank P. Burnham, fără să existe nici o legătură între ei.[3]

Focul a izbucnit în cupola din partea superioară a turnului central, dar a fost stins repede și a provocat

pagube în valoare de numai 100 de dolari. Chiar și așa, incendiul a determinat societățile de asigurare să arunce o privire mai atentă asupra clădirii și ce au descoperit i-a speriat. Nu fusese instalat un element-cheie al proiectului. Șapte asiguratori au anulat polițele. Edward W. Murphy, șeful Departamentului de Pompieri al Expoziției Mondiale, a spus unei comisii de asigurători: „Clădirea asta ne dă mai multe bătăi de cap decât oricare altă structură din expoziție. E o capcană împuțită și nu va trece mult până se va face scrum."[4]

Nimeni nu i-a spus lui Burnham despre incendiu, nimeni nu i-a spus despre polițele anulate și despre predicția lui Murphy.

ÎN SFÂRȘIT

La 15:30, miercuri, 21 iunie 1893, cu 51 de zile întârziere, George Washington Gale Ferris a luat loc pe podiumul destinat vorbitorilor construit la baza roții. Fanfara Statului Iowa, care avea 40 de membri, urcase deja într-una dintre cabine și cânta „My Country 'Tis of Thee". Primarul Harrison i s-a alăturat lui Ferris pe podium, la fel ca Bertha Palmer, întreg consiliul local al orașului Chicago și câțiva oficiali ai expoziției. Se pare că Burnham n-a fost prezent.[1]

Cabinele aveau geamurile montate și toate ferestrele erau protejate de grilaje de sârmă, astfel încât, după cum s-a exprimat un reporter, „nici un morocănos nu va avea

ocazia să se sinucidă, nici o femeie isterică nu va sări pe fereastră".[2] Taxatorii instruiți să liniștească pasagerii cu frică de înălțimi stăteau lângă ușa fiecărei cabine, în uniforme frumoase.

Fanfara a amuțit, iar roata s-a oprit. Au urmat discursurile. Ferris a fost ultimul care a luat cuvântul și și-a asigurat publicul că omul condamnat să trăiască cu „roți în cap" și le scosese din cap și le plasase în inima parcului Midway Plaisance. I-a atribuit soției sale, Margaret, care stătea în spatele lui pe podium, succesul acestei întreprinderi. A dedicat roata inginerilor din America.[3]

Doamna Ferris i-a dat un fluier de aur, apoi ea și Ferris și ceilalți demnitari au urcat în prima cabină. Harrison purta nelipsita lui pălărie neagră cu boruri largi.

Când Ferris a suflat din fluier, Fanfara Statului Iowa a început să cânte „America" și roata s-a pus din nou în mișcare. Grupul a făcut mai multe ture, bând șampanie și fumând trabucuri, apoi au coborât din cabină în uralele mulțimii care se îmbulzea deja la baza roții. Primii pasageri plătitori s-au îmbarcat în cabine.

Roata a continuat să se învârtă până la ora 23, oprindu-se doar pentru ca pasagerii să urce sau să coboare. Chiar dacă toate cabinele au fost pline, roata n-a dat semne că ar exista vreo problemă, structura n-a scârțâit deloc.

Compania Ferris nu s-a sfiit să promoveze realizarea fondatorului său. Într-o broșură ilustrată creată de companie, numită „Un suvenir de la Roata Ferris",

scria: „Construită cu multe piedici, este o realizare care îl onorează într-atât pe inventator, încât, dacă domnul Ferris ar fi supusul unei monarhii, și nu cetățean al unei mari republici, inima lui cinstită ar bate într-un piept încărcat cu decorații." Ferris nu s-a putut abține să nu-i tachineze pe cei de la Compania Expoziției pentru că n-au încheiat mai repede un contract cu el. „Faptul că nu și-au dat seama de importanța roții", se spunea în broșură, „a costat Compania Expoziției multe mii de dolari".[4]

Puțin spus. Dacă, în loc să aștepte încă aproape șase luni, Compania Expoziției ar fi respectat concesiunea originală din iunie 1892, roata ar fi fost gata pentru deschiderea expoziției din 1 mai. Nu numai că expoziția a pierdut partea de 50% din veniturile realizate de roată pentru acele 51 de zile – ci a pierdut și vizitatorii care ar fi fost atrași de roată și pe care Burnham și-i dorea cu disperare. În schimb, toată acea lună și jumătate fusese dovada indubitabilă că expoziția nu era gata.

*

Temerile legate de siguranță persistau, iar Ferris a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a le diminua. În broșura-suvenir se spunea că nici chiar când era complet încărcată cu pasageri nu avea „un efect mai mare asupra mișcării și vitezei roții decât dacă ar fi fost plină de muște" – o aluzie neelegantă. Se mai spunea în broșură: „În timpul construcției acestei mari roți au fost luate în calcul și prevăzute toate pericolele posibile."

Dar Ferris și Gronau și-au făcut treaba prea bine. Designul era atât de elegant și exploata atât de bine rezistența unor bare subțiri de oțel, încât roata nu părea să facă față forțelor la care era supusă. Poate că roata nu era nesigură, însă arăta nesigură.

„Adevărul e că pare prea ușoară“, observa un reporter. „Te temi că barele subțirele care trebuie să susțină greutatea uriașă sunt prea firave pentru a-și îndeplini scopul. Nu poți să nu te gândești ce s-ar întâmpla dacă o rafală puternică de vânt ar mătura preria și ar lovi structura din lateral. Ar fi acele bare subțiri suficient de rezistente pentru a susține nu doar greutatea uriașă a structurii, ci și pe cea a celor 2 000 de pasageri care s-ar putea afla în cabine și, în același timp, pentru a face față presiunii vântului?“[5]

În trei săptămâni avea să vină și răspunsul la această întrebare.

O MARE DE OAMENI

Dintr-odată au început să vină. Entuziasmul pe care-l întâlnise Olmsted în timpul călătoriilor sale, deși nu determinase încă o maree de vizitatori, cel puțin părea să impulsioneze oamenii să vină în Jackson Park. Până la sfârșitul lui iunie, deși companiile feroviare nu scăzuseră prețul biletelor, numărul de vizitatori plătitori era de peste două ori mai mare, media lunii ajungând la 89 170, față de 37 501 cât fusese în mai.[1] Era încă cu mult

sub cei 200 000 de vizitatori pe zi la care visaseră inițial organizatorii expoziției, dar tendința era încurajatoare. Hotelurile începeau în sfârșit să se ocupe, din Englewood până în Loop. La Roof Garden Café, în Clădirea Femeii, se serveau 2 000 de oameni pe zi, de zece ori mai mulți decât fuseseră serviți în Ziua Deschiderii. Volumul de gunoi rezultat a depășit capacitatea sistemului de colectare care consta în oameni de serviciu care coborau butoaiele mari cu gunoi împuțit pe aceleași trei scări pe care le foloseau și clienții. Oamenii de serviciu nu puteau folosi lifturile, pentru că Burnham dăduse ordin ca acestea să fie oprite după lăsarea întunericului pentru a economisi energia pentru iluminatul nocturn al expoziției. Pe măsură ce mizeria și putoarea se acumulau, managerul restaurantului a construit un tobogan pe acoperiș și a amenințat că va arunca gunoiul direct pe prețioasele peluze ale lui Olmsted.[2]

Burnham și-a anulat ordinul.

Expoziția a devenit atât de atrăgătoare, încât o femeie, doamna Lucille Rodney din Galveston, Texas, a mers pe jos peste 2 000 de kilometri pe lângă calea ferată pentru a o vizita.[3] „Nu mai e Orașul Alb de la malul lacului“, scria sir Walter Besant, istoric și romancier englez, în *Cosmopolitan*. „E Tărâmul de Vis.“[4]

Acum, până și Olmsted părea mulțumit, deși, desigur, avea și critici. Și el își dorise să influențeze primele impresii ale vizitatorilor prin crearea unei porți centrale de acces. Eșecul acestei idei, spunea el într-un material critic scris pentru revista *The Inland Architect*,

„scăzuse mult“ din valoarea expoziției, deși s-a grăbit să adauge că nu aduce o astfel de critică „ca pe o nemulțumire“, ci ca un profesionist care vrea să ofere sfaturi altora care e posibil să se confrunte cu o problemă asemănătoare. Încă își mai dorea ca Insula Împădurită să fi fost lăsată în pace și a deplâns înmulțirea neplanificată de clădiri concesionate care „blocau panorama și stricau anumite spații menite să relaxeze privirea suprasolicitată de atenția aproape constantă pe care ți-o captau Clădirile Expoziției“. Efectul, scria el, „era negativ“.[5]

În general însă, era mulțumit, mai ales cu procesul de construcție. „Realmente mi se pare minunat și încurajator că a fost fezabilă recrutarea și organizarea în mod corespunzător și rapid a atâtor oameni cu instruire tehnică, care au reușit să lucreze împreună atât de bine într-un timp atât de scurt. Cred că e remarcabil că au existat atât de puține neînțelegeri, atât de puține manifestări de gelozie, invidie și combativitate în întreaga evoluție a acestei întreprinderi.“

După părerea lui, acest lucru i s-a datorat lui Burnham: „Nu poate exista suficientă apreciere pentru hărnicia, priceperea și tactul cu care maestrul nostru, al tuturor, a obținut acest rezultat.“

*

Vizitatorii erau îmbrăcați cu hainele lor cele mai bune, de parcă ar fi mers la biserică, și se comportau surprinzător de civilizat. În cele șase luni de desfășurare

a expoziției, Garda Columbiană a făcut doar 2 929 de arestări, în jur de 16 pe zi, de obicei pentru tulburarea ordinii publice, furturi mărunte și furturi din buzunare, șuții preferând acvariul expoziției, care era mereu plin de lume. Garda a identificat 135 de foști deținuți și i-a dat afară din expoziție. A dat 30 de amenzi pentru deținerea de aparate de fotografiat Kodak fără permis, 37 pentru fotografiere neautorizată. A investigat descoperirea a trei fetuși în interiorul expoziției; a anchetat un detectiv al agenției Pinkerton pentru „ultraj împotriva vizitatorilor“ în Pavilionul Tiffany; și un „Zulu care s-a comportat necorespunzător“.[6] În raportul său oficial către Burnham, colonelul Rice, comandantul gărzii, a scris: „Ținând cont de zecile de mii de angajați și de milioanele de vizitatori, trebuie să recunoaștem că am avut un succes fenomenal.“[7]

Având în vedere că erau atât de mulți oameni înghesuiți printre motoare cu aburi, roți uriașe care se învârteau, atelaje trase de cai ale pompierilor și boburi care alunecau cu viteză, ambulanțele expoziției, aflate sub conducerea unui medic pe nume Gentles, transportau mereu vizitatori loviți, însângerați și cu hipertermie la spitalul expoziției. Pe toată durata expoziției, la spital au fost tratați 11 602 pacienți, 64 pe zi, pentru leziuni și boli care arată că suferințele lumești ale oamenilor nu s-au schimbat prea mult de-a lungul veacurilor. Printre acestea s-au numărat:

820 de cazuri de diaree
154 de cazuri de constipație

21 de cazuri de hemoroizi
434 de cazuri de indigestie
365 de cazuri de corpuri străine în ochi
364 de cazuri de durere severă de cap
594 de episoade de leșin, sincopă și epuizare
1 caz de flatulență extremă
169 de cazuri de dureri puternice de dinți[8]

Una dintre bucuriile expoziției era că nu știai niciodată cu cine te puteai trezi lângă tine la statuia din ciocolată a lui Venus din Milo, la expoziția de dricuri sau sub țeava „monstrului lui Krupp" sau cine stătea la masa de lângă tine la Big Tree Restaurant, la Philadelphia Café ori la Great White Horse Inn, o copie a pubului descris de Dickens în romanul *Documentele postume ale clubului Pickwick*; sau cine ți se agăța de braț în Roata Ferris când cabina începea să urce. Arhiducele Franz Ferdinand, descris de un însoțitor ca fiind „pe jumătate țăranoi, pe jumătate zgârcit", cutreiera expoziția incognito – dar prefera cartierele rău-famate ale orașului Chicago.[9] Indieni care pe vremuri folosiseră toporișca pentru a scalpa capetele bărbaților albi apăreau dinspre tabăra lui Buffalo Bill, alături de Annie Oakley și diverși cazaci, husari, lăncieri și membri ai Regimentului 6 Cavalerie al SUA care erau în permisie și încercau să devină actori în spectacolul colonelului Cody. Șeful de trib „Ursul care stă în două picioare" se dădea cu Roata Ferris cu podoaba de ceremonie pe cap, cu cele 200 de pene aranjate perfect. Alți indieni se

dădeau în caruselul cu cai de lemn smălțuiți din Midway.

Paderewski, Houdini, Tesla, Edison, Joplin, Darrow, un profesor de la Princeton pe nume Woodrow Wilson și o simpatică doamnă în vârstă îmbrăcată cu o rochie de vară din mătase neagră cu flori albastre de nu-mă-uita pe care o chema Susan B. Anthony puteau fi întâlniți în expoziție. Burnham a luat prânzul cu Teddy Roosevelt. Ani buni după expoziție, Burnham a folosit expresia „Grozav!“[6] Diamond Jim Brady a luat cina cu Lillian Russell și s-a răsfățat cu porumb dulce, preferatul său.

Nimeni nu l-a văzut pe Twain. A venit la Chicago să vadă expoziția, dar s-a îmbolnăvit și a petrecut 11 zile în camera de hotel, apoi a plecat fără să vadă Orașul Alb.

Tocmai el, dintre toți.

*

Întâlnirile întâmplătoare erau magice.

Frank Haven Hall, directorul Institutului din Illinois pentru Educarea Nevăzătorilor, a prezentat un nou dispozitiv care producea plăci pentru tipărirea de cărți în Braille. Anterior, Hall inventase o mașină capabilă să scrie în Braille, denumită Mașina de scris Hall Braille, care n-a fost niciodată brevetată, fiindcă el a considerat că banii n-ar trebui să întineze cauza slujirii nevăzătorilor. În timp ce se afla lângă noua lui mașină, o fată oarbă și însoțitoarea ei au intrat în vorbă cu el. Când au aflat că Hall era cel care a inventat mașina de scris pe

care ea o folosea atât de des, fata și-a încolăcit brațele în jurul gâtului lui, l-a îmbrățișat strâns și l-a sărutat.[10]

Începând de atunci, lui Hall i se umezeau ochii de fiecare dată când povestea cum a întâlnit-o pe Helen Keller.

*

Într-o zi, când Consiliul Femeilor Manager discutau dacă să susțină sau să se opună deschiderii expoziției duminica, un sabatarian furios a abordat-o pe Susan B. Anthony în holul Clădirii Femeii pentru a contesta spusele acesteia cum că expoziția ar trebui să rămână deschisă. (Anthony nu era una dintre femeile manager și, prin urmare, deși era o persoană cunoscută la nivel național, nu putea participa la ședința consiliului.) Folosindu-se de cea mai șocantă analogie care i-a venit în minte, preotul a întrebat-o pe Anthony dacă prefera ca unul dintre fiii ei să asiste la un spectacol al lui Buffalo Bill duminica în loc să meargă la biserică.

Da, a răspuns ea, „ar avea mai multe de învățat..."[11]

Acest schimb de replici le-a confirmat credincioșilor imoralitatea fundamentală a mișcării sufragetelor condusă de Anthony. Când a aflat, Cody a fost atât de încântat, încât i-a trimis imediat lui Anthony o scrisoare de mulțumire și a invitat-o să participe la spectacolul său, oferindu-i o lojă la oricare dintre spectacole.[12]

La începutul spectacolului, Cody a intrat în ring călare, cu părul său lung și cărunt revărsându-se de sub pălăria albă, cu ornamentele de argint de pe haina albă

sclipind în lumina soarelui. A pornit cu calul în galop spre loja în care se afla Anthony. Publicul a amuțit.

A oprit calul ridicând un nor de pământ și praf, și-a scos pălăria și, cu un gest larg, a făcut o plecăciune adâncă, aproape atingând cu capul mânerul șeii.

Anthony s-a ridicat în picioare și i-a răspuns cu o plecăciune și – „plină de entuziasm ca o fetișcană" – și-a fluturat batista.[13]

Importanța momentului n-a trecut neobservată. Unul dintre cei mai mari eroi din trecutul Americii l-a salutat pe unul dintre cei mai importanți eroi din viitor. Întâlnirea dintre cei doi a ridicat publicul în picioare, care a izbucnit în aplauze și urale.

Poate că frontiera se închisese cu adevărat în cele din urmă, după cum spusese Frederick Jackson Turner în discursul ținut la expoziție și care urma să facă istorie, dar, o clipă, acea frontieră a strălucit în soare, precum dâra lăsată pe obraz de o lacrimă.

*

S-a produs o tragedie. Britanicii au arborat steagul negru pe macheta minuțios executată a navei H.M.S. *Victoria*. Pe 22 iunie 1893, în timpul manevrelor de lângă Tripoli, această minune a tehnologiei navale a fost lovită de H.M.S. *Camperdown*. Comandantul navei *Victoria* a dat ordin să pornească cu viteză maximă spre țărm, cu intenția de a eșua acolo conform ordinelor în vigoare menite să ușureze ridicarea unei nave scufundate. Zece minute mai târziu, cu motoarele încă

funcționând la capacitate maximă, crucișătorul a eșuat și s-a scufundat, mulți dintre membrii echipajului aflându-se încă prinși sub punte. Alții, mai norocoși, care reușiseră să sară, s-au trezit ciopârțiți de elicele care se învârteau ori și-au găsit moartea în urma exploziei cazanelor. „S-au auzit țipete și strigăte, iar în spuma albă au apărut brațe și picioare însângerate și trupuri frânte și sfâșiate", a relatat un reporter. „Trunchiuri fără cap erau aruncate din vârtej, pluteau o clipă la suprafață, apoi se făceau nevăzute în adâncuri."[14]

400 de oameni au murit în acel accident.

*

Roata Ferris a devenit rapid cea mai populară atracție a expoziției. Mii de oameni se dădeau în ea zilnic. În săptămâna care a început pe 3 iulie, Ferris a vândut 61 395 de bilete, încasând 30 697,50 dolari. Din aceștia, jumătate s-au dus la Compania Expoziției, Ferris realizând un profit operațional de 13 948 de dolari în acea săptămână (echivalentul de astăzi al aproximativ 400 000 de dolari).[15]

Încă mai existau îndoieli legate de siguranța roții și se vehiculau povești nefondate despre sinucideri și accidente, inclusiv una conform căreia un cățel speriat s-a aruncat în gol pe una dintre ferestrele cabinei. Nu e adevărat, au spus cei de la Compania Ferris; povestea a fost inventată de un reporter „cu informații puține și imaginație bogată".[16] Dacă aceste cabine n-ar fi fost prevăzute cu ferestre și grilaje, se prea poate ca lucrurile

să fi stat altfel. În timpul unei curse, frica de înălțime i-a provocat un atac de panică unui bărbat care altfel era foarte pașnic, Wherritt pe numele său. Totul a fost în regulă până ce cabina s-a pus în mișcare. Pe măsură ce se ridica, acestuia i s-a făcut rău și era să leșine. Nu exista nici o modalitate prin care inginerul de jos putea fi anunțat să oprească roata.

Wherritt s-a deplasat clătinându-se panicat dintr-un capăt în celălalt al cabinei, îndepărtând pasagerii din calea sa ca pe „niște oi speriate", după cum a povestit cineva. A început să se izbească de pereții cabinei cu atâta putere, încât a reușit să îndoaie câteva dintre barele de fier de protecție. Însoțitorul și câțiva pasagerii de sex masculin au încercat să-l țină, dar i-a înlăturat și s-a repezit spre ușă. Conform procedurilor de funcționare ale roții, însoțitorul închisese ușa la începutul cursei. Wherritt a tras de ea și a spart geamul, dar n-a reușit s-o deschidă.[17]

Când cabina a început să coboare, Wherritt s-a mai calmat și a început să râdă și să suspine de ușurare – până când și-a dat seama că roata n-avea să se oprească. Întotdeauna făcea două rotații complete. Wherritt a luat-o din nou razna și, din nou, însoțitorul și aliații săi l-au imobilizat, însă începuseră să obosească. Se temeau de ce s-ar fi putut întâmpla dacă-l scăpau. Din punct de vedere structural, cabina era solidă, dar pereții, ferestrele și ușile fuseseră în principal gândite să descurajeze orice tentativă de autodistrugere, nu să reziste unui berbec uman. Wherritt reușise să spargă geamul și să îndoaie barele de fier.

O femeie a trecut la acțiune și și-a desfăcut fusta. Spre uimirea celor din cabină, și-a dat jos fusta și i-a acoperit lui Wherritt capul cu ea, ținând-o așa cu forța, în timp ce rostea șoptit vorbe blânde de îmbărbătare. Efectul s-a produs imediat. Wherritt „a amuțit ca un pește".

O femeie care s-a dezbrăcat în public, un bărbat cu o fustă pe cap – minunile expoziției păreau să nu se mai termine.

*

Expoziția era mândria orașului Chicago. Mulțumită în principal lui Daniel Burnham, orașul demonstrase că era în stare să realizeze ceva minunat, în ciuda obstacolelor care ar fi trebuit să-i demoralizeze pe constructori. Sentimentul de proprietate era prezent peste tot, nu doar în rândul zecilor de mii de cetățeni care cumpăraseră acțiuni. Hilda Satt l-a observat și în schimbarea produsă la tatăl său când acesta i-a arătat expoziția. „Părea să fie mândru de expoziție de parcă ar fi participat și el la planificarea ei", a spus ea. „Dacă mă gândesc la zilele acelea, majoritatea oamenilor din Chicago simțeau acest lucru. Chicago era gazda întregii lumi, iar noi eram o parte din asta."[18]

Dar expoziția a făcut mai mult decât să alimenteze sentimentul de mândrie. A dat orașului o rază de speranță cu privire la dezastrul economic tot mai apropiat. Compania Erie Railroad s-a poticnit, apoi s-a prăbușit. A urmat Northern Pacific. În Denver, trei bănci naționale au dat faliment în aceeași zi și au tras după ele o serie de alte afaceri. De teama unor revolte,

autoritățile orașului au cerut formarea de miliții. În Chicago, redactorii revistei *The Inland Arhitect* au încercat să insufle calm: „Starea actuală e doar un accident. Capitalul este doar ascuns. Spiritul întreprinzător e doar speriat, nu înfrânt."[19] Redactorii s-au înșelat.

În iunie, doi oameni de afaceri s-au sinucis în aceeași zi, în același hotel din Chicago, Metropole. Unul și-a tăiat gâtul cu un brici, la zece și jumătate dimineața. Celălalt a aflat despre sinucidere de la frizerul hotelului. În seara aceea, la el în cameră, și-a legat în jurul gâtului unul dintre capetele cordonului de mătase de la halat, apoi s-a întins pe pat și a legat celălalt capăt de tăblia patului. S-a rostogolit.[20]

„Toata lumea e cuprinsă de groază", scria Henry Adams, „și fiecare crede despre el că e mai ruinat decât vecinul său".[21]

*

Cu mult înainte de închiderea expoziției, oamenii au început să-i deplângă sfârșitul inevitabil. Mary Hartwell Catherwood scria: „Ce vom face când această Țară a Minunilor se va închide? – când va dispărea – când magia va lua sfârșit?"[22] Una dintre femeile manager, Sallie Cotton din Carolina de Nord, mamă a șase copii, care își petrecea vara în Chicago, a consemnat în jurnalul său o îngrijorare împărtășită de mulți: că, după ce va fi văzut expoziția, „totul i se va părea mic și nesemnificativ".[23]

Expoziția era perfectă, iar grația și frumusețea ei erau o garanție că nimic rău nu se putea întâmpla nimănui, nicăieri, atâta vreme cât exista.

ZIUA INDEPENDENȚEI

Dimineața de 4 iulie 1893 era cenușie și furtunoasă. Vremea amenința să strice elaboratul foc de artificii pe care Frank Millet îl programase pentru a convinge vizitatorii să vină la expoziție, numărul acestora fiind în continuare sub așteptări, în ciuda creșterilor constante de la o săptămâna la alta. Soarele și-a făcut apariția spre sfârșitul dimineții, însă rafalele de vânt au continuat să mături Jackson Park aproape toată ziua. După-amiază, Curtea de Onoare era scăldată într-o lumină aurie caldă, iar la nord cerul era acoperit de nori de furtună. Furtuna nu s-a apropiat. Lumea a început să se adune cu repeziciune. Holmes, Minnie și Anna s-au trezit prinși într-o mulțime uriașă de bărbați și femei pătrunși de umezeală. Mulți aveau pături și coșuri cu mâncare, dar și-au dat repede seama că nu era suficient loc pentru picnic. Erau puțini copii. Întreaga Gardă Columbiană părea prezentă, uniformele lor albastru-deschis ieșind în evidență ca niște brândușe pe pământul negru. Treptat, lumina aurie a devenit mov. Toată lumea a pornit spre lac. „Pe mai bine de o jumătate de kilometru de-a lungul splendidului mal al lacului se întindea o coloană densă de oameni“, a titrat ziarul *Tribune*. Această „mare

neagră“ de oameni era agitată. „Au stat și au așteptat cu orele, provocând un vacarm ciudat, neliniștitor.“[1] Un bărbat a început să cânte „Nearer My God to Thee“ și imediat i s-au alăturat câteva mii de oameni.[2]

Când s-a lăsat întunericul, toată lumea a privit spre cer pentru a vedea primele rachete ale focului de artificii din seara aceea. În copaci și de balustrade atârnau mii de lampioane chinezești.

În toate cabinele Roții Ferris străluceau luminițe roșii. Pe lac, peste 100 de nave, iahturi și bărci aruncaseră ancora, având prorele, ghiurile și velaturile împodobite cu lumini colorate.[3]

Oamenii erau dispuși să izbucnească în urale la orice. Au ovaționat când orchestra a cântat „Home Sweet Home“, un cântec care făcea bărbați și femei în toată firea să izbucnească în plâns, mai ales pe cei proaspăt sosiți în oraș. Au aclamat când s-au aprins luminile în Curtea de Onoare, iar toate palatele au căpătat o strălucire aurie. Au ovaționat când marile reflectoare de pe Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale au măturat mulțimea și când jeturi colorate de apă – ca niște „pene de păun“, așa cum le-a numit ziarul *Tribune* – au țâșnit din Fântâna MacMonnies.[4]

Însă la ora nouă mulțimea a amuțit. O luminiță strălucitoare s-a ridicat pe cer la nord și a părut să plutească de-a lungul malului lacului, spre debarcader. Unul dintre reflectoare s-a pus pe ea și s-a văzut că era vorba de un balon mare cu oameni la bord. Mult sub coșul balonului s-a aprins o flacără. În clipa următoare, scântei roșii, albe și albastre au format un imens steag

american pe cerul întunecat. Balonul și steagul au plutit pe deasupra mulțimii. Reflectorul l-a urmărit, fasciculul de lumină fiind foarte bine conturat în norul de sulf rămas în urma balonului. Timp de câteva secunde, deasupra lacului s-au înălțat rachete. Bărbați cu făclii alergau pe plajă aprinzând fitilurile tunurilor, în vreme ce alții, care se aflau pe barje, aprindeau rachete care se roteau și aruncau cu bombe spre lac, făcând apa să țâșnească precum niște gheizere extravagante colorate în roșu, alb și albastru. Au urmat tot mai multe bombe și rachete până în punctul culminant al spectacolului, când o construcție complicată din sârmă, ridicată la Clădirea de Festivități, pe malul lacului, s-a aprins brusc, dezvăluind portretul lui George Washington.[5]

Publicul a aplaudat.

*

Toată lumea s-a pus în mișcare deodată și, în scurt timp, un val negru a pornit spre ieșiri și spre stațiile trenului Alley L și Illinois Central. Holmes și surorile Williams au așteptat cu orele să poată urca într-unul dintre trenurile care se îndreptau spre nord, dar așteptarea nu le-a afectat buna dispoziție. În seara aceea, familia Oker a auzit glume și râsete din apartamentul de la etajul clădirii din Wrightwood nr. 1220.[6]

Veselia era justificată. Holmes făcuse ca seara să fie și mai plăcută datorită unei propuneri surprinzător de generoase făcute lui Minnie și Annei.

Înainte de culcare, Anna i-a scris mătușii sale din Texas pentru a-i comunica vestea extraordinară.

„Soră-mea, fratele Harry și cu mine plecăm mâine în Milwaukee și vom merge la Old Orchard Beach din Maine, pe râul St. Lawrence. Vom sta două săptămâni în Maine, apoi vom pleca la New York. Fratele Harry crede că sunt talentată; vrea să aflu unde aș putea studia arta. Apoi vom naviga spre Germania, oprindu-ne prin Londra și Paris. Dacă îmi place, rămân acolo să studiez arta. Fratele Harry spune că nu trebuie să vă mai faceți griji pentru mine, din punct de vedere financiar sau altfel; el și sora mea vor avea grijă de mine."

„Scrie-mi imediat", a adăugat ea, „la Chicago, iar scrisoarea îmi va fi transmisă".[7]

N-a pomenit nimic de cufăr, care încă era în Midlothian, așteptând să fie expediat la Chicago. Deocamdată trebuia să se descurce fără el. Odată ajuns, putea rezolva printr-o telegramă să fie trimis mai departe, în Maine sau poate la New York, ca să aibă toate cele trebuincioase pentru călătoria în Europa.

În seara aceea, Anna s-a dus la culcare cu inima încă bătându-i nebunește de la entuziasmul provocat de expoziție și de surpriza lui Holmes. Mai târziu, William Capp, un avocat de la firma texană de avocatură Capp & Canty, a declarat: „Anna n-avea nimic care să-i aparțină, așa că o schimbare precum cea descrisă în scrisoare însemna totul pentru ea."[8]

Și dimineața următoare părea plăcută, fiindcă Holmes a anunțat că o va duce pe Anna – doar pe ea – în Englewood pentru un scurt tur al Hotelului Expoziției

Mondiale. Trebuia să se ocupe de câteva probleme urgente de afaceri înainte de a pleca spre Milwaukee. În acest timp, Minnie trebuia să lase apartamentul din Wrightwood pregătit pentru următorul chiriaș care avea să-l închirieze.[9]

Holmes era fermecător. Iar acum, că-l cunoștea, Anna și-a dat seama că era chiar frumos. Când o privea cu ochii lui albaștri minunați, parcă i se încălzea tot corpul. Minnie se descurcase bine, într-adevăr.

ÎNGRIJORARE

În aceeași seară, taxatorii au numărat biletele vândute și au constatat că, doar în ziua aceea, pe 4 iulie, numărul de vizitatori se ridicase la 283 273 – mai mulți decât în prima săptămână a expoziției.[1]

A fost prima dovadă clară că poate Chicago crease totuși ceva extraordinar redându-i speranța lui Burnham că numărul vizitatorilor expoziției va atinge pragul sperat.

Dar a doua zi numai 79 034 de vizitatori plătitori au venit să vadă expoziția.[2]

Trei zile mai târziu, numărul acestora a scăzut la 44 537. Bancherii care împrumutaseră expoziția au început să se neliniștească. Auditorul expoziției descoperise deja că departamentul lui Burnham cheltuise peste 22 de milioane de dolari pentru a construi expoziția (aproximativ 660 de milioane de dolari în secolul XXI),

de două ori mai mult decât suma planificată inițial.[3] Bancherii făceau presiuni asupra directorilor expoziției să înființeze o comisie de reducere a cheltuielilor care nu doar să identifice modalități de reducere a cheltuielilor expoziției, ci și să ia orice măsură necesară pentru diminuarea costurilor, inclusiv disponibilizări și desființarea unor departamente și comisii.[4]

Burnham știa că, dacă viitorul expoziției încăpea pe mâinile bancherilor, asta ar fi însemnat sfârșitul acesteia. Singura modalitate de a diminua presiunea pusă de aceștia era să crească considerabil numărul de vizitatori plătitori. Conform estimărilor, eșecul financiar – o rușine pentru mai-marii orașului Chicago, care se considerau maeștrii în arta de a face bani – putea fi evitat dacă se vindeau minimum 100 000 de bilete pe zi, în fiecare zi până la închidere.[5]

În acest scop, căile ferate trebuiau să scadă prețul biletelor, iar Frank Millet trebuia să-și intensifice eforturile de a atrage oameni din toate colțurile țării.

Cum criza economică cu care se confrunta țara devenea tot mai gravă – băncile dădeau faliment, sinuciderile se înmulțeau – asta părea imposibil.

CLAUSTROFOBIE

Holmes știa că cei mai mulți, dacă nu toți oaspeții hotelului, aveau să fie la expoziție. I-a arătat Annei farmacia, restaurantul și frizeria și apoi a dus-o pe

acoperiș pentru a vedea panorama Englewoodului și cartierul umbrit de copaci în care se afla hotelul. Turul s-a încheiat în biroul lui, unde Holmes a invitat-o pe Anna să ia loc și apoi s-a cufundat în muncă. A luat un teanc de hârtii și a început să citească.

Distrat, a întrebat-o pe Anna dacă n-ar fi drăguță să meargă în camera de alături, încăperea-seif, ca să-i aducă un document pe care-l lăsase acolo.

Veselă, aceasta s-a conformat.

Holmes a urmat-o în liniște.

*

La început a avut impresia că ușa s-a închis accidental. În încăpere nu era nici un strop de lumină. Anna a bătut în ușă și l-a strigat pe Harry. A ascultat, apoi a bătut din nou. Nu era speriată, doar stânjenită. Nu-i plăcea întunericul, care era mai intens ca orice întâlnise vreodată – mult mai intens, cu siguranță, decât întunericul din nopțile fără lună din Texas. A bătut în ușă și a ascultat din nou.

Aerul devenea din ce în ce mai stătut.

*

Holmes asculta. Stătea liniștit pe un scaun lângă peretele care despărțea biroul de seif. Timpul trecea. Era o tăcere apăsătoare. Camera era străbătută de o briză blândă, circulația bună a aerului fiind unul dintre beneficiile faptului de a avea un birou pe colț. Briza,

care era încă răcoroasă, aducea cu ea mirosul matinal al ierburilor din prerie și al pământului reavăn.

*

Anna și-a scos pantoful și a lovit ușa cu călcâiul. Era tot mai cald înăuntru. Avea fața și brațele acoperite de sudoare. A bănuit că Harry, fără să știe ce s-a întâmplat, plecase în altă parte a clădirii. Așa se explica de ce nu venise, deși ea bătuse în ușă. Poate că plecase să verifice ceva în magazinele de jos. Când s-a gândit la asta, s-a speriat un pic. În cameră se încălzise considerabil. Îi era greu să respire. Și avea nevoie să folosească toaleta.

El avea să-și ceară scuze. Ea n-avea să-i arate cât de teamă i-a fost. A încercat să se gândească la călătoria în care urmau să plece în acea după-amiază. Faptul că ea, o învățătoare din Texas, avea să se plimbe în scurt timp pe străzile din Londra și Paris încă i se părea imposibil, dar Harry îi promisese și făcuse toate pregătirile necesare. În doar câteva ore, urma să se urce într-un tren pentru o scurtă călătorie până în Milwaukee și, curând după aceea, ea, Minnie și Harry aveau s-o pornească spre minunata și răcoroasa vale a râului St. Lawrence, între New York și Canada. Se și vedea pe veranda spațioasă a unui hotel elegant de pe malul râului, sorbindu-și ceaiul și privind apusul.

A bătut din nou în ușă, dar, de data asta, și în peretele dintre seif și biroul binecuvântat de briză al lui Harry.

*

S-a instalat panica, după cum era de așteptat. Holmes și-a imaginat-o pe Anna ghemuită într-un colț. Dacă ar fi vrut, s-ar fi putut repezi la ușă, ar fi deschis-o, ar fi strâns-o pe Anna în brațe și ar fi plâns împreună la gândul că au evitat la limită o tragedie. Ar fi putut să facă asta în ultimul moment, în ultimele secunde. Chiar ar fi putut să facă asta.

Sau ar fi putut să deschidă ușa, să se uite la Anna și să-i zâmbească cu toată gura – cât să-i dea de înțeles că nu era un accident – pentru ca apoi să închidă din nou ușa, să o trântească și să se așeze pe scaun așteptând să vadă ce urma să se întâmple. Sau ar fi putut să umple camera cu gaz chiar atunci. Șuieratul și mirosul respingător i-ar fi dat Annei de înțeles, fără doar și poate, că avea să se întâmple ceva ieșit din comun.

Ar fi putut face oricare dintre aceste lucruri.

A trebuit să se concentreze ca să audă suspinele dinăuntru. Garniturile etanșe, pereții de fier și izolația cu vată minerală înăbușeau sunetele, dar și-a dat seama din experiență că dacă asculta prin țeava de gaz putea auzi totul mult mai clar.

Era momentul după care tânjea cel mai tare, care îi provoca o stare de eliberare sexuală care parcă dura cu orele, deși, de fapt, țipetele și rugămințile se stingeau destul de repede.

A dat drumul la gaz în seif, ca să fie sigur.

*

Holmes s-a întors la apartamentul din Wrightwood și i-a spus lui Minnie să se pregătească – Anna îi aștepta la Castel. A luat-o pe Minnie în brațe și a sărutat-o și i-a spus cât de norocos era și cât de mult o plăcea pe sora ei.

În timpul călătoriei cu trenul spre Englewood, Holmes arăta odihnit și liniștit, de parcă tocmai s-ar fi dat cu bicicleta kilometri buni.

*

Două zile mai târziu, pe 7 iulie, soții Oker au primit o scrisoare de la Henry Gordon în care acesta le spunea că nu mai avea nevoie de apartament. Scrisoarea i-a surprins. Soții Oker credeau că Gordon și cele două surori încă locuiau în apartament. Lora Oker a urcat să verifice. A bătut la ușă, n-a auzit nimic, apoi a intrat.[1]

„Nu știu cum au ieșit din casă“, a spus ea, „dar se vedea că își făcuseră bagajele în grabă, iar prin casă erau împrăștiate cărți și alte lucruri. Dacă pe cărți existaseră ceva însemnări, acestea dispăruseră, pentru că paginile de gardă fuseseră rupte“.[2]

De asemenea, pe 7 iulie, un angajat al companiei Wells Fargo din Midlothian, Texas, a încărcat un cufăr mare în vagonul de bagaje al unui tren care se îndrepta spre nord.[3] Cufărul – care îi aparținea Annei – era adresat „Domnișoarei Nannie Williams, în atenția lui H. Gordon, Wrightwood Avenue, 1220, Chicago“.[4]

Cufărul a ajuns în oraș câteva zile mai târziu. Un curier al Wells Fargo a încercat să-l livreze la adresa de pe Wrightwood Avenue, dar n-a găsit pe nimeni cu

numele Williams sau Gordon. A returnat cufărul la sediul companiei Wells Fargo. Nimeni nu l-a revendicat.[5]

*

Holmes a apelat la un locuitor din Englewood, pe numele său Cephas Humphrey, care avea câțiva oameni și o căruță și își câștiga existența transportând mobilier, lăzi și alte obiecte de mari dimensiuni. Holmes i-a cerut să ridice de la el o cutie și un cufăr. „Vreau să veniți după lucruri la căderea întunericului", i-a spus Holmes, „pentru că nu vreau ca vecinii să vadă când sunt preluate".[6]

Humphrey a venit când i s-a spus. Holmes l-a condus în Castel, într-o cameră de la etaj fără ferestre și cu o ușă grea.

„Locul arăta îngrozitor", a spus Humphrey. „N-avea nici o fereastră, doar o ușă grea care se deschidea în interior. Mi s-a făcut pielea de găină când am intrat. Aveam senzația că ceva nu era în regulă, dar domnul Holmes nu mi-a dat răgazul să mă gândesc prea mult la asta."[7]

Cutia era lungă și dreptunghiulară, făcută din lemn, de dimensiunile unui sicriu. Humphrey a dus-o jos. Când a ajuns în stradă, a așezat-o în picioare, sprijinită pe un capăt. Holmes, care-l urmărea de la etaj, a bătut tare în fereastră și i-a strigat: „Nu face asta. Așaz-o culcat."[8]

Humphrey a făcut întocmai și s-a întors la etaj să ia cufărul. Era greu, dar nu i-a pus probleme.

Holmes i-a spus să ducă cutia cea lungă la gară și i-a spus unde anume s-o lase pe peron. Se pare că Holmes se înțelesese în prealabil cu un curier să ia cutia și s-o încarce într-un tren. Nu a dezvăluit destinația.

În ceea ce privește cufărul, Humphrey nu-și amintea unde l-a dus, dar dovezile descoperite ulterior arată că l-a dus acasă la Charles Chappell, lângă spitalul Cook County.

*

La scurt timp după aceea, Holmes a făcut un dar neașteptat, dar binevenit, familiei asistentului său, Benjamin Pitezel. I-a dăruit soției lui Pitezel, Carrie, o grămadă de rochii, mai multe perechi de pantofi și câteva pălării care aparținuseră verișoarei sale, o anume domnișoară Minnie Williams, care se căsătorise și se mutase în Est și care nu mai avea nevoie de lucrurile vechi. El i-a recomandat lui Carrie să taie rochiile și să folosească materialul pentru a le face haine celor trei fiice ale sale. Carrie i-a fost foarte recunoscătoare.[9]

De asemenea, Holmes l-a surprins cu un cadou și pe Pat Quinlan, pe care-l angajase ca îngrijitor: două cufere solide, care aveau pe ele inițialele MRW.[10]

FURTUNĂ ȘI FOC

Munca lui Burnham nu s-a încheiat și nici ritmul n-a încetinit. Clădirile expoziției erau terminate și toate exponatele erau la locul lor, dar, așa cum și argintul se înnegrește, și expoziția a fost lovită de forța inevitabilă a degradării și ruinei – și de tragedie.

Duminică, 9 iulie, o zi călduroasă și liniștită, Roata Ferris a devenit una dintre cele mai căutate atracții, la fel ca nacela balonului ancorat în Midway. În balonul numit *Chicago* existau aproape 2 831 de metri cubi de hidrogen și era controlat de un odgon legat de un troliu. Până la trei după-amiaza, se ridicase de 35 de ori în aer, la o înălțime de 300 de metri. Din perspectiva operatorului german, ziua fusese perfectă pentru ascensiuni, fără nici o adiere, încât, dacă ar fi lăsat un fir cu plumb să cadă din nacelă, ar fi atins troliul aflat chiar dedesubt.[1]

Însă, la ora trei, managerul, G.F. Morgan, și-a verificat instrumentele și a observat o scădere bruscă a presiunii atmosferice, ceea ce însemna că se pregătea o furtună. A oprit vânzarea biletelor și le-a ordonat angajaților să coboare balonul. A văzut că operatorii Roții Ferris nu și-au luat astfel de măsuri de precauție. Roata continua să se învârtă.

Norii s-au adunat, cerul s-a înegrit și a început să bată vântul dintre nord-vest. Cerul s-a apropiat de pământ și a apărut un mic nor în formă de pâlnie care a pornit-o spre sud, de-a lungul malului lacului, spre expoziție.

Roata Ferris era plină de pasageri care priveau tot mai îngrijorați cum pâlnia executa un *danse du ventre* prin Jackson Park, îndreptându-se direct spre Midway.

Lângă balonul ancorat, managerul Morgan le-a ordonat oamenilor să se prindă de frânghii și să se țină bine.

*

În Jackson Park, trecerea bruscă de la soare la întuneric l-a făcut pe Burnham să iasă în curte. Din toate părțile sufla un vânt puternic. Ambalaje de mâncare erau ridicate în aer și se roteau ca niște pescăruși. Cerul parcă atingea expoziția și s-au spart câteva geamuri, însă când foi mari de geam s-au prăbușit la pământ nu s-a auzit un clinchet blând ca atunci când spargi un geam cu o piatră, ci un scâncet de câine rănit.[2]

Un geam uriaș din Clădirea Agriculturii a căzut de pe acoperiș și a spulberat o masă la care, cu doar câteva secunde în urmă, o tânără vânduse bomboane. Șase geamuri au fost smulse de pe acoperișul Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale. Expozanții s-au grăbit să-și acopere exponatele cu pânză.[3]

Vântul a rupt o bucată de patru metri pătrați din cupola Clădirii Utilajelor și a smuls acoperișul Cafenelei Maghiare. Echipajul de pe una dintre bărcile electrice ale lui Olmsted a acostat în grabă pentru a evacua toți pasagerii și tocmai se îndreptau spre adăpost când o rafală de vânt a lovit barca de cinci tone și a răsturnat-o. Pilotul și conductorul s-au salvat înotând la mal.

În aer pluteau pene uriașe. Cei 28 de struți de la ferma de struți din Midway suportau pierderea cu obișnuita lor atitudine demnă.

*

Cei aflați în roată s-au pregătit pentru ce era mai rău. O femeie a leșinat. Unul dintre pasageri le-a scris mai târziu celor de la *Engineering News*: „A fost nevoie ca doi oameni să-și unească forțele pentru a *închide* ușile bine. Vântul bătea cu atâta putere, *încât* picăturile de ploaie parcă pluteau orizontal, în loc să cadă vertical."[4] Roata se învârtea în continuare, de parcă n-ar fi bătut vântul. Pasagerii au simțit doar o vibrație ușoară. Cel care a scris scrisoarea, un inginer se pare, a estimat că vântul a deviat roata într-o parte cu doar patru centimetri.

Pasagerii au văzut cum vântul a luat balonul ancorat din apropiere și l-a smuls din mâinile bărbaților care-l țineau și, pentru un moment, l-a ridicat în aer pe managerul Morgan. Vântul a lovit balonul ca pe un sac de box întors cu susul în jos, apoi l-a sfâșiat în bucăți și a împrăștiat fâșii din cei 8 000 de metri de mătase la aproape un kilometru distanță.

Morgan și-a păstrat calmul în fața dezastrului. „Mi-a făcut o oarecare plăcere să urmăresc furtuna", a spus el, „și a fost o priveliște unică să văd cum balonul a fost făcut bucăți, chiar dacă pentru cei care dețin acțiuni la companie a fost o imagine cam scumpă".[5]

Nu se știe dacă furtuna a avut ceva de-a face cu evenimentele din ziua următoare, luni, 10 iulie, dar momentul a ridicat semne de întrebare.

*

Luni, puțin după ora unu, în timp ce Burnham supraveghea reparațiile, iar echipele de muncitori îndepărtau resturi împrăștiate de furtună, a început să iasă fum din cupola turnului Clădirii Frigorifice, locul unde izbucnise și incendiul din 17 iunie.

Turnul era construit din lemn și adăpostea un coș mare de fum făcut din fier, prin care ieșea fumul celor trei cazane aflate în clădirea principală de dedesubt. Paradoxal, căldura era necesară pentru a produce frig. Coșul era cu 80 de centimetri mai scurt decât turnul, iar în punctul în care se oprea ar fi trebuit montată o altă piesă de fier, numită manșon, care avea rolul să înalțe coșul pentru ca acesta să iasă complet din turn. Manșonul era o piesă importantă a proiectului lui Frank Burnham, menită să protejeze pereții de lemn din jur din gazele supraîncălzite care ieșeau prin coș. Însă, din motive necunoscute, constructorul nu l-a montat. Clădirea era ca o casă al cărei coș de fum nu se termina deasupra acoperișului, ci în pod.[6]

Alarma s-a dat prima oară la departamentul de pompieri la ora 13:32. Pompele pentru incendiu s-au repezit huruind spre clădire. 20 de pompieri sub conducerea căpitanului James Fitzpatrick au intrat în clădirea principală și au urcat pe acoperiș. De acolo și-au croit drum spre turn și au urcat pe scări încă 20 de metri, până la balconul exterior al turnului. Folosind frânghii, au ridicat un furtun și o scară de aproape opt metri. Au legat bine furtunul de turn.[7]

Fitzpatrick și oamenii lui nu și-au dat seama, însă focul din capătul superior al turnului le întinsese o

capcană mortală. Fragmente de resturi în flăcări au căzut în spațiul dintre coșul de fier și pereții interiori ai turnului, care erau făcuți din pin alb. Acești tăciuni aprinși au declanșat un incendiu care, în locul acela strâmt, a consumat rapid oxigenul din aer și s-a stins, lăsând în urmă gaze supraîncălzite care n-aveau nevoie decât de un pic de oxigen pentru a exploda.

În timp ce pompierii din balconul turnului se concentrau pe focul de deasupra lor, la picioare le-a apărut un mic fuior de fum alb.

*

În departamentul de pompieri s-a dat din nou alarma la ora 13:41 și a fost pornită marea sirenă din Clădirea Utilajelor. Mii de vizitatori s-au îndreptat spre locul de unde venea fumul și au năpădit gazonul și aleile din jurul clădirii. Unii și-au adus de mâncare. A sosit și Burnham, la fel și Davis. Garda Columbiană și-a făcut apariția în forță pentru a face loc altor pompe pentru incendiu și utilaje cu scară. Pasagerii din Roata Ferris au avut parte de cea mai clară și mai îngrozitoare priveliște spre ceea ce s-a întâmplat ulterior.

„Niciodată“, au declarat cei de la departamentul de pompieri, „n-au mai existat atâția martori îngroziți la o tragedie atât de teribilă“.[8]

*

Dintr-odată, focul a izbucnit în turn, la aproximativ 15 metri *mai jos* de locul unde se aflau Fitzpatrick și

oamenii lui. Aerul proaspăt a pătruns în turn. A urmat o explozie. Conform raportului oficial, pompierii au avut impresia că „gazele din canalul de aerisire din jurul coșului s-au aprins, iar interiorul turnului s-a transformat deodată într-un cuptor încins“.[9]

Pompierul John Davis stătea pe balcon cu căpitanul Fitzpatrick și cu ceilalți bărbați. „Mi-am dat seama că n-aveam decât o singură șansă și m-am hotărât să profit de ea“, a spus Davis. „M-am aruncat spre furtun și am avut norocul să-l prind. Ceilalți băieți păreau transfigurați de groază și erau incapabili să se miște.“[10]

Davis, împreună cu un alt bărbat, au coborât la sol folosindu-se de furtun. Pompierii care încă se aflau în balcon știau că erau în pericol de moarte și au început să-și ia rămas-bun unul de la celălalt. Martorii au văzut cum se îmbrățișau și-și strângeau mâinile. Căpitanul Fitzpatrick a apucat o funie și a coborât cu ajutorul ei prin foc până la acoperișul de dedesubt, unde a căzut cu un picior fracturat, cu leziuni interne și cu mustața lui uriașă arsă pe jumătate. Alții au sărit și și-au găsit moartea, unii dintre ei căzând prin acoperiș.

Polițistul Murphy împreună cu alți doi pompieri care se aflau la sol au urcat pe scară pentru a-l recupera pe Fitzpatrick. L-au coborât cu ajutorul unei frânghii în brațele colegilor care așteptau jos. Era în viață, dar pe ducă.

În total, incendiul a ucis 12 pompieri și trei muncitori. Fitzpatrick a murit la ora 21 în aceeași seară.

A doua zi, numărul de vizitatori a depășit 100 000. Dărâmăturile încă fumegânde ale Clădirii Frigorifice s-

au dovedit irezistibile.

*

Investigatorul a declanșat imediat o anchetă, în timpul căreia juriul i-a audiat pe Daniel Burnham, pe Frank Burnham, pe reprezentanții companiei Hercules Iron Works și pe mai mulți pompieri. Daniel Burnham a mărturisit că nu știa despre incendiul precedent sau despre lipsa manșonului și a susținut că, de vreme ce clădirea fusese ridicată în regim privat, el nu avea nici o autoritate să controleze felul în care a fost construită, ci doar aprobase planurile clădirii.[11] Marți, 18 iulie, juriul l-a acuzat pe el, pe polițistul Murphy și pe încă doi reprezentanți ai firmei Hercules de neglijență criminală, cu toții urmând să apară în fața marelui juriu.[12]

Burnham a fost uimit, dar n-a scos o vorbă. „Încercarea de a te face responsabil sau vinovat de pierderea unor vieți e o rușine“, scria Dion Geraldine, dirigintele lui de șantier. „Cei care au pronunțat acest verdict trebuie să fi fost fie proști, fie extrem de prost informați.“[13]

Conform procedurilor, Burnham și ceilalți ar fi trebuit să fie arestați până la eliberarea pe cauțiune, dar, în acest caz, până și instanța a fost surprinsă. Șeriful n-a făcut nici un gest să-l aresteze pe directorul de lucrări. Burnham a depus cauțiunea a doua zi dimineață.

Pentru că mirosul de lemn carbonizat persista, Burnham a închis pasarelele de pe Clădirea Transporturilor și cea a Manufacturilor și Artelor

Liberale, precum și balcoanele și galeriile de sus din Clădirea Administrației, temându-se că, dacă izbucnea un incendiu în clădiri sau dacă luau foc exponatele, panica ar fi produs o tragedie de și mai mari proporții. Sute de oameni se înghesuiseră zilnic pe pasarela de pe Clădirea Manufacturilor, însă nu puteau coborî de acolo decât cu liftul. Burnham și-a imaginat cum bărbați, femei și copii îngroziți încercau să alunece pe pantele de sticlă ale acoperișului și cum treceau prin ele pentru a cădea apoi de la o înălțime de 60 de metri.[14]

*

Cum o nenorocire nu vine niciodată singură, în ziua în care juriul a decis arestarea lui Burnham, 18 iulie, directorii expoziției au cedat presiunii puse de bănci și au votat înființarea unei Comisii de Reducere a Cheltuielilor care avea puteri aproape nelimitate de a diminua costurile expoziției și au numit trei bărbați cu sânge-rece care să facă parte din această comisie.[15] Printr-o decizie ulterioară a directorilor Companiei Expoziției s-a stabilit că, începând cu 1 august, „nu se va mai face nici o cheltuială legată de construcția, întreținerea sau desfășurarea Expoziției fără aprobarea comisiei mai sus menționate".[16] A fost clar de la început că ținta principală a comisiei era Departamentul Lucrărilor condus de Burnham.

La fel de clar, cel puțin pentru Burnham, a fost și faptul că ultimul lucru de care avea nevoie expoziția acum, când el și Millet se chinuiau să crească numărul

de vizitatori plătitori – o campanie care presupunea și ea costuri – era o gașcă de zgârciți care să judece fiecare nouă cheltuială. Millet avea câteva idei extraordinare de evenimente pentru august, inclusiv un impresionant bal în Midway, la care oficiali ai expoziției, inclusiv Burnham, urmau să danseze cu femeile din tribul Dahoman și cu dansatoarele din buric algeriene. Cu siguranță, comisia urma să considere frivole cheltuielile prilejuite de bal și de alte evenimente organizate de Millet. Cu toate acestea, Burnham știa că astfel de cheltuieli, precum cele cu poliția, îndepărtarea gunoiului și întreținerea drumurilor și peluzelor, erau vitale.

El se temea că această Comisie pentru Reducerea Cheltuielilor va paraliza definitiv expoziția.

IUBIRE

Încă se mai vedeau rămășițele Clădirii Frigorifice când a sosit un grup de profesoare din St. Louis însoțite de un tânăr reporter. Cele 24 de profesoare câștigaseră un concurs organizat de *St. Louis Republic* care le asigura un sejur gratuit la expoziție pe cheltuiala ziarului. Împreună cu prieteni și membri ai familiei – în total, 40 de călători – ele s-au îngrămădit într-un vagon de dormit de lux, numit *Benares*, pus la dispoziție de Chicago & Alton Railroad. Au ajuns în Chicago, la gara Union Depot, luni, 17 iulie, la ora opt dimineața, și au

pornit imediat cu trăsurile spre hotelul Varsity, situat suficient de aproape de expoziție pentru ca, de la balconul aflat la etajul întâi, profesoarele să poată vedea Roata Ferris, partea de sus a Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale și capul aurit al lui Big Mary.[1]

Reporterul – pe nume Theodore Dreiser – era tânăr și plin de o încredere în sine bătătoare la ochi, care atrăgea atenția tinerelor. El flirta cu toate, dar, desigur, era cel mai atras de una care părea cel mai puțin interesată, o femeie micuță, drăguță și rezervată pe nume Sara Osborne White, pe care un fost pretendent o poreclise „Jug“[7] din cauza preferinței ei pentru hainele maro. Nu era nici pe departe genul lui Dreiser: el avea deja experiență într-ale amorului și avea o aventură exclusiv de natură fizică cu proprietăreasa lui. Pentru el, Sara White emana „ceva intens, ascuns sub un aer de inocență supremă și de o sfioșenie feciorelnică“.[2]

Dreiser s-a urcat împreună cu profesoarele în Roata Ferris și le-a însoțit într-o vizită la spectacolul lui Buffalo Bill, unde însuși colonelul Cody le-a salutat pe femei și a dat mâna cu fiecare. Dreiser le-a urmat pe doamne prin Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, unde, a spus el, „te puteai plimba dintr-un loc într-altul timp de un an fără să obosești“. În Midway, Dreiser l-a convins pe James J. Corbett să se întâlnească cu femeile. Corbett era boxerul care îl învinsese pe John L. Sullivan în marele meci din septembrie 1892, care ocupase prima pagină a ziarului *Chicago Tribune* de a doua zi dimineața. Corbett a dat mâna cu femeile, deși una dintre profesoare a refuzat. Numele ei era Sullivan.[3]

Cu fiecare ocazie, Dreiser încerca s-o separe pe Sara White de grupul trimis de ziarul *St. Louis*, pe care Dreiser îl botezase „Cele 40 de ciudate", dar Sara o adusese cu ea pe sora ei, Rose, ceea ce complica lucrurile. Cel puțin o dată, Dreiser a încercat s-o sărute pe Sara, care i-a spus să nu fie „sentimental".[4]

A eșuat la capitolul seducție, dar a fost el însuși sedus – de expoziție. Aceasta l-a purtat, a spus el, „printr-un vis din care nu mi-am revenit luni bune". Cele mai fermecătoare erau nopțile, „când umbrele lungi se contopeau și stelele începeau să strălucească deasupra lacului și a cupolelor palatelor din Orașul Alb".[5]

Sara White a continuat să-l obsedeze mult timp după ce el și Cele 40 de ciudate au părăsit expoziția. În St. Louis i-a scris și a curtat-o, ocazie cu care a decis să facă mai multe ca scriitor. A plecat din St. Louis pentru a se angaja ca redactor la un ziar din zona rurală a Michiganului, dar a constatat că munca de redactor la un ziar dintr-un oraș mic nu se ridica la înălțimea așteptărilor sale. După alte câteva mutări, a ajuns în Pittsburgh. I-a scris Sarei White și a vizitat-o ori de câte ori s-a întors în St. Louis. I-a cerut să stea în poala lui. Ea a refuzat.

I-a acceptat totuși cererea în căsătorie. Dreiser i-a arătat unui prieten, John Maxwell de la *St. Louis Globe-Democrat*, fotografia ei. Acolo unde Dreiser vedea o femeie ispititoare învăluită în mister, Maxwell vedea o învățătoare ștearsă. A încercat să-l avertizeze pe Dreiser: „Dacă te căsătorești acum – și mai ales cu o femeie

convențională și îngustă la minte, mai în vârstă decât tine – ești pierdut."[6]

Era un sfat bun pentru cineva ca Dreiser. Dar Dreiser nu l-a ascultat.

*

Roata Ferris a devenit un vehicul al iubirii. Cuplurile cereau permisiunea să se căsătorească când roata ajungea în punctul cel mai de sus. Luther Rice n-a fost de acord, dar în două cazuri în care cuplurile trimiseseră deja invitații prin poștă, a permis oficierea căsătoriilor la el în birou.[7]

În ciuda inerentului potențial romantic al roții, tururile nocturne n-au devenit populare. Ora preferată era cea dintre cinci și șase seara.

*

Holmes, care acum era liber și proaspăt proprietar de terenuri, a adus o nouă femeie să vadă expoziția, pe Georgiana Yoke, pe care o întâlnise la începutul anului, în magazinul Schlesinger & Meyer unde aceasta lucra ca vânzătoare. Ea crescuse în Franklin, Indiana, și locuise acolo cu părinții până 1891, când pornise în căutarea unei vieți mai interesante la Chicago. Avea doar 23 de ani când l-a întâlnit pe Holmes, dar faptul că era micuță și blondă o făcea să pară mult mai tânără, aproape un copil – cu excepția trăsăturilor ei ascuțite și a inteligenței care i se citea în ochii mari și albaștri.[8]

Nu mai întâlnise pe cineva ca el. Era chipeș, vorbea frumos și era, în mod clar, înstărit. Avea proprietăți până și în Europa. Cu toate acestea, îi era milă de el. Era atât de singur – toate rudele erau moarte, cu excepția unei mătuși care trăia în Africa. Ultimul său unchi tocmai murise și îi lăsase o avere consistentă formată din proprietăți aflate în sud și în Fort Worth, Texas.[9]

Holmes i-a făcut numeroase cadouri, printre care o Biblie, cercei cu diamante și un medalion – „o inimioară“, a spus ea, „cu perle“.[10]

La expoziție s-au dat cu Roata Ferris, a închiriat o gondolă și a plimbat-o pe cărările întunecoase și parfumate de pe Insula Împădurită, luminate de strălucirea catifelată a felinarelor chinezești.

A cerut-o în căsătorie, iar ea a acceptat.

El a avertizat-o însă că pentru căsătorie va trebui să folosească un alt nume, Henry Mansfield Howard. Acesta era numele unchiului său mort, i-a spus. Unchiul lui fusese mândru de familia din care făcea parte și îl lăsase moștenitor pe Holmes cu condiția ca acesta să-i preia numele. Holmes acceptase, din respect pentru memoria unchiului său.[11]

*

La rândul lui, primarul Harrison era convins că se îndrăgostise de o femeie din New Orleans pe nume Annie Howard. El avea 68 de ani și era văduv a doua oară; ea avea 20 și ceva de ani – nu se știa exact câți anume, dar se presupunea că undeva între 21 și 27 de ani. Era „foarte durdulie“, spusese cineva, și „plină de

viață". Venise la Chicago pe durata expoziției și închiriase un conac în apropierea celui al primarului. Își petrecea zilele la expoziție, cumpărând lucrări de artă.[12]

Harrison și domnișoara Howard aveau de anunțat o veste locuitorilor orașului, dar primarul nu avea de gând s-o dezvăluie până pe 28 octombrie, când expoziția urma să găzduiască Ziua Orașelor Americane. Ziua *lui*, de fapt – cu două zile înainte de închiderea oficială, dar în care urma să stea în fața câtorva mii de primari din întreaga țară și să se bucure de postura lui de primar al orașului Chicago, cel care construise cea mai mare expoziție din toate timpurile.

Ciudații

Pe 31 iulie 1893, după două audieri, Comisia pentru Reducerea Cheltuielilor a înaintat un raport Consiliului Director al expoziției. În raport se afirma că gestiunea financiară a expoziției „poate fi caracterizată doar ca fiind rușinos de extravagantă". Se impuneau reduceri drastice ale cheltuielilor de personal, imediat. „În ceea ce privește Departamentul de Construcții, nici nu știm ce să spunem", se scria în continuare în raport. „N-am avut timp să verificăm toate detaliile, dar împreună ne-am format impresia că acesta este condus și acum, ca în trecut, potrivit teoriei general acceptate că banii nu sunt o problemă."[1]

Comisia pentru Reducerea Cheltuielilor a precizat că, cel puțin pentru trei dintre membrii ei, succesul financiar al expoziției era la fel de important ca evidentul succes estetic. Onoarea celor mai importanți oameni din Chicago, care se mândreau că urmăresc fără sentimentalisme – unii ar fi spus fără milă – să obțină profit maxim, era în pericol. Raportul conchidea: „Dacă nu vrem să ne facem de rușine ca oameni de afaceri în fața populației, această chestiune trebuie abordată rapid și ferm."

În declarații separate, comisia le solicita directorilor să permanentizeze comisia și s-o investească cu puterea de a aproba sau de a respinge orice cheltuieli legate de expoziție, indiferent cât de mici.

Era prea mult, chiar și pentru oamenii de afaceri neînduplecați din Consiliul Director al expoziției. Președintele Higinbotham a declarat că mai bine demisionează decât să cedeze altcuiva puterea. Și alți directori erau de aceeași părere. Jigniți de acest refuz, cei trei membri ai Comisiei pentru Reducerea Cheltuielilor au demisionat. Unul dintre ei i-a spus unui reporter: „Dacă Consiliul Director ar fi considerat oportun să investească comisia cu putere, așa cum s-a urmărit inițial, ar fi căzut suficiente capete să umple bazinul din curtea principală..."[2]

Raportul comisiei era prea dur, aducând prea mult cu o mustrare, într-un moment când starea de spirit a întregului Chicago era una dintre bucurie că expoziția fusese construită și se dovedise mai frumoasă decât și-ar fi imaginat cineva. Până și cei din New York își ceruseră

scuze – în fine, măcar un redactor din New York făcuse asta. Charles T. Root, redactor la *New York Dry Goods Reporter*, care nu era înrudit cu partenerul mort al lui Burnham, a publicat un editorial joi, 10 august 1893, în care vorbea despre zeflemeaua și ostilitatea pe care redactorii ziarelor din New York și-o exprimaseră încă din momentul în care Chicago câștigase dreptul de a organiza expoziția. „Sute de ziare, printre care nenumărate puternice cotidiene din Est, s-au tăvălit pe jos de râs la ideea, pe care au găsit-o caraghioasă, că acest oraș nerafinat, parvenit, al tăietorilor de porci, avea să conceapă și să construiască o expoziție mondială cum scrie la carte…“[3] Cârcotașii se împuținaseră, scria el, dar puțini dintre cârcotași își ceruseră „scuzele de onoare“ pe care Chicago le merita acum din plin. A persistat în erezie adăugând că, dacă New Yorkul ar fi câștigat, nu ar fi făcut o treabă la fel de bună. „Din câte am observat până acum, New Yorkul nu s-a mobilizat pentru nici o acțiune așa cum s-a mobilizat Chicago pentru aceasta, iar în lipsa acestui splendid efort comun, prestigiul, supremația financiară și toate lucrurile de felul acesta nu sunt de mare ajutor când vine vorba de a egala Orașul Alb.“ Era timpul, spunea el, să recunoaștem adevărul: „Chicago și-a dezamăgit dușmanii și a uimit lumea.“

Dar nici unul dintre directorii sau oficialii expoziției nu-și făcea iluzii. Numărul vizitatorilor plătitori, deși creștea constant, trebuia să crească și mai mult, și încă repede. Mai rămăseseră doar trei luni până la ceremonia de închidere de pe 30 octombrie. (Închiderea trebuia să

aibă loc la sfârșitul lui octombrie, adică pe 31 octombrie, dar un redactor neidentificat al legislației federale făcuse greșeala să creadă că octombrie avea doar 30 de zile.)

Directorii au făcut presiuni asupra căilor ferate să reducă costul biletelor. Ziarul *Chicago Tribune* a pornit o cruciadă pentru reducerea costului biletelor și i-a atacat fățiș pe cei de la căile ferate. „Sunt lipsiți de patriotism, pentru că aceasta este o expoziție națională, nu una locală“, se spunea acuzator într-un editorial din 11 august 1893. „De asemenea sunt disperați și complet egoiști.“ A doua zi, ziarul a pus ochii pe Chauncey Depew, președintele New York Central, căruia i-au făcut o evaluare deosebit de caustică. „Domnul Depew a pozat tot timpul într-un mare prieten al expoziției mondiale și nu s-a sfiit să declare că firma lui va acționa corespunzător și că va facilita sosirea în oraș a zeci de mii de oameni, tocmai de dincolo de Cascada Niagara...“ Cu toate acestea, Depew n-a reușit să facă ceea ce a promis, titra *The Tribune*. „Este momentul ca Chauncey M. Depew să-și înainteze demisia din calitatea de fiu adoptat al orașului Chicago. Chicago nu-l mai dorește.“

Între timp, Frank Millet, directorul operațional, și-a intensificat și eforturile de promovare a expoziției și a pus la cale evenimente din ce în ce mai exotice. A organizat curse cu bărcile în bazinul din Curtea de Onoare, asmuțindu-i unii împotriva celorlalți pe locuitorii satelor din Midway. Aceștia se întreceau în fiecare marți seara folosind bărci specifice țărilor de unde proveneau. „Vrem să facem ceva ca să dăm viață

lagunelor și bazinului", îi spunea Millet unui intervievator. „Oamenii s-au săturat de bărcile electrice. Dacă îi putem face pe turci, pe locuitorii Mărilor Sudului, pe singalezi, pe eschimoși și pe indienii americani să se dea cu bărcile lor în bazinul cel mare, asta va conferi cu siguranță un caracter de noutate și va spori interesul."[4]

Millet a mai organizat întreceri de înot între „soiurile" din Midway, așa cum le-a numit presa. Acestea erau programate vinerea. Prima întrecere s-a desfășurat pe 11 august în lagună, când zulușii au înotat împotriva indienilor sud-americani. Au concurat și cei din tribul Dahoman, precum și turcii, „unii dintre ei fiind păroși ca niște gorile", scria *Tribune*, cu nonșalanța antropologică specifică vremii. „Cursele au fost remarcabile prin faptul că toți concurenții erau dezbrăcați și prin îndârjirea cu care au abordat sarcina de a câștiga cinci dolari de aur."[5]

Marea reușită a lui Millet a fost măreţul bal din Midway, ținut în noaptea de miercuri, 16 august. *The Tribune* l-a numit „Balul ciudaților din Midway" și a încercat să deschidă apetitul națiunii cu un editorial care începea prin a observa o agitație crescândă în rândul femeilor manager cu privire la dansatoarele din buric de Midway. „Nu este limpede dacă neliniștea doamnelor… a fost produsă de încălcări ale moralei sau de anticiparea faptului că artistele și-ar putea provoca o peritonită dacă vor insista să se unduiască așa cum o fac, dar, indiferent care a fost cauza, ele au fost de părere că ceea ce nu este considerat deplasat pe malurile Nilului sau în piețele din

Siria este absolut nepotrivit în Midway, între parcurile Jackson și Washington."[6]

Dar acum, continuau cei de la *Tribune*, dansatoarele din buric și toate celelalte artiste depravate, pe jumătate despuiate din Midway fuseseră invitate la marele bal, unde se aștepta ca ele să danseze cu reprezentanți de rang înalt ai expoziției, inclusiv cu Burnham și Davis. „Situația, așa cum se va vedea, dă naștere unor posibilități îngrozitoare", se spunea în *Tribune*. „Ea va provoca un fior în rândul membrelor Consiliului Femeilor Manager când acestea își vor da seama ce se poate întâmpla când directorul general Davis va trebui să conducă vreo fascinantă Fatima în fruntea marii procesiuni și ea va fi lovită de o peritonită în mijlocul dansului; sau când [Potter] Palmer va escorta o adoratoare a Templului din Luxor doar pentru a vedea că e afectată de aceeași boală; sau când primarul Harrison, care aparține tuturor națiunilor, va trebui să danseze cu toate. Vor suprima ei contorsiunile partenerelor prin proteste ori forță sau, respectând obiceiurile respectivelor țări, vor încerca și ei niște contorsiuni orientale? Dacă președintele Higinbotham descoperă că se află în preajma unei frumoase supuse din Fiji cu spatele gol sau a unei femei din Amazon antrenată în nemaipomenitele caraghioslâcuri ale unui dans de canibali, i se va alătura și o va imita sau își va risca viața în încercarea de a o opri?"

La sporirea interesului a contribuit și prezența în Jackson Park a lui George Francis Train – cunoscut de toată lumea sub numele de „Cetățeanul Train" – în

costumul lui alb, cu o centură roșie și fes turcesc roșu, care fusese invitat de Millet pentru a fi gazda balului și a întrecerilor de bărci și înot și a oricărui alt eveniment născocit de Millet. Train era unul dintre cei mai cunoscuți oameni ai zilei, deși nimeni nu știa exact de ce. Se spunea că a inspirat personajul Phileas Fogg, globe-trotterul din *Ocolul Pământului în 80 de zile.* Train a susținut că adevăratul motiv pentru care fusese invitat la expoziție a fost acela de a o salva prin folosirea puterilor sale paranormale pentru a crește numărul de vizitatori. Aceste puteri sălășluiau în trupul său sub forma energiei electrice. El se plimba prin expoziție și își freca palmele pentru a potența această energie și refuza să dea mâna cu oamenii, pentru ca nu cumva gestul să-l lase fără puteri.[7] „Chicago a construit expoziția", a spus el. „Toată lumea a încercat s-o distrugă. Chicago a construit-o. Sunt aici s-o salvez, să fiu al naibii dacă n-o voi face."[8]

Balul s-a ținut în Natatorium, o clădire mare din Midway dedicată înotului și băilor și dotată cu o sală pentru baluri și banchete. Steaguri galbene și roșii atârnau de tavan. Balcoanele care dădeau spre sala de bal erau compartimentate în loje pentru oficialii expoziției și familiile importante. Burnham avea o lojă, la fel ca Davis Higinbotham și, desigur, familia Palmer. Tot la balcon erau și scaune și locuri de stat în picioare pentru alți clienți plătitori. De balustradele din fața lojelor atârnau triunghiuri de mătase brodate cu arabescuri aurii, toate strălucind în lumina becurilor incandescente. Efectul creat era de o opulență de

nedescris. Comisia pentru Reducerea Cheltuielilor n-ar fi fost de acord.

La 21:15, Cetățeanul Train – îmbrăcat ca de obicei în alb, dar acum, din motive necunoscute, având brațele pline de sângele-voinicului înflorite – s-a aflat în fruntea procesiunii de personaje exotice, multe desculțe, conducând-o pe scara din Natatorium spre sala de bal de jos. Ținea de mână o balerină mexicancă în vârstă de zece ani și era urmat de zeci de femei și de bărbați îmbrăcați în veșminte specifice culturilor din care proveneau. Sol Bloom păstra ordinea în sala de bal.[9]

În programul oficial, anumite dansuri erau dedicate anumitor oficiali și oaspeți. Directorul general Davis trebuia să dea tonul la cadril, Burnham – la dansul „Berlin", primarul Harrison – la o polcă. Odată dansul încheiat, mulțimea trebuia să cânte „Home Sweet Home".

Era zăpușeală. Șeful de trib Ploaia-care-îți-cade-pe-față, același care îl ucisese pe fratele lui Custer și care acum ocupa cabana lui Sitting Bull din Midway, era vopsit cu vopsea verde, care i se scurgea pe față. Un lapon purta o cămașă cu blană; femeile eschimose purtau bluze din piele de morsă. Maharajahul din Kapurthala, venit în vizită din India în săptămâna aceea, ședea pe un tron improvizat pe scena sălii de bal iar trei servitori îi făceau vânt.[10]

Sala de bal deborda de culoare și energie: japonezi în mătase roșie, beduini în roșu și negru, români în roșu, galben și albastru. Femei care, în mod normal, ar fi venit aproape despuiate – precum Aheze, de pe

Amazon, sau Zahtoobe, din tribul Dahoman – au primit fuste scurte făcute din stegulețe americane. *Tribune*, într-o parodie neintenționată a propriei înclinații de a descrie hainele celor bogați, observa că Lola, din insulele Mării Sudului, purta „costumul ei popular din coajă de copac, care-i acoperea cam jumătate din corp, cu un corsaj decoltat, fără mâneci".[11] Pe măsură ce timpul trecea și vinul curgea, coada celor care doreau să danseze cu Lola a crescut considerabil. Din păcate, dansatoarele din buric au venit îmbrăcate în veșminte lungi și turbane. Bărbați în smochinguri negre dădeau ocol sălii „dansând cu negresele de pe Amazon, cu părul des și coliere cu dinți". Chicago – și probabil întreaga lume – nu mai văzuse așa ceva. *The Tribune* a numit balul „cea mai ciudată adunătură de la dărâmarea Turnului Babel".

A fost și de mâncare, desigur. Meniul oficial:

GUSTĂRI
Cartofi fierți tare, à la Irish Village.
Mâncare internațională, à la Midway Plaisance.

PREPARATE RECI
Friptură Misionar, à la Dahomey, coasta de vest a Africii.
Carne de bivol, à la Indian Village.
Struț umplut, à la Ostrich Farm.
Cocoașe de cămilă fierte, à la Strada Cairo.
Tocană de maimuță, à la Hagenbeck.

ANTREURI

Fricase de ren, à la Laponia.
Bulgări de zăpadă prăjiți, à la Ice Railway.
Frappé cristalizat, de la expoziția de sticlă Libby.

PATISERIE
Gogoși eoliene, à la Balonul Captiv.
Sandviciuri (asortate), special pregătite de Expoziția Pielăriei.

Și la desert, scria în meniu, „25% din încasările totale".[12]

Balul s-a încheiat la patru și jumătate dimineața. Personajele exotice s-au întors încet în Midway. Oaspeții s-au urcat în trăsuri și au adormit sau au cântat încetișor „After the Ball" – hitul zilei – în timp ce vizitiii îi conduceau acasă pe străzile goale care răsunau de tropăitul copitelor pe caldarâm.

*

Balul și alte invenții de-ale lui Frank Millet au imprimat expoziției un aer mai sălbatic, mai fericit. Expoziția diurnă purta, poate, veșmântul cast al tencuielii albe, dar noaptea ea dansa desculță și dădea peste cap șampanie.

Numărul vizitatorilor a crescut. Media zilnică de vizitatori plătitori în august a fost de 113 403 – depășind, în sfârșit, pragul vital de 100 000. Însă marja era subțire. Iar criza economică se agrava în mod constant, situația forței de muncă fiind tot mai delicată.[13]

Pe 3 august, o mare bancă din Chicago, Lazarus Silverman, a dat faliment. Firma lui Burnham fusese un client vechi al acesteia. În noaptea de 10 august, Charles J. Eddy, fost funcționar de rang înalt al Reading Railroad, aflată în faliment, una dintre primele victime ale panicii, a intrat în Washington Park, în partea aflată la nord de Midway, și s-a împușcat. Desigur, locuise la hotelul Metropole. Era cel de-al treilea client sinucigaș al hotelului din vara aceea. Primarul Harrison avertizase că rândurile șomerilor se îngroșaseră într-un ritm alarmant. „Dacă Congresul nu ne dă bani, vom avea parte de revolte care vor zgudui țara din temelii", a spus acesta.[14] Două săptămâni mai târziu, muncitorii s-au încăierat cu poliția în fața primăriei. A fost o confruntare minoră, dar *Tribune* a numit-o revoltă. La câteva zile după aceea, 25 000 de șomeri s-au adunat pe malul lacului din centrul orașului și l-au ascultat pe Samuel Gompers, de pe un vagon destinat vorbitorilor, punând întrebarea: „De ce să fie băgată bogăția țării în bănci și în magazii în timp ce muncitorul fără ocupație rătăcește fără adăpost pe străzi, iar trântorii fără ocupație care adună aurul doar pentru a-l cheltui pe o viață desfrânată se plimbă în trăsuri scumpe, din care se uită la reuniuni pașnice și le numesc revolte?"[15]

Pentru industriașii și mogulii orașului care au aflat despre discursul lui Gompers din ziarele dimineții de duminică, aceasta era o întrebare deosebit de îngrijorătoare, pentru că părea să exprime mai mult decât solicitarea de locuri de muncă. Gompers cerea

schimbarea din temelii a relației dintre muncitori și angajatorii lor.

Erau idei periculoase, care trebuiau înăbușite cu orice preț.

PRENDERGAST

Perspectiva de a deveni unul dintre cei mai importanți funcționari din oraș era interesantă. În sfârșit, Prendergast putea lăsa în urmă diminețile reci și străzile murdare și colegii furioși care nu-l ascultau și-l tachinau. Dar nerăbdarea lui sporea. Numirea în funcția de consilier juridic întârzia să se producă.

Într-o după-amiază, în prima săptămână a lui octombrie, Prendergast a luat tramvaiul până la primărie pentru a-și vedea viitorul birou. Acolo a întâlnit un funcționar și s-a prezentat.[1]

Incredibil, funcționarul nu i-a recunoscut numele. Când Prendergast i-a explicat că primarul Harrison avea de gând să-l numească consilier juridic la primărie, funcționarul a izbucnit în râs.

Prendergast a insistat să-l întâlnească pe consilierul juridic în funcție, un anume Kraus. Cu siguranță, Kraus l-ar fi recunoscut după nume.

Funcționarul s-a dus să-l cheme.

Kraus a ieșit din biroul său și i-a întins mâna. L-a prezentat pe Prendergast celorlalți membri ai echipei

drept „succesorul“ său. Dintr-odată, toată lumea a început să zâmbească.

Prima dată Prendergast a crezut că zâmbetele erau o confirmare a faptului că în curând urma să preia funcția, dar apoi și-a dat seama că era vorba de altceva.

Kraus l-a întrebat dacă dorea să-și ocupe postul imediat.

„Nu“, a spus Prendergast. „Nu mă grăbesc.“

Nu era adevărat, dar întrebarea îl pusese pe gânduri. Nu-i plăcuse felul cum Kraus i-o adresase. Deloc.[2]

Spre victorie

Luni, 9 octombrie 1893, la zece dimineața, în ziua pe care Frank Millet o desemnase drept Ziua orașului Chicago, vânzătorii de bilete de la poarta de intrare în expoziție dinspre Strada 64 au făcut o numărătoare neoficială a numărului biletelor vândute în dimineața aceea și au constatat că se înregistraseră 60 000 de vizitatori plătitori. Oamenii știau din experiență că, într-o zi obișnuită, vânzările de la acea poartă reprezentau aproximativ o cincime din totalul biletelor vândute în expoziție până în acel moment și au estimat că circa 300 000 de vizitatori plătitori intraseră deja în Jackson Park – mai mulți decât în orice altă zi și aproape de recordul mondial de 397 000 de vizitatori deținut de expoziția de la Paris. Iar dimineața abia începuse. Vânzătorii de bilete și-au dau seama că se întâmplă ceva

ciudat. Ritmul de intrare părea să crească cu fiecare oră. La câteva chioșcuri de bilete volumul a crescut atât de mult și atât de repede, încât monedele de argint au început să se adune pe podea și să le acopere vânzătorilor de bilete pantofii.[1]

Millet și alți oficiali se așteptaseră la o participare impresionantă. Orașul Chicago era mândru de expoziție și toată lumea știa că mai rămăseseră numai trei săptămâni până la închidere. Pentru a asigura o participare maximă, primarul Harrison semnase o proclamație oficială prin care cerea ca toate firmele să-și suspende activitatea în acea zi. Instanțele de judecată s-au închis, la fel și Camera de Comerț. Și vremea era frumoasă. Era o zi de luni strălucitoare, cu o temperatură care nu depășea 17 grade Celsius și un cer azuriu. Toate hotelurile erau pline până la refuz, ba chiar mai mult, unii manageri s-au văzut obligați să pună paturi de campanie în holuri și pe coridoare. Firma de catering Wellington, care avea opt restaurante și 40 de bufete în Jackson Park, se pregătise pentru ziua aceea aducând două vagoane de cartofi, 4 000 de butoaie de bere, 56 781 de litri de înghețată și 18 143 de kilograme de carne. Bucătarii au făcut 200 000 de sandviciuri cu șuncă și au pregătit 400 000 de cești de cafea.

Nimeni însă nu s-a așteptat la puhoiul de vizitatori care a venit. La prânz, responsabilul cu vânzarea biletelor, Horace Tucker, le-a trimis o telegramă la sediul central: „Recordul de la Paris a fost spulberat, iar oamenii continuă să vină.“[2] Un singur vânzător de bilete, L.E. Decker, nepot al lui Buffalo Bill, care de opt

ani vindea bilete pentru Vestul Sălbatic al lui Bill, a vândut 17 843 de bilete în tura lui, mai mult decât oricine, și a câștigat Premiul Horace Tucker, o cutie de trabucuri. Toate scaunele de la sediul Gărzii Columbiene erau ocupate de copiii pierduți; 19 dintre ei își petrecuseră noaptea acolo și fuseseră revendicați de către părinți a doua zi. Cinci persoane fuseseră ucise în interiorul expoziției sau în apropiere, inclusiv un muncitor care a fost aruncat în aer în timp ce dădea o mână de ajutor la pregătirea focurilor de artificii din seara aceea și un vizitator care a coborât dintr-un tramvai și a ajuns sub roțile altuia. O femeie și-a pierdut un picior când o mulțime de oameni a împins-o de pe peronul gării. George Ferris, care se dădea cu roata pe care o crease, a privit în jos și a oftat: „Trebuie să fie un milion de oameni."[3]

Focurile de artificii au început la ora opt fix. Millet planificase o serie minuțios elaborată de „piese" explozive, artificii fixate pe cadre metalice mari pentru a descrie diverse portrete și scene. Primul înfățișa Marele Incendiu din 1871, inclusiv o imagine cu vaca doamnei O'Leary care răsturna un felinar. Se auzeau doar bubuituri și șuierături. La final, pirotehnicienii expoziției au lansat 5 000 de rachete deodată pe cerul negru de deasupra lacului.[4]

Dar adevăratul punct culminant a fost după ce expoziția s-a închis. În liniștea lăsată, când aerul încă mirosea a praf explozibil, cei care strângeau banii, însoțiți de gărzi înarmate, au trecut pe la fiecare chioșc de bilete în parte și au colectat banii încasați, în greutate

de trei tone. Bine păziți, au numărat banii. La 1:45 dimineața, aveau totalul.

Ferris fusese foarte aproape de adevăr. În acea zi, 713 646 persoane plătiseră ca să intre în Jackson Park. (Numai 31 059 – 4% – fuseseră copii.) Alți 37 380 de vizitatori intraseră pe bază de permis, ceea ce a făcut ca numărul total al vizitatorilor din acea zi să ajungă la 751 026 de persoane, mai mulți decât participaseră vreodată, într-o zi, la un eveniment desfășurat pe timp de pace în întreaga istorie a omenirii.[5] Cei de la *Tribune* au susținut că o mulțime mai mare s-a adunat doar cu ocazia concentrării trupelor lui Xerxes, de peste cinci milioane de suflete, în secolul al V-lea î.Hr. Recordul de la Paris, de 397 000 de oameni, fusese într-adevăr spulberat.[6]

Când vestea a ajuns la baraca lui Burnham, s-au auzit urale, s-a băut șampanie și s-a povestit toată noaptea. Dar cea mai bună veste a venit a doua zi, când oficialii Companiei Expoziției Mondiale Columbiene, ale căror vorbe de laudă fuseseră ridiculizate pretutindeni, au prezentat un cec în valoare de 1,5 milioane de dolari la banca Illinois Trust and Savings, stingând astfel și ultima datorie a expoziției.[7]

Orașul Vânturilor învinsese.

*

Acum, Burnham și Millet făceau ultimele planuri pentru ziua cea mare a lui Burnham, măreața ceremonie de închidere de pe 30 octombrie, care avea să confirme o

dată pentru totdeauna că Burnham își făcuse treaba și că sarcina lui era acum îndeplinită – că, în sfârșit, nu mai era nimic de făcut. În momentul acela, credea Burnham, nimic nu mai putea păta succesul expoziției sau locul pe care el și-l câștigase în istoria arhitecturii.

Plecări

Frank Millet spera ca ceremonia de închidere să atragă mai mulți oameni decât Ziua orașului Chicago. În timp ce Millet făcea planuri, mulți dintre cei care îl ajutaseră pe Burnham la construcția expoziției se întorceau la viața lor obișnuită.

Charles McKim a plecat fără tragere de inimă. Pentru el, expoziția fusese farul strălucitor care, pentru un timp, spulberase umbrele care se acumulaseră în viața lui. A părăsit Jackson Park brusc, în dimineața de 23 octombrie, și în aceeași zi i-a scris lui Burnham: „Știi ce mult îmi displace să-mi iau rămas-bun și cred că te așteptai să vezi că am șters-o de dimineață. Dacă aș spune că îmi pare rău să vă părăsesc ar însemna să-mi exprim doar pe jumătate regretul.

Mi-ai oferit o perioadă frumoasă, iar ultimele zile petrecute la Expoziție îmi vor rămâne mereu în amintire, la fel ca primele zile, care sunt strâns legate de tine. Va fi o plăcere ca pentru tot restul vieții să putem privi înapoi și să vorbim iarăși și iarăși despre asta și se

subînțelege că te poți baza pe mine pentru orice, de câte ori vei avea nevoie."[1]

A doua zi, McKim i-a scris unui prieten din Paris părerea pe care el, Burnham și majoritatea locuitorilor orașului Chicago o împărtășeau, cum că expoziția era minunată și nu se putea să ajungă pur și simplu în ruină după închiderea oficială din 30 octombrie, peste doar șase zile: „E ambiția tuturor părților implicate s-o vadă dispărând în aceeași manieră magică prin care a apărut și cu aceeași iuțeală. Din motive economice, dar nu numai, s-a afirmat că cel mai spectaculos ar fi ca toate clădirile să fie aruncate în aer cu dinamită. O altă variantă este să fie distruse cu ajutorul focului. Acesta ar fi cel mai facil și grandios spectacol, cu excepția pericolului ca jarul să fie luat pe sus dacă se produce o schimbare a direcției vântului dinspre lac."[2]

Nici McKim, nici Burnham nu credeau cu adevărat că expoziția ar trebui să sfârșească în flăcări. De fapt, clădirile fuseseră astfel concepute încât valoarea componentelor recuperate să fie maximă. Discuția despre incendiu era mai degrabă o metodă de a potoli disperarea de a vedea că visul s-a încheiat. Nimeni nu se putea obișnui cu ideea că Orașul Alb avea să fie gol și pustiu. Cineva scria în *Cosmopolitan*: „Mai bine să dispară brusc, într-un incendiu glorios, decât să se degradeze treptat și să devină o ruină. Nu există spectacol mai dezolant decât cel al unei săli de bal, în dimineața de după banchet, când oaspeții au plecat și luminile sunt stinse."[3]

Mai târziu, aceste gânduri legate de incendiu urmau să fie considerate profetice.

*

Olmsted a rupt și el legăturile cu trecutul. Spre sfârșitul verii, programul încărcat și căldura înăbușitoare i-au înrăutățit din nou starea de sănătate și i-au reactivat insomnia. Avea mai multe proiecte în lucru, cel mai important fiind palatul Biltmore, dar simțea că se apropie de sfârșitul carierei. Avea 71 de ani. Pe 6 septembrie 1893 i-a scris unui prieten, Fred Kingsbury: „Nu pot veni la tine și adesea visez că mă plimb prin locurile care ne plăceau, să mă întâlnesc cu tine și cu alții, dar m-am cam împăcat cu soarta. Trebuie să mă târăsc pe drumul meu până la sfârșit." Dar Olmsted și-a exprimat totuși mulțumirea, lucru rar pentru el. „Mă bucur de copiii mei", i-a spus el lui Kingsbury. „Sunt unul dintre punctele centrale din viața mea, celelalte fiind crearea de peisaje tot mai frumoase și punerea lor la dispoziția oamenilor. În pofida bolilor care mă chinuiesc teribil, nu trebuie să te gândești la mine ca la un bătrân nefericit."[4]

Louis Sullivan, copleșit cu laude și premii pentru Clădirea Transporturilor – în special pentru Poarta de Aur – și-a reluat activitatea alături de Dankmar Adler, dar în alte condiții. Criza economică tot mai profundă și erorile celor doi parteneri au dus la împuținarea proiectelor firmei. În 1893, ei au finalizat doar două clădiri. Sullivan, care nu-și menaja colegii, s-a înfuriat

pe unul dintre arhitecții juniori din firmă când a descoperit că acesta își folosea timpul liber pentru a proiecta case pentru propriii clienți. Sullivan l-a concediat.[5]

Juniorul era Frank Lloyd Wright.

*

1 000 de muncitori în construcții au fost concediați de la expoziție și au revenit într-o lume fără locuri de muncă, deja plină de bărbați șomeri. După ce expoziția s-a închis, alte câteva mii de persoane li s-au alăturat pe străzile din Chicago. Amenințarea cu violențe era la fel de palpabilă ca aerul tot mai rece de toamnă. Primarul Harrison empatiza cu ei și a făcut tot ce a putut. A angajat mii de oameni pentru a curăța străzile și a dispus ca secțiile de poliție să fie deschise pe timp de noapte pentru cei care aveau nevoie de un loc de dormit. Ziarul *Comercial and Financial Chronical* relata: „Niciodată nu s-a mai pomenit o încetare atât de bruscă și de frapantă a activității industriale." Producția de fontă a scăzut la jumătate, iar construcția de noi căi ferate a încetat aproape complet. Cererea de vagoane care să transporte vizitatorii la expoziție fusese de ajutor companiei Pullman Works, dar până la închiderea expoziției și George Pullman a început să reducă salariile și numărul de muncitori. Nu a redus însă și chiriile din orășelul companiei.[6]

Orașul Alb îi atrăsese pe oameni și îi protejase; Orașul Negru îi primea acum înapoi, în pragul iernii, cu mizerie, foamete și violență.

*

Holmes a simțit, la rândul-i, că era timpul să plece din Chicago. Presiunea din partea creditorilor și a familiilor crescuse prea mult.[7]

Pentru început, a dat foc ultimului etaj al Castelului. Incendiul a provocat pierderi minore, dar a solicitat despăgubiri de 6 000 de dolari pentru o poliță de asigurare încheiată de alter egoul lui fictiv, Hiram S. Campbell. Investigatorul uneia dintre companiile de asigurare, F.G. Cowie, a intrat la bânuieli și a început o investigație detaliată. Deși n-a găsit dovezi concrete că focul ar fi fost provocat intenționat, Cowie era convins că Holmes sau un complice al acestuia provocase incendiul.[8] I-a sfătuit pe asigurători să plătească polița, dar numai lui Hiram S. Campbell și numai dacă acesta se prezenta în persoană.[9]

Holmes nu putea ridica banii, căci Cowie îl cunoștea deja. În mod normal, ar fi plătit pur și simplu pe cineva care să se dea drept Campbell și să ceară banii, dar în ultima vreme devenise tot mai precaut. Tutorii lui Minnie Williams angajaseră un avocat, William Capp, care s-o caute pe Minnie și să-i protejeze bunurile. Tutorele Annei, doctorul Black, reverendul, angajase un detectiv particular care venise la clădirea lui Holmes. În plus, continuau să sosească scrisori de la familiile Cigrand și Smythe și altele. Nimeni nu-l acuzase încă pe Holmes de crimă, dar intensitatea acestui nou val de cercetări era mai puternică, mai apăsătoare, chiar dacă

indirect, decât înainte. Hiram S. Campbell n-a revendicat niciodată acei bani.[10]

Dar Holmes a constatat că ancheta lui Cowie a avut un efect secundar mai dăunător. În timp ce căuta informații despre Holmes, a reușit să-i agite și să-i coalizeze pe creditorii lui Holmes, pe vânzătorii de mobilier, pe furnizorii de fier, pe producătorii de biciclete și pe antreprenorii pe care Holmes îi înșelase de-a lungul ultimilor cinci ani. Creditorii au angajat un avocat pe nume George B. Chamberlin, consilier la Lafayette Collection Agency din Chicago, care îl sâcâia pe Holmes de când acesta nu plătise firmei de cuptoare pentru modificările aduse cuptorului. Mai târziu, Chamberlin a susținut că ar fi fost primul om din Chicago care l-a suspect pe Holmes de crimă.

În toamna lui 1893, Chamberlin l-a contactat pe Holmes și i-a solicitat o întâlnire la biroul său. Holmes a crezut că el și Chamberlin se vor întâlni singuri, față în față, dar, când Holmes a ajuns la birou, a constatat că era înțesat de două duzini de creditori, de avocații acestora și de un detectiv de poliție.[11]

Acest lucru l-a surprins pe Holmes, dar nu l-a dezarmat. A dat mâna cu creditorii săi și le-a înfruntat privirile furioase. Atmosfera încinsă s-a răcorit de îndată. Era una dintre calitățile lui.

Chamberlin planificase întâlnirea ca pe o capcană, în încercarea de a distruge masca imperturbabilă a lui Holmes și a fost impresionat de capacitatea acestuia de a-și păstra calmul în ciuda tensiunii din încăpere.

Chamberlin i-a spus lui Holmes că, în total, le datora cel puțin 50 000 de dolari creditorilor.

Holmes și-a pus fața serioasă. Le înțelegea îngrijorările. Le-a explicat unde a greșit. Ambiția îi depășise capacitatea de a-și plăti datoriile. Totul ar fi fost în regulă și toate datoriile ar fi fost plătite dacă n-ar fi survenit panica din 1893, care îl ruinase și îi distrusese speranțele, așa cum se întâmplase cu multă lume din Chicago și în toată țara.

Chamberlin a văzut cum, în mod incredibil, unii dintre creditori au dat din cap înțelegători.

Ochii lui Holmes s-au umplut de lacrimi. Le-a oferit cele mai profunde și mai sincere scuze. Și le-a sugerat o soluție. Le-a propus să-și acopere datoriile oferindu-le o ipotecă garantată cu diferitele sale proprietăți.

Chamberlin era să pufnească în râs, dar unul dintre avocații prezenți i-a sfătuit pe membrii grupului să accepte oferta lui Holmes. Lui Chamberlin nu i-a venit să creadă că falsa căldura a lui Holmes i-a domolit pe creditori. Cu câteva momente în urmă, toți voiau ca detectivul să-l aresteze pe Holmes în clipa în care intra în cameră. Acum voiau să vorbească despre ce era de făcut mai departe.

Chamberlin i-a spus lui Holmes să aștepte într-o cameră alăturată.

Holmes s-a supus. A așteptat acolo liniștit.

Pe măsură ce discuțiile continuau – și deveneau mai aprinse – avocatul care mai înainte voise să accepte ipoteca lui Holmes a ieșit din biroul lui Chamberlin și a intrat în camera unde aștepta Holmes, chipurile după

un pahar cu apă. A stat de vorbă cu Holmes. Nu e clar ce s-a întâmplat în continuare. Chamberlin a spus mai târziu că avocatul se înfuriase atât de tare că îi fusese respinsă recomandarea, încât îl informase pe Holmes că, din nou, creditorii înclinau spre arestarea lui. Există și posibilitatea ca Holmes să-i fi oferit, pur și simplu, bani avocatului pentru informațiile oferite sau să se fi folosit de falsa căldură și să-și fi exprimat regretul printre lacrimi pentru a-l face pe avocat să-i dezvăluie informații despre înțelegerea convenită de grup.

Avocatul s-a reîntors la discuții.

Holmes a fugit.[12]

La scurt timp, Holmes a plecat spre Fort Worth, Texas, pentru a profita de terenul lui Minnie Williams. Avea planuri cu acea proprietate. Urma să vândă o parte, iar pe restul să construiască o clădire cu două etaje exact ca aceea din Englewood. Între timp, urma să se folosească de teren pentru a lua împrumuturi și pentru a da bilete la ordin. Se aștepta să ducă o viață foarte prosperă și satisfăcătoare, cel puțin până când venea timpul să plece spre următorul oraș. L-a adus acolo pe asistentul său, Benjamin Pitezel, și pe noua sa logodnică, pe micuța și frumușica domnișoară Georgiana Yoke.[13] Chiar înainte să părăsească orașul Chicago, Holmes a încheiat o poliță de asigurare de viață pentru Pitezel, de la Fidelity Mutual Life Association of Philadelphia, suma asigurată fiind de 10 000 de dolari.[14]

LA CĂDEREA SERII

În octombrie, numărul de vizitatori ai expoziției a crescut brusc pe măsură ce tot mai mulți oameni și-au dat seama că nu mai aveau mult timp la dispoziție pentru a vedea Orașul Alb. Pe 22 octombrie, numărul total de vizitatori plătitori a fost de 138 011. Doar două zile mai târziu s-a ajuns la 244 127.[1] Acum, 20 000 de oameni se dădeau zilnic cu Roata Ferris, cu 80% mai mult decât la începutul lunii.[2] Toată lumea spera că participarea va continua să crească și că numărul persoanelor atrase de ceremonia de închidere din 30 octombrie va doborî recordul stabilit de Ziua orașului Chicago.

Pentru a atrage vizitatorii la închidere, Frank Millet a planificat o sărbătoare care să dureze întreaga zi, cu muzică, discursuri, focuri de artificii și o debarcare a lui Columb însuși din copiile în mărime naturală ale corăbiilor *Niña Pinta* și *Santa María*, construite în Spania pentru expoziție. Millet a angajat actori care să joace rolurile lui Columb și ale căpitanilor săi; echipajul era format din marinarii care aduseseră corăbiile la Chicago. Millet a împrumutat plante tropicale și arbori din Clădirea Horticulturii și le-a mutat pe malul lacului. Intenționa să acopere plaja cu frunze de stejar și de arțar, pentru a arăta că navigatorul debarcase toamna, chiar dacă palmierii verzi nu se prea potriveau cu frunzele uscate de foioase. La debarcare, Columb trebuia să-și înfigă sabia în pământ și să revendice

Lumea Nouă pentru Spania, în timp ce oamenii lui luau poziții precum cele de pe timbrul de doi cenți care sărbătorea descoperirea lui Columb. Între timp, potrivit *The Tribune,* indienii recrutați din echipa lui Buffalo Bill și din diverse alte părți din expoziție urmau „să privească cu precauție" echipajul care debarca, scoțând, în tot acest timp, strigăte incoerente și alergând „de colo-colo". Cu această punere în scenă, Millet spera să-i transporte pe vizitatori cu „400 de ani în urmă" – în ciuda remorcherelor cu abur care trebuiau să tragă corăbiile spaniole la țărm.[3]

Dar prima dată a venit ziua cea mare pentru primarul Harrison, Ziua Orașelor Americane, sâmbătă, 28 octombrie. 5 000 de primari și consilieri acceptaseră invitația lui Harrison la expoziție, printre aceștia numărându-se primarii din San Francisco, New Orleans și Philadelphia. Nu se știe dacă primarul din New York a participat sau nu.

În acea dimineață Harrison a făcut deliciul reporterilor anunțând că, da, zvonurile despre el și foarte tânăra domnișoară Annie Howard erau adevărate, ba, mai mult, cei doi plănuiau să se căsătorească pe 16 noiembrie.

Momentul glorios s-a petrecut după-amiaza, când el s-a ridicat să le vorbească primarilor adunați acolo. Prietenii au spus că n-a arătat niciodată mai frumos, mai plin de viață.

A lăudat transformarea remarcabilă din Jackson Park. „Priviți-l acum!", a zis. „Aceste clădiri, această sală, acest vis de secole al poeților este numai opera aspirației

sălbatice a nebunilor de arhitecți." Le-a spus celor din public: „Eu însumi am parte de un nou suflu" – aluzie, probabil, la domnișoara Howard – „și cred că voi apuca ziua în care Chicago va fi cel mai mare oraș din America și al treilea din lume". Avea 68 de ani, dar a anunțat: „Am de gând să mai trăiesc peste o jumătate de secol, iar la sfârșitul acestei jumătăți de secol Londra va tremura la gândul că Chicago o va surclasa..."[4]

Aruncându-i o privire primarului din Omaha, s-a oferit cu amabilitate să accepte Omaha ca suburbie.

A schimbat subiectul. „Mă revoltă, când mă uit la această măreață expoziție, să mă gândesc că va fi lăsată să se năruie", a spus el. Spera ca demolarea să fie rapidă și a citat o remarcă recentă a lui Burnham: „«Detașați-vă de ea; trebuie să dispară, așa că detașați-vă de ea. Să luăm o torță și să-i dăm foc.» Asta cred și eu. Dacă n-o mai putem păstra încă un an, sunt în favoarea ideii de a lua o torță și de a-i da foc și de a o lăsa să se ridice la cerul senin, spre raiul cel veșnic."

*

Prendergast nu mai putea suporta. Vizita la biroul consilierului juridic – biroul *său* – fusese umilitoare. Își bătuseră joc de el. Rânjiseră. Cu toate acestea, Harrison îi promisese slujba. Ce trebuia să facă pentru a atrage atenția primarului? Cărțile poștale nu-i fuseseră de nici un folos. Nimeni nu-i scrisese, nimeni nu-l luase în serios.

La ora 14, de Ziua Orașelor Americane, Prendergast a plecat de la casa mamei sale și s-a îndreptat spre un vânzător de pantofi de pe Milwaukee Avenue. I-a plătit patru dolari pentru un revolver folosit, cu magazie de șase cartușe. Știa că acest model de revolver se putea descărca accidental dacă era lovit sau cădea, așa că l-a încărcat cu doar cinci cartușe și n-a lăsat nici un glonț pe țeavă.[5]

Ulterior se va vorbi mult despre măsura lui de precauție.

*

La ora 15, în timp ce Harrison își ținea discursul, Prendergast a intrat în Clădirea Unity din centrul orașului, unde guvernatorul John P. Altgeld avea un birou.

Prendergast era alb la față și din cale afară de surescitat. Atitudinea lui i s-a părut îngrijorătoare unui oficial din clădire, care i-a spus că nu poate intra.

Prendergast a revenit în stradă.[6]

*

Era aproape beznă când Harrison a părăsit Jackson Park și s-a îndreptat spre nord, prin aerul rece și plin de fum al serii, spre conacul lui de pe Ashland Avenue. Temperatura scăzuse brusc în săptămâna aceea, ajungând noaptea sub zero grade, iar cerul părea mereu acoperit de nori. Harrison a ajuns acasă la ora 19. A meșterit la o fereastră de la parter, apoi s-a așezat la

masă cu doi dintre copiii săi, Sophie și Preston. Mai avea și alți copii, dar crescuseră și plecaseră de acasă. La masă, desigur, se servea și pepene verde.

În mijlocul cinei, pe la 19:30, cineva a sunat la ușa din față. Mary Hanson, menajera, a deschis și a văzut un tânăr slab, bine ras și cu un păr negru tuns scurt. Părea bolnav. A cerut să-l vadă pe primar.[7]

Nu era ceva ciudat. Vizitele târzii ale străinilor erau ceva obișnuit la casa din Ashland, pentru că Harrison se mândrea cu faptul că e la dispoziția tuturor cetățenilor din Chicago, indiferent de clasa socială din care făceau parte. Vizitatorul din seara aceea părea mai jerpelit ca majoritatea și se comporta ciudat. Cu toate acestea, Mary Hanson i-a spus să revină într-o jumătate de oră.

*

Pentru primar, ziua fusese interesantă, dar și obositoare. A adormit la masă. Cu puțin timp înainte de ora 20, fiul său a părăsit sufrageria, a urcat în cameră și s-a îmbrăcat ca să iasă în oraș. Sophie, la rândul ei, s-a dus la etaj să scrie o scrisoare. Casa era primitoare și bine luminată. Mary Hanson și ceilalți angajați s-au adunat în bucătărie pentru a lua cina.

Exact la ora 20, soneria a sunat din nou și din nou Hanson a fost cea care a răspuns.

În prag stătea același tânăr. Hanson l-a rugat să aștepte în hol și s-a dus să-l cheme pe primar.

„Trebuie să fi fost ora 20 când am auzit un zgomot", a spus fiul lui Harrison, Preston. „M-am speriat; a

sunat de parcă ar fi căzut un tablou." Sophie a auzit și ea zgomotul și pe tatăl ei strigând. „Nu m-am gândit la nimic", a spus ea, „pentru că mi-am închipuit că au căzut pe jos niște panouri lângă holul din spatele casei. Iar sunetul scos de tata mi s-a părut a fi un căscat. Avea obiceiul să caște foarte zgomotos".

Preston a ieșit din camera lui camera și a văzut că din holul de la intrare urca fum. În timp ce cobora, a mai auzit două detunături. „Ultima împușcătură a fost clară și puternică", a spus el. „Am știut că e o împușcătură de revolver." A sunat „ca o explozie într-o peșteră".

A alergat în hol și l-a găsit pe Harrison întins pe spate, înconjurat de servitori, iar în aer era plin de fum. Era foarte puțin sânge. Preston a strigat: „Tata nu este rănit, nu-i așa?"

A răspuns însuși primarul. „Ba da", a spus. „Sunt împușcat. Voi muri."[8]

Din stradă s-au mai auzit trei focuri de armă. Vizitiul trăsese cu propriul revolver, o dată în aer, pentru a alerta poliția, o dată înspre Prendergast, iar Prendergast ripostase.

Agitația l-a atras pe un vecin, William J. Chalmers, care și-a împăturit haina și a pus-o sub capul lui Harrison. Harrison i-a spus că a fost împușcat în inimă, dar Chalmers nu l-a crezut. Era prea puțin sânge.

S-au contrazis.

Chalmers i-a spus lui Harrison că *nu* fusese împușcat în inimă.

Harrison a izbucnit: „Vă spun că sunt; e fatal".

Câteva momente mai târziu, inima i s-a oprit. „A murit furios“, a spus Chalmers, „pentru că nu l-am crezut. Chiar și în timp ce murea a fost categoric și imperios“.[9]

*

Prendergast a mers la secția de poliție din apropiere, de pe strada Desplaines, și i-a spus calm sergentului de serviciu, O.Z. Barber: „Închide-mă; eu sunt cel care l-a împușcat pe primar.“ Sergentul nu l-a crezut până când Prendergast nu i-a întins revolverul care mirosea puternic a praf de pușcă ars. Barber a văzut că în butoiaș erau patru tuburi de cartuș și un singur cartuș nefolosit. Al șaselea orificiu era gol.

Barber l-a întrebat pe Prendergast de ce îl împușcase pe primar.

„Pentru că mi-a trădat încrederea. L-am susținut în campanie și mi-a promis că mă va numi consilier juridic. Nu s-a ținut de cuvânt.“[10]

*

Compania Expoziției a anulat ceremonia de închidere. S-au anulat Marșul cu ocazia jubileului, debarcarea lui Columb, discursurile lui Harlow Higinbotham, George Davis sau Bertha Palmer; înmânarea premiilor, laudele aduse lui Burnham și Olmsted; n-avea să se mai cânte „Hail Columbia“; n-avea să se mai recite „Auld Lang Syne“. Închiderea s-a transformat, în schimb, într-o adunare comemorativă în Clădirea de Festivități. În

timp ce publicul intra, organistul cânta „Marşul funebru“ al lui Chopin la gigantica orgă din sală. Înăuntru era atât de rece, încât responsabilul cu desfăşurarea ceremoniei a anunțat că oamenii își puteau păstra pălăriile pe cap.

Reverendul dr. J.H. Barrows a citit o binecuvântare și apoi, la cererea oficialilor expoziției, a citit un discurs pe care Higinbotham îl pregătise pentru ceremonia planificată inițial. Remarcile lui păreau încă valabile, mai ales un anumit pasaj. „Întoarcem spatele celui mai frumos vis al civilizației și ne pregătim să-l punem la pământ“, a citit Barrows. „Parcă am asista la moartea unui prieten drag.“[11]

Publicul a ieșit încet în după-amiaza cenușie și rece.

Exact la 16:45, la apusul soarelui, nava de luptă *Michigan* a tras o lovitură de tun și apoi alte 20 în timp ce 1 000 de oameni s-au postat în liniște în dreptul tuturor steagurilor din expoziție. Odată cu ultima lovitură de tun de pe nava *Michigan*, marele steag de pe Clădirea Administrației a căzut în țărână. În același timp au căzut și celelalte 1 000 de steaguri, în timp ce trompetiștii și fagotiștii din Curtea de Onoare cântau „The Star-Spangled Banner“ și „America“. 200 000 de vizitatori, mulți cu lacrimi în ochi, li s-au alăturat.[12]

Expoziție se încheiase.

*

Cele 600 de trăsuri din cortegiul lui Carter Harrison se înșirau pe kilometri întregi. Procesiunea trecea încet și

în liniște printr-o mare neagră de bărbați și femei îmbrăcați în doliu. Un catafalc pe care se afla sicriul negru al lui Harrison se afla în fruntea cortegiului și era urmat îndeaproape de iapa preferată a lui Harrison din Kentucky, cu scările puse pe șaua goală. Peste tot, steagurile albe care simbolizaseră Orașul Alb erau în bernă. Mii de bărbați și femei purtau insigne pe care scria „Carter al nostru" și priveau în tăcere cum treceau, trăsură după trăsură, mai-marii orașului. Armour, Pullman, Schwab, Field, McCormick, Ward.[13]

Și Burnham.

A fost un traseu dificil pentru el. Mai trecuse pe acolo, când îl îngropase pe John Root. Expoziția începuse cu o moarte și se sfârșea cu o moarte.

Procesiunea era atât de impresionantă, încât dura două ore până să treci de două ori prin același loc. Când s-a ajuns la cimitirul Graceland, în nordul orașului, se lăsase întunericul, iar o ceață ușoară învăluia solul. Drumul spre capela cimitirului era flancat de șiruri lungi de polițiști. Într-o parte se aflau 50 de membri ai Societăților Germane Unite de Cântăreți.

Harrison îi auzise cântând la un picnic și, în glumă, îi rugase să cânte la înmormântarea lui.[14]

*

Asasinarea lui Harrison s-a lăsat peste oraș ca o cortină grea. Timpul s-a împărțit în două: înainte și după. În loc ca ziarele locale să publice nesfârșite articole despre urmările expoziției, acum era tăcere. Expoziția a rămas

deschisă, neoficial, pe 31 octombrie, și mulți bărbați și femei au venit pentru o ultimă vizită, aducând parcă un omagiu unei rude pierdute. O femeie înlăcrimată i-a spus jurnalistei Teresa Dean: „Acest rămas-bun e la fel de trist ca toate celelalte de care am avut parte în toți anii pe care i-am trăit."[15] William Stead, editorul britanic al cărui frate, Herbert, relatase despre deschiderea expoziției, a ajuns la Chicago din New York în seara închiderii oficiale, dar a făcut prima vizită la expoziție a doua zi. A susținut că nimic din ce văzuse în Paris, Roma sau Londra nu se apropia de perfecțiunea Curții de Onoare.

În seara aceea, luminile expoziției s-au aprins pentru ultima dată. „La lumina stelelor, lacul era întunecat și sumbru", scria Stead, „dar pe maluri strălucea și scânteia cu sclipiri aurii orașul de fildeș, frumos precum visul unui poet, tăcut precum un oraș al morților".[16]

Orașul Negru

Expoziția s-a dovedit incapabilă să țină Orașul Negru la distanță pentru foarte mult timp. Odată cu închiderea oficială, și mai mulți muncitori au sporit rândurile șomerilor, iar oamenii fără adăpost și-au găsit refugiu în marile palate ale expoziției. „Săracii au ieșit slabi și flămânzi din iarna teribilă care a urmat după Expoziția Mondială", a scris romancierul Robert Herrick în *The Web of Life*. „Orașul risipitor și-a dat măsura puterii *în*

această întreprindere minunată și, după ce a arătat lumii roadele absolute ale energiei sale, s-a prăbușit... Straiele prea mari ale orașului s-au dovedit prea largi; kilometri întregi de magazine goale, hoteluri, clădiri de apartamente au ajuns într-o stare deplorabilă. Zeci de mii de oameni, ademeniți în orașul festiv de salariile anormal de mari, au fost abandonați, fără alimente sau dreptul la un adăpost în clădirile rămase fără locatari."[1] Contrastul era dureros. „Ce spectacol!", a scris Ray Stannard Baker în *American Chronicle*. „Ce decădere umană după măreția și risipa Expoziției Mondiale care și-a închis de curând porțile! Acum era totul numai o splendoare, mândrie și exaltare, iar în clipa următoare nenorocire, suferință, foame, frig."[2]

În acea primă iarnă sinistră, fotograful lui Burnham, Charles Arnold, a făcut o serie de fotografii de o cu totul altă natură. În una dintre ele apare Clădirea Utilajelor, acoperită de fum și în mizerie. Pe unul dintre ziduri fusese aruncat un lichid de culoare închisă. La baza unei coloane se afla o cutie mare, aparent casa unui șomer care se stabilise acolo.[3] „Totul e în paragină", a scris jurnalista Teresa Dean, după o vizită pe care a făcut-o în Jackson Park pe 2 ianuarie 1894. „Îți dorești să nu fi venit. Dacă n-ar fi atâția oameni în jur, ți-ai întinde brațele și te-ai ruga să se întoarcă tot ce a fost odată. Pare o cruzime, să ni se ofere o asemenea priveliște; să fim lăsați să visăm și să rătăcim prin paradis vreme de șase luni și apoi să ne fie luat."[4]

La șase zile după vizita ei au izbucnit primele incendii care au distrus mai multe structuri, printre care

faimosul Peristil. În dimineața următoare, Big Mary, ciobită și murdară, veghea deasupra unei priveliști de oțel contorsionat și înnegrit.

Iarna a devenit un creuzet pentru forța de muncă americană. Printre muncitori, Eugene Debs și Samuel Gompers au început să fie considerați în tot mai mare măsură niște salvatori, iar negustorii din Chicago, niște diavoli. George Pullman a continuat să concedieze oameni și să reducă salariile fără să scadă și chiriile, deși în vistieria companiei erau peste 60 de milioane de dolari în numerar. Prietenii lui Pullman au avertizat că acesta era încăpățânat și subestima mânia muncitorilor. Și-a mutat familia din Chicago și și-a ascuns vesela de porțelan scump. Pe 11 mai 1894, 2 000 de muncitori care lucrau pentru Pullman au intrat în grevă cu sprijinul Sindicatului Căilor Ferate Americane condus de Debs.[5] În țară au izbucnit și alte greve, iar Debs a început planificarea pentru o grevă generală la nivel național în iulie. Președintele Cleveland a trimis trupe federale în Chicago, sub comanda generalului Nelson A. Miles, fostul mare mareșal al expoziției. Miles era neliniștit în privința noii misiuni. Simțea că în spatele acestor frământări se afla ceva fără precedent, „mult mai periculos și mai de anvergură decât alte evenimente anterioare".[6] A urmat totuși ordinele, fostul mare mareșal al expoziției ajungând să se lupte cu oamenii care au construit-o.

Greviștii au blocat trenurile și au dat foc la vagoane. Pe 5 iulie 1894, câțiva incendiatori au dat foc celor șapte mari palate ale expoziției – uriașei Clădiri a

Manufacturilor și Artelor Liberale proiectată de Post, Cupolei lui Hunt, Porții de Aur a lui Sullivan, tuturor. În zona Loop, bărbați și femei s-au adunat pe acoperișuri, în birourile de la ultimele etaje ale clădirii Rookery, ale Templului Masonic, ale Clădirii Temperanței și în orice alt loc înalt, pentru a privi flăcările din depărtare. Acestea ajungeau la 30 de metri înălțime și luminau până departe pe lac.[7]

Burnham și-a văzut dorința îndeplinită, cu întârziere. „N-a existat nici un regret“, a observat *Chicago Tribune*, „ci mai degrabă un sentiment de plăcere că elementele naturii au fost cele care au distrus expoziția columbiană, nu muncitorii de la demolări“.[8]

*

Mai târziu, în anul următor, a venit surpriza:

„Sute de oameni au plecat la Chicago să vadă Expoziția și n-a mai auzit nimeni nimic de ei“, s-a scris în *New York World*. „La închiderea expoziției, lista celor «dispăruți» era lungă și în majoritatea cazurilor exista suspiciunea de crimă. Au ajuns acești vizitatori ai expoziției, niște străini în Chicago, la Castelul lui Holmes ca urmare a publicității înșelătoare pe care a făcut-o și nu s-au mai întors acasă niciodată? Și-a construit el castelul atât de aproape de expoziție ca să adune victime cu nemiluita...?“[9]

Inițial, poliția din Chicago nu a avut nici un răspuns în afară de cel evident: în Chicago, în timpul expoziției, era foarte ușor să dispari.

Secretele Castelului lui Holmes au ieșit în cele din urmă la lumină, însă doar datorită perseverenței unui detectiv singuratic dintr-un oraș îndepărtat, care-și jelea propria pierdere îngrozitoare.

---

[5] În original, „snap-shots“ (n.tr.)

[6] „Bully“, în original – exclamația preferată a președintelui Theodore Roosevelt (n.tr.)

[7] Vas de lut, urcior (n.tr.)

PARTEA A IV-A.

Cruzimea e dată în vileag

- 1895

Dr. H.H. Holme

„PROPRIETATEA LUI H.H. HOLMES“

Detectivul Frank Geyer era un tip solid, cu o față plăcută, serioasă, cu o generoasă mustață ce atârna și o severitate proaspăt dobândită în privire și în comportament. Era unul dintre cei mai buni detectivi din Philadelphia și făcea parte din poliție de 20 de ani, timp în care investigase în jur de 200 de crime. Știa ce înseamnă o crimă și care sunt șabloanele ei neschimbătoare. Soții își ucideau soțiile, soțiile își ucideau soții, iar săracii se ucideau între ei, întotdeauna pentru aceleași motive: bani, gelozie, pasiune și dragoste. Rareori se întâmpla ca vreo crimă să conțină elementele misterioase din romanele de duzină sau din poveștile polițiste. Cu toate acestea, de la bun început, cea mai recentă misiune a lui Geyer – era în iunie 1895 – fusese una ieșită din comun. Un aspect neobișnuit era faptul că suspectul era deja reținut, fiind arestat cu șapte luni mai devreme pentru fraudă în domeniul asigurărilor și acum era încarcerat în închisoarea Moyamensing din Philadelphia.[1]

Suspectul era un medic pe care-l chema Mudgett, dar era cunoscut mai degrabă sub pseudonimul de H.H. Holmes. Locuise la un moment dat în Chicago, unde el

și un asociat al său, Benjamin Pitezel, conduseseră un hotel în timpul Expoziției Mondiale Columbiene din 1893. Apoi se mutaseră în Fort Worth, Texas, apoi în St. Louis și în Philadelphia, comițând fraude în tot acest timp. În Philadelphia, Holmes înșelase compania Fidelity Mutual Life Association cu aproape 10 000 de dolari, înscenând, se pare, moartea unui asigurat, Ben Pitezel. Holmes cumpărase polița de asigurare în 1893 de la sucursala din Chicago a companiei, chiar înainte de încheierea expoziției. Pe măsură ce dovezile fraudei se acumulau, Fidelity angajase Agenția Națională de Detectivi Pinkerton – „Ochiul care nu doarme niciodată" –să-l caute pe Holmes. Detectivii agenției îi luaseră urmele în Burlington, Vermont, și îl urmăriseră la Boston, unde l-au dat pe mâna poliției, care l-a arestat. Holmes a mărturisit frauda și a fost de acord să fie extrădat în Philadelphia pentru a fi judecat. În acel moment, cazul părea închis. Dar acum, în iunie 1895, era din ce în ce mai clar că Holmes nu *înscenase* moartea lui Pitezel, ci îl ucisese și apoi modificase locul crimei pentru ca ea să pară accidentală. Acum dispăruseră și trei dintre cei cinci copii ai lui Pitezel – Alice, Nellie și Howard – care fuseseră văzuți ultima dată în compania lui Holmes.

Misiunea lui Geyer era să-i găsească pe copii.[2] Fusese invitat să cerceteze cazul de către procurorul George S. Graham din Philadelphia, care, cu timpul, ajunsese să se bazeze pe Geyer pentru investigațiile mai delicate din oraș. Cu toate acestea, de data asta Graham se gândise de două ori, pentru că, doar cu câteva luni mai devreme,

Geyer își pierduse soția, pe Martha, și pe fiica lor în vârstă de 12 ani, Esther, într-un incendiu.[3]

*

Geyer l-a intervievat pe Holmes în celula acestuia, dar n-a aflat nimic nou. Holmes insista că, atunci când îi văzuse ultima dată pe copiii lui Pitezel, aceștia erau în viață și călătoreau cu o femeie pe nume Minnie Williams spre locul unde se ascundea tatăl lor.

Geyer a descoperit că Holmes era plăcut și volubil, un adevărat cameleon social. „Holmes are tendința să mintă cu multe înflorituri", scria Geyer, „și toate poveștile lui sunt îmbrăcate în culori vii, menite să consolideze plauzibilitatea declarațiilor. Pare să fie sincer când vorbește, devine patetic când patosul îl ajută, rostind cuvintele cu un tremur în voce, de multe ori cu ochii în lacrimi, apoi adoptă de îndată un fel de a vorbi hotărât și puternic, de parcă amintirile delicate care îi înmuiaseră sufletul i-ar fi produs indignare sau hotărâre".[4]

Holmes a susținut că a făcut rost de un cadavru care semăna cu Ben Pitezel și l-ar fi pus la etajul întâi al unei case închiriate special pentru a înscena frauda. Printr-o coincidență sau dintr-un simț macabru al umorului, casa se afla chiar în spatele morgii orașului, la câteva străzi spre nord de primărie. Holmes a recunoscut că a aranjat cadavrul pentru a lăsa impresia că Pitezel ar fi murit într-o explozie accidentală. A turnat solvent pe partea superioară a cadavrului și i-a dat foc, apoi a pus

corpul pe podea, în bătaia directă a soarelui. Când corpul a fost descoperit, era desfigurat, devenind de nerecunoscut. Holmes s-a oferit să-l ajute pe legist cu identificarea. La morgă, nu numai că l-a ajutat pe acesta să găsească un neg distinctiv pe gâtul mortului, ci și-a scos propriul bisturiu și a scos negul, apoi i l-a dat medicului legist.[5]

Medicul legist a solicitat ca la identificare să fie prezent și un membru al familiei Pitezel. Soția lui Pitezel, Carrie, era bolnavă și n-a putut să vină. În schimb, ea a trimis-o pe Alice, în vârstă de 15 ani, a doua fiică în ordinea vârstei. Cei de la morgă au acoperit cadavrul, pentru ca Alice să vadă numai dinții lui Pitezel. A părut convinsă că acel cadavru aparținea tatălui ei. Cei de la Fidelity au plătit suma cuvenită în urma decesului. Apoi Holmes s-a dus la St. Louis, unde locuia acum familia Pitezel. Cum Alice era deja la el, a convins-o pe Carrie să-l lase să mai ia cu el doi dintre copii, explicându-i că tatăl lor, care se ascundea, era disperat să-i vadă. I-a luat pe Nellie, de 11 ani, și pe Howard, în vârstă de opt ani, și a pornit cu toți cei trei copii într-o călătorie ciudată și tristă.[6]

Geyer știa din scrisorile lui Alice că, inițial, ea considerase călătoria ca pe un fel de aventură. Într-o scrisoare din 20 septembrie 1894 adresată mamei sale, Alice scria: „Mi-ar fi plăcut să vezi ce am văzut eu." În aceeași scrisoare și-a exprimat dezgustul față de felul mieros de a fi al lui Holmes. „Nu-mi place când îmi spune păpușă, copilă și drăguță și mai știu eu cum."[7] A doua zi, ea i-a scris din nou: „Mamă, ai văzut sau gustat

vreodată o banană roșie? Eu, da, și nu una, ci trei. Sunt așa de mari, că de-abia le pot cuprinde în mână." După ce a plecat din St. Louis, Alice n-a mai primit vești de acasă și se temea că boala mamei sale se agravase. „Ai primit celelalte patru scrisori de la mine, în afară de asta?", îi scria Alice. „Ești tot la pat sau te-ai ridicat? Mi-ar plăcea să primesc vești de la tine."[8]

Unul dintre puținele lucruri pe care detectivul Geyer le știa cu certitudine era că nici una dintre aceste scrisori nu ajunseseră vreodată la Carrie Pitezel. Alice și Nellie îi scriseseră mamei lor de mai multe ori cât s-au aflat în grija lui Holmes și îi dăduseră scrisorile lui Holmes, așteptându-se ca acesta să le expedieze. Asta nu s-a întâmplat. La scurt timp după ce l-au arestat, poliția a descoperit o cutie de tablă pe care scria „Proprietatea lui H.H. Holmes", în care se aflau diferite documente și o duzină de scrisori de la fete.[9] Le păstrase în cutie ca pe niște scoici culese de pe plajă.

Acum doamna Pitezel era copleșită de anxietate și de durere, în ciuda ultimelor asigurări ale lui Holmes cum că Alice, Nellie și Howard erau la Londra, în Anglia, sub îngrijirea atentă a lui Minnie Williams. Căutările Scotland Yardului n-au avut nici un rezultat. Geyer avea slabe speranțe că încercarea lui va avea mai mult succes. Având în vedere că trecuse mai mult de o jumătate de an de când copiii fuseseră văzuți ultima oară, Geyer scria: „Nu părea o sarcină prea încurajatoare, iar toți cei implicați împărtășeau credința că acești copii nu vor fi găsiți. Procurorul a crezut de cuviință, totuși, că trebuie făcut un ultim efort de a găsi copiii, măcar de dragul

bietei mame, dacă nu de altceva. Mie nu mi s-au impus nici un fel de restricții, ci mi s-a spus să mă duc și să-mi dau cu părerea cu privire la acest caz și să merg oriunde m-ar fi trimis indiciile."[10]

*

Geyer și-a pornit investigația în seara de 26 iunie 1895, o seară fierbinte dintr-o vară fierbinte. În iunie, un câmp atmosferic de presiune ridicată, „anticiclonic", ajunsese deasupra statelor de pe coasta Atlanticului, ceea ce a făcut ca temperatura din Philadelphia să atingă valori de peste 32 de grade Celsius. Umezeala cuprinsese țara. Chiar și pe timp de noapte, aerul din trenul cu care călătorea Geyer era stătut și umed. Costumele bărbaților miroseau a fum de trabuc și la fiecare oprire sunetele scoase de broaște și de greieri pătrundeau în vagon. Geyer dormea în izmene dintr-un material aspru.

A doua zi, în timp ce trenul gonea spre vest prin pustietățile dogoritoare din Pennsylvania și Ohio, Geyer a recitit copiile scrisorilor copiilor încercând să găsească orice element care i-ar fi putut scăpa și care l-ar fi putut pune pe direcția bună. Scrisorile nu doar că ofereau dovada irefutabilă că acei copii fuseseră cu Holmes, ci conțineau referințe geografice care i-au permis lui Geyer să refacă în mare traseul pe care Holmes și copiii îl urmaseră. Se pare că făcuseră prima oprire în Cincinnati.

Detectivul Geyer a ajuns la Cincinnati la ora 19:30, joi, 27 iunie. S-a cazat la Hotel Palace. A doua zi dimineața s-a dus la sediul poliției pentru a-l informa pe chestorul de poliție al orașului despre misiunea pe care o avea. Chestorul i-a pus la dispoziție un detectiv care să-l ajute, pe John Schnooks, un vechi prieten al lui Geyer.[11]

Geyer spera să refacă traseul copiilor după ce plecaseră din Cincinnati. N-a fost ușor. În afară de inteligență, un carnețel, câteva fotografii și scrisorile copiilor Pitezel, nu prea avea alte instrumente. El și detectivul Schnooks au întocmit o listă cu toate hotelurile din Cincinnati situate în apropierea gărilor, apoi au pornit-o pe jos pe la fiecare în parte ca să vadă dacă nu găsesc ceva prin registre despre copii și Holmes. Fără îndoială că Holmes folosise un pseudonim, așa că Geyer a luat cu el și fotografii, chiar și un desen reprezentând cufărul cu „capac drept“ al copiilor. Dar trecuseră multe luni de când copiii își scriseseră scrisorile. Geyer avea slabe speranțe că cineva își va aminti de un bărbat și trei copii.

Întâmplarea a făcut să se înșele în privința aceasta.

*

Detectivii se târau de la un hotel la altul. Temperatura creștea tot mai mult. Detectivii erau amabili și nu dădeau semne de nerăbdare, în ciuda faptului că trebuiau să se prezinte și să spună aceeași poveste din nou și din nou.

Pe Central Avenue au ajuns la un hotel mic și ieftin, Atlantic House. Așa cum făcuseră la toate celelalte hoteluri, l-au întrebat pe recepționer dacă puteau arunca o privire în registrul de cazare. Prima dată au verificat ziua de vineri, 28 septembrie 1894, cea în care Holmes, care o avea deja cu el pe Alice, îi luase pe Nellie și pe Howard de acasă, din St. Louis. Geyer bănuia că Holmes și copiii ajunseseră în Cincinnati în aceeași zi. Geyer a urmărit cu degetul însemnările de pe pagină și s-a oprit la „Alex E. Cook“, un oaspete care, conform registrului, călătorea însoțit de trei copii.

Numele i-a atras atenția lui Geyer. Holmes se mai folosise de acest nume pentru a închiria o casă în Burlington, Vermont. De asemenea, Geyer văzuse de multe ori scrisul de mână al lui Holmes. Scrisul din registru îi părea cunoscut.

Clienții cazați sub numele de „Cook“ rămăseseră doar o noapte, conform registrului. Dar Geyer știa din scrisorile fetei că mai rămăseseră încă o noapte în Cincinnati. Părea ciudat că Holmes făcuse efortul de a se muta într-un alt hotel, dar Geyer știa din experiență că e periculos să faci presupuneri când vine vorba de comportamentul criminalilor. El și Schnooks i-au mulțumit recepționerului pentru amabilitate, apoi au plecat să verifice și alte hoteluri.

Soarele era sus pe cer, iar străzile dogoreau. Cicadele răsunau din toți copacii. La intersecția străzilor 6 și Vine, detectivii au ajuns la un hotel numit Bristol și au descoperit că sâmbătă, 29 septembrie 1894, un tip care se prezentase drept A.E. Cook se cazase acolo împreună

cu trei copii. Când recepționerul a văzut fotografiile lui Geyer, a confirmat că oaspeții fuseseră Holmes, Alice, Nellie și Howard. Plecaseră în dimineața următoare, duminică, 30 septembrie. Data se potrivea cu cronologia probabilă a evenimentelor: Geyer știa din scrisorile copiilor că în acea dimineață de duminică ei părăsiseră orașul Cincinnati și seara ajunseseră în Indianapolis.

Dar Geyer nu era încă pregătit să plece din Cincinnati. Avea o bănuială. Cei de la Pinkerton constataseră că, uneori, Holmes închiria case în orașele prin care călătorea, așa cum făcuse în Burlington. Geyer și Schnooks și-au îndreptat atenția spre agenții imobiliari din Cincinnati.

Căutările i-au dus, în cele din urmă, la agenția imobiliară a lui J.C. Thomas de pe strada East Third.

Holmes trebuie să fi avut ceva care-l scotea în evidență, pentru că și Thomas, și angajatul lui și-au amintit de el. Holmes închiriase o casă pe strada Poplar, la numărul 305, sub numele de A.C. Hayes și plătise un avans substanțial.

Data contractului, a spus Thomas, era 28 septembrie 1894, vinerea în care Holmes și copiii ajunseseră în Cincinnati. Holmes folosise casa doar două zile.

Thomas nu le putea oferi mai multe detalii, dar i-a trimis pe detectivi la o femeie pe nume Henrietta Hill, care locuia în casa de alături.

Geyer și Schnooks au pornit de îndată spre locuința domnișoarei Hill și au descoperit că aceasta era un fin observator și era dispusă să stea la bârfe. „Nu prea e

mare lucru de spus“, a zis ea, apoi le-a spus o mulțime de lucruri.[12]

*

Ea îl observase prima dată pe noul chiriaș sâmbătă, 29 septembrie, când o căruță cu mobilă oprise în fața casei de închiriat. Din ea au coborât un bărbat și un băiat. Ce i-a atras atenția domnișoarei Hill a fost faptul că acea căruță cu mobilă era goală, cu excepția unui cuptor de fier, care părea mult prea mare pentru o locuință particulară.

Domnișoara Hill a considerat că era foarte ciudat cuptorul și le-a spus despre asta și vecinilor. A doua zi dimineața, Holmes a venit la ușa ei și i-a spus că, până la urmă, n-avea de gând să rămână în casa aceea. Dacă dorea cuptorul, i-a spus el, era al ei.

Detectivul Geyer s-a gândit că Holmes trebuie să fi simțit vigilența exagerată a vecinei și și-a schimbat planurile. Dar care fuseseră aceste planuri? Geyer scria: „N-am reușit să-mi dau seama de importanța semnificației închirierii casei din strada Poplar și a livrării unui cuptor atât de mare.“ Însă era convins că „intrase pe firul“ care urma să-l ducă la copii.[13]

Pe baza scrisorilor fetelor, următoarea oprire a lui Geyer a fost evidentă. I-a mulțumit detectivului Schnooks pentru ajutor și a luat trenul spre Indianapolis.

*

În Indianapolis era și mai cald. Frunzele atârnau neclintite în copaci precum mâinile morților.

Duminică dimineața, devreme, Geyer a mers la secția de poliție și a primit un nou partener – detectivul David Richards.

O parte a traseului a fost ușor de găsit. În scrisoarea scrisă de Nellie Pitezel în Indianapolis, ea spunea: „Suntem la H. English". Detectivul Richards știa locul: hotelul English.

În registrul hotelului, Geyer a găsit o însemnare din 30 septembrie pentru „trei copii pe nume Canning". Din câte știa, Canning era numele de fată al lui Carrie Pitezel.

Dar nimic nu era simplu. Conform registrului, copiii Canning plecaseră a doua zi, luni, 1 octombrie. Cu toate acestea, Geyer știa, tot din scrisorile lor, că totuși copiii rămăseseră în Indianapolis cel puțin încă o săptămână. Holmes părea să repete schema folosită în Cincinnati.

Geyer a demarat o investigație metodică la fel ca aceea din Cincinnati. El și detectivul Richards au verificat hotel după hotel, dar n-au mai găsit nici o referire la copii.

Dar au găsit altceva.

La un hotel numit Circle Park au descoperit o anumită „doamnă Georgia Howard". Howard era unul dintre pseudonimele folosite mai des de Holmes, iar Geyer știa asta. El credea că această femeie ar fi putut fi cea mai recentă soție a lui Holmes, Georgiana Yoke. Registrul arăta că „doamna Howard" sosise duminică, pe 30 septembrie 1894, și rămăsese patru nopți.

Geyer i-a arătat fotografiile proprietarei hotelului, doamna Rodius, care i-a recunoscut pe Holmes și pe Yoke, dar nu și pe copii. Doamna Rodius i-a explicat că se împrietenise cu Yoke. Într-una dintre conversațiile lor, Yoke îi spusese că soțul ei era „un om foarte bogat și că deținea imobile și ferme de bovine în Texas; că avea proprietăți imobiliare considerabile și în Berlin, Germania, unde intenționau să meargă de îndată ce soțul ei și-ar fi pus afacerile în ordine pentru plecare".[14]

Sincronizarea tuturor acestor sejururi la hotel era uimitoare. Din câte-și dădea seama Geyer, în duminica aceea, pe 30 septembrie, Holmes reușise cumva să-i cazeze pe cei trei copii și pe soția lui la hoteluri diferite din același oraș, fără ca unii să aibă habar de existența celorlalți.

Dar unde plecaseră mai apoi copiii?

Geyer și Richards au examinat registrele tuturor hotelurilor și pensiunilor din Indianapolis, dar n-au dat de urma copiilor.

Căutarea întreprinsă de Geyer în Indianapolis părea să fi ajuns într-un punct mort, când Richards și-a amintit că în toamna lui 1894 se deschisese un hotel numit Circle House, care apoi se închisese. El și Geyer au întrebat pe la alte hoteluri ca să afle cine condusese Circle House și au aflat de la fostul recepționer că registrele de cazare se aflau în posesia unui avocat din centrul orașului.

Registrele fuseseră completate neglijent, dar printre oaspeții care sosiseră luni, 1 octombrie, Geyer a întâlnit un nume cunoscut: „Trei copii pe nume Canning." În

registru scria că acești copii erau din Galva, Illinois – orașul în care crescuse doamna Pitezel. Geyer a simțit nevoia presantă să vorbească cu managerul de atunci al hotelului și l-a găsit conducând un birt în West Indianapolis. Numele lui era Herman Ackelow.

Geyer i-a explicat ce căuta și i-a arătat lui Ackelow fotografii cu Holmes și cu copiii familiei Pitezel. Ackelow a căzut pe gânduri. Da, a spus, era sigur: omul din fotografie fusese la hotelul său.

Cu toate acestea, cel mai bine și-i amintea pe copii – și le-a spus detectivilor motivul.

*

Până în acel moment, tot ce știa Geyer despre șederea copiilor în Indianapolis era ceea ce citise în scrisorile din cutia de tablă. Între 6 și 8 octombrie, Alice și Nellie scriseseră cel puțin trei scrisori pe care Holmes le interceptase. Scrisorile erau scurte și prost scrise, dar ofereau mici informații revelatoare despre viața de zi cu zi a copiilor și despre cvasicaptivitatea în care îi ținea Holmes. „Suntem cu toții bine“, scria Nellie sâmbătă, 6 octombrie. „E cam cald azi. Sunt atâtea trăsuri, p-aici, că de-abia poți gândi. Ți-am mai scris o scrisoare cu un stilou de cristal… E cu totul din sticlă, așa că trebe să fiu atentă că altfel se rupe, a fost numai cinci cenți.“[15]

Alice a scris și ea o scrisoare în aceeași zi. Era cea mai lungă perioadă în care fusese departe de mama ei și călătoria devenise obositoare și tristă. Era sâmbătă și ploua tare. Era răcită și citise atât de mult din *Cabana*

unchiului Tom, încât începuseră s-o doară ochii. „Și mă aștept ca duminica asta să treacă mai greu ca oricând... De ce nu-mi scrii. N-am primit nici o scrisoare de la tine de când am plecat și poimâine se fac trei săptămâni."[16]

Luni Holmes a permis ca o scrisoare de la doamna Pitezel să ajungă la copii, ceea ce a făcut-o pe Alice să-i răspundă imediat, în care remarca: „Se pare că ți-e tare dor de casă." În această scrisoare, pe care Holmes nu a trimis-o, Alice spunea că micul Howard era dificil. „Într-o dimineață, domnul H. mi-a zis să-i spun să rămână înăuntru dimineața următoare, pentru că dorea să vină el să-l scoată afară." Dar Howard n-a ascultat, iar când Holmes a venit după el, băiatul era de negăsit. Holmes s-a supărat.[17]

În ciuda suferinței și plictiselii, Alice a avut parte de câteva momente vesele care meritau sărbătorite. „Ieri am avut piure de cartofi, struguri, carne de pui, câte un pahar de lapte, câte o înghețată, un sos tare bun, plăcintă de lămâie, nu-i așa că-i bine."

Faptul că totuși copiii erau atât de bine hrăniți i-ar fi adus mângâiere doamnei Pitezel dacă ar fi primit scrisoarea. Alta era însă povestea pe care fostul manager de hotel i-a spus-o lui Geyer.

În fiecare zi, Ackelow îl trimitea pe fiul său cel mare în camera copiilor să-i cheme la masă. Băiatul i-a spus adesea că acei copii plângeau, „în mod evident triști și dornici să-și vadă mama sau să primească vești de la ea", scria Geyer. O cameristă nemțoaică pe nume Caroline Klausmann se ocupase de camera copiilor și observase aceleași scene dureroase. Aceasta se mutase la Chicago,

i-a spus Ackelow. Geyer și-a notat numele ei în carnețel.[18]

„Holmes mi-a spus că Howard era un băiat foarte rău“, și-a amintit Ackelow, „și că încerca să-l plaseze într-o instituție sau să-l lase vreunui fermier, pentru că voia să scape de responsabilitatea de a avea grijă de el“.[19]

Geyer încă nutrea o firavă speranță că acei copii mai erau în viață, așa cum insista Holmes. În ciuda carierei sale de polițist de 20 de ani, lui Geyer îi venea greu să creadă că cineva putea ucide trei copii fără nici un motiv. De ce se înhămase Holmes la problemele și cheltuielile pe care le presupunea să umble cu copiii dintr-un oraș în altul, dintr-un hotel în altul, dacă nu urmărea decât să-i omoare? De ce le cumpărase stilouri de cristal și îi dusese la gradina zoologică din Cincinnati și le dăduse plăcintă de lămâie și înghețată?

*

Geyer a pornit spre Chicago, dar a plecat din Indianapolis cu inima îndoită – „ceva îmi spunea că Howard nu plecase de acolo viu“.[20] În Chicago a descoperit, spre surprinderea lui, că poliția orașului nu știa nimic despre Holmes. A găsit-o pe Caroline Klausmann, care acum lucra la hotelul Swiss, pe strada Clark. Când i-a arătat fotografiile cu copiii, acesteia i s-au umplut ochii de lacrimi.

Geyer a luat trenul spre Detroit, orașul în care Alice scrisese ultima scrisoare din caseta metalică.

*

Căutările lui Geyer începeau să dea roade. Holmes nu acționa rațional, dar comportamentul lui părea să urmeze un tipar. Geyer știa ce să caute în Detroit și, cu ajutorul unui alt detectiv al poliției, a reînceput să cerceteze răbdător hotelurile și pensiunile. Deși și-a spus povestea și a arătat fotografiile de 100 de ori, nu obosise și a fost mereu răbdător și politicos. Acestea erau punctele lui forte. Slăbiciunea lui era convingerea că răul avea limite.

Încă o dată, a luat urma copiilor și a cazărilor separate paralele ale lui Holmes și Yoke, dar acum a descoperit ceva și mai neobișnuit – că, în aceeași perioadă, Carrie Pitezel și ceilalți doi copii ai ei, Dessie și micuțul Wharton, se cazaseră, de asemenea, la un hotel din Detroit, care se numea Geis. Geyer și-a dat seama, spre uimirea lui, că Holmes purta *trei* grupuri diferite de călători din loc în loc, manipulându-i ca pe niște jucării.[21]

Și a mai descoperit ceva.

Trecând de la un hotel la altul, și-a dat seama că Holmes nu numai că o ținuse la distanță pe Carrie de Alice, Nellie și Howard, ci i-a cazat în hoteluri aflate la depărtare de doar trei străzi. Dintr-odată, adevăratul sens al acțiunilor lui Holmes i-a devenit limpede.

A recitit ultima scrisoare a lui Alice. Îi scrisese bunicii ei duminică, 14 octombrie, în aceeași zi în care mama ei, împreună cu Dessie și cu cel mic, se cazaseră în hotelul Geis. Aceasta era cea mai tristă scrisoare. Alice și Nellie erau răcite și iarna revenise. „Spune-i mamei că îmi trebuie o haină“, scria Alice. „Aproape că îngheț în

jacheta asta subțire." Lipsa de haine călduroase îi silea pe a copii să rămână închiși în cameră zi după zi. „Tot ce putem face Nell și cu mine e să desenăm și m-am săturat atât de tare să stau jos, că m-aș putea ridica să-mi iau zborul. Mi-ar plăcea să vă văd pe toți. Mi-e atât de dor de casă că nu știu ce să fac. Presupun că Wharton se plimbă în timpul ăsta nu-i așa mi-ar plăcea să fie aici ar trece mai iute timpul."[22]

Geyer era îngrozit. „Deci, când biata de Alice le scria bunicilor din Galva, Illinois, plângându-se de frig, trimițându-i un mesaj mamei sale, cerând haine mai groase și mai confortabile, dorindu-și să-l aibă aproape pe micul Wharton, copilul care ar fi făcut ca timpul să treacă mai iute – în timp ce copila aceasta obosită, singură, căreia îi era dor de casă scria aceste rânduri, mama și sora ei și multiubitul ei Wharton erau la o distanță de zece minute de mers pe jos și au rămas acolo în următoarele cinci zile."[23]

Pentru Holmes, era un joc, și-a dat seama Geyer. Îi poseda pe toți și își savura posesiunile.

O frază din scrisoarea lui Alice nu-i dădea pace lui Geyer.

„Howard", scria ea, „nu este cu noi acum".[24]

ÎNCHISOAREA MOYAMENSING

Holmes stătea într-o celulă a închisorii Moyamensing, o clădire mare cu turnuri și creneluri aflată la intersecția străzilor 10 și Reed, în sudul Philadelphiei. Nu părea teribil de tulburat de faptul că era închis, deși se plângea că era un lucru nedrept. „Marea umilință de a mă simți prizonier mă omoară într-o mult mai mare măsură decât orice alt disconfort pe care trebuie să-l îndur“, scria el – deși, de fapt, nu simțea nici un fel de umilință. Dacă simțea totuși ceva, era satisfacția arogantă că, până în acel moment, nimeni nu reușise să găsească vreo dovadă concretă că el l-ar fi ucis pe Ben Pitezel sau pe copiii dispăruți.[1]

Stătea într-o celulă care măsura trei pe patru metri, avea o fereastră îngustă cu gratii pe peretele exterior al clădirii și o singură lampă electrică, pe care gardienii o stingeau în fiecare seară la ora nouă. Pereții erau dați cu var. Construcția de piatră a închisorii ajuta la scăderea căldurii extreme care se lăsase asupra orașului și a unei mari părți din țară, dar nimic nu putea elimina umiditatea pentru care Philadelphia era celebră. Aceasta îi învăluia pe Holmes și pe colegii săi deținuți ca o mantie de lână umedă, dar pe el nici asta nu părea să-l deranjeze. Holmes a devenit un deținut-model – a devenit, de fapt, *modelul* unui deținut-model. Și-a făcut un obicei din a-și folosi farmecul pentru a obține concesii de la gardieni. Aceștia l-au lăsat să-și poarte propriile haine „și să-mi păstrez ceasul și alte mici lucruri“.[2] A mai descoperit că, dacă plătea, putea primi mâncare, ziare și reviste aduse de afară. A citit despre notorietatea sa tot mai mare pe plan național și despre

faptul că Frank Geyer, un detectiv al poliției din Philadelphia, care îl chestionase în iunie, era acum în Midwest, căutându-i pe copiii familiei Pitezel. Căutarea l-a încântat pe Holmes, satisfăcându-i foamea de atenție și oferindu-i un sentiment de putere asupra detectivului. Știa că acțiunea lui Geyer era zadarnică.

Celula lui Holmes era mobilată cu un pat, un scaun și o masă de scris, la care și-a bătut memoriile. Începuse să scrie la ele, după spusele lui, cu o iarnă înainte – mai precis, pe 3 decembrie 1894.

Memoriile începeau ca o fabulă: „Însoțește-mă, dacă ești bun, într-un sătuc liniștit din New England, ascuns printre pitoreștile dealuri din New Hampshire... Aici, în 1861, m-am născut eu, Herman W. Mudgett, autorul acestor pagini. N-am nici un motiv să cred că acești primi ani din viața mea au fost diferiți de cei ai oricărui alt băiețel obișnuit de la țară.“[3] Datele și locurile erau corecte; descrierea copilăriei ca pe-o idilă pastorală tipică era, mai mult ca sigur, o invenție. Una dintre caracteristicile definitorii ale psihopaților este aceea că în copilărie au mințit mult, au supus animalele și pe ceilalți copii la acte de cruzime neobișnuită și, de multe ori, s-au implicat în acte de vandalism, incendierile numărându-se printre faptele lor preferate.[4]

Holmes a introdus în memoriile sale un „jurnal de închisoare“ pe care a susținut că l-ar fi ținut din ziua în care a ajuns la Moyamensing.[5] Mult mai probabil, el și-a inventat jurnalul înadins pentru a face parte din memorii, pentru că a văzut în el un mijloc de a-și susține în continuare nevinovăția, pentru a lăsa impresia că era

un om cald și evlavios. El susține în jurnal că ar fi avut un program zilnic care viza dezvoltarea personală. Se trezea la șase și jumătate în fiecare zi și își făcea „baia obișnuită", apoi făcea curățenie în celulă. Lua micul-dejun la șapte. „Nu voi mânca nici un fel de carne atâta vreme cât sunt închis." Intenționa să facă exerciții fizice și să citească ziare dimineața până la ora zece. „De la 10 la 12 și de la 2 la 4, șase zile pe săptămână, mă voi dedica vechilor mele preocupări medicale și altor interese din facultate, inclusiv stenografia, franceza și germana." Restul zilei era dedicat cititului de diverse periodice și cărți de la bibliotecă.

La un moment dat, el notează în jurnal că citea *Trilby*, un bestseller de George Du Maurier din 1894 despre o tânără cântăreață, Trilby O'Farrell, și luarea ei în stăpânire de către hipnotizatorul Svengali. Holmes a scris că „i-au plăcut foarte mult anumite părți".

În restul jurnalului, Holmes apela la sentimente.

O însemnare din 16 mai 1895: „Ziua mea de naștere. Am 34 de ani. Mă întreb dacă, la fel ca în anii trecuți, îmi va scrie mama..."

Într-o altă însemnare, descria o vizită a ultimei sale soții, Georgiana Yoke. „A suferit și, cu toate că s-a străduit eroic să-mi ascundă asta, a fost în zadar: iar faptul că în câteva minute îmi voi lua din nou rămas-bun de la ea, știind că iese afară, în lume, cu o povară atât de grea de purtat, mi-a provocat mai multă suferință decât o vor face orice lupte cu moartea. Până nu voi ști că e la adăpost de pericol și supărare, fiecare zi va fi un infern pentru mine."

*

Din celula sa, Holmes i-a mai scris o scrisoare lungă lui Carrie Pitezel, pe care a compus-o într-un mod care arată că era conștient că poliția îi citea scrisorile. A insistat că Alice, Nellie și Howard erau cu „Domnișoara W." la Londra și că, dacă poliția i-ar verifica povestea în detaliu, misterul copiilor ar fi lămurit. „Am fost grijuliu cu copiii de parcă ar fost ai mei și mă cunoști suficient ca să mă judeci mai bine decât o pot face străinii de aici. Ben n-ar fi acționat împotriva mea și nici eu împotriva lui, căci eram ca frații. Nu ne-am certat *niciodată*. Repet, însemna prea mult pentru mine ca să-l ucid, dacă nu de altceva. În ceea ce-i privește pe copii, nu voi crede, până nu mi-o vei spune în față, că tu crezi că sunt morți sau că am făcut ceva ca să scap de ei. Cunoscându-mă bine, mă vezi omorând copii mici și nevinovați, mai ales fără nici un motiv?"[6]

El a explicat lipsa scrisorilor de la copii. „Fără îndoială că au scris scrisori pe care domnișoara W., pentru propria siguranță, nu le-a trimis."

*

Holmes citea zilnic ziarele cu atenție. În mod clar, ancheta detectivilor dăduse puține roade. Holmes nu se îndoia că în curând Geyer va fi obligat să-și încheie vânătoarea și să se întoarcă în Philadelphia.

Perspectiva aceasta îi făcea o enormă plăcere.

CHIRIAȘUL

Duminică, 7 iulie 1895, detectivul Geyer a ajuns cu ancheta la Toronto, unde poliția orașului i l-a repartizat pe detectivul Alf Cuddy ca să-l ajute. Împreună, Geyer și Cuddy au luat la puricat hotelurile și pensiunile din Toronto și, după zile de căutări, au constatat că și aici Holmes angrenase trei grupuri de călători simultan.[1]

Holmes și Yoke locuiseră la Casa Walker: „G. Howe și soția, Columbus."

Doamna Pitezel, la Union House: „Dna. C.A. Adams și fiica, Columbus."

Fetele, la Albion: „Alice și Nellie Canning, Detroit."

Nimeni nu-și amintea să-l fi văzut pe Howard.

Geyer și Cuddy au început să caute în registrele agențiilor imobiliare și să-i contacteze pe proprietarii caselor de închiriat, dar Toronto era mult mai mare decât oricare alt oraș în care Geyer întreprinsese cercetări. Sarcina părea imposibilă. Luni dimineață, pe 15 iulie, s-a trezit având în față perspectiva unei alte zile de rutină chinuitoare, dar, când a ajuns la sediul poliției, l-a găsit pe detectivul Cuddy într-o dispoziție neobișnuit de bună. Se primise o informație pe care Cuddy o găsea promițătoare. Un rezident pe nume Thomas Ryves citise o descriere a lui Holmes într-unul dintre ziarele locale și i se păruse că semăna cu un tip care, în octombrie 1894, închiriase casa de alături, pe strada St. Vincent, la nr. 16.

Geyer era reticent. Faptul că presa relatase pe larg despre misiunea și sosirea lui la Toronto generase mii de ponturi, toate inutile.

Cuddy a fost de acord că și acest pont era, probabil, o altă vânătoare de cai verzi pe pereți, dar cel puțin era o schimbare de ritm.

*

Geyer era deja o fascinație națională, un Sherlock Holmes american. Relatări despre călătoriile sale au apărut în ziarele din întreaga țară. În acele zile, posibilitatea ca cineva să ucidă trei copii mici încă era considerată o poveste de groază dincolo de orice închipuire. Căutarea singuraticului detectiv Geyer prin căldura toridă a verii avea ceva care a înflăcărat imaginația tuturor. Devenise întruchiparea genului de om cum toți își doresc să fie: un om care-și face datoria, o datorie teribilă, și o face bine, în pofida tuturor greutăților. Milioane de oameni se trezeau în fiecare dimineață cu speranța de a citi în ziare că acest detectiv de nădejde găsise, în sfârșit, copiii dispăruți.

Geyer nu-și bătea capul cu statutul său de celebritate. Trecuse aproape o lună de când începuse căutările și ce realizase? Fiecare nouă etapă părea doar să ridice noi întrebări: de ce luase Holmes copiii? De ce aranjase complicata călătorie din oraș în oraș? Ce puteri avea Holmes ca să dețină un asemenea control?

Era ceva legat de Holmes ce Geyer pur și simplu nu înțelegea. Orice crimă avea un motiv. Dar forța care îl

anima pe Holmes nu-i era cunoscută lui Geyer.

Revenea la aceeași concluzie: Holmes se distra. Frauda cu polița de asigurare o comisese pentru bani, dar restul era distracție. Holmes își testa puterea de a interveni în viața oamenilor.

Ce-l deranja cel mai mult pe Geyer era că principala întrebare rămăsese încă fără răspuns: unde se aflau copiii acum?

*

Detectivii au constatat că Thomas Ryves era un scoțian fermecător cu o vârstă venerabilă, care i-a întâmpinat cu entuziasm. Ryves le-a explicat de ce chiriașul de alături îi atrăsese atenția. În primul rând, venise cu puțin mobilier – o saltea, un pat vechi și un cufăr neobișnuit de mare. Într-o după-amiază, chiriașul venise la Ryves să împrumute o lopată, explicând că voia să sape o groapă în pivniță pentru a depozita cartofi. I-a înapoiat lopata a doua zi dimineața, iar peste încă o zi a scos cufărul din casă. Ryves nu l-a mai văzut niciodată.

Entuziasmat, detectivul Geyer i-a spus lui Ryves să se întâlnească în fața casei din vecini peste exact o oră; apoi el și Cuddy au plecat în grabă spre casa agentei imobiliare care aranjase închirierea. Fără prea multe introduceri, Geyer i-a arătat o fotografie cu Holmes. Ea l-a recunoscut imediat. Fusese foarte prezentabil, cu niște ochi albaștri minunați.

„Părea prea frumos ca să fie adevărat“, a scris Geyer. El și Cuddy i-au mulțumit în grabă și s-au grăbit înapoi

pe strada St. Vincent. Ryves îi aștepta afară.[2]

Acum Geyer a fost cel care i-a cerut împrumut o lopată, iar Ryves a revenit cu aceeași pe care i-o împrumutase chiriașului.

*

Casa era fermecătoare, avea un acoperiș ascuțit și semăna cu căsuța de turtă dulce din poveste, doar că această casă nu era în inima pădurii, ci în inima orașului Toronto, pe o stradă frumoasă plină de case elegante și grădini împrejmuite cu garduri cu iriși. Lujeri de clematite înflorite se cățărau pe unul dintre stâlpii verandei.

Chiriașa care o ocupa în acea vreme, o doamnă pe nume J. Armbrust, a răspuns la ușă. Ryves i-a prezentat pe detectivi. Doamna Armbrust i-a poftit înăuntru. Au intrat într-un hol central care împărțea casa în două jumătăți a câte trei camere. O scară ducea la etaj. Geyer a cerut să vadă pivnița.

Doamna Armbrust i-a condus pe detectivi în bucătărie, unde a ridicat linoleumul de pe jos. Dedesubt se afla un chepeng. Când detectivii l-au deschis, în bucătărie a pătruns mirosul de pământ reavăn. Pivnița nu era adâncă, dar era foarte întunecată. Doamna Armbrust a adus lămpi.

Geyer și Cuddy au coborât niște trepte abrupte, care aduceau mai mult cu o scară mobilă, într-o cămăruță de vreo trei pe trei metri și înaltă de doar un 1,20. Lămpile dădeau o lumină portocalie care făcea ca umbrele

detectivilor să fie exagerat de mari. Aplecați, atenți la grinzi, Geyer și Cuddy au testat solul cu hârlețul. În colțul de sud-vest, Geyer a găsit un loc moale. Hârlețul a intrat ca-n brânză.

„Făcusem doar o gaură mică“, a spus Geyer, „când au ieșit gazele și duhoarea a devenit înfiorătoare“.[3]

La mai puțin de un metru adâncime au descoperit oase umane.

*

Au chemat un antreprenor de pompe funebre pe nume B.D. Humphrey care să-i ajute să recupereze rămășițele. Geyer și Cuddy au coborât cu băgare de seamă în pivniță. Humphrey a sărit jos.

Duhoarea se împrăștiase acum toată casa. Doamna Armbrust era șocată.

Apoi au sosit sicriele.

Angajații antreprenorului le-au pus în bucătărie.

*

Copiii fuseseră îngropați goi. Alice zăcea pe o parte, cu capul spre partea de vest a mormântului. Nellie era cu fața în jos, acoperind-o parțial pe Alice. Părul ei bogat și negru, frumos împletit, i se răsfira frumos pe spate de parcă tocmai și l-ar fi pieptânat. Bărbații au întins o pânză pe podeaua pivniței.

Au început cu Nellie.

„Am ridicat-o cât mai delicat“, a spus Geyer, „dar, din pricina gradului de descompunere a cadavrului,

scalpul i s-a desprins de cap sub greutatea părului împletit care-i atârna pe spate".[4]

Au mai descoperit ceva: picioarele lui Nellie fuseseră amputate.[5] În timpul percheziției casei care a urmat, poliția n-a găsit nici urmă de ele. La început a părut un mister, până când Geyer și-a amintit că Nellie avea un picior diform. Holmes scăpase de picioare pentru a elimina acest indiciu distinctiv al identității fetei.

*

Doamna Pitezel a aflat despre descoperirea fetelor din ziarul de dimineață. Fusese în vizită la niște prieteni din Chicago și, astfel, Geyer nu reușise să-i transmită știrile direct prin telegraf. Ea a luat trenul spre Toronto. Geyer a întâmpinat-o la gară și a dus-o la hotelul în care stătea, Rossin House. Era epuizată și tristă și parcă era tot timpul pe punctul de a leșina. Geyer a revigorat-o cu ajutorul sărurilor mirositoare.

Geyer și Cuddy au venit după ea în după-amiaza următoare, ca s-o ducă la morgă. Au luat cu ei rachiu și săruri mirositoare. Geyer a scris: „I-am spus că ar fi fost absolut imposibil să vadă altceva decât dinții și părul lui Alice, și doar părul lui Nellie. Asta a avut un efect paralizant asupra ei și aproape a leșinat."[6]

Cei de la morgă au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca recunoașterea să fie cât mai suportabilă. Au curățat carnea de pe craniul lui Alice și i-au lustruit cu atenție dinții, apoi i-au acoperit corpul cu o pânză. I-au pus o hârtie pe față și au decupat o gaură în hârtie

pentru a expune doar dinții, așa cum făcuse medicul legist din Philadelphia în cazul tatălui ei.

Au spălat părul lui Nellie și l-au așezat cu grijă pe pânza care acoperea cadavrul lui Alice.

Cuddy și Geyer au flancat-o pe doamna Pitezel și au condus-o la morgă. A recunoscut imediat dinții lui Alice. S-a întors spre Geyer și l-a întrebat: „Unde e Nellie?" Numai atunci a observat părul negru și lung al lui Nellie.[7]

*

Medicul legist, incapabil să găsească urme de violență, a emis ipoteza că Holmes închisese fetele în cufărul cel mare, apoi îl umpluse cu gazul care alimenta o lampă. Într-adevăr, când poliția a găsit cufărul, au descoperit o gaură făcută în lateral, acoperită cu un petic improvizat.

„Nimic n-ar putea fi mai surprinzător", a scris Geyer, „decât aparenta ușurință cu care Holmes a ucis cele două fetițe în centrul orașului Toronto, fără să trezească suspiciunea cuiva". Dacă Graham n-ar fi decis să-l trimită în căutarea lui, credea el, „aceste crime n-ar fi fost descoperite, iar doamna Pitezel ar fi murit fără să știe dacă ai săi copii erau vii sau morți".[8]

Pentru Geyer, găsirea fetelor a fost „unul dintre cele mai satisfăcătoare evenimente din viața mea", dar satisfacția lui era temperată de faptul că Howard încă lipsea. Doamna Pitezel refuza să creadă că Howard era mort; ea „se agăța cu disperare de speranța că, în cele din urmă, va fi găsit în viață".[9]

Până și Geyer spera că, în acest caz, Holmes nu mințise și făcuse exact ceea ce-i spusese recepționerului din Indianapolis. „Fusese [Howard] plasat într-o instituție, așa cum dăduse Holmes de înțeles că intenționa să facă, sau fusese ascuns într-un loc neștiut, unde nu se putea ajunge ori care era de negăsit? Era viu sau mort? Eram nedumerit, confuz și bâjbâiam în întuneric."[10]

UN CADAVRU VIU

În Philadelphia, în dimineața de marți, 16 iulie 1895 – în ziua când descoperirile lui Geyer de la Toronto fuseseră relatate de ziarele din țară – de la biroul procurorului a fost transmis un mesaj urgent prin telefon directorului închisorii Moyamensing, în care i se cerea acestuia să aibă grijă ca nici un ziar de dimineață să nu ajungă la Holmes. Ordinul venea de la procurorul adjunct, Thomas W. Barlow. El voia să-l surprindă pe Holmes cu vestea, sperând că asta îl va zdruncina atât de puternic, încât va mărturisi.[1]

Ordinul lui Barlow a venit prea târziu. Gardianul trimis să intercepteze ziarele de dimineață l-a găsit pe Holmes așezat la masă, citind știrea calm, de parcă ar fi fost vorba de prognoza meteo.

În memoriile sale, Holmes a susținut că știrea l-a șocat. În acea dimineață, primise ziarul la opt și jumătate, ca de obicei, scria el, „și, de-abia ce l-am

deschis, când am văzut titlurile mari care anunțau că, în sfârșit, copiii fuseseră găsiți la Toronto. Pentru moment, mi s-a părut atât de incredibil, că am fost înclinat să cred că e vorba de unul dintre titlurile de senzație pe care le folosiseră ziarele în prima etapă a anchetei..." Dar, brusc, scria el, și-a dat seama ce trebuie să se fi întâmplat. Minnie Williams le ucisese sau pusese să fie ucise. Holmes știa că aceasta avea un asociat dubios pe nume „Hatch". După el, Williams sugerase crimele și Hatch le pusese în practică. Era ceva sinistru, de neînțeles: „Am renunțat să termin articolul și am văzut în schimb cele două fetișoare care mă priviseră când am plecat în grabă – am simțit sărutul copilului nevinovat dat cu timiditate și am auzit din nou cuvintele lor sincere de adio și mi-am dat seama că m-am ales cu încă o povară pe care s-o duc cu mine în mormânt... Cred că în acel moment mi-aș fi pierdut mințile dacă nu mi s-ar fi cerut în grabă să mă pregătesc să fiu dus la biroul procurorului."[2]

Era o dimineață caldă. Holmes a fost dus spre nord pe strada Broad până la primărie pe o zăpușeală teribilă. În biroul procurorului a fost interogat de Barlow. *Philadelphia Public Ledger* a scris că Holmes „își pierduse geniul cu care oferea explicații. Timp de două ore, el a fost supus unui tir de întrebări și a refuzat să vorbească. N-a fost în nici un caz intimidat, dar n-a spus absolut nimic."[3]

Holmes scria: „Nu eram într-o stare potrivită să rezist acuzațiilor sale, nici dispus să răspund la multe dintre

întrebările sale." El i-a spus lui Barlow că domnișoara Williams și Hatch îl uciseseră, se pare, și pe Howard.[4]

Holmes a fost dus înapoi la Moyamensing. A început să caute asiduu un editor pentru memoriile sale, sperând să le publice rapid pentru a atrage opinia publică de partea sa. Dacă nu-și putea folosi remarcabila putere de convingere în mod direct, putea, cel puțin, să încerce s-o facă în mod indirect. A încheiat o înțelegere cu un jurnalist pe nume John King care să se ocupe de publicarea și comercializarea cărții.

I-a scris lui King: „Părerea mea este că ar trebui să obțineți de la *New York Herald* și de la *Philadelphia Press* toate articolele pe care le au și să le ducem la tipograf pe cele pe care le dorim pentru a fi procesate pe cheltuiala lui." În special voia o poză cu el cu barbă care apăruse în *Herald*. De asemenea, mai voia ca „cele două nume ale mele (Holmes și Mudgett) să fie gravate și procesate în același timp, ca să apară sub poză". Voia ca totul să se desfășoare rapid, pentru ca, de îndată ce manuscrisul era cules, toate componentele cărții să fie pregătite, gata pentru tipar.

I-a oferit lui King sfaturi de marketing: „De îndată ce cartea va fi publicată, trimiteți-o la chioșcurile de ziare din Philadelphia și din New York. Apoi faceți rost de niște vânzători de încredere care să lucreze *după-amiezile* aici, în Philadelphia. Să ia fiecare stradă la rând, să lase cartea, apoi să revină după vreo jumătate de oră după bani. N-are rost să faceți asta dimineața, când oamenii sunt ocupați. M-am îndeletnicit și eu cu asta în studenție și mi-am dat seama că metoda are succes."

„Apoi, dacă vă place să călătoriți, mergeți în locurile despre care se vorbește în carte, petreceți câteva zile în Chicago, Detroit și Indianapolis. Oferiți-le câteva exemplare ziarelor din aceste orașe, ca să discute despre ele, asta va ajuta la vânzare..."

Conștient că și această scrisoare va fi citită de autorități, Holmes a folosit-o pentru a-și susține, indirect, nevinovăția. El i-a cerut lui King ca, atunci când vânzarea cărții îl va purta la Chicago, să meargă la un anumit hotel și să caute dovezi în registru și să obțină declarații de la recepționeri, pentru a dovedi că Minnie Williams stătuse acolo cu Holmes la mult timp după ce, chipurile, ar fi fost ucisă.

„Dacă era moartă", îi scria Holmes lui King, „era o moartă foarte plină de viață".[5]

„Toate zilele epuizante"

Era un moment dificil pentru Geyer. Examinase fiecare pistă, verificase fiecare hotel, vizitase fiecare pensiune și agent imobiliar, și totuși acum trebuia să-și înceapă din nou căutarea. Unde? Ce cale mai era de cercetat? Vremea era tot sufocantă, parcă pentru a-l pune în dificultate.

Instinctul îi spunea că Holmes îl ucisese pe Howard în Indianapolis. S-a întors acolo pe 24 iulie și a beneficiat din nou de sprijinul detectivului David Richards, dar de data asta Geyer a anunțat și presa. A

doua zi, toate ziarele din oraș relatau despre sosirea lui. Zeci de oameni l-au vizitat la hotel pentru a-i sugera unde ar trebui să-l caute pe Howard. „Numărul persoanelor misterioase care închiriaseră case în Indianapolis și în împrejurimi se înmulțea de la o zi la alta", scria Geyer.[1] El și Richards se târau prin căldură de la un birou la altul, de la o casă la alta și nu găseau nimic. „Zilele veneau și treceau, dar eram mai în ceață ca oricând și am început să mă gândesc că ucigașul îndrăzneț, dar inteligent îi păcălise pe detectivi... și că dispariția lui Howard Pitezel va rămâne în istorie ca un mister nerezolvat."[2]

Între timp, misterul lui Holmes devenea tot mai profund și mai întunecat.

*

Descoperirea de către Geyer a fetelor a determinat descinderea poliției din Chicago în clădirea lui Holmes din Englewood. În fiecare zi care trecea, se afundau și mai adânc în secretele Castelului și în fiecare zi apăreau dovezi suplimentare că Holmes era mult mai odios decât o arătaseră descoperirile macabre ale lui Geyer. Existau speculații cum că, în timpul expoziției mondiale, ucisese zeci de oameni, majoritatea femei tinere. Conform unei estimări, cu siguranță o exagerare, numărul victimelor ajunsese la 200.[3] Pentru majoritatea oamenilor, părea imposibil ca Holmes să fi comis atâtea crime fără să fie prins. Geyer le-ar fi dat dreptate dacă n-ar fi constatat

în repetate rânduri că Holmes avea un talent deosebit de a se feri de privirile iscoditoare.

Detectivii din Chicago au început să cerceteze Castelul în seara de vineri, 19 iulie. La început, au făcut o cercetare sumară a clădirii. La al doilea etaj se găseau camere mici de hotel. La etajul întâi erau 35 de camere care erau mai greu de clasificat. Unele erau dormitoare obișnuite; altele nu aveau deloc ferestre și erau dotate cu uși care se închideau etanș. Una dintre încăperi era un seif în care puteai intra, cu pereți de fier. Poliția a găsit o duză de gaze care părea să permită pătrunderea gazului în seif. Ventilul de închidere se afla în apartamentul personal al lui Holmes. În biroul lui Holmes s-a găsit un extras de cont care aparținea unei femei pe nume Lucy Burbank. Soldul era de 23 000 de dolari. Femeia n-a putut fi găsită.[4]

Faza cea mai sinistră a anchetei a început când polițiștii, cu lanternele lor pâlpâitoare ridicate, au intrat în subsolul hotelului, o peșteră din lemn și cărămidă de 15 pe 50 de metri. Descoperirile au fost făcute rapid: o cuvă cu acid cu opt coaste și o bucată de craniu așezate pe fundul cuvei; grămezi de var nestins; un cuptor mare; o masă de disecție pătată cu ceva ce părea a fi sânge. Au descoperit instrumente chirurgicale și pantofi cu toc carbonizați.

Și mai multe oase:

Optsprezece coaste din trunchiul unui copil

Mai multe vertebre

Un os de la un picior

Un omoplat

O articulație coxofemurală.

Din pereți și din gropile de cenușă și var nestins apăreau articole de îmbrăcăminte, inclusiv o rochie de fată și salopete pătate de sânge. Un burlan era înfundat cu păr de om. Anchetatorii au dezgropat două seifuri îngropate pline de var nestins și rămășițe omenești. Au bănuit că rămășițele puteau proveni de la două femei din Texas, Minnie și Anna Williams, despre care poliția din Chicago aflase recent că fuseseră date dispărute. În cenușa unei cuptor mare au găsit o bucată de lanț pe care bijutierul din farmacia lui Holmes l-a recunoscut ca făcând parte din lanțul pentru un ceas pe care Holmes i-l făcuse cadou lui Minnie. Au mai găsit o scrisoare pe care Holmes i-o scrisese farmacistului care lucra în magazinul lui. „Ai mai văzut fantoma surorilor Williams“, scria Holmes, „și te mai tulbură?“[5]

A doua zi, polițiștii au descoperit o altă cameră ascunsă, de data asta în colțul sud-vestic al pivniței. Au aflat de ea de la un anume Charles Chappell, despre care se presupunea că-l ajutase pe Holmes să curețe cadavrele de carne. Acesta a fost foarte cooperant și în scurt timp polițiștii au recuperat trei schelete complet articulate de la proprietarii lor. Un al patrulea era așteptat de la Colegiul Medical Hahneman din Chicago.

Una dintre descoperirile cele mai șocante a fost cea de la etajul întâi, din seiful în care se putea intra. Pe interiorul ușii se vedea amprenta inconfundabilă a unui picior gol de femeie. Polițiștii au emis ipoteza că urma trebuie să fie fost făcută de către o femeie care se sufoca înăuntru. Numele ei, în opinia lor, era Emeline Cigrand.

*

Poliția din Chicago i-a telegrafiat procurorului Graham că percheziția clădirii lui Holmes scosese la iveală scheletul unui copil. Graham i-a ordonat lui Geyer să meargă la Chicago pentru a vedea dacă rămășițele nu erau ale lui Howard Pitezel.

Geyer a găsit orașul transfigurat de dezvăluirile legate de Castel. Presa relatase pe larg, subiectul ocupând cea mai mare parte a primei pagini a cotidienelor. *Tribune* titra VICTIMELE UNUI DIAVOL și relata că rămășițele lui Howard Pitezel fuseseră găsite în clădire.[6] Povestea se întindea pe șase dintre cele șapte coloane ale primei pagini.

Geyer s-a întâlnit cu inspectorul-șef și a aflat că un medic care tocmai examinase scheletul copilului hotărâse că îi aparținea unei fetițe. Inspectorul credea că recunoaște identitatea fetei și a pomenit un nume, Pearl Conner. Numele acesta nu-i spunea nimic lui Geyer.

Geyer i-a telegrafiat dezamăgit lui Graham, care l-a chemat înapoi în Philadelphia pentru consultări și odihnă.

*

Miercuri seara, pe 7 august, când temperatura trecea de 30 de grade Celsius, iar vagoanele semănau cu niște cuptoare, Geyer a pornit din nou la drum, de data asta însoțit de cel mai bun investigator de asigurări al celor de la Fidelity Mutual, inspectorul W.E. Gary. Geyer s-a bucurat de o asemenea companie.

Au mers la Chicago, apoi în statul Indiana, unde s-au oprit în Logansport și Peru, apoi în Montpelier Junction, Ohio și Adrian, în Michigan. Au petrecut zile întregi căutând în registrele tuturor hotelurilor, pensiunilor și agențiilor imobiliare pe care le-au găsit, dar „totul“, a spus Geyer, „a fost în zadar“.[7]

Deși scurta ședere în Philadelphia îi dăduse din nou speranțe lui Geyer, acum acestea „dispăreau rapid“. Încă era convins că intuiția lui inițială fusese corectă, iar Howard era în Indianapolis sau undeva în apropiere. S-a dus acolo încă o dată, pentru a treia oară în vara aceea.

„Trebuie să mărturisesc că m-am întors în Indianapolis cu o stare de spirit deloc veselă“, scria Geyer.[8] El și inspectorul Gary s-au cazat la Spancer House, hotelul unde Geyer mai stătuse. Faptul că nu-l găsea pe Howard după atâta efort era frustrant și dureros. „Misterul“ scria Geyer, „părea să fie impenetrabil“.[9]

*

Joi, 19 august, Geyer a aflat că, în cursul nopții precedente, Castelul lui Holmes din Englewood, tărâmul său întunecat, arsese din temelii. *Chicago Tribune* titra pe prima pagină: „Bârlogul lui Holmes a ars; focul distruge locul crimei și al misterului.“ Pompierii au suspectat că ar fi fost o incendiere; poliția a emis ipoteza că cine a pus focul a vrut să distrugă secretele rămase încă acolo. Nimeni n-a fost arestat.[10]

*

Împreună, detectivul Geyer și inspectorul Gary au investigat 900 de piste. Și-au extins căutarea și în orășelele de lângă Indianapolis. „Luni“, scria Geyer într-un raport, „vom fi cercetat fiecare oraș de periferie, cu excepția orașului Irvington, iar într-o zi vom termina și cu el. După Irvington, n-am nici o idee unde vom merge“.[11]

S-au dus în Irvington marți dimineață, pe 27 august 1895, cu un troleibuz electric, un nou tip de tramvai care era alimentat printr-un mecanism cu role aflat pe acoperiș, numit troleu. Chiar înainte ca troleibuzul să ajungă la ultima stație, Geyer a văzut firma unei agenții imobiliare. Au decis să înceapă căutarea de acolo.

Proprietarul era un anume domn Brown. El le-a oferit detectivilor câte un scaun, dar ei au rămas în picioare. Nu credeau că vizita va dura prea mult și erau multe alte firme la care trebuiau să ajungă până la căderea nopții. Geyer și-a scos fotografiile de-acum jerpelite.

Brown și-a potrivit ochelarii și a examinat fotografia lui Holmes. După o pauză lungă, a spus: „Nu eu închiriam casa, dar aveam cheile, și într-o bună zi, toamna trecută, acest om a intrat în biroul meu și, într-o manieră foarte nepoliticoasă, mi-a spus că vrea cheile de la casa asta.“ Geyer și Gary au încremenit. Brown a continuat: „Îmi aduc aminte de el foarte bine, pentru că nu mi-a plăcut cum s-a comportat și m-am gândit că ar fi trebuit să aibă mai mult respect pentru părul meu cărunt.“[12]

Detectivii s-au privit. Ambii s-au așezat în același timp. „Toată truda“, a spus Geyer, „toate zilele epuizante și săptămânile de călătorie, truda și drumurile în cele mai calde luni ale anului, oscilând între credință și speranță, descurajare și disperare, toate au fost răsplătite în acel moment, când am văzut că vălul era pe cale să se ridice“.[13]

*

În cursul anchetei care a urmat, un tânăr pe nume Elvet Moorman a mărturisit că l-a ajutat pe Holmes să instaleze un cuptor mare pe lemne în casă. Și-a amintit că l-a întrebat pe Holmes de ce nu instala mai bine un cuptor pe gaz. Holmes i-a răspuns „că nu crede că gazul era sănătos pentru copii“.[14]

Proprietarul unui atelier din Indianapolis a spus că Holmes a intrat în magazinul său pe 3 octombrie 1894 cu două genți cu instrumente chirurgicale și i-a cerut să le ascută. Holmes le-a luat trei zile mai târziu.

Detectivul Geyer a relatat cum în timpul percheziționării casei deschisese ușița unui coș de fum care cobora de pe acoperiș până în pivniță. În timp ce cernea cenușa strânsă printr-o sită, a găsit dinți omenești și un fragment de maxilar. A mai recuperat „o bucată carbonizată, care, când a fost tăiată, s-a dovedit a fi compusă din bucăți de stomac, ficat și splină, coapte tare“.[15] Organele fuseseră îndesate prea tare în horn și, prin urmare, nu arseseră.

Desigur, a fost chemată și doamna Pitezel. Ea a identificat paltonul și acul pentru eșarfă al lui Howard și o croșetă care îi aparținuse lui Alice.

În cele din urmă, medicul legist i-a arătat o jucărie pe care Geyer însuși o găsise în casă. Era vorba de un om de tinichea montat pe un titirez. A recunoscut jucăria. Cum să n-o recunoască? Era bunul cel mai de preț al lui Howard. Doamna Pitezel însăși îl pusese în cufărul copiilor chiar înainte să-i trimită cu Holmes. I-o cumpărase tatăl lui la expoziția mondială din Chicago.[16]

PREMEDITARE

Pe 12 septembrie 1895, un juriu din Philadelphia a votat pentru punerea sub acuzare a lui Holmes pentru uciderea lui Benjamin Pitezel. Doar doi martori au depus mărturie, L.G. Fouse, președinte al Fidelity Mutual Life, și detectivul Frank Geyer. Holmes a continuat să susțină că Minnie Williams și misteriosul Hatch îi uciseseră pe copii. Marile jurii din Indianapolis și Toronto au considerat argumentul neconvingător. Cei din Indianapolis l-au inculpat pe Holmes pentru uciderea lui Howard Pitezel, cei din Toronto, pentru uciderea lui Alice și a lui Nellie. Dacă jurații din Philadelphia n-ar fi reușit să-l condamne, ar mai fi existat încă două șanse; dacă l-ar fi condamnat, celelalte acuzații ar fi fost irelevante, pentru că, având în vedere

felul în care a fost ucis Pitezel, o acuzare în Philadelphia i-ar fi adus condamnarea la moarte.[1]

Memoriile lui Holmes au ajuns la chioșcurile de ziare. În ultimele pagini, el spunea: „În concluzie, aș dori să spun că sunt un om obișnuit, chiar inferior ca forță fizică și capacitate mentală, iar planificarea și executarea uimitorului număr de fărădelegi care mi-au fost atribuite m-ar fi depășit cu totul…“[2]

El le-a cerut oamenilor să nu-l judece cât va încerca să infirme acuzațiile ce i se aduceau, „o sarcină pe care mă simt în stare s-o realizez satisfăcător și cu promptitudine. Nu pot spune stop – acesta nu este sfârșitul – pentru că, pe lângă asta, mai există și sarcina de a-i aduce în fața justiției pe cei pentru ale căror fărădelegi sufăr eu astăzi, și asta nu pentru a-mi prelungi sau salva viața, căci, după ce am auzit de oroarea din Toronto, n-am mai dorit să trăiesc; ci pentru ca, acelora care m-au admirat și m-au onorat în trecut, să nu li se poată spune cândva că am avut parte de moartea umilitoare a unui criminal“.

Ce n-au putut înțelege editorii a fost cum de Holmes nu a fost anchetat cum se cuvine de poliția din Chicago. Ziarul *The Chicago Inter Ocean* scria: „Este umilitor să ne gândim că, fără eforturile companiilor de asigurare pe care Holmes le-a estorcat sau a încercat să le estorcheze, ar fi putut fi încă în libertate, o amenințare la adresa societății, după ce și-a acoperit atât de bine urmele crimelor.“[3] Senzația de „umilință“ a celor din Chicago nu era surprinzătoare, scria *The New York Times*; oricine era familiarizat cu această saga „trebuie să fi fost uimit

de eșecul poliției municipale și al procurorilor nu doar de a preveni acele crime îngrozitoare, ci chiar de a afla informații despre ele".[4]

Una dintre revelațiile cele mai surprinzătoare și, probabil, descurajante, a fost că șeful poliției din Chicago, pe când activa ca avocat, îl reprezentase pe Holmes într-o duzină de procese comerciale de rutină.[5]

Chicago Times-Herald a generalizat și a spus despre Holmes: „Este un copil-minune al răului, un diavol cu chip de om, o ființă atât de imposibil de conceput, că nici un romancier n-ar îndrăzni să inventeze un asemenea personaj. Iar această poveste spune ceva despre sfârșitul de secol."[6]

EPILOG. Ultima traversare

Statuia Republicii, după incendiul de la Peristil, 1894

EXPOZIȚIA

Expoziția a avut un impact puternic și de durată asupra spiritului națiunii, în general și în particular. Tatăl lui Walt Disney, Elias, a ajutat la construirea Orașului Alb; e posibil ca Regatul Magic al lui Walt să fi pornit de acolo.[1] Cu certitudine, expoziția a lăsat o impresie puternică asupra familiei Disney și s-a dovedit un asemenea succes financiar încât, când cel de-al treilea fiu al familiei s-a născut în acel an, Elias, în semn de recunoștință, a vrut să-l boteze Columb. Soția lui, Flora, a pus piciorul în prag; copilul a primit numele de Roy. Următorul a fost Walt, pe 5 decembrie 1901. Scriitorul Frank Baum și colaboratorul său, artistul William Wallace Denslow, au vizitat expoziția; măreția acesteia i-a inspirat pentru crearea lumii din Oz.[2] Templul japonez de pe Insula Împădurită l-a fermecat pe Frank Lloyd Wright și e posibil să fi influențat evoluția proiectelor sale rezidențiale „Prairie".[3] Expoziția l-a determinat pe președintele Harrison să desemneze 12 octombrie sărbătoare națională, Ziua lui Columb, care astăzi înseamnă mii de parade și un weekend de trei zile.[4] Toate carnavalurile de după 1893 au inclus atracții precum cele din Midway și o Roată Ferris și în fiecare magazin alimentar se găsesc produse care au apărut cu

ocazia expoziției. Cerealele Shredded Wheat au rezistat. În toate casele există astăzi zeci de becuri incandescente care folosesc curent alternativ, ambele dovedindu-și utilitatea pe scară largă la expoziție; și în aproape toate orașele, indiferent de mărime, există o mică Romă antică, o bancă, o bibliotecă sau un oficiu poștal cu coloane. Sunt acoperite cu graffiti sau chiar văruite prost, însă de dedesubt răzbate strălucirea Orașului Alb. Până și Monumentul lui Lincoln din Washington își are originea în expoziție.[5]

Cel mai mare impact e felul în care expoziția a schimbat percepția americanilor asupra orașelor și arhitecților. A determinat întreaga Americă – nu doar pe câțiva protectori bogați ai arhitecturii – să gândească orașele așa cum n-o mai făcuseră niciodată. Elihu Root a spus că expoziția a scos „poporul nostru din pustiul locurilor comune și l-a condus spre noi idei legate de frumusețe și de noblețe arhitecturală".[6] Henry Demarest Lloyd a văzut-o ca pe o dezvăluire în fața marii mase de americani a „posibilităților de frumusețe socială, utilitate și armonie la care aceștia n-ar fi putut nici măcar să viseze. Nici o altă viziune n-ar fi putut altfel intra în corvoada prozaică a vieților lor și avea să fie resimțită în dezvoltarea lor până la a treia și a patra generație".[7] Expoziția i-a învățat pe oamenii preocupați exclusiv de cele necesare că orașele nu trebuie să fie niște bastioane întunecoase, murdare și nesigure cu lucruri strict pragmatice. Ele pot fi și frumoase.

William Stead a recunoscut imediat puterea expoziției.[8] Viziunea Orașului Alb și contrastul profund

cu Orașul Negru l-a determinat să scrie *If Christ Came to Chicago*, o carte considerată adesea inițiatoarea mișcării „Orașul frumos“, care a încercat să ridice orașele americane la nivelul marilor orașe ale Europei. La fel ca Stead, autoritățile civice din întreaga lume au văzut expoziția ca pe un model de urmat. Ei i-au cerut lui Burnham să aplice aceeași gândire urbanistică folosită în Orașul Alb și în orașele lor.[9] A devenit un pionier al planificării urbane moderne. A creat planuri urbanistice pentru Cleveland, San Francisco și Manila și a fost la începutul secolului XX promotorul efortului de a resuscita și de a extinde viziunea lui L'Enfant cu privire la Washington, DC. De fiecare dată el a lucrat fără remunerare.

În timp ce proiecta noul plan al Washingtonului, Burnham l-a convins pe directorul de la Pennsylvania Railroad, Alexander Cassatt, să mute șinele și depourile din inima promenadei, creând astfel zona verde care se întinde astăzi de la Capitoliu la Monumentul lui Lincoln.[10] Și alte orașe au apelat la Daniel Burnham pentru planuri urbanistice, printre acestea numărându-se Fort Worth, Atlantic City și St. Louis, dar le-a refuzat pentru a se putea concentra pe ultimul plan, cel pentru Chicago.[11] De-a lungul timpului, multe dintre elementele planului întocmit de el pentru Chicago s-au concretizat, printre acestea numărându-se crearea minunatei salbe de parcuri aflate pe malul lacului și porțiunea numită „Magnificient Mile“ de pe Michigan Avenue. O zonă de parc, numită Burnham Park în onoarea sa, găzduiește Soldier Field și Field Museum,

pe care el le-a proiectat. Parcul se întinde spre sud cu o fâșie verde îngustă de-a lungul malului lacului tocmai până în Jackson Park, unde Palatul Artelor Frumoase din timpul expoziției, transformat într-o structură permanentă, adăpostește acum Muzeul Științei și Industriei. Aceasta domină lagunele și Insula Împădurită, acum un loc sălbatic și neamenajat care poate l-ar face pe Olmsted să zâmbească – deși, fără îndoială, ar găsi elemente de criticat.

La începutul secolului XX, expoziția a devenit o sursă de dezbateri aprinse în rândurile arhitecților. Criticii susțineau că expoziția ar fi distrus Școala de arhitectură de la Chicago, care avea un stil indigen, și ar fi înlocuit-o cu un devotament renăscut pentru stilurile clasice învechite. Repetat dintr-o lucrare în alta, acest punct de vedere s-a impus la început printr-o ciudată dinamică personală care îl făcea să fie dificil și – așa cum se întâmplă adesea în spațiile mici aglomerate și neaerisite în care se poartă dezbaterile academice – chiar periculos de combătut.

Louis Sullivan a fost cel care a condamnat primul și cel mai vehement influența expoziției asupra arhitecturii, dar numai spre sfârșitul vieții și la mult timp după moartea lui Burnham.

Lucrurile n-au mers bine pentru Sullivan după expoziție. În primul an al crizei economice de după expoziție, firma Adler & Sullivan a primit doar două comenzi; în 1895, nici una. În iulie 1895, Adler a părăsit firma. Sullivan avea 38 de ani și era incapabil să cultive relațiile care ar fi putut genera suficiente noi comenzi ca

să nu dea faliment. Era un singuratic și era intolerant din punct de vedere intelectual. Când un coleg arhitect i-a cerut lui Sullivan sugestii cu privire la îmbunătățirea unuia dintre proiectele sale, Sullivan a răspuns: „Dacă ți-aș spune, n-ai avea habar despre ce vorbesc."[12]

Firma fiind în impas, Sullivan s-a văzut silit să-și părăsească biroul din Auditorium și să-și vândă bunurile personale. Bea foarte mult și lua niște medicamente – bromuri – care-i modificau starea de spirit. Între 1895 și 1922, Sullivan a construit numai 25 de noi clădiri, aproximativ una pe an. Din când în când venea la Burnham să-i ceară bani, deși nu e limpede dacă lua pur și simplu împrumuturi sau îi vindea lui Burnham opere de artă din colecția personală. În 1891, Burnham scria în jurnal: „Louis Sullivan a venit să mai obțină bani de la DHB."[13] În același an, Sullivan a scris pe o serie de schițe: „Lui Daniel H. Burnham, cu cele mai bune urări de la prietenul său, Louis H. Sullivan."[14]

Dar autobiografia lui Sullivan din 1924 era înțesată de atacuri furibunde la adresa lui Burnham și a impactului pe care expoziția l-a avut asupra maselor care îi trecuseră pragul. Arhitectura clasică a Orașului Alb a lăsat o impresie atât de profundă, susținea Sullivan, încât a condamnat America la o jumătate de secol de imitații. Expoziția a fost o „contagiune"[15], un „virus"[16], o formă de „meningită cerebrală progresivă"[17]. În opinia sa, ea a avut consecințe fatale. „Astfel, arhitectura a murit în țara celor liberi și curajoși – într-o țară care se laudă cu democrația ei înfocată, cu inventivitatea, resursele, îndrăzneala

nemaipomenită, spiritul antreprenorial și progresul ei."[18]

Părerea proastă a lui Sullivan despre Burnham și expoziție era contrabalansată numai de viziunea exaltată despre propria persoană și despre rolul pe care considera că l-a avut în încercarea de a aduce în arhitectură ceva proaspăt și specific american. Frank Lloyd Wright a preluat ștafeta de la Sullivan. Sullivan îl concediase în 1893, dar ulterior Wright și Sullivan au devenit prieteni. Pe măsură ce faima academică a lui Wright a crescut, la fel s-a întâmplat și cu aceea a lui Sullivan. Pe de altă parte, faima lui Burnham a scăzut. A devenit de bonton printre criticii și istoricii arhitecturii să afirme că Burnham, prin nesiguranța și devotamentul lui neștirbit față de preferințele clasice ale arhitecților estici, a ucis, de fapt, arhitectura americană.

Dar acest punct de vedere era prea simplist, așa cum unii istorici și critici ai arhitecturii au recunoscut mai recent. Expoziția a trezit gustul Americii pentru frumos și, ca atare, a fost un pas necesar care a pus temelia pentru unii precum Frank Lloyd Wright și Ludwig Mies van der Rohe.

Pentru Burnham, expoziția a fost un triumf clar. Aceasta i-a permis să-și îndeplinească angajamentul față de părinți cum că va deveni cel mai mare arhitect din America, căci, fără doar și poate, așa au stat lucrurile în zilele lui de glorie. În timpul expoziției a avut loc un eveniment a cărui importanță pentru Burnham n-a fost observată decât de prietenii săi cei mai apropiați: Harvard și Yale i-au acordat diplome de masterat

onorifice în semn de omagiu pentru construirea expoziției.[19] Ceremoniile au avut loc în aceeași zi. A fost prezent la cea de la Harvard. Pentru el, diplomele au fost o formă de izbăvire. Faptul că nu fusese admis la cele două universități – că fusese privat de un „început corect" – îl bântuise toată viața. Chiar și la ani buni după primirea diplomelor, în timp ce făcea lobby la Harvard pentru admiterea temporară a fiului său, Daniel, ale cărui performanțe la examenele de admitere n-au fost deloc strălucite, Burnham scria: „El trebuie să știe că e un câștigător și, de îndată ce va înțelege asta, își va arăta adevărata valoare, așa cum am reușit să fac și eu. Cel mai mare regret al vieții mele este că nimeni nu m-a urmărit la Cambridge… și nu i-a anunțat pe cei responsabili de ce sunt în stare."[20]

Burnham le-a dovedit de ce e în stare în Chicago, prin muncă grea. L-a înfuriat convingerea stăruitoare că John Root merita recunoașterea pentru frumusețea expoziției. „Ce s-a realizat până în momentul morții lui a fost, în cel mai bun caz, doar o ciornă", a spus el. „Impresia privind contribuția sa a fost construită treptat de către câțiva dintre prietenii săi apropiați, mai ales femei, care, după cum era de așteptat, după ce Expoziția s-a dovedit un succes, au dorit să identifice și mai mult amintirea lui cu aceasta."[21]

Moartea lui Root l-a copleșit pe Burnham, dar l-a și eliberat, permițându-i să devină un arhitect mai de anvergură, mai bun. „Mulți și-au pus întrebarea dacă pierderea domnului Root nu era ireparabilă", scria James Ellsworth într-o scrisoare către biograful lui

Burnham, Charles Moore. Ellsworth a conchis că moartea lui Root „a scos la iveală calități ale domnului Burnham care poate nu s-ar fi dezvoltat atât de devreme, în orice caz, nu dacă domnul Root ar fi trăit". Impresia generală a fost mereu aceea că Burnham se ocupa de partea de business din firmă, în timp ce Root făcea toate schițele. Burnham părea „să se bazeze mai mult sau mai puțin" pe abilitățile artistice ale lui Root, spunea Ellsworth, dar a adăugat că, după moartea lui Root, „nimeni nu și-ar fi putut da seama că lucrurile au stat astfel... nici n-ar fi tras concluzia, judecând după faptele sale, că el ar fi avut cândva vreun partener sau că n-ar fi acționat mereu în *ambele* direcții".[22]

În 1901, Burnham a construit Clădirea Fuller la intersecția triunghiulară a străzilor 23 și Broadway din New York, dar locuitorii cartierului au considerat că există o asemănare izbitoare cu un aparat de uz casnic și au numit-o Clădirea Fier de călcat.[23] Burnham și firma sa au mai construit zeci de alte clădiri, printre care magazinul universal Gimbel din New York, Filene din Boston și Observatorul Mount Wilson din Pasadena, California. Dintre cele 27 de clădiri pe care el și John Root le-au construit în zona Loop din Chicago, doar trei mai există astăzi, printre ele numărându-se Clădirea Rookery, a cărei bibliotecă de la ultimul etaj a rămas cam la fel ca pe timpul întâlnirii magice din februarie 1891, și Clădirea Reliance, transformată cu gust în hotelul Burnham. Restaurantul se numește Atwood, după Charles Atwood, cel care l-a înlocuit pe Root ca proiectant-șef al lui Burnham.[24]

Burnham a devenit un premergător al ecologismului. „Până în vremea noastră“, a spus el, „nu s-a practicat o economie strictă în ceea ce privește folosirea resurselor naturale, dar asta trebuie să se întâmple de acum încolo, dacă nu suntem atât de imorali încât să afectăm condițiile în care vor trăi copiii noștri“. El avea mare încredere, chiar dacă poate deplasată, în automobil. Renunțarea la cal va „pune capăt unei epidemii de barbarie“, spunea el. „Când se va produce această schimbare, va fi o mare realizare pentru civilizație. Când nu vor mai fi nici fum, nici gaze, nici murdărie de la cai, aerul și străzile vor fi curate și pure. Asta înseamnă, nu-i așa, că oamenii vor fi mai sănătoși trupește și mintal.“[25]

În serile de iarnă petrecute la Evanston, el și soția lui se plimbau cu sania împreună cu domnul și doamna Frank Lloyd Wright. Burnham a devenit un jucător pasionat de bridge, deși era binecunoscută nepriceperea lui totală la acest joc. Îi promisese soției că, după expoziție, ritmul muncii va scădea. Dar asta nu s-a întâmplat. I-a spus lui Margaret: „Am crezut că viața în timpul expoziției a fost intensă, dar consider că realizarea tuturor acestor proiecte importante îmi ocupă la fel de mult zilele, săptămânile sau anii.“[26]

Sănătatea lui Burnham a început să se înrăutățească la începutul secolului XX, după ce a trecut de 50 de ani. A făcut colită și în 1909 a aflat că avea diabet. Ambele boli l-au silit să adopte o dietă mai sănătoasă. Diabetul i-a afectat sistemul circulator și a favorizat apariția unei infecții la picior care l-a chinuit tot restul vieții. Cu

trecerea anilor, a început să fie pasionat de supranatural. Într-o noapte în San Francisco, într-un bungalou pe care îl construise pe dealurile învăluite de ceață numite Twin Peaks, cocioaba în care lucra, i-a spus unui prieten: „Dacă aș reuși să-mi fac timp, cred că aș putea dovedi că există viață după de moarte, pornind de la necesitatea, filosofic vorbind, unei credințe într-o putere absolută și universală.“[27]

Știa că i se apropie sfârșitul. Pe 4 iulie 1909, în timp ce stătea cu prietenii pe acoperișul Clădirii Reliance, privind orașul pe care îl adora, a spus: „Veți vedea că va fi minunat. Eu n-o să-l mai văd. Dar *va fi* minunat.“[28]

EFECTELE CRIZEI

Zgomotul din urechile lui Olmsted, durerea de dinți și insomnia n-au încetat și, în scurt timp, privirea lui a început să fie tot mai goală. A început să uite lucruri. Pe 10 mai 1895, la două săptămâni după ce a împlinit 73 de ani, i-a scris fiului său, John: „Astăzi, pentru prima dată, mi-a devenit clar că nu mai pot avea încredere în memoria mea legată de evenimente recente.“[1] În acea vară, în ultima zi petrecută la biroul din Brookline, i-a scris trei scrisori lui George Vanderbilt, fiecare conținând cam același lucru.[2]

Într-o perioadă din septembrie 1895 pe care a descris-o ca fiind „cea mai chinuitoare săptămână din viața mea“, i-a mărturisit prietenului său Charles Eliot că era

îngrozit de faptul că, în curând, din pricina stării lui de sănătate, va trebui să fie internat într-un azil.[3] „Nici nu-ți poți imagina cât de tare m-am temut că se va considera oportun să fiu trimis într-o asemenea «instituție»", scria el pe 26 septembrie. „Aș fi preferat orice, dar nu asta. Tata a fost director al unui spital de nebuni și, mai presus de orice, după ce am fost implicat profesional și m-am aflat în culisele câtorva astfel de locuri, groaza mea față de ele e intensă."[4]

Pierderea memoriei s-a accelerat. A devenit deprimat și paranoic și și-a acuzat fiul, pe John, că a pus la cale o „lovitură" pentru a-l elimina din firmă. Soția lui Olmsted, Mary, l-a dus pe Olmsted la casa familiei de pe o insulă din Maine, unde depresia i s-a adâncit și a început să devină violent, obișnuind să bată calul pe care-l aveau.[5]

Mary și fiii ei și-a dat seama nu-l mai puteau ajuta pe Olmsted. Devenise greu de stăpânit, iar demența i s-a agravat. Cu mare durere și, probabil, multă ușurare, Rick l-a dus pe tatăl său la azilul McLean din Waverly, Massachusetts. Memoria lui Olmsted nu era atât de proastă încât să nu-și dea seama că el însuși proiectase azilul McLean. Asta nu i-a oferit nici o consolare, pentru că a observat imediat că același fenomen care adusese decadență aproape tuturor lucrărilor sale – Central Park, Biltmore, expoziția mondială și multe altele – se petrecuse și de data asta. „Nu mi-au respectat planul", scria el, „blestemați fie ei!"[6]

Olmsted a murit la două dimineața, pe 28 august 1903. Funeraliile sale au fost modeste, doar cu membrii

familiei. Soția, care îl văzuse pe acest om măreț dispărând sub ochii ei, nu a participat.[7]

*

Roata Ferris a adus expoziției venituri de 200 000 de dolari și a rămas în funcțiune până în primăvara lui 1894, când George Ferris a demontat-o și a reasamblat-o în partea de nord a orașului Chicago. Dar își pierduse deja atât caracterul de noutate, cât și numărul de utilizatori pe care îi avusese în Midway. Roata a început să piardă bani. Aceste pierderi, care s-au adăugat sumei de 150 000 de dolari cât costase mutarea, precum și prejudiciul financiar produs de criza financiară care nu se mai termina firmei lui Ferris de inspecție a calității oțelului l-au determinat pe Ferris să-și vândă cea mai mare parte a drepturilor de proprietate asupra roții.

În toamna lui 1896, Ferris și soția sa s-au despărțit.[8] Ea a plecat acasă, la părinți; el s-a mutat la hotelul Duquesne din centrul orașului Pittsburgh. Pe 17 noiembrie 1896 a fost dus la spitalul Mercy, unde a murit cinci zile mai târziu de febră tifoidă, se pare.[9] Avea 37 de ani. Un an mai târziu, cenușa lui se afla încă în posesia antreprenorului de pompe funebre la care ajunsese trupul său neînsuflețit. „Cererea doamnei Ferris de a primi cenușa a fost refuzată“, a spus antreprenorul, „întrucât mortul avea rude mai apropiate“.[10] Într-un panegiric, doi dintre prietenii lui Ferris au spus că acesta „își estimase greșit rezistența și a

murit căzând victimă ambiției de a deveni faimos și important".[11]

În 1903, compania Chicago House Wrecking a cumpărat roata la o licitație pentru 8 150 de dolari, apoi a reasamblat-o la expoziția Louisiana Purchase din 1904. Acolo, roata a redevenit profitabilă și le-a adus noilor proprietari câștiguri de 215 000 de dolari. Pe 11 mai 1906, compania de demolări a dinamitat roata, ca s-o poată vinde ca fier vechi. Prima încărcătură de 45 de kilograme de explozibil ar fi trebuit să desprindă roata din suporturi și s-o răstoarne pe o parte. În schimb, roata a început să se miște lent, de parcă și-ar fi dorit să mai facă o rotire pe cer. Apoi s-a prăbușit sub propria greutate, transformându-se într-un munte de bare de oțel îndoite.[12]

*

Sol Bloom, care răspunsese de Midway, a ajuns un tânăr bogat după expoziție. A investit masiv într-o companie care cumpăra alimente perisabile și le transporta cu noile vagoane frigorifice în orașe îndepărtate. Era afacere bună, de viitor. Dar greva celor de la Pullman a oprit toate trenurile care treceau prin Chicago, iar alimentele perisabile au putrezit în vagoane. Asta l-a ruinat. Dar era încă tânăr – și era Bloom. Și-a folosit banii rămași pentru a-și cumpăra două costume scumpe, bizuindu-se pe ideea că, indiferent ce făcea, trebuia să pară convingător. „Dar un lucru era foarte clar...", scria el. „Faptul că eram lefter nu m-a deranjat

deloc. Pornisem cu nimic și, dacă mă trezisem acum tot cu nimic, măcar eram chit. De fapt, era mai mult decât chit: mă distrasem de minune."[13]

În cele din urmă, Bloom a ajuns congresmen și s-a numărat printre cei care au redactat carta care a stat la baza Organizației Națiunilor Unite.

*

Expoziția i-a adus lui Buffalo Bill un milion de dolari (aproximativ 30 de milioane în banii de azi), pe care i-a folosit pentru a înființa orașul Cody în Wyoming, a construit un cimitir și un bâlci în North Platte, Nebraska, a plătit datoriile a cinci biserici din North Platte, a cumpărat un ziar din Wisconsin și apoi farmecele teatrale ale unei frumoase și tinere actrițe pe nume Katherine Clemmons, ceea ce a contribuit la înstrăinarea de soție, care era deja accentuată. La un moment dat, și-a acuzat soția că încerca să-l otrăvească.[14]

Panica din 1907 a distrus spectacolul Vestul Sălbatic și l-a silit să se angajeze la circuri. Avea peste 70 de ani, dar încă intra în ring cu pălăria lui mare și albă brodată cu argint. A murit în Denver, acasă la sora lui, pe 10 ianuarie 1917, fără să aibă măcar bani de înmormântare.[15]

*

Theodore Dreiser s-a căsătorit cu Sara Osborne White. În 1898, cu doi ani înainte să publice *Sora Carrie,* el i-a

scris Sarei: „Am fost în Jackson Park și am văzut ce a mai rămas din frumoasa expoziție mondială, locul unde am învățat să te iubesc."[16]

A înșelat-o în mod repetat.

*

Pentru Dora Root, viața cu John a semănat cu o cometă trecătoare. Căsătoria a introdus-o într-o lume a artei și a banilor, unde totul părea plin de energie și de viață. Inteligența soțului ei, talentul său muzical, degetele lui lungi și rafinate atât de vizibile în toate fotografiile îi umpleau de strălucire zilele, o strălucire pe care n-a mai regăsit-o după ce acesta a murit. Spre sfârșitul primului deceniu al secolului XX, ea i-a scris o scrisoare lungă lui Burnham. „Înseamnă foarte mult pentru mine faptul că tu consideri că m-am descurcat bine în toți acești ani", scria ea. „Am îndoieli profunde în ceea ce mă privește ori de câte ori mă gândesc la acest subiect, încât un cuvânt de încurajare de la cineva care și-a cercetat viața într-un chip atât de minunat îmi dă un nou impuls. Dacă datoria noastră, a femeilor, e să ne retragem în fața generației următoare și să dăm cu umilință torța mai departe, cred că mi-am câștigat dreptul la un cuvânt de laudă."[17]

Dar ea știa că odată cu moartea lui John ușile spre o lume mai luminoasă i se închiseseră încet, dar ferm. „Dacă ar fi trăit John", i-a spus lui Burnham, „lucrurile ar fi stat altfel. Stimulată de pofta lui de viață, aș fi fost

soția, precum și mama copiilor săi. Și ar fi fost interesant!“

*

Patrick Eugene Joseph Prendergast a fost judecat în decembrie 1893. Procurorul a fost un avocat al apărării angajat de stat doar pentru acest caz.

Numele lui era Alfred S. Trude.

Avocații lui Prendergast au încercat să demonstreze că Prendergast era nebun, dar juriul format din locuitori supărați, în doliu, ai orașului Chicago au fost de altă părere. O dovadă importantă în sprijinul ideii susținute de procuratură, cum că era sănătos mintal, a fost grija lui Prendergast de a nu avea glonț pe țeavă când purta revolverul în buzunar. La ora 14:28, pe 29 decembrie, după o deliberare de o oră și trei minute, juriul l-a găsit vinovat. Judecătorul l-a condamnat la moarte. De-a lungul procesului și, ulterior, al recursului, el a continuat să-i trimită cărți poștale lui Trude. Pe 21 februarie 1894, îi scria: „Nimeni n-ar trebui să fie condamnat la moarte, indiferent cine este, dacă acest lucru poate fi evitat, este demoralizant pentru societate să dea dovadă de barbarie.“[18]

Clarence Darrow s-a implicat în caz și, printr-o manevră inedită, i-a câștigat lui Prendergast dreptul de a-i fi examinată sânătatea mintală. Dar și această încercare a eșuat, iar Prendergast a fost executat. Darrow l-a numit „un biet imbecil dement“.[19] Execuția a exacerbat ura deja profundă a lui Darrow față de

pedeapsa cu moartea. „Îmi pare rău pentru toți tații și toate mamele“, a spus el peste ani, în timp ce-i apăra pe Nathan Leopold și pe Loeb Richard, acuzați pentru uciderea unui băiat din Chicago doar pentru amuzament. „Mama care privește în ochii albaștri ai puiului ei nu poate să nu se gândească la sfârșitul copilului ei, fie că va avea cel mai de succes viitor pe care și-l poate ea închipui, fie că își va găsi moartea pe eșafod.“[20]

Leopold și Loeb, așa cum au devenit cunoscuți în întreaga lume, își dezbrăcaseră victima pentru a-i ascunde identitatea. Au aruncat o parte din haine în lagunele lui Olmsted din Jackson Park.[21]

*

În New York, la Waldorf-Astoria, la câțiva ani după începutul noului secol, câteva zeci de tineri în haine de seară s-au adunat în jurul unei plăcinte gigantice. Frișca de deasupra a început să se miște și din plăcintă a ieșit o femeie. Era uimitoare, cu pielea măslinie și părul lung și negru. Numele ei era Farida Mazhar. Bărbații erau prea tineri să-și amintească, dar cândva, demult, ea dansase *danse du ventre* la cea mai mare expoziție din istorie.[22]

Acum bărbații au observat că era goală-pușcă.

HOLMES

În toamna lui 1895, Holmes a fost judecat în Philadelphia pentru uciderea lui Benjamin F. Pitezel. Procurorul George Graham a adus la Philadelphia 35 de martori din Cincinnati, Indianapolis, Irvington, Detroit, Toronto, Boston, Burlington și Fort Worth, dar aceștia n-au compărut în fața curții. Judecătorul a decis că Graham putea prezenta doar dovezi legate direct de uciderea lui Pitezel și, astfel, a eliminat din memoria posterității o sumedenie de detalii legate de crimele doctorului Herman W. Mudgett, alias Holmes.

Graham a mai adus în sala de judecată negul pe care Holmes îl scosese de pe cadavrul lui Benjamin Pitezel și o cutie de lemn care conținea craniul lui Pitezel. Au existat foarte multe mărturii macabre despre descompunere, fluide corporale și efectele cloroformului. „Din gură i se scurgea un lichid roșu", a mărturisit doctorul William Scott, un farmacist care îi însoțise pe polițiști în casa unde fusese descoperit corpul lui Pitezel, „și orice mică apăsare pe stomac sau piept făcea ca acest lichid să curgă mai repede..."[1]

După ce s-a încheiat o parte oribilă din mărturia doctorului Scott, Holmes s-a ridicat și a zis: „Solicit Curții să ia o pauză pentru masa de prânz."[2]

Au existat momente triste, mai ales când a depus mărturie doamna Pitezel. Purta o rochie neagră, o pălărie neagră și o pelerină neagră și era palidă și tristă. De multe ori se oprea în mijlocul propoziției și își lăsa capul în mâini. Graham i-a arătat scrisorile de la Alice și Nellie și i-a cerut să identifice scrisul. A fost luată prin surprindere de scrisori și a clacat. Pe chipul lui Holmes

nu se citea nici o emoție. „Avea o expresie de maximă indiferență", a spus un reporter de la *Philadelphia Public Ledger*. „Lua notițe nepăsător de parcă ar fi șezut la biroul lui scriind o scrisoare de afaceri."[3]

Graham a întrebat-o pe doamna Pitezel dacă îi mai văzuse pe copii după acel moment din 1894 când fuseseră luați de Holmes. Ea a răspuns cu o voce așa de înceată, că de-abia s-a auzit: „I-am văzut la Toronto, la morgă, unul lângă celălalt."[4]

Bărbații și femeile de la balcon au scos atâtea batiste, încât sala de judecată arăta de parcă ar fi fost acoperită brusc de ninsoare.

Graham l-a numit pe Holmes „cel mai periculos om din lume".[5] Juriul l-a găsit vinovat; judecătorul l-a condamnat la moarte prin spânzurare. Avocații lui Holmes au făcut apel și au pierdut.

În timp ce aștepta să fie executat, Holmes a pregătit o mărturisire lungă, cea de-a treia, în care a recunoscut uciderea a 27 de oameni. Asemenea celorlalte două mărturisiri, și aceasta era un amestec de adevăr și minciună. Câțiva dintre cei pe care a susținut că-i ucisese s-au dovedit a fi în viață. Nu se va afla niciodată exact câți oameni a ucis. A ucis cel puțin nouă: Julia și Pearl Conner, Emeline Cigrand, surorile Williams, Pitezel și copiii acestuia. Nimeni nu s-a îndoit că ucisese mai mulți. Estimările au ajuns la nu mai puțin de 200, deși o asemenea extravaganță pare neplauzibilă chiar și pentru un om cu apetitul lui. Detectivul Geyer era de părere că, dacă cei de la Pinkerton nu l-ar fi prins pe Holmes și n-ar fi dispus arestarea sa în Boston, i-ar fi

ucis și pe ceilalți membri ai familiei Pitezel. „Că era ferm hotărât s-o ucidă pe doamna Pitezel și pe Dessie și pe bebeluș, pe Wharton, este un lucru prea evident ca să fie pus sub semnul întrebării.“[6]

E clar că, în mărturisirea sa, Holmes a mințit sau cel puțin s-a amăgit singur când a scris: „Sunt convins că, de când am fost închis, m-am schimbat într-un mod sinistru și îngrozitor la trăsături și la chip… Capul și fața capătă treptat o formă alungită. Sunt pe deplin convins că semăn tot mai mult cu diavolul – asemănarea e aproape perfectă.“[7]

Pe de altă parte, descrierea felului în care le-a ucis pe Alice și pe Nellie părea veridică. A spus că le-a băgat pe fete într-un cufăr mare și a făcut o fantă în partea de sus. „Le-am lăsat acolo până m-am întors și am putut să le ucid în voie. La ora cinci după-amiaza am împrumutat o cazma de la un vecin și, în același timp, i-am făcut o vizită doamnei Pitezel la hotelul în care stătea. Apoi m-am întors la hotelul meu și am luat cina, iar la șapte seara m-am întors din nou la casa unde erau închiși copiii și le-am pus capăt zilelor conectând cufărul la gaz, apoi am deschis cufărul și le-am văzut fețele mici înnegrite și schimonosite, apoi le-am săpat niște morminte superficiale în subsolul casei.“[8]

El a spus despre Pitezel: „Era clar că, din prima oră în care ne-am întâlnit, chiar înainte să știu că avea o familie care ulterior îmi va furniza alte victime pentru satisfacerea setei mele de sânge, am vrut să-l omor.“[9]

De teamă să nu-i fie furat corpul după execuție, Holmes le-a lăsat avocaților săi instrucțiuni cu privire la

înmormântare. A refuzat efectuarea unei autopsii. Avocații au refuzat o ofertă de 5 000 de dolari pentru cadavrul său.[10] Institutul Wistar din Philadelphia îi voia creierul.[11] Și această solicitare a fost refuzată de avocați, spre regretul lui Milton Greeman, curatorul renumitei colecții Wistar de exponate medicale. „Acest om a fost mai mult decât un simplu criminal care a acționat din impuls“, a spus Greeman. „A fost un om care a studiat crima și și-a plănuit cariera. Creierul lui ar fi fost de folos științei.“[12]

Cu puțin timp înainte de zece dimineața, pe 7 mai 1896, după un mic-dejun care a constat în ouă fierte, pâine prăjită și cafea, Holmes a fost escortat la spânzurătoarea închisorii Moyamensing. A fost un moment dificil pentru gardieni, pentru că le plăcea de Holmes. Știau că era un criminal, dar era un criminal fermecător. Directorul adjunct, un anume Richardson, părea neliniștit în timp ce pregătea ștreangul. Holmes s-a întors spre el, i-a zâmbit și i-a spus: „Nu te grăbi, bătrâne.“[13] La 10:13 Richardson a deschis trapa și l-a spânzurat.

Respectând instrucțiunile lui Holmes, angajații firmei de pompe funebre deținute de John J. O'Rourke au umplut un sicriu cu ciment, apoi au introdus corpul lui Holmes înăuntru și au mai turnat niște ciment deasupra. Apoi l-au dus spre sud printr-o zonă rurală, în Holy Cross, un cimitir catolic din districtul Delaware, la sud de Philadelphia. Cu mare greutate au transferat sicriul greu în cripta centrală a cimitirului, unde doi detectivi ai agenției Pinkerton au păzit corpul

peste noapte, dormind pe rând într-un sicriu alb din lemn de pin. A doua zi muncitorii au săpat un mormânt dublu și l-au umplut, de asemenea, cu ciment, apoi au coborât în el sicriul lui Holmes. Au mai adăugat ciment deasupra și au acoperit mormântul. „Intenția lui Holmes a fost, în mod evident, aceea de a-și proteja rămășițele de orice acțiune științifică, de la cuva de decapare la cuțit", au relatat cei de la *Public Ledger*.[14]

Au început să se întâmple lucruri ciudate care au făcut ca afirmațiile lui Holmes cum că ar fi fost diavolul să pară aproape plauzibile. Detectivul Geyer s-a îmbolnăvit grav. Directorul închisorii Moyamensing s-a sinucis. Primul jurat s-a electrocutat într-un accident ciudat. Preotul care i-a dat ultima împărtășanie lui Holmes a fost găsit mort din cauze necunoscute pe podeaua bisericii. Tatăl lui Emeline Cigrand a suferit arsuri îngrozitoare în explozia unui cazan, iar un incendiu a distrus biroul procurorului George Graham, lăsând neatinsă doar o fotografie cu Holmes.[15]

Mormântul lui Herman Webster Mudgett, alias H.H. Holmes, nu are piatră funerară.[16] Faptul că se găsește în cimitirul Holy Cross este un secret, fiind menționat numai într-un registru vechi unde găsim că mormântul se află în secțiunea 15, rândul 10, lotul 41, în centrul mormintelor 3 și 4, chiar lângă o alee numită Bulevardul Lazăr, după personajul biblic care a murit și a fost readus la viață. Tot acolo stă scris „trei metri de ciment". Acolo unde se află mormântului este doar o zonă deschisă cu gazon înconjurată de mormintele vechi

ale unor copii și al unui pilot din Primului Război Mondial.

Nimeni nu a adus flori la mormântul lui Holmes, dar se pare că n-a fost dat cu totul uitării.

În 1997, poliția din Chicago a arestat un medic pe nume Michael Swango la aeroportul O'Hare. Acuzația inițială a fost cea de fraudă, dar Swango era suspectat că ar fi fost un criminal în serie care a ucis pacienți internați administrându-le doze letale de medicamente. În cele din urmă, doctorul Swango a pledat vinovat pentru patru crime, dar anchetatorii au fost convinși că a comis mult mai multe. În timpul arestării de la aeroport, poliția a găsit în posesia lui Swango un carnețel în care copiase pasaje din anumite cărți, fie pentru că-l inspirau, fie pentru că rezona puternic cu ele. Unul era dintr-o carte despre H.H. Holmes care se numea *The Torture Doctor*, de David Franke. În pasajul pe care îl copiase se încerca punerea cititorului în pielea lui Holmes.

„«Se putea privi în oglindă și își putea spune că era unul dintre cei mai puternici și mai periculoși oameni din lume»", scria în carnețelul lui Swango. „«Se simțea ca un zeu deghizat.»"[17]

La bordul navei Olympic

La bordul navei *Olympic,* Burnham aștepta vești despre Frank Millet și nava pe care se afla acesta. Chiar înainte să pornească peste ocean, i-a scris de mână o scrisoare de 19 pagini lui Millet în care îl îndemna să participe la următoarea întâlnire a Comisiei Lincoln, care era pe punctul să aleagă un proiectant pentru Monumentul lui Lincoln. Burnham și Millet îl susținuseră puternic pe Henry Bacon din New York și Burnham era convins că discuțiile lui inițiale cu cei din Comisia Lincoln fuseseră convingătoare. „Dar... tu știi asta și o știu și eu, dragă Frank, că... șobolanii se reped înapoi și încep să roadă în același loc de îndată ce câinele întoarce spatele." A subliniat cât de important era ca Millet să participe. „Du-te acolo și reiterează adevăratul argument, cum că ar trebui să aleagă pe cineva în care avem încredere. O să las cu încredere acest lucru în seama ta."[1] A trecut el însuși adresa pe plic, convins că Poșta Statelor Unite ale Americii știa ce avea de făcut:

Onor. F.D. Millet
Va sosi cu vaporul *Titanic.*
New York[2]

Burnham spera că, odată ce nava *Olympic* va ajunge la locul naufragiului *Titanicului,* îl va găsi pe Millet în viață și îl va asculta spunând o poveste strigătoare la cer despre călătorie, dar în timpul nopții *Olympic* a revenit la cursul inițial înspre Anglia. O altă navă ajunsese deja la *Titanic.*

Dar mai exista un motiv pentru revenirea navei la cursul inițial. Constructorul ambelor nave, J. Bruce

Ismay, el însuși pasager pe *Titanic*, dar printre puținii supraviețuitori, era hotărât ca nici unul dintre ceilalți supraviețuitori să nu vadă acest duplicat al vaporului lor venindu-le în ajutor.[3] Șocul, se temea el, ar fi fost prea mare și prea umilitor pentru compania White Star Line.

Magnitudinea dezastrului *Titanicului* a devenit repede evidentă. Burnham își pierduse prietenul. Stewardul își pierduse fiul. William Stead fusese, de asemenea, la bord și se înecase. În 1886, în *Pall Mall Gazette,* Stead avertizase cu privire la dezastrele care se puteau întâmpla în cazul în care companiile maritime continuau să opereze nave cu prea puține bărci de salvare. Un supraviețuitor de pe *Titanic* a relatat că l-ar fi auzit spunând: „Cred că nu e nimic grav, așa că o să mă întorc la somn."[4]

În noaptea aceea, în liniștea din cabina de lux a lui Burnham, în timp ce undeva spre nord corpul înghețat al ultimului său bun prieten plutea în derivă în apele straniu de calme ale Atlanticului de Nord, Burnham și-a deschis jurnalul și a început a scrie. Era cuprins de un sentiment puternic de singurătate. A scris: „Frank Millet, pe care l-am iubit, era la bord... și astfel am pierdut legătura cu unul dintre cei mai buni colegi de la Expoziție."[5]

Burnham a mai trăit doar 47 de zile. În timp ce trecea împreună cu familia prin Heidelberg, a intrat în comă din pricina diabetului la care se adăuga colita și infecția de la picior, toate agravate de o intoxicație alimentară.[6] A murit pe 1 iunie 1912. În cele din urmă, Margaret s-a mutat în Pasadena, California, unde a trecut printr-un

război, prin epidemii și o devastatoare criză financiară, apoi printr-un nou război. A murit pe 23 decembrie 1945. Amândoi sunt îngropați în Chicago, în Graceland, pe o insuliță de pe iazul din cimitir.[7] John Root se află în apropiere, la fel ca soții Palmer, Louis Sullivan, primarul Harrison, Marshall Field, Philip Armour și mulți alții, în cripte și morminte mai modeste sau mai grandioase. Potter și Bertha încă domină, de parcă reputația ar conta chiar și după moarte. Ei se găsesc într-o acropolă impunătoare cu 15 coloane uriașe amplasată pe singura movilă de pământ, cu vedere spre iaz. Ceilalți sunt adunați în jurul acesteia. În zilele senine de toamnă, aproape că poți auzi clinchetul cristalurilor fine, foșnetul mătăsii și al lânii și aproape că poți simți mirosul trabucurilor scumpe.

NOTE ȘI SURSE

Orașul Alb, vedere dinspre lacul Michigan

Ceea ce m-a încântat cu privire la Epoca de Aur a orașului Chicago a fost dorința lui de a încerca imposibilul în numele onoarei civice, un concept atât de străin spiritului modernității, încât doi dintre înțelepții cititori ai primelor schițe ale acestei cărți m-au întrebat de ce o fi fost Chicago atât de dornic să câștige organizarea expoziției mondiale. Mi s-a părut că alăturarea dintre mândrie și răul de neînțeles oferă perspective remarcabile asupra naturii oamenilor și a ambițiilor lor. Cu cât citeam mai multe despre expoziție, cu atât eram mai încântat. Faptul că George Ferris a încercat să construiască ceva atât de măreț și de inedit – și că a reușit din prima încercare – pare aproape incredibil în epoca noastră în care abundă procesele intentate pentru repararea prejudiciilor.

O mare cantitate de informații despre expoziție și despre Daniel Burnham există în arhivele foarte bine organizate ale Societății Istorice din Chicago și la bibliotecile Ryerson și Burnham ale Institutului de Artă din Chicago. Am obținut informații solide de la Biblioteca Suzallo a Universității din Washington, una dintre cele mai frumoase și mai eficiente biblioteci pe care le-am văzut vreodată. Am mai vizitat Biblioteca Congresului din Washington, unde am petrecut multe ore fericite îngropat printre hârtiile lui Frederick Law Olmsted, deși fericirea mi-a fost uneori umbrită de

încercarea de a descifra scrisul de mână execrabil al lui Olmsted.

Am citit – și folosit – zeci de cărți despre Burnham, Chicago, expoziție și epoca victoriană târzie. Câteva s-au dovedit a fi foarte valoroase: *Burnham of Chicago* de Thomas Hines (1974); *FLO: A Biography of Frederick Law Olmsted* de Laura Wood Roper (1973) și *A Clearing in the Distance* de Witold Rybczynski (1999). Cartea *City of the Century* de Donald L. Miller (1996) mi-a devenit un companion de neprețuit în călătoria prin vechiul Chicago. Am găsit patru ghiduri deosebit de utile: *AIA Guide to Chicago* de Alice Sinkevitch (1993); *Greveyards of Chicago* de Matt Hucke și Ursula Bielski (1999); *Official Guide to the World's Columbian Exposition* de John Flinn (1893); și *Rand, McNally & Co.'s Handbook to the World's Columbian Exposition* (1893). Ghidul lui Hucke și Bielski m-a convins să fac o vizită în cimitirul Graceland, un paradis extrem de fermecător unde, în mod paradoxal, istoria prinde viață.

Holmes s-a dovedit un personaj evaziv, în mare parte din pricina deciziei nefericite a judecătorului din Philadelphia de a-i împiedica pe cei peste 30 de martori ai procurorului Graham să depună mărturie. S-au scris mai multe cărți despre Holmes, dar poveștile nu coincid în totalitate. Două dintre acestea, *Depraved* de Harold Schechter și cartea lui David Franke *The Torture Doctor* (cea citată de criminalul în serie contemporan, doctorul Swango), par cele mai de încredere. Mai există două lucrări care oferă o bază solidă de informații. E vorba de memoriile detectivului Frank Geyer, *The Holmes-*

Pitezel Case, o descriere detaliată a evenimentelor din momentul arestării lui Holmes, în care Geyer prezintă fragmente de documente vechi care nu mai există. Am fost suficient de norocos să cumpăr un exemplar de la un vânzător online de cărţi vechi. Cea de-a doua este *The Trial of Herman W. Mudgett, Alias, H.H. Holmes*, publicată în 1897, o transcriere completă a procesului. Am găsit un exemplar în biblioteca de drept a Universităţii din Washington.

Holmes a lăsat nişte memorii, *Holmes' Own Story*, pe care le-am găsit în colecţia de cărţi rare a Bibliotecii Congresului. De asemenea, el a făcut cel puţin trei mărturisiri. Primele două apar în cartea lui Geyer. Cea de-a treia, senzaţională, a apărut în *Philadelphia Inquirer*, care i-a plătit un onorariu substanţial ca s-o scrie. Deşi în cea mai mare parte neadevărate, memoriile şi mărturisirile lui erau înţesate cu detalii care se potriveau cu faptele stabilite de instanţa de judecată sau dezvăluite de Geyer şi de hoardele de reporteri care au relatat despre povestea lui Holmes după ce a fost arestat în Boston. M-am folosit foarte mult de articole publicate în *Chicago Tribune* şi în două ziare din Philadelphia, *Inquirer* şi *Public Ledger*. Multe dintre aceste articole erau pline de inexactităţi şi, bănuiesc, de înflorituri. Le-am folosit pentru mici informaţii aparent corecte şi pentru reproduceri ale documentelor originale, cum ar fi scrisori, telegrame, interviuri şi alte materiale descoperite de poliţie sau oferite de martorii care au apărut o dată ce „Castelul ororilor" al lui Holmes a ajuns pe prima pagină. Unul dintre cele mai

șocante și, de ce nu, fermecătoare aspecte ale anchetei penale din 1890 este măsura în care poliția le-a oferit reporterilor acces direct la locurile crimelor, chiar în timp ce investigațiile erau în curs de desfășurare. La un moment dat în timpul investigării cazului Holmes, șeful poliției din Chicago i-a declarat unui reporter de la *Tribune* că ar prefera să aibă o echipă de reporteri sub comanda sa ca detectivi.

Ce anume l-a motivat pe Holmes nu vom ști niciodată. Concentrându-mă pe dorința lui de a poseda și de a domina, am înfățișat doar o posibilitate, deși recunosc că orice alte motive ar putea fi invocate la fel de bine. Mi-am întemeiat relatarea pe detaliile cunoscute ale poveștii și ale comportamentului său și pe ceea ce psihiatrii medico-legali au descoperit despre criminalii în serie psihopați și forțele care îi impulsionează. Doctorul James O. Raney, un psihiatru din Seattle care din când în când oferă evaluări medico-legale, a citit manuscrisul și mi-a făcut câteva observații cu privire la natura psihopaților, care sunt cunoscuți în manualele de psihiatrie din zilele noastre sub numele mult mai prozaic de persoane afectate de „tulburare de personalitate antisocială“. E un mare noroc că această schimbare s-a petrecut după moartea lui Alfred Hitchcock.

Desigur, nimeni în afară de Holmes n-a fost prezent în timpul săvârșirii crimelor – nimeni care să fi supraviețuit – deși în carte am recreat două dintre crime. M-am frământat mult cum anume să fac asta și am petrecut mult timp recitind *Cu sânge rece* de Truman

Capote pentru informații despre felul în care Capote și-a prezentat povestea întunecată și încă profund tulburătoare. Din păcate, Capote n-a lăsat note de subsol. Pentru a recrea scenele crimelor am folosit detalii cunoscute pentru a țese o poveste plauzibilă, așa cum ar face un procuror în pledoaria finală în fața juriului. Descrierea uciderii Juliei Conner cu cloroform se bazează pe mărturii ale experților prezentate la procesul lui Holmes despre natura cloroformului și ce se cunoștea în acel moment despre efectele acestuia asupra organismului omenesc.

Nu folosesc cercetători angajați și nu fac o cercetare inițială pe internet. Am nevoie de contact fizic cu sursele mele și există o singură cale de a face acest lucru. Pentru mine, fiecare vizită la o bibliotecă sau arhivă seamănă cu o mică povestire polițistă. Există întotdeauna mici momente în timpul acestor vizite când trecutul se trezește la viață, precum un chibrit aprins pe întuneric. În timpul unei vizite la Societatea Istorică din Chicago am găsit notele originale pe care Prendergast i le-a trimis lui Alfred Trude. Am văzut cât de adânc a pătruns creionul în hârtie.

Am încercat să păstrez citatele cât mai concise. Am citat toate materialele reproduse întocmai sau pe cele controversate, dar am omis să citez fapte care sunt binecunoscute și acceptate. Pentru scenele celor două crime mi-am sprijinit prin documente raționamentul și abordarea și am citat faptele pe care m-am bazat. Citatele care urmează constituie o hartă. Oricine îmi va

reconstitui pașii ar trebui să ajungă la aceleași concluzii ca și mine.

La bordul navei *Olympic*

1. Burnham a menționat numerele cabinei într-o însemnare de jurnal din 3 aprilie 1912; Arhivele Burnham, Jurnal, registrul 2. Pentru informații despre *Olympic* și *Titanic,* a se vedea Brinnin; Lynch; Eaton și Haas; și *White Star*. Acesta din urmă, în care sunt reproduse articole publicate în 1911 din *Shipping World și Shipbuilder*, cuprinde specificații detaliate ale celor două nave, precum și hărți și scheme ale punților și cabinelor de pe *Olympic*.
2. Moore, *Burnham, Arhitect*, vol. 2, p. 172.
3. Miller, p. 488.

Orașul negru

1. Miller, p. 511.
2. *Ibidem,* p. 516.
3. *Ibidem,* p. 193.

„Problemele de-abia încep să apară"

1. Dedmon, p. 221.
2. *Chicago Tribune*, 24 iulie 1889.
3. *Chicago Tribune*, 2 august 1889.
4. *Chicago Tribune*, 24 februarie 1890.
5. *Ibidem.*
6. Hines, p. 402.
7. *Ibidem,* p. 11.
8. *Ibidem,* p. 12.
9. Miller, p. 315.
10. Sullivan, Louis, p. 285.
11. Scrisoare, Daniel Hudson Burnham Jr. către Charles Moore, 21 februarie 1918, Arhivele Burnham, Corespondența cu Charles Moore, cutia 27, dosar 3.
12. Monroe, *Poet's Life,* p. 59.
13. *Ibidem,* p. 60.
14. Miller, p. 321.
15. Moore, *Burnham, Arhitect,* vol. 1, p. 24.
16. *Ibidem,* vol. 1, p. 321.
17. *Ibidem.*

18. Hines, p. 53.
19. Miller, p. 326.
20. Starrett, p. 29.
21. *Ibidem*, p. 311.
22. Miller, p. 319.
23. *Ibidem*, p. 316.
24. *Ibidem*, p. 317
25. Starrett, p. 32.
26. Miller, p. 318.
27. Lewis, p. 19.
28. *Ibidem*, p. 136.
29. Burnham către mama sa, nedatată, Arhivele Burnham, Corespondența de familie a lui Burnham, cutia 25, dosar 2.
30. Burnham către Margaret, 29 februarie 1888, Arhivele Burnham, Corespondența de familie a lui Burnham, cutia 25, dosar 3.
31. Burnham către Margaret, 3 martie 1888, *ibidem*.
32. Sullivan, Louis, p. 294.
33. Morrison, p. 64.
34. Sullivan, Louis, p. 291.
35. *Ibidem*, p. 288.
36. *Chicago Tribune*, 25 februarie 1890.
37. *Ibidem*.
38. *Chicago Tribune*, 27 februarie 1890.

Cele necesare

1. Franke, p. 24. Franke reproduce o imagine dintr-un raport al poliției care conținea detalii, printre altele, despre greutatea și înălțimea lui Holmes, completate de poliția din Boston în momentul arestării acestuia.
2. Schechter, p. 282.
3. *Englewood Directory*, p. 37.
4. Sullivan, Gerald, p. 49.
5. Mudgett, pp. 22–23; Schechter, pp. 13–17; Boswell și Thompson, p. 81. A se vedea, de asemenea, *Town of Lake Directory*, p. 217.
6. Sinclair, 25.
7. *Ibidem*, p. 34.
8. Mudgett, p. 6.
9. *Ibidem*, p. 6.

10. *Ibidem*, p. 199.
11. *Ibidem*, p. 200.
12. Schechter, p. 12.
13. Mudgett, p. 7.
14. *Ibidem*, p. 8.
15. *Ibidem*, p. 8.
16. *Ibidem*, p. 14.
17. *Ibidem*, p. 15.
18. *Ibidem*, p. 16.
19. *Ibidem*, p. 16; *Chicago Tribune*, 31 iulie 1895; *New York Times*, 31 iulie 1895.
20. Franke, p. 118.
21. Mudgett, p. 17.
22. *Ibidem*, p. 19.
23. *Ibidem*.
24. *Ibidem*, p. 20.
25. *Ibidem*.
26. *Chicago Tribune*, 31 iulie 1895.
27. Mudgett, p. 21.
28. Dreiser, *Sora Carrie*, p. 16.
29. Sullivan, Gerald, p. 14.
30. *Ibidem*.
31. *Catalog*, p. 3.
32. Mudgett, p. 23.
33. Franke, p. 210.

„Aspect atrăgător"

1. Ellsworth către Olmsted, 26 iulie 1890, Arhivele Burnham, cutia 58, dosar 13.
2. Rybczynski, *Clearing*, pp. 385–386.
3. Olmsted, „Landscape Architecture", p. 18.
4. Rybczynski, *Clearing*, p. 396.
5. Olmsted către Van Brunt, 22 ianuarie 1891, Documentele lui Olmsted, rola 22.
6. Roper, p. 421.
7. Rybczynski, *Clearing*, pp. 247–248, 341
8. Ellsworth către Olmsted, 26 iulie 1890.

9. *Articles of Agreement*, 1890, Documentele lui Olmsted, rola 41; Rybczynski, *Clearing*, p. 387.
10. Telegramă citată în corespondența dintre Olmsted și Butterworth, 6 august 1890, Arhivele Burnham, cutia 58, dosar 13.
11. *Chicago Tribune*, 7 iulie 1890.
12. Codman către Olmsted, 25 octombrie 1890, Documentele lui Olmsted, rola 57.
13. Olmsted, *Report*, p. 51.
14. Sullivan, Louis, p. 287.
15. *Chicago Tribune*, 2 noiembrie 1890.
16. Miller, p. 316.
17. *Chicago Record*, 16 decembrie 1893, Documentele lui McGoorty.
18. *Chicago Record*, 15 decembrie 1893, *ibidem*.
19. *Chicago Tribune*, 16 noiembrie 1890.

„Nu te teme"

1. Schechter, p. 238.
2. Franke, p. 112.
3. *Ibidem*, p. 112.
4. *Philadelphia Public Ledger*, 22, 25, 26, 27, 29, 30 iulie 1895; *Chicago Tribune*, 17, 21, 23, 25, 27, 28, 29 iulie, 18 august 1895; *New York Times*, 25, 26, 29, 31 iulie 1895.
5. *Chicago Tribune*, 25 iulie 1895.
6. *Ibidem*; Schechter, pp. 28–29.
7. Franke, pp. 95–96.
8. *Ibidem*, p. 43.
9. Geyer, pp. 26–27.
10. *Trial*, p. 145.
11. Schechter, p. 25.
12. *Trial*, p. 449.
13. *Englewood Directory*, p. 36.
14. Schechter, p. 36.
15. *Englewood Directory*, pp. 179, 399; Franke, p. 40.
16. Franke, pp. 42–43.
17. *Ibidem*, p. 111.
18. *Chicago Tribune*, 31 iulie 1895; *New York Times*, 31 iulie 1895; Franke, p. 110.
19. *Chicago Tribune*, 26 iulie 1895.

20. Hoyt, p. 177.

Pelerinajul

1. Burnham și Millet, pp. 14–17; Burnham, *Design*, pp. 7–9; Monroe, *Root*, pp. 222–223.
2. Burnham către Comisia pentru Clădiri și Terenuri, 1 decembrie 1890, Arhivele Burnham, cutia 58, dosar 3.
3. Burnham către Davis, 8 decembrie 1890, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, vol. 1.
4. Monroe, *Root*, p. 235.
5. Moore, interviu cu Burnham, p. 3.
6. Moore, *McKim*, p. 113.
7. Monroe, *Poet's Life*, p. 115.
8. Burnham către Olmsted, 23 decembrie 1890, Documentele lui Olmsted, rola 57.
9. Moore, interviu cu Burnham, p. 3.
10. Sullivan, Louis, p. 319.
11. Moore, interviu cu Burnham, p. 4.
12. *Inland Arhitect and News Record*, vol. 16, nr. 8 (ianuarie 1891), p. 88.
13. Monroe, *Root*, p. 249.
14. *Ibidem*, p. 249.

Un hotel pentru expoziție

1. Boswell și Thompson, p. 81.
2. *Ibidem*, p. 80; Schechter, p. 235, *Chicago Tribune*, 27 iulie 1895; *New York Times*, 29 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 29 iulie 1895.
3. Boswell și Thompson, p. 80.
4. A se vedea *Oxford English Dictionary*, ediția a doua.
5. Cleckley, p. 369.
6. Millon *et al.*, p. 124.
7. Schechter, p. 235.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*.
10. Boswell și Thompson, p. 80.
11. *Chicago Tribune*, 30 iulie 1895.
12. Franke, pp. 94–95
13. *Ibidem*, p. 94.

14. *Ibidem.*
15. *Philadelphia Public Ledger*, 27 iulie 1895.

Un peisaj dezolant

1. Hunt către Olmsted, 6 ianuarie 1891, Documentele lui Olmsted, rola 58.
2. Moore, *McKim*, 113, *Chicago Tribune*, 11 ianuarie 1891.
3. Moore, interviu cu Burnham, p. 3.
4. Burnham, *Design*, p. 24.
5. Ingalls, p. 142.
6. Bancroft, p. 46.
7. „A Report Upon the Landscape", 8, Documentele lui Olmsted, rola 41.
8. Burnham și Millet, p. 45.
9. „A Report Upon the Landscape", 7, Documentele lui Olmsted, rola 41.
10. Burnham și Millet, p. 5.
11. Hines, p. 82; Moore, interviu cu Burnham, p. 4.
12. Monroe, *Root*, p. 259.
13. Starrett, p. 47.
14. Monroe, *Poet's Life*, p. 113.
15. *Ibidem*, p. 260.
16. *Chicago Tribune*, 11 ianuarie 1891.
17. Poole, p. 184; Moore, *Burnham, Arhitect*, p. 43.
18. Burnham, *Design*, p. 26.
19. Monroe, *Root*, p. 249; Monroe, *Poet's Life*, p. 113.

Disparițiile

1. *Chicago Tribune*, 21, 23, 24, 26, 28, 29 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 22 23, 27 iulie 1895; Boswell și Thompson, pp. 83–84; Franke, pp. 98–101; Schechter, pp. 39–44.
2. *Chicago Tribune*, 28 iulie 895.
3. *Chicago Tribune*, 1 noiembrie 1892.
4. *Ibidem.*
5. *Ibidem.*
6. *Ibidem.*

Singur

1. Sullivan, Louis, p. 288.

2. *Ibidem*, p. 20.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.
5. Baker, *Hunt*, p. 398.
6. Sullivan, Louis, p. 290.
7. *Ibidem*, p. 288.
8. *Ibidem*.
9. Monroe, *Root*, p. 261.
10. Burnham către Boyington, 14 ianuarie 1891, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, Vol. 1.
11. Burnham către Boyington, 15 ianuarie 1891, *ibidem*.
12. Moore, interviu cu Burnham, p. 5.
13. *Ibidem*.
14. Monroe, *Poet's Life*, p. 114.
15. *Chicago Tribune*, 16 ianuarie 1891.
16. *Chicago Tribune*, 17 ianuarie 1891.
17. *Chicago Tribune*, 25 ianuarie 1891.
18. *Philadelphia Inquirer*, 12 aprilie 1896.

O convocare

1. Moore, interviu cu Burnham, p. 6.
2. „The Organization, Design and Construction of the Fair", 7 ianuarie 1895, p. 56, Documentele lui Moore.
3. *Rand, McNally*, pp. 49–57.
4. *Ibidem*, p. 126.
5. Moore, *Burnham, Arhitect*, p. 47. (În Moore, interviu cu Burnham, p. 4, formularea este ușor diferită: „Nu cred că voi pleda pentru dom, probabil voi modifica clădirea.")
6. Burnham către Sullivan, 11 februarie 1891, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, Vol. 1.
7. Burnham și Millet, p. 29.
8. „The Organization, Design and Construction of the Fair", 7 ianuarie 1895, p. 56, Documentele lui Moore.
9. Burnham și Millet, p. 29.
10. Moore, *Burnham, Arhitect*, p. 47.
11. „The Organization, Design and Construction of the Fair", 7 ianuarie 1895, p. 58, Documentele lui Moore.

12. In literatura de specialitate există variante diferite ale remarcii lui St. Gaudens. Am combinat elemente din ambele. A se vedea Burnham, *Design*, p. 39, și Hines, p. 90.
13. Olmsted către Burnham, 26 ianuarie 1891, Documentele lui Olmsted, rola 41.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.
16. „Memorandum as to What is to be Aimed at in the Planting of the Lagoon District of the Chicago Exposition", Documentele lui Olmsted, rola 59.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*.
20. *Ibidem*.
21. Olmsted către „Fred" (cel mai probabil, Federick J. Kingsbury, un prieten), 20 ianuarie 1891, Documentele lui Olmsted, rola 22.
22. Lewis, p. 172.
23. *Chicago Tribune*, 20 februarie 1891.
24. Raport al șefului de lucrări, 24 octombrie 1892, Arhivele Burnham, cutia 58, dosar 12.
25. *Chicago Tribune*, 20 martie 1891.
26. Moore, interviu cu Burnham, p. 7.
27. *Ibidem*.
28. *Chicago Tribune*, 16 mai 1891.
29. *Chicago Tribune*, 20 februarie 1891.
30. *Inland Arhitect and News Record*, vol. 17, nr. 5 (iunie 1891), p. 54.
31. *Chicago Tribune*, 30 mai 1891.
32. *Chicago Tribune*, 14 februarie 1891.

Încornoratul

1. *Chicago Tribune*, 26 iulie 1895.
2. *Chicago Tribune*, 21 iulie 1895.
3. *Chicago Tribune*, 26 iulie 1895.
4. *Chicago Tribune*, 21 iulie 1895.
5. *Chicago Tribune*, 26, 28 iulie 1895.
6. *Chicago Tribune*, 26 iulie 1895.
7. *Ibidem*.

8. *Ibidem.*
9. Acestea sunt speculații, dar se întemeiază pe următoarele: în Mooers se știa că Holmes se plimba noaptea, ceea ce însemna că nu se putea odihni bine. Psihopații au nevoie de stimulare. Cuptorul ar fi fost o atracție irezistibilă. Admirarea și aprinderea cuptorului i-ar fi întărit sentimentul de putere și de control asupra celor care locuiau deasupra.

Supărare

1. Burnham către Margaret, 15 martie 1892, Arhivele Burnham, Corespondența de familie, Dosar 4.
2. Burnham și Millet, p. 36.
3. *Inland Architect and News Record,* vol. 22, nr. 1 (august 1893), p. 8.
4. *Ibidem.*
5. *Chicago Tribune,* 12, 13 mai 1891.
6. Baker, *Life,* pp. 158–159.
7. Burnham către Hunt, 2 iunie 1891 Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, Vol. 2.
8. Burnham către Hunt, 6 iunie 1891, *Ibidem.*
9. „List of bedding plants to be ordered either in this country, or from Europe“, 13 iulie 1891, Documentele lui Olmsted, rola 59.
10. Ulrich, p. 11.
11. *Chicago Tribune,* 14 mai 1891.
12. *World's Fair,* p. 851.
13. *Chicago Tribune,* 21 iulie 1891.
14. *Chicago Tribune,* 12 octombrie 1889.
15. *McComber Turnul* ideea: *Chicago Tribune,* 2 noiembrie 1889.
16. *Chicago Tribune,* 9 noiembrie 1889.
17. *Chicago Tribune,* 5 august 1891.
18. *Chicago Tribune,* 16 august 1891.
19. Bloom, p. 117.
20. *Ibidem.*
21. Burnham către Dredge, 18 noiembrie 1891, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, vol. 4.
22. Burnham către Dredge, 24 noiembrie 1891, *ibidem.*
23. Bloom, p. 119.
24. Sandweiss, p. 14.

25. Bloom, p. 120.
26. Allen către Palmer, 21 octombrie 1891, Societatea Istorică din Chicago, Arhiva Consiliului Femeilor Manager al Expoziției Mondiale Columbiene, dosar 3.
27. Weimann, p. 176.
28. *Ibidem*.
29. *Ibidem*, p. 177.
30. Olmsted către Burnham, 23 decembrie 1891, Documentele lui Olmsted, rola 22.
31. Burnham, *Final Official Report*, p. 78.
32. Raport intermediar al lucrărilor de construcție, „Către redactorul-șef al *Chicago Herald*", 28 decembrie 1891, Arhivele Burnham, cutia 58, dosar 9.
33. Lewis, p. 175.

Rămășițele zilei

Holmes n-a lăsat o descriere directă a metodei pe care a folosit-o pentru a le ucide pe Julia și Pearl Conner; n-a descris nici cum a reușit să le supună pe cele două victime, deși a remarcat la un moment dat că Julia murise în urma unei „operații criminale", adică a unui avort. Am reconstruit scenele crimei din acest capitol folosind o combinație de surse: fragmente de probe cunoscute (de exemplu, faptul că el avea două genți cu instrumente chirurgicale, că își dotase clădirea cu mese de disecție și că prefera cloroformul ca armă și cumpăra cantități mari); investigațiile realizate de alți detectivi în cazul Holmes (Schechter, Franke și Boswell și Thompson); declarațiile făcute de Holmes după săvârșirea crimelor; cercetarea psihiatrică a caracterului, motivelor și nevoilor ucigașilor psihopați; și mărturia de la procesul lui Holmes despre cum reacționează cineva la o supradoză de cloroform. Cazul Conner și incursiunile nocturne anatomice ale lui Charles Chappell au avut parte de relatări extinse în presă. În plus față de sursele citate mai jos, a se vedea *Chicago Tribune*, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30 iulie 1895; *New York Times*, 29 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 23, 27, 29, 30 iulie 1895; Boswell și Thompson, pp. 81–86; Franke, pp. 98–101; Schechter, pp. 39–44.

1. Schechter, pp. 43–44.

2. *Chicago Tribune,* 29 iulie 1895.
3. *Merck's Manual,* 28.
4. *Trial,* pp. 166, 420–422.
5. *Chicago Tribune,* 29 iulie 1895.
6. *Chicago Tribune,* 27 februarie 1890. A se vedea, de asemenea, 2 martie 1890, pentru povestea chinuitoare, dar probabil apocrifă a unui bărbat din St. Louis îngropat de viu – aflat, se pare, într-o comă profundă – căruia i-a fost furat trupul de studenții la medicină. Studenții au descoperit adevărul după prima incizie și l-au abandonat rapid pe treptele tribunalului din St. Louis, unde s-a trezit cu o tăietură dureroasă și inexplicabilă pe burtă. Sau cel puțin așa s-a spus.
7. *Chicago Tribune,* 24 martie 1890.
8. *Philadelphia Public Ledger,* 29 iulie 1895. Articolul citează și prețul de 36 de dolari.
9. Franke, p. 101.
10. Mudgett, p. 33.

O mănușă aruncată

1. Hines, pp. 74–75.
2. Burnham către Geraldine, 24 februarie 1892, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, vol. 6.
3. Burnham către Cloyes, 6 ianuarie 1892, *ibidem,* vol. 5.
4. Burnham către Ulrich, 6 ianuarie 1892, *ibidem.*
5. Burnham către Geraldine, 6 ianuarie 1892, *ibidem.*
6. Wyckoff, p. 248.
7. *Oxford English Dictionary,* ediția a doua, p. 278; Wyckoff, p. 11.
8. Anderson, p. 53.
9. Manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 1.
10. *Ibidem.*
11. *Chicago Tribune,* 14 iulie 1892.
12. Burnham către Davis, 12 noiembrie 1891, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, vol. 4.
13. *Chicago Tribune,* 5 ianuarie 1892.
14. Burnham către Margaret, 15 martie 1892, Arhivele Burnham, Corespondența de familie, cutia 25, dosar 4.
15. Burnham către Margaret, 31 martie 1892, *ibidem.*
16. *Chicago Tribune,* 9 aprilie 1892.

17. Burnham către Margaret, 31 martie 1892.
18. Bloom, p. 120.
19. *Ibidem.*

Îngerul din Dwight

Pe lângă citatele de mai jos, pentru acest capitol m-am bazat pe relatările detaliate ale cazului Cigrand din *Chicago Tribune* și *Philadelphia Public Ledger,* precum și pe prezentări mai generale ale cazului în Boswell și Thompson, Franke și Schechter.

Eseul istoric detaliat al lui H. Wayne Morgan, „No, Thank You, I've Been to Dwight", despre imperiul lui Leslie Enraught Keeley pentru tratamentul alcoolismului, din *Illinois Historical Journal,* oferă o perspectivă fermecătoare despre un scandal apus.

A se vedea *Chicago Tribune,* 26, 27, 29, 30, 31 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger,* 27, 29, 31 iulie 1895; Boswell și Thompson, pp. 86–87; Franke, pp. 102–105; Schechter, pp. 48–51.

1. Schechter, p. 48.
2. Morgan, p. 149.
3. *Ibidem,* pp. 159–160.
4. Mudgett, p. 122.
5. Morgan, p. 157.
6. *Ibidem,* p. 154.
7. *Ibidem,* p. 158.
8. Schechter, pp. 48, 49.
9. *Chicago Tribune,* 30 iulie 1895.
10. *Ibidem.*
11. *Chicago Tribune,* 7 august 1895.
12. *Chicago Tribune,* 28 iulie 1895.
13. *Ibidem.*
14. *Ibidem.*
15. Franke, p. 102.
16. *Ibidem.*
17. Schechter, p. 49.
18. *Chicago Tribune,* 30 iulie 1895.

Ziua inaugurării

1. Ulrich, p. 19.
2. Burnham către Olmsted, 20 noiembrie 1891, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, vol. 4.

3. Burnham către Buchanan, 19 decembrie 1891, *ibidem*.
4. Burnham către Olmsted, 5 februarie 1892, *ibidem*.
5. Roper, p. 434.
6. Rybczynski, *Clearing*, pp. 247–248.
7. Bloom, p. 122.
8. Olmsted, „Report by F.L.O.", aprilie 1892, Documentele lui Olmsted, rola 41.
9. Olmsted către John, 15 mai 1892, Documentele lui Olmsted, rola 22.
10. Olmsted, „Report by F.L.O."
11. Rybczynski, *Clearing*, p. 391.
12. Olmsted către Codman, 25 mai 1892, Documentele lui Olmsted, rola 22.
13. Roper, p. 439.
14. Olmsted către Codman, 16 iunie 1892, Documentele lui Olmsted, rola 22.
15. Olmsted către „Parteneri", 21 iulie 1892, *ibidem*.
16. *Ibidem*.
17. Olmsted către Codman, 30 iulie 1892, *ibidem*.
18. Olmsted către John, 15 mai 1892, *ibidem*.
19. Olmsted către John Olmsted, 19 mai 1892, *ibidem*, rola 41.
20. Olmsted către „Parteneri", 17 iulie 1892, *ibidem*.
21. Olmsted către Codman, 20 aprilie 1892, *ibidem*.
22. Olmsted către Codman 21 aprilie 1892, *ibidem*, rola 22.
23. Olmsted către „Parteneri", 21 iulie 1892, *ibidem*.
24. Bloom, p. 122.
25. *Ibidem*.
26. *Ibidem*.
27. Barnes, p. 177.
28. *Chicago Tribune*, 28 aprilie 1892.
29. Moore, interviu cu Burnham, p. 8.
30. Monroe, *Poet's Life*, p. 103.
31. Hines, p. 101.
32. Moore, interviu cu Burnham, p. 8.
33. Millet, p. 708.
34. Hall, p. 213.
35. Burnham către Geraldine, (ilizibil) martie 1892, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, vol. 6.

36. McCarthy, „Should We Drink", pp. 8–12, *Chicago Tribune,* 1 martie, 8, 9, 13, 20 mai 1892; Burnham, *Final Official Report*, pp. 69–70.
37. Moore, *McKim,* p. 120.
38. Fotografie, Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, 1 iunie 1892, Arhivele Burnham, cutia 64, dosar 34.
39. Fotografie, Clădirea Manufacturilor și Artelor Liberale, 13 iunie 1892, Arhivele Burnham, Mapă mare 13.
40. *Chicago Tribune,* 15 iunie 1892.
41. Burnham către Olmsted, 14 septembrie 1892, Documentele lui Olmsted, rola 59.
42. Anderson, p. 53.
43. Barnes, p. 177.
44. Rybczynski, *Clearing,* p. 391.
45. Olmsted către John, 11 octombrie 1892, Documentele lui Olmsted, rola 22.
46. Olmsted către John, nedatată, dar primită în Brookline, Massachusetts, 10 octombrie 1892, *ibidem.*
47. Schlereth, p. 174.
48. Wheeler, p. 846.
49. Monroe, *Poet's Life,* p. 130.
50. *Ibidem,* p. 131.

Prendergast

1. Prendergast către Alfred Trude, Documentele lui Trude; *Chicago Record*, 15 și 16 decembrie 1893, în Documentele lui McGoorty; *Chicago Tribune*, 15, 16, 17, 21, 22 decembrie 1893.
2. Prendergast către Alfred Trude, Documentele lui Trude.

„Am nevoie de tine de îndată"

1. Ferris către Rice, 12 decembrie 1892, Corespondența lui Ferris, Diverse, Documentele lui Ferris.
2. Anderson, p. 55; Miller, p. 497.

Revine Chappell

1. Franke, p. 102.
2. *Ibidem.*
3. *Ibidem,* p. 103.
4. *Chicago Tribune*, 30 iulie 1895.

5. Franke, p. 104.
6. *Ibidem.*
7. *Ibidem,* p. 105.
8. Mudgett, p. 247; a se vedea, de asemenea, Mudgett, pp. 246–249.
9. Franke, p. 105.
10. *Chicago Tribune*, 28 iulie 1895.
11. Franke, p. 104.
12. *Chicago Tribune,* 31 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger,* 31 iulie 1895.
13. *Philadelphia Public Ledger,* 27 iulie 1895.
14. *Chicago Tribune*, 31 iulie 1895.
15. *Chicago Tribune*, 7 august 1895.
16. *Chicago Tribune*, 28 iulie 1895.
17. Schechter, p. 51.
18. *Chicago Tribune*, 28 iulie, 1 august 1895.
19. *Chicago Tribune*, 1 august 1895.

„Adevărul gol-goluț"

1. Rice, pp. 10, 12.
2. Anderson, p. 58; manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 4; în ceea ce privește folosirea dinamitei, a se vedea Ulrich, p. 24.
3. Manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 3; Anderson, pp. 55, 57; Meehan, p. 30.
4. „Report of Classified and Comparative Weights of Material Furnished by Detroit Bridge & Iron Works for the «Ferris Wheel»", Documentele lui Ferris.
5. Stevenson, p. 416.
6. Olmsted către John, 17 februarie 1893, Documentele lui Olmsted, rola 22.
7. Olmsted către Ulrich, 3 martie 1893, *ibidem,* rola 41.
8. Bancroft, p. 67.

Cucerirea lui Minnie

Concluziile despre motivația lui Holmes se întemeiază pe studii despre psihopați realizate de-a lungul secolului XX. Comportamentul lui Holmes – escrocheriile, multiplele căsătorii, farmecul extraordinar, lipsa de interes pentru diferența dintre bine și rău și capacitatea aproape sinistră de a detecta slăbiciunea și vulnerabilitatea celorlalți – se potrivește perfect cu descrierile

psihopaților cu tulburări grave. (La sfârșitul secolului XX psihologii au abandonat în mod oficial termenul de *psihopat* și pe cel care i-a succedat imediat, cel de *sociopat*, în favoarea celui de *tulburare de personalitate antisocială*, cu toate că termenul de psihopat este în continuare utilizat în discuțiile informale.)

Pentru o analiză lucidă despre psihopați, a se vedea lucrarea de pionierat a doctorului Hervey Cleckley, *The Mask of Sanity*, publicată în 1976. La pagina 198 el pomenește de „puterea surprinzătoare pe care aproape toți psihopații și semipsihopații o au când e vorba să câștige și să obțină devotamentul veșnic al femeilor". A se vedea, de asemenea, *Manualul de Diagnostic și Statistică a Tulburărilor Mintale*, ediția a patra, pp. 645–660; Wolman, pp. 362–368; Millon et al., în special la pagina 155, unde este menționată evaluarea realizată de Philippe Pinel a criminalilor în serie psihopați: „Chiar dacă crimele lor pot fi dezgustătoare, ei nu sunt bolnavi dintr-o perspectivă medicală sau legală. Dimpotrivă, criminalul în serie este de obicei o personalitate sociopată care nu dispune de controlul intern – vină sau conștiință – pentru a-și ghida propriul comportament, dar are o nevoie excesivă de a-i controla și domina pe ceilalți. Cu siguranță, el știe să deosebească binele de rău, cu siguranță își dă seama că a comis un act imoral, dar pur și simplu nu-i pasă de victima sa umană. Sociopatul n-a internalizat niciodată un cod moral care să interzică crima. Tot ce contează e să se distreze."

Tot în Millon et al., la pagina 353, unul dintre autori descrie un pacient pe nume Paul care avea „o abilitate stranie de a identifica femei naive, pasive și vulnerabile – femei care erau numai bune de manipulat și de exploatat".

Pentru mai multe detalii despre cazul Williams m-am bazat, din nou, pe o serie de articole de ziar și pe scrierile lui Boswell și Thompson, Franke și Schechter. A se vedea *Chicago Tribune*, 20, 21, 27, 31 iulie, 4, 7 august 1895; *New York Times*, 31 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 21, 23, 26 noiembrie, 22 decembrie 1894, 22, 24, 27, 29 iulie 1895: Boswell și Thompson, pp. 86–90; Franke, pp. 106–109; Schechter, pp. 58–63.

1. *Chicago Tribune*, 27 iulie 1895.
2. *Chicago Tribune*, 25 iulie 1895.
3. *Chicago Tribune*, 27 iulie 1895.

4. *Ibidem.*
5. *Chicago Tribune*, 30 iulie 1895.
6. *Chicago Tribune*, 26 iunie 1892.
7. Boswell și Thompson, p. 87.
8. Pentru diverse detalii despre viața lui Minnie și a Annei Williams m-am inspirat în mare măsură din *Chicago Tribune*, 31 iulie 1895.
9. Nu se știe cu exactitate cum și când a curtat-o Holmes pe Minnie, dar e sigur că a mers la Boston ca s-o vadă și a făcut-o suficient de des pentru a-i fi câștigat inima. În numărul din 29 iulie 1895 al *Chicago Tribune* este descrisă prima întâlnire a lui Minnie cu Holmes. A se vedea *Tribune* din 20 iulie pentru alte detalii, cum ar fi momentul când Minnie s-a dus la Boston pentru a se instrui în oratorie și o schiță a călătoriilor ei ulterioare, inclusiv pierderea a 15 000 de dolari într-o încercare nereușită de a înființa o companie de teatru. A se vedea și *Philadelphia Public Ledger*, 22 noiembrie 1894, 27, 29 iulie 1895.
10. Mudgett, p. 45.
11. Schechter, p. 61.
12. *Chicago Tribune*, 28 iulie 1895.
13. *Chicago Tribune*, 27, 31 iulie 1895.
14. *Philadelphia Public Ledger*, 21, 23 noiembrie 1894.
15. *Philadelphia Public Ledger*, 25 iulie 1895.
16. *Philadelphia Public Ledger*, 26 noiembrie 1894.

Lucrurile îngrozitoare pe care le fac fetele

1. Kiler, p. 61.
2. Bloom, p. 135.
3. *Ibidem*, pp. 135–136.
4. *Ibidem*, p. 135.
5. Dedmon, pp. 223–224.
6. *Ibidem*, p. 224.
7. *Ibidem.*
8. Hines, p. 108.
9. Hollingsworth, p. 155.
10. *Ibidem*, p. 12.
11. *Ibidem*, p. 581.
12. *Ibidem*, p. 612.
13. *Ibidem*, p. 701.

14. *Ibidem*, p. 749.
15. Miller, p. 420.
16. Tierney, p. 140.
17. Lewis, p. 36.
18. Tierney, p. 84.
19. Miller, p. 440.
20. Johnson, pp. 81–88; Poole, pp. 158, 160, 163, 169.
21. Miller, p. 438.
22. Abbot, p. 212.
23. Prendergast către Trude, Documentele lui Daniel P. Trude.

Invitația

1. Schechter, p. 61.
2. Am introdus aici câteva dintre atracțiile pe care vizitatorii orașului Chicago din Epoca de Aur le considerau irezistibile. E posibil, dar nu e sigur dacă Minnie plănuia să-și ducă sora într-un asemenea tur, deoarece, din păcate, n-a lăsat un jurnal unde să-și detalieze acțiunile zilnice.

Ultimele pregătiri

1. Wheeler, p. 832.
2. Programul „Banquet to Daniel Hudson Burnham". Arhivele Burnham, cutia 59.
3. Moore, *Burnham, Architect*, p. 74.
4. Moore, *McKim*, p. 122.
5. Burnham către Margaret, 6 aprilie 1893, Arhivele Burnham, Corespondența de familie, cutia 25.
6. Burnham către Margaret, 10 aprilie 1893, *ibidem*.
7. Burnham către Margaret, 13 aprilie 1893, *ibidem*.
8. *Ibidem*.
9. Burnham către Margaret, 18 aprilie 1893, *ibidem*.
10. Carter, p. 368.
11. *Ibidem*, p. 374.
12. Burnham către Margaret, 10 aprilie 1893, Arhivele Burnham, Corespondența de familie, cutia 25.
13. Olmsted către John, 13 aprilie 1893, Documentele lui Olmsted, rola 22.
14. Olmsted către John, 15 aprilie 1893, *ibidem*.
15. *Ibidem*.

16. Olmsted către John, 3 mai 1893, *ibidem*.
17. *Ibidem*.
18. Olmsted către John, 13 aprilie 1893, Documentele lui Olmsted, rola 22.
19. Olmsted către John, 23 aprilie 1893, *ibidem*.
20. *Ibidem*.
21. *Chicago Record*, 16 decembrie 1893, în Documentele lui McGoorty.
22. Burnham către Margaret, 18 aprilie 1893, Arhivele Burnham, Corespondența de familie, cutia 25.
23. Burnham către Margaret, 20 aprilie 1893, *ibidem*.
24. *Ibidem*.
25. Olmsted către un destinatar neidentificat (ștampilată de firma lui ca fiind primită și citită), 27 aprilie 1893, Documentele lui Olmsted, rola 22.
26. *Ibidem*.
27. Olmsted către John, 27 aprilie 1893, *ibidem*.
28. *Ibidem*.
29. *Ibidem*.
30. Olmsted către un destinatar neidentificat, 28 aprilie 1893, *ibidem*.
31. *Ibidem*.
32. *Ibidem*.
33. *Ibidem*.
34. Miller, p. 489.
35. Schechter, p. 56.

Ziua Deschiderii

1. Pentru detalii referitoare la procesiunea de Ziua Deschiderii: Badger, pp. xi, xii; Burg, p. 111; *Chicago Tribune*, 2 mai 1893; Miller, p. 490; Muccigrosso, pp. 78–80; Weimann, pp. 141–146; *The World's Fair*, pp. 13–16, 253–263.
2. *The World's Fair*, p. 254.
3. *Ibidem*.
4. Bloom, p. 137.
5. *The World's Fair*, p. 255.
6. Starrett, p. 50.
7. Burg, p. 111.
8. *Ibidem*, p. 23.

9. *The World's Fair*, pp. 257–258.
10. *Ibidem*, p. 259.
11. Weimann, p. 241.
12. Miller, 4 p. 90.
13. Badger, p. xii.
14. *Chicago Tribune*, 2 mai 1893.
15. Badger, p. xi; Miller, p. 490.
16. Frank Collier către Burnham, 1 mai 1893, Arhivele Burnham, cutia 1, dosar 13.
17. Pentru estimări ale numărului de vizitatori, a se vedea Badger, p. xii; Dedmon, p. 226; Weimann, p. 242.
18. Weimann, p. 556.
19. *Chicago Tribune*, 5 mai 1893.
20. *Chicago Tribune*, 9 mai 1893.
21. *Chicago Tribune*, 19 mai 1893.
22. *Ibidem*.
23. *Ibidem*.
24. Ulrich, pp. 46–48.
25. *Chicago Tribune*, 3 mai 1893.
26. Olmsted către John, 15 mai 1893, Documentele lui Olmsted, rola 22.
27. Bogart și Mathews, p. 395.

Hotelul expoziției mondiale

1. Boswell și Thompson scriu: „În fiecare noapte, camerele de la cele două etaje superioare ale Castelului erau pline până la refuz. Holmes a acceptat fără tragere de inimă și câțiva bărbați ca oaspeți, dar prefera de departe femeile – cu deosebire tinere și frumoase, care păreau să fie înstărite, care locuiau departe de Chicago și care n-aveau pe nimeni apropiat care să-și poată pună întrebări dacă nu se întorceau repede. Multe n-au mai ajuns acasă. Ba, multe nici n-au mai ieșit din Castel odată ce au intrat" (p. 87). Franke scrie: „Știm că Holmes își prezenta «hotelul» ca fiind potrivit pentru vizitatorii expoziției mondiale; că nu mai puțin de 50 de persoane, raportate la poliție ca dispărute, au vizitat Castelul; și că acolo li s-a pierdut urma" (p. 109). Schechter: „Nu se poate spune cu exactitate câți vizitatori ai expoziției a ademenit Holmes la Castel între mai și octombrie 1893, deși se pare că a

umplut hotelul la capacitate maximă în majoritatea nopților" (p. 56).

2. *Chicago Tribune*, 21 iulie 1895.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.
5. Pare sigur că Holmes își dorea ca Minnie să locuiască cât mai departe de hotel posibil, având în vedere că a ales un apartament aflat în partea nordică a orașului, deși nu știm ce anume i-a spus despre mutare. Eu propun o variantă posibilă.
6. *Chicago Tribune*, 21 iulie 1895.
7. *Ibidem*.
8. Un frizer care a lucrat în clădirea lui Holmes relata că existau multe mirosuri „ciudate". *Chicago Tribune*, 30 iulie 1895. În *Tribune*, 28 iulie 1895, un detectiv afirmă: „Am auzit mereu că acel Castel al lui Holmes era lăcașul mirosurilor neplăcute."

Prendergast

1. *Chicago Record*, 16 decembrie 1893, Documentele lui McGoorty.

Noaptea e un magician

2. Weimann, p. 352. Pentru o perspectivă mai largă despre grădinițele de la expoziție, a se vedea Weimann, pp. 254–333, 349–352.
3. Burg, p. 206; Gladwell, p. 95; Miller, p. 494; Muccigrosso, pp. 93, 163; Schlereth, pp. 174, 220; Shaw, pp. 28, 42, 49.
4. Burg, p. 199.
5. Taylor, p. 9.
6. *Ibidem*, p. 7.
7. *Ibidem*, pp. 22–23.
8. *Ibidem*, p. 23.
9. Dean, p. 335.
10. *Ibidem*, p. 378.
11. Muccigrosso, p. 150; *The World's Fair*, p. 851.
12. Carter, pp. 372–73; Downey, pp. 168–169.
13. *Chicago Tribune*, 2 iunie 1893.
14. Pierce, *As Others See Chicago*, p. 352.
15. Masters, p. 7.
16. Manuscris neintitulat care începe astfel: „Pentru cel care a luat parte", Arhivele Burnham, cutia 59, dosar 37.

17. Dora Root către Burnham, nedatată, Arhivele Burnham, cutia 3, dosar 63.
18. Hines, p. 117.
19. Polacheck, p. 40.
20. Ingalls, p. 141.
21. *Ibidem.*
22. Schuyler, p. 574.

Modus Operandi

1. *Chicago Tribune,* 30 iulie 1895, 1 august 1895. În *Tribune,* 26 iulie 1895, șeful poliției din Chicago afirmă: „Nu se poate spune câți oameni a ucis acest Holmes." A se vedea, de asemenea, *Philadelphia Inquirer,* 12 aprilie 1896.
2. *Chicago Tribune,* 30 iulie 1895.
3. *Philadelphia Public Ledger,* 21 noiembrie 1894, 22 iulie 1895; Franke, p. 106; Schechter, p. 233. A se vedea, de asemenea Eckert, pp. 209–210: Eckert citează o scrisoare de la mama Juliei Conner, din 22 decembrie 1892. Cartea lui Eckert *The Scarlet Mansion* este un roman; scrisoarea, mi-a spus Eckert în corespondența purtată pe e-mail, este reală.
4. *Chicago Tribune,* 28 iulie 1895, în care un inspector de poliție din Chicago afirmă: „Chiar dacă nu cred că Holmes și-ar fi eliminat victimele cu un topor sau cu alte arme mortale, îl cred pe deplin capabil să se furișeze într-o cameră întunecoasă, unde victima dormea, și să pornească gazul."
5. În ceea ce privește activitatea „articulatorului" Charles Chappell, a se vedea *Chicago Tribune,* 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30 iulie 1895; *New York Times,* 29 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger,* 23, 27, 29, 30 iulie 1895; Boswell și Thompson, pp. 81–86; Franke, pp. 98–101; și Schechter, pp. 39–44.
6. *Chicago Tribune,* 20, 23, 24, 25, 26 iulie, 18 august 1895; *Philadelphia Public Ledger,* 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30 iulie 1895.

O rotație perfectă

1. Roata Ferris avea un diametru de 76 de metri, dar o înălțime maximă de 80 de metri din cauza diferenței dintre partea de jos a roții și sol. Templul Masonic avea 92 de metri înălțime, în care era inclus un acoperiș care se ridica cu mult peste ultimul etaj închiriabil al clădirii.

2. Hawthorne, p. 569.
3. Rice către Ferris, 8 iunie 1893, Documentele lui Ferris, Corespondența lui Ferris: Diverse.
4. Anderson, p. 58.
5. *Ibidem.*
6. *Ibidem*, p. 60.
7. *Ibidem.*
8. *Ibidem.*
9. Rice către Ferris, 9 iunie 1893, Documentele lui Ferris, Corespondența lui Ferris: Diverse.
10. Ferris către Rice, 10 iunie 1893, Documentele lui Ferris, Corespondența lui Ferris: Diverse.
11. Weimann, p. 560.
12. *Ibidem.*
13. *Ibidem*, p. 262.
14. Weimann, p. 560.
15. *Ibidem.*
16. Citat în Wilson, p. 264.
17. *Ibidem*, p. 267.
18. *Ibidem*, p. 269.

Nannie

1. *Chicago Tribune*, 20 iulie 1895.
2. În ciuda mirosului și a bălților de sânge, Union Stock Yards era cea mai mare atracție pentru vizitatorii orașului Chicago, oamenii fiind conduși de ghizi în inima operațiunilor. Pare plauzibil ca Holmes să le fi dus pe Minnie și pe Nannie acolo, în parte datorită naturii abatoarelor, în parte pentru că trebuie să-i fi dat satisfacție să le expună pe femei acelor orori. În *The Jungle*, Upton Sinclair scria: „Era prea mult pentru unii dintre vizitatori – bărbații își aruncau priviri râzând nervos, iar femeile stăteau cu mâinile încleștate, sângele li se urca la cap și ochii li se umpleau de lacrimi" (p. 35). Pentru detalii despre abatoare și despre modul cum funcționa linia suspendată de ucidere a porcilor, a se vedea Sinclair, în special pp. 34–38; toate cărțile lui Jablonski; și toate cărțile lui Wade. Wade notează că în anul expoziției peste un milion de persoane au vizitat abatoarele (p. xiv). Rudyard Kipling, în eseul său „Chicago", scrie: „Luând colțul și

neobservând șinele unsuroase de deasupra capului, am nimerit în brațele a patru carcase eviscerate, toate de un alb pur și cu aspect uman, împinse de un om îmbrăcat într-un roșu aprins" (pp. 341–344, în special p. 342).

3. Am prezentat o rută probabilă, bazându-mă pe ghidurile epocii, pe hărți ale expoziției și pe rapoarte care descriu elementele pe care vizitatorii expoziției le găseau cele mai atractive. Pentru detalii despre exponatele din expoziție, a se vedea Flinn, pp. 96–99, 104, 113–114; *Rand McNally*, pp. 34–36, 71, 119–120, 126.
4. *Rand, McNally*, pp. 119–120.
5. Se spune că tururile Clădirii Manufacturilor și Artelor Liberale erau epuizante. O glumă frecventă în zilele acelea spunea că un băiat care intră în clădire printr-un capăt iese bătrân prin celălalt capăt. În *Rand, McNally & Co's. Handbook to the World's Columbian Exposition* scria: „Armata permanentă a Rusiei ar putea fi adăpostită sub acoperișul său" (p. 116).
6. Flinn, p. 71.
7. Flinn, p. 25; Gilbert p. 114.
8. Pentru o colecție de bilete reale, a se vedea Arhivele Burnham, mapa mare 4, filele 16 și 17.
9. Geyer, p. 300.

Amețeală

1. Anderson, p. 60.
2. *Ibidem.*
3. *Ibidem.*
4. *Ibidem.*
5. *Ibidem.*
6. *Ibidem,* p. 62.
7. *Ibidem.*
8. *Ibidem.*
9. Manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 6.
10. Rice către Ferris, 12 iunie 1893, Documentele lui Ferris, Corespondența lui Ferris: Diverse.
11. Ferris către Rice, 14 iunie 1893, *ibidem.*
12. Robert W. Hunt către Ferris, 17 iunie 1893, *ibidem.*
13. Ferris către Rice, 17 iunie 1893, *ibidem.*
14. *Chicago Tribune,* 15 iunie 1893.

Se caută păgâni

1. Olmsted către Burnham, 20 iunie 1893, Documentele lui Olmsted, rola 41.
2. *Ibidem.*
3. *Chicago Tribune*, 11, 19 iulie 1893.
4. *Chicago Tribune*, 11 iulie 1893.

În sfârșit

1. Anderson, p. 62; Barnes, p. 180.
2. Alleghenian, 1 iulie 1893.
3. Manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 6.
4. „The Ferris Wheel Souvenir", Documentele lui Ferris, p. 1.
5. *Alleghenian*, 1 iulie 1893.

O mare de oameni

1. *Chicago Tribune*, 1 august 1893.
2. Weimann, p. 267.
3. Badger, p. 162.
4. Besant, p. 533.
5. Olmsted, „Landscape Architecture".
6. Rice, p. 85.
7. *Ibidem,* Apendicele I, p. 2.
8. Burnham, *Final Official Report*, pp. 77–80.
9. Dedmon, p. 232; May, pp. 334–335, 340–341.
10. Hendrickson, p. 282.
11. Weimann, p. 566.
12. Badger, pp. 163–164; Weimann, pp. 565–566.
13. Weimann, p. 566.
14. *Chicago Tribune*, 27 iunie 1893.
15. „Ferris Wheel, Statement of Business by the Week", Documentele lui Ferris.
16. Manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 7.
17. Anderson, p. 66.
18. Polacheck, p. 40.
19. *Inland Architect and News Record*, vol. 22, nr. 2 (septembrie 1893), p. 24.
20. *Chicago Tribune*, 4 iunie 1893.
21. Steeples și Whitten, p. 1.
22. Muccigrosso, p. 183.

23. Weimann, p. 577.

Ziua Independenței

1. *Chicago Tribune*, 5 iulie 1895.
2. *Ibidem.*
3. *Ibidem.*
4. *Ibidem.*
5. Pentru detalii despre artificiile din acea seară, a se vedea *Chicago Tribune*, 5 iulie 1895; Burg, p. 43; Gilbert, p. 40.
6. Franke, p. 108.
7. Boswell și Thompson, 88. Această scrisoare este citată și în Franke, p. 106, și Schechter, p. 62.
8. *Chicago Tribune*, 30 iulie 1895.
9. Schechter propune un scenariu în care Holmes o invită doar pe Anna să-l însoțească într-un tur al hotelului. Pare plauzibil. O altă posibilitate este că Holmes i-a cerut ajutor Annei în legătură cu niște sarcini de serviciu de ultim moment la birou și i-a sugerat lui Minnie să rămână în apartament ca să se ocupe de pregătirile finale pentru călătorie. Cu siguranță, Holmes și-a dorit să le despartă pe cele două femei, pentru că el nu era puternic din punct de vedere fizic. Puterea lui consta în persuasiune și viclenie. Schechter, p. 62.

Îngrijorare

1. A se vedea statistici referitoare la numărul zilnic de vizitatori în *Chicago Tribune*, 1 august 1893.
2. *Ibidem.*
3. *Chicago Tribune*, 16 august 1893.
4. *Chicago Tribune*, 2, 3 august 1893.
5. *Chicago Tribune*, 1 august 1893.

Claustrofobie

Poliția a speculat că Holmes le-a ucis pe Nannie și pe Minnie Williams în seif. Schechter propune următorul scenariu: „În timp ce se pregăteau să plece, Holmes s-a oprit brusc, de parcă și-ar fi adus aminte de ceva. Trebuia să aducă ceva din seif, a explicat el – un important document de afaceri pe care îl păstra într-o casetă de valori. Dura doar un moment. Luând-o pe Nannie de mână, a condus-o în seif" (p. 62).

Ceva de genul acesta trebuie să se fi întâmplat, deși cred că varianta mea cum că Holmes a trimis-o în seif sub un fals pretext, apoi a urmat-o și a închis ușa, s-ar fi potrivit mai îndeaproape temperamentului său. Era un ucigaș, dar unul laș. A se vedea nota 9 de la Capitolul „Ziua Independenței".

Faptul că Holmes le-a ucis pe femei pe 5 iulie e susținut de o scrisoare din 14 martie 1895 de la un avocat pe nume E.T. Johnson, care fusese trimis să caute femeile dispărute. El susține că acestea au părăsit casa din Wrightwood „în jurul datei de 5 iulie 1893 și nimeni n-a mai auzit vreodată de ele" (*Chicago Tribune*, 21 iulie 1895). Împreună, această scrisoare și scrisoarea plină de bucurie a Annei către mătușa ei, scrisă în seara de 4 iulie, citată mai sus (vezi nota 7 de la Capitolul „Ziua Independenței"), demonstrează că într-adevăr crimele au avut loc pe 5 iulie.

1. Franke, p. 108.
2. *Chicago Tribune*, 21 iulie 1895.
3. Ziarul *Chicago Tribune* din 20 iulie 1895 identifică compania de transport drept Wells-Fargo. *Philadelphia Public Ledger* din 23 noiembrie 1894 susține că acel cufăr a fost livrat din Midlothian, Texas, pe 7 iulie 1893.
4. *Chicago Tribune*, 20 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 23 noiembrie 1894.
5. *Ibidem*.
6. *Chicago Tribune*, 28 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 29 iulie 1895.
7. *Chicago Tribune*, 28 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 29 iulie 1895.
8. *Chicago Tribune*, 28 iulie 1895; *Philadelphia Public Ledger*, 29 iulie 1895.
9. *Chicago Tribune*, 1 august 1895.
10. *Ibidem*.

Furtună și foc

1. *Chicago Tribune*, 10 iulie 1893.
2. *Ibidem*.
3. *Ibidem*.
4. Anderson, p.66.
5. *Chicago Tribune*, 10 iulie 1893.

6. *Chicago Tribune*, 11, 12 iulie 1893.
7. Burnham, *Final Official Report*, pp. 61, 74; *Chicago Tribune*, 11 iulie 1893; *Graphic*, 15 iulie 1893, Societatea Istorică din Chicago; *Synoptical History*, pp. 74–77.
8. *Synoptical History*, p. 75.
9. Burnham, *Final Official Report*, p. 61.
10. *Chicago Tribune*, 11 iulie 1893.
11. *Chicago Tribune*, 12 iulie 1893
12. *Chicago Tribune*, 19 iulie 1893.
13. Geraldine către Burnham, 19 iulie 1893, Arhivele Burnham, Corespondența de afaceri, cutia 1, dosar 32.
14. *Chicago Tribune*, 14 iulie 1893.
15. *Chicago Tribune*, 3 august 1893.
16. *Ibidem*.

Iubire

1. Dreiser, *Journalism*, p. 121.
2. Lingeman, p. 118.
3. Pentru mai multe detalii referitoare la vizita profesorilor la expoziție, a se vedea Dreiser, *Journalism*, pp. 121–138.
4. Lingeman, p. 121.
5. *Ibidem*, p. 119.
6. *Ibidem*, p. 122.
7. Manuscris fără titlu, Documentele lui Ferris, p. 9.
8. Trial, p. 364.
9. *Ibidem*, p. 436.
10. *Ibidem*, p. 364.
11. *Ibidem*, p. 436.
12. Abbot, p. 233; *Chicago Tribune*, 24 august 1893; Muccigrosso, p. 181.

Ciudații

1. *Chicago Tribune*, 3 august 1893.
2. *Chicago Tribune*, 2 august 1893.
3. *Chicago Tribune*, 13 august 1893.
4. *Chicago Tribune*, 9 august 1893.
5. *Chicago Tribune*, 12 august 1893.
6. *Chicago Tribune*, 11 august 1893.
7. *Chicago Tribune*, 17 august 1893; Downey, p. 168.

8. *Chicago Tribune*, 16 august 1893.
9. *Chicago Tribune*, 17 august 1893.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. *Ibidem*.
13. *Chicago Tribune*, 10 octombrie 1893.
14. *Chicago Tribune*, 9 august 1893.
15. *Chicago Tribune*, 31 august 1893.

Prendergast

1. *Chicago Record*, 16 decembrie 1893, Documentele lui McGoorty.
2. *Ibidem*.

Spre victorie

1. Dybwad și Bliss, pp. 38–40.
2. *Ibidem*, p. 38.
3. *Ibidem*, p. 39.
4. *Ibidem*, pp. 64–68.
5. *Chicago Tribune*, 10 octombrie 1893.
6. *Ibidem*.
7. Badger, p. 109.

Plecări

1. Moore, McKim, p. 127.
2. *Ibidem*, p. 126.
3. Boyesen, p. 186.
4. Stevenson, p. 415.
5. Crook, p. 102.
6. Bogart și Mathews, p. 398.
7. *Philadelphia Public Ledger*, 21 noiembrie 1894.
8. *Philadelphia Public Ledger*, 23 noiembrie 1894; Boswell și Thompson, p. 89; Franke, p. 41; Schechter, pp. 64–65.
9. *Ibidem*.
10. *Philadelphia Public Ledger*, 21 noiembrie 1894; 27 iulie 1895; Franke, p. 106.
11. *Philadelphia Inquirer*, 8 mai 1896.
12. *Ibidem*.
13. Geyer, p. 346; *Trial*, pp. 302, 608; Franke, p. 213.
14. Geyer, p. 346; *Trial*, p. 210.

La căderea serii

1. *Chicago Tribune*, 29 octombrie 1893.
2. „Ferris Wheel, Statement of Business by the Week", Documentele lui Ferris.
3. *Chicago Tribune*, 25 octombrie 1893.
4. Abbot, p. 228.
5. *Chicago Tribune*, 29 octombrie 1893.
6. *Chicago Tribune*, 20 decembrie 1893.
7. *Chicago Times*, 14 decembrie 1893, Documentele lui McGoorty.
8. *Ibidem*.
9. *Chicago Record*, 15 decembrie 1893, și *Chicago Daily News*, 23 octombrie 1943, Documentele lui McGoorty.
10. *Chicago Record*, 15 decembrie 1893, Documentele lui McGoorty.
11. *Chicago Tribune*, 31 octombrie 1893.
12. *Ibidem*.
13. *Chicago Tribune*, 2 noiembrie 1893; Miller, p. 101.
14. *Chicago Tribune*, 2 noiembrie 1893.
15. Dean, p. 418.
16. Pierce, *As Others See Chicago*, p. 357.

Orașul Negru

1. Herrick, p. 135.
2. Gilbert, p. 211.
3. Hales, p. 47.
4. Dean, p. 424.
5. Wish, p. 290.
6. Papke, p. 29.
7. Gilbert, p. 210; Miller, p. 550.
8. Miller, p. 550.
9. Citat din *Chicago Tribune*, 18 august 1895.

„Proprietatea lui H.H. Holmes"

1. Pentru detalii despre Geyer m-am bazat foarte mult pe cartea sa, *The Holmes-Pitezel Case*, o analiză detaliată, dezinteresată și, mai presus de toate, exactă a uciderii lui Benjamin Pitezel și a căutării de către Geyer a copiilor lui Benjamin Pitezel. Careta e presărată cu scrisori scrise de copii și cu fragmente din alte documente valoroase, precum interogatorii și mărturisiri. Am găsit și alte

materiale despre Geyer la Free Library din Philadelphia, în rapoartele anuale ale șefului poliției cuprinse în „Mesajul anual" al primarului orașului. (A se vedea City of Philadelphia, dedesubt.) Aceste rapoarte conțin mici informații valoroase, de exemplu faptul că, pentru activități detectivistice de rutină, Geyer a făcut pereche cu un alt detectiv de elită, Thomas G. Crawford, cel care l-a escortat pe Holmes din Philadelphia la Boston. În timpul acelei călătorii, Holmes a cerut permisiunea să-l hipnotizeze pe Crawford. Detectivul a refuzat. Holmes l-a rugat din nou, de data asta oferindu-se să-i plătească 500 de dolari pentru acest privilegiu – o mită prost mascată. Geyer și Crawford erau mereu fruntași printre echipele de detectivi din perspectiva valorii bunurilor furate pe care le recuperaseră. Am folosit, de asemenea, detalii din *The Trial of Herman W. Mudgett, Alias, H.H. Holmes*, o transcriere cuvânt cu cuvânt a procesului, a pledoariilor de încheiere și a deciziei curții de apel. A se vedea, de asemenea, Franke, pp. 61–81, și Schechter, pp. 195–205.

2. Geyer, pp. 158–161, 171–174.
3. Schechter afirmă: „În martie 1895, casa lui Geyer a fost mistuită de un incendiu în care au pierit iubita sa soție, Martha, și singurul lor copil, o fată în vârstă de 12 ani pe care o chema Esther" (p. 202).
4. Geyer, 54.
5. *Ibidem*, pp. 53–57. Prima jumătate a cărții lui Geyer (pp. 13–172) oferă o descriere bogată și detaliată a fraudei de asigurare și a uciderii lui Benjamin Pitezel. Pentru și mai multe detalii, a se vedea *The Trial*.
6. Geyer, pp. 33–40.
7. *Ibidem*, pp. 353–354.
8. *Ibidem*, p. 355.
9. *Ibidem*, p. 158.
10. *Ibidem*, p. 173.
11. *Ibidem*, p. 174. Geyer dedică paginile 173–298 unei descrieri aproape zilnice a căutărilor.
12. *Ibidem*, p. 174.
13. *Ibidem*, p. 180.
14. *Ibidem*, p. 188.
15. *Ibidem*, pp. 269–270.
16. *Ibidem*, p. 271.

17. *Ibidem*, p. 272.
18. *Ibidem*, p. 190.
19. *Ibidem*, p. 189.
20. *Ibidem*, p. 190.
21. *Ibidem*, pp. 213–214.
22. Republicat în Franke, pp. 223–224.
23. Geyer, p. 258.
24. Franke, p. 224.

Închisoarea Moyamensing

1. Mudgett, p. 215.
2. *Ibidem*, p. 216.
3. *Ibidem*, p. 5.
4. *Diagnostic*, p. 646; Karpman, p. 499; Silverman, pp. 21, 28, 32–33.
5. Mudgett, 210. Presupusul său jurnal apare la pp. 211–221.
6. Scrisoare retipărită în Geyer, pp. 163–171.

Chiriașul

1. Geyer, p. 214.
2. *Ibidem*, p. 230.
3. *Philadelphia Public Ledger*, 5 august 1895.
4. Geyer, p. 233.
5. Schechter, p. 224.
6. Geyer, p. 244.
7. *Ibidem*, p. 245.
8. *Ibidem*, p. 250.
9. *Philadelphia Public Ledger*, 5 august 1895.
10. Geyer, pp. 251–252.

Un cadavru viu

1. Încercarea lui Barlow de a-l lua pe Holmes prin surprindere este expusă pe larg în *Philadelphia Public Ledger*, 17 iulie 1895.
2. Mudgett, p. 226.
3. *Philadelphia Public Ledger*, 17 iulie 1895.
4. Mudgett, p. 227.
5. Boswell și Thompson, pp. 112–113.

„Toate zilele epuizante“

1. Geyer, p. 268.
2. *Ibidem*, p. 269.

3. Boswell și Thompson, p. 87; Franke, p. 109.
4. Percheziția Castelului lui Holmes realizată de poliția din Chicago a fost relatată pe larg în ziarele naționale. A se vedea *Philadelphia Public Ledger*, 22, 25, 26, 27, 29, 30 iulie 1895; *Chicago Tribune*, 17, 21, 23, 25, 27, 28, 29 iulie, 18 august 1895; și *New York Times*, 25, 26, 29, 31 iulie 1895.
5. *Chicago Tribune*, 26 iulie 1895.
6. *Chicago Tribune*, 20 iulie 1895.
7. Geyer, p. 283.
8. *Ibidem*, pp. 283–284.
9. *Ibidem*, p. 284.
10. *Chicago Tribune*, 19 august 1895.
11. Geyer, p. 285.
12. *Ibidem*, p. 286.
13. *Ibidem*, p. 287.
14. *Ibidem*, p. 301.
15. *Ibidem*, p. 297.
16. *Ibidem*, p. 300.

Premeditare

1. Pentru știri despre acuzațiile care i s-au adus în Philadelphia, Indianapolis și Toronto, a se vedea *Philadelphia Public Ledger*, 13 septembrie 1895.
2. Mudgett, pp. 255–256.
3. Citat în *Literary Digest*, vol. 11, nr. 15 (1896), p. 429.
4. *Ibidem*.
5. *Chicago Tribune*, 30 iulie 1895.
6. Schechter, p. 228.

Expoziția

1. Mosley, pp. 25–26; Schickel, p. 46.
2. Adams, p. 115; Updike, pp. 84–85.
3. Miller, p. 549.
4. Jahn, p. 22.
5. Succesul expoziției a dus la creșterea prestigiului lui Burnham și a contribuit la numirea lui în comisia federală însărcinată cu construirea monumentului. Devotamentul său față de stilurile clasice a avut o mare influență. A se vedea p. 389 și nota

corespunzătoare de mai jos. De asemenea, a se vedea Hines, pp. 154–157.

6. Moore, *McKim*, p. 245.
7. Hines, p. 120.
8. Whyte, p. 53.
9. Hines, pp. 140, 180–183, 188–189, 190–191. A se vedea, de asemenea, Burnham și Bennett, Plan; Burnham și Bennett, *Report*; McCarthy, „Chicago Businessmen".
10. Hines, pp. 148–149.
11. Hines, p. 347.
12. Crook, p. 112. A se vedea Crook pentru o expunere excelentă, chiar dacă aridă, a declinului lui Sullivan de după expoziție – aridă pentru că lucrarea este o teză de doctorat.
13. Hines, p. 232.
14. *Ibidem*.
15. Sullivan, Louis, pp. 321, 324.
16. *Ibidem*, p. 324.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*, p. 325.
19. Hines, p. 125.
20. *Ibidem*, pp. 254, 263.
21. Daniel Burnham, „Biography of Daniel Hudson Burnham of Chicago", Documentele lui Moore, dosarul cu discursuri, articole și cărți, Burnham 1921, Proofs and Biographical Sketches.
22. Ellsworth către Moore, 8 februarie, 1918, Documentele lui Moore, dosarul cu discursuri, articole și cărți, Corespondența lui Burnham, 1848–1927, cutia 13, dosar 2.
23. Hines, p. 288.
24. Lowe, p. 122.
25. Hines, p. 351.
26. Burnham către Margaret, 7 aprilie 1894, Arhivele Burnham, Corespondența de familie, cutia 25, dosar 5.
27. Edward H. Bennett, „Opening of New Room for the Burnham Library of Architecture", 8 octombrie 1929, Arhivele Burnham, cutia 76.
28. Biografie nedatată, Arhivele Burnham, cutia 28, dosar 2.

Efectele crizei

1. Olmsted, 10 mai 1895.
2. Stevenson, p. 424.
3. Rybczyński, *Clearing*, p. 407.
4. *Ibidem*.
5. Roper, p. 474.
6. *Ibidem*.
7. Rybczynski, *Clearing*, p. 411.
8. Anderson, p. 75.
9. *Ibidem*, p. 75.
10. *Ibidem*, p. 77.
11. *Ibidem*, p. 75.
12. Pentru detalii despre soarta Roții Ferris, a se vedea Anderson, pp. 77–81.
13. Bloom, p. 143.
14. Carter, p. 376; Monaghan, p. 422.
15. Monaghan, p. 423.
16. Lingeman, p. 114.
17. Hines, pp. 266–267.
18. Prendergast către Alfred Trude (scrisoarea este datată 21 februarie 1893, dar data este în mod clar greșită, deoarece scrisoarea a fost scrisă după condamnarea sa; adresa expeditorului este închisoarea din Cook County), Documentele lui Trude.
19. Darrow, p. 425.
20. Weinberg, p. 38.
21. Darrow, p. 228.
22. Legenda spune că o celebră dansatoare din buric numită „Micuța egipteancă" și-a făcut debutul la expoziția mondială. Sol Bloom spune că ea n-ar fi fost niciodată acolo (Bloom, p. 137). Donna Carlton, în *Looking for Little Egipt*, spune că este posibil ca o dansatoare pe nume „Micuța egipteancă" să fi fost într-adevăr la expoziție, dar că multe dansatoare au folosit acest nume. Unele surse susțin, de asemenea, că numele „Micuței egiptence" era Farida Mazhar. (Exista o jumătate de duzină de grafii ale numelui; am ales-o pe aceasta.) Tot ce se poate spune cu certitudine este că o dansatoare pe nume Farida Mazhar probabil și-a făcut apariția la expoziție. Carlton spune că ea „probabil a dansat" (p. 74) în Midway și citează o sursă care susține că Farida credea că „numele de Micuța egipteancă îi aparține". George

Pangalos, impresarul care a adus Strada din Cairo în Midway, a declarat public că el a angajat-o pe Mazhar să danseze în Midway și că era considerată una dintre cele mai bune dansatoare din Cairo. Și cronicara Teresa Dean descrie o vizită la teatrul de pe Strada Cairo, unde a văzut-o pe „Farida, fata frumoasă care se unduia" (p. 157). În orice caz, o tânără care folosea numele de „Micuța egipteancă a ieșit, pare-se, dintr-o plăcintă cu frișcă în New York la câțiva ani după expoziție, la o petrecere a burlacilor care a devenit celebră, încât a fost numită „Uluitoarea Cina a lui Seele"y. Gazda a fost Herbert Barnum Seeley, un nepot de-al răposatului P.T. Barnum, care a dat petrecerea în cinstea fratele său, Clinton Barnum Seeley, care urma să se căsătorească (Carlton, p. 65).

Holmes

1. *Trial*, p. 117.
2. *Ibidem*, p. 124.
3. *Philadelphia Public Ledger*, 31 octombrie 1895.
4. *Trial*, p. 297.
5. Schechter, p. 315.
6. Geyer, p. 317.
7. *Philadelphia Inquirer*, 12 aprilie 1896.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*.
10. Franke, p. 189.
11. *Philadelphia Inquirer*, 10 mai 1896.
12. *Ibidem*.
13. *Philadelphia Inquirer*, 8 mai 1896. Ziarul *Philadelphia Public Ledger* din aceeași dată oferă o versiune ușor diferită: „Nu te grabi, Aleck. Ia-o-ncet."
14. *Philadelphia Inquirer*, 8 mai 1896.
15. M-am inspirat în principal din articolele tăiate din ziare adunate într-un apendice al memoriilor lui Holmes. A se vedea Mudgett, după p. 256. Schechter oferă o variantă inspirată a acestor evenimente stranii la paginile 333–337.
16. Observațiile mele.
17. Stewart, p. 70.

La bordul navei *Olympic*

1. Burnham către Millet, 12 aprilie 1912, Documentele lui Moore, dosarul cu discursuri, articole și cărți, Corespondența lui Burnham, 1848–1927. Cutia 13, dosar 1.
2. Plic din 11 aprilie 1912, *ibidem*.
3. Lynch, p. 159.
4. Whyte, p. 314.
5. Hines, p. 359.
6. Hines, pp. 360, 433.
7. Observațiile mele. A se vedea și Hucke și Bielski, pp. 13–30.

Bibliografie

Abbot, Willis John. *Carter Henry Harrison: A Memoir.* Dodd, Mead, 1895.

Adams, Henry. *The Education of Henry Adams.* Modern Library, 1999 (1918).

Adams, Rosemary. *What George Wore and Sally Didn't.* Societatea Istorică din Chicago, 1998.

Anderson, Norman D. *Ferris Wheels: An Illustrated History.* Bowling Green State University Popular Press, 1992. Societatea Istorică din Chicago.

Arhiva Burnham, Daniel H., 1943.1, Seria I–IX, Institutul de Artă din Chicago.

———. *The Design of the Fair.* Raport. Arhiva Burnham, cutia 58.

———. *The Final Official Report of the Director of Works of the World's Columbian Exposition.* Garland, 1989.

Badger, Reid. *The Great American Fair.* Nelson Hall, 1979.

Baker, Charles. *Life and Character of William Taylor Baker, President of the World's Columbian Exposition and of the Chicago Board of Trade.* Premier Press, 1908.

Baker, Paul R. *Richard Morris Hunt.* MIT Press, 1980.

Bancroft, Hubert Howe. *The Book of the Fair.* Bancroft Co., 1893.

Barnes, Sisley. „George Ferris' Wheel, The Great Attraction of the Midway Plaisance", *Chicago History,* vol. 6, nr. 3 (toamna lui 1977). Societatea Istorică din Chicago.

Besant, Walter. „A First Impression". *Cosmopolitan,* vol. 15, nr. 5 (septembrie 1893).

Bloom, Sol. *The Autobiography of Sol Bloom.* G.P. Putnam's Sons, 1948.

Bogart, Ernest Ludlow, și John Mabry Mathews. *The Modern Commonwealth, 1893–1918.* Illinois Centennial Commission, 1920.
Boswell, Charles, și Lewis Thompson. *The Girls in Nightmare House.* Fawcett, 1955.
Boyesen, Hjalmar Hjorth. „A New World Fable". *Cosmopolitan,* vol. 16, nr. 2 (decembrie 1893).
Brinnin, John Malcolm. *The Sway of the Grand Saloon.* Delacorte Press, 1971.
Burg, David F. *Chicago's White City of 1893.* University of Kentucky Press, 1976.
Burnham, Daniel H., și Edward H. Bennett. *Plan of Chicago.* Da Capo Press, 1970 (1909).
———. *Report on a Plan for San Francisco.* Urban Books, 1971 (1906).
Burnham, Daniel H., și Francis Davis Millet. *The Book of the Builders.* Columbian Memorial Publication Society, 1894.
Carlton, Donna. *Looking for Little Egypt.* IDD Books, nedatat.
Carter, Robert A. *Buffalo Bill Cody: The Man Behind the Legend.* John Wiley & Sons, 2000.
Catalogue of 200 Residence Lots. Chicago Real Estate Exchange, 1881. Societatea Istorică din Chicago.
Cleckley, Hervey. *The Mask of Sanity.* C.V. Mosby, 1976.
Commager, Henry Steele. *The American Mind.* Yale University Press, 1950.
Crook, David Heathcote. *Louis Sullivan, The World's Columbian Exposition and American Life.* Teză nepublicată, Universitatea Harvard, 1963.
Darrow, Clarence. *The Story of My Life.* Charles Scribner's Sons, 1934.
Dean, Teresa. *White City Chips.* Warren Publishing Co., 1895. Societatea Istorică din Chicago.
Dedmon, Emmett. *Fabulous Chicago.* Atheneum, 1981.
Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, ediția a IV-a. Asociația Americană de Psihiatrie.
Documentele lui Trude, Daniel P. Societatea Istorică din Chicago.
Douglas, John, și Mark Olshaker. *The Anatomy of Motive.* Pocket Books, 1999.

———. *The Cases That Haunt Us.* Scribner, 2000.
Downey, Dennis B. *A Season of Renewal: The Columbian Exposition and Victorian America.* Praeger, 2002.
Dreiser, Theodore. *Journalism.* Editată de T.D. Nostwich. Vol. 1. University of Pennsylvania Press, 1988.
———. *Sister Carrie.* Penguin, 1994 (1900).
Dybwad, G.L., și Joy V. Bliss. *Chicago Day at the World's Columbian Exposition.* The Book Stops Here (Albuquerque), 1997.
Eaton, John P., și Charles A. Haas. *Falling Star.* W. W. Norton, 1990.
Eckert, Alan W. *The Scarlet Mansion.* Little, Brown, 1985.
Ferris, George Washington Gale. Papers. Societatea Istorică din Chicago.
Flinn, John. *Official Guide to the World's Columbian Exposition.* Columbian Guide Co., 1893.
Franke, David. *The Torture Doctor.* Hawthorn Books, 1975.
Geyer, Frank P. *The Holmes-Pitezel Case.* Frank P. Geyer, 1896.
Gilbert, James. *Perfect Cities: Chicago's Utopias of 1893.* University of Chicago Press, 1991.
Gladwell, Malcolm. „The Social Life of Paper". *New Yorker.* 25 martie 2002.
Hales, Peter. *Constructing the Fair. Platinum Photographs by C.D. Arnold.* Institutul de Artă din Chicago, 1993.
Hall, Lee. *Olmsted's America.* Little, Brown, 1995.
Hawthorne, Julian. „Foreign Folk at the Fair". *Cosmopolitan,* vol. 15, nr. 5 (septembrie 1893).
Hendrickson, Walter B. „The Three Lives of Frank H. Hall". *Journal of the Illinois State Historical Society,* vol. 49, nr. 3 (toamna lui 1956).
Herrick, Robert. *The Web of Life.* Grosset & Dunlap, 1900.
Hines, Thomas S. *Burnham of Chicago.* Oxford University Press, 1974.
Hollingsworth, Adelaide. *The Columbia Cook Book.* Columbia Publishing Co., cca 1893.
Hoyt, Homer. *One Hundred Years of Land Values in Chicago.* University of Chicago Press, 1933.
Hucke, Matt, și Ursula Bielski. *Graveyards of Chicago.* Lake Claremont Press, 1999.

Ingalls, John J. „Lessons of the Fair". *Cosmopolitan*, vol. 16, nr. 2 (decembrie 1893).
Jablonsky, Thomas J. *Pride in the Jungle: Community and Everyday Life in Back of the Yards Chicago.* Johns Hopkins University Press, 1993.
Jahn, Raymond. *Concise Dictionary of Holidays.* Philosophical Library, 1958.
Johnson, Claudius O. *Carter Henry Harrison I: Political Leader.* University of Chicago Press, 1928.
Karpman, Ben. „The Problem of Psychopathies". *Psychiatric Quarterly,* vol. 3 (1929).
Kiler, Charles Albert. *On the Banks of the Boneyard.* Universitatea Industrială din Illinois, 1942.
Kipling, Rudyard. „Chicago." *Kipling's Works.* „Sahib Edition". Vol. 6 (nedatat). Colecția autorului.
Lewis, Arnold. *An Early Encounter with Tomorrow.* Universitatea din Illinois, 1997.
Lingeman, Richard. *Theodore Dreiser.* G. P. Putnam's Sons, 1986.
Lowe, David. *Lost Chicago.* Houghton Mifflin, 1975.
Lynch, Don. *Titanic: An Illustrated History.* Hyperion, 1992.
Masters, Edgar Lee. *The Tale of Chicago.* G. P. Putnam's Sons, 1933.
May, Arthur J. „The Archduke Francis Ferdinand in the United States". *Journal of the Illinois State Historical Society,* vol. 39, nr. 3 (septembrie 1946).
McCarthy, Michael P. „Chicago Businessmen and the Burnham Plan". *Journal of the Illinois State Historical Society,* vol. 63, nr. 3 (toamna lui 1970).
———. „Should We Drink the Water? Typhoid Fever Worries at the Columbian Exposition". *Illinois Historical Journal,* vol. 86, nr. 1 (primăvara lui 1993).
McGoorty, John P. Papers. Societatea Istorică din Chicago.
Meehan, Pat. „The Big Wheel". *University of British Columbia Engineer,* vol. 5 (1965).
Merck's Manual of the Materia Medica. Merck & Co., 1899.
Miller, Donald L. *City of the Century.* Simon & Schuster, 1996.
Millet, F.D. „The Decoration of the Exposition". *Harper's,* vol. 12, nr. 6 (decembrie 1892).

Millon, Theodore, et al. *Psychopathy: Antisocial, Criminal, and Violent Behavior*. Guilford Press, 1998.

Monaghan, James. „The Stage Career of Buffalo Bill". *Journal of the Illinois State Historical Society,* vol. 31, nr. 4 (decembrie 1938).

Monroe, Harriet. *A Poet's Life*. Macmillan, 1938.

———. *John Wellborn Root: A Study of His Life and Work*. Prairie School Press, 1896.

Moore, Charles. Interviu cu Burnham, Arhivele Burnham, 1943.1, Expoziția Mondială Columbiană, cutia 59.

———. *Daniel H. Burnham, Architect, Planner of Cities*. Vol. 1 și 2. Houghton Mifflin, 1921.

———. *The Life and Times of Charles Follen McKim*. Da Capo, 1970 (1929).

———. Documente. Biblioteca Congresului.

Morgan, H. Wayne. „«No, Thank You, I've Been to Dwight»: Reflections on the Keeley Cure for Alcoholism". *Illinois Historical Journal,* vol. 82, nr. 3 (toamna lui 1989).

Morrison, Hugh. *Louis Sullivan: Prophet of Modern Architecture*. W. W. Norton, 1998.

Mosley, Leonard. *Disney's World*. Scarborough House, 1990.

Muccigrosso, Robert. *Celebrating the New World: Chicago's Columbian Exposition of 1893*. Ivan R. Dee, 1993.

Mudgett, Herman W. *Holmes' Own Story*. Burk & McFetridge, 1895. Biblioteca Congresului.

Olmsted, Frederick Law. „The Landscape Architecture of the World's Columbian Exposition". *Inland Architect and News Record,* vol. 22, nr. 2 (septembrie 1893).

———. Documente. Biblioteca Congresului.

———. *Report on Choice of Site of the World's Columbian Exposition*. Republicat în Jack Tager și Park Dixon Goist, *The Urban Vision*. Dorsey Press, 1970.

Orașul Philadelphia. „Report of the Superintendent of Police", în *First Annual Message of Charles F. Warwick, Mayor of the City of Philadelphia*. (Pentru anul care s-a încheiat la 31 decembrie 1895.) Free Library of Philadelphia.

———. „Report of the Superintendent of Police", în *Fourth Annual Message of Edwin S. Stuart, Mayor of the City of Philadelphia.*

(Pentru anul care s-a încheiat la 31 decembrie1894.) Free Library of Philadelphia.

Papke, David Ray. *The Pullman Case.* University Press of Kansas, 1999.

Pierce, Bessie Louise. *A History of Chicago,* vol. 3. Alfred A. Knopf, 1957.

Pierce, Bessie Louise, ed. *As Others See Chicago: Impressions of Visitors, 1673–1933.* University of Chicago Press, 1933.

Polacheck, Hilda Satt. *I Came a Stranger: The Story of a Hull-House Girl.* Editată de Dena J. Polacheck Epstein. University of Illinois Press, 1991.

Poole, Ernest. *Giants Gone: Men Who Made Chicago.* Whittlesey/McGraw-Hill, 1943.

Rand, McNally & Co.'s Handbook to the World's Columbian Exposition. Rand, McNally, 1893.

Rice, Edmund. *Report of the Columbian Guard.* Expoziția Mondială Columbiană, Chicago. 1894. Societatea Istorică din Chicago.

Roper, Laura Wood. *FLO: A Biography of Frederick Law Olmsted.* Johns Hopkins, 1973.

Rybczynski, Witold. *A Clearing in the Distance: Frederick Law Olmsted and America in the 19th Century.* Touchstone/Simon & Schuster, 1999.

———. *The Look of Architecture.* Biblioteca Publică din New York/Oxford University Press, 2001.

Sandweiss, Eric. „Around the World in a Day". *Illinois Historical Journal,* vol. 84, nr. 1 (primăvara lui 1991).

Schechter, Harold. *Depraved.* Pocket Books, 1994.

Schickel, Richard. *The Disney Version.* Simon & Schuster, 1968.

Schlereth, Thomas J. *Victorian America: Transformations in Everyday Life, 1876–1915.* HarperCollins, 1991.

Schuyler, Montgomery. *American Architecture and Other Writings,* vol. 2. Belknap Press/Harvard University Press, 1961.

Shaw, Marian. *World's Fair Notes: A Woman Journalist Views Chicago's 1893 Columbian Exposition.* Pogo Press, 1992. Societatea Istorică din Chicago.

Silverman, Daniel. „Clinical and Electroencephalographic Studies on Criminal Psychopaths". *Archives of Neurology and Psychiatry,* vol. 30, nr. 1 (iulie 1943).

Sinclair, Upton. *The Jungle*. Universitatea din Illinois, 1988 (1906).
Sinkevitch, Alice, ed. *AIA Guide to Chicago*. Harvest/Harcourt Brace, 1993.
Smith, F. Hopkinson. „A White Umbrella at the Fair". *Cosmopolitan*, vol. 16, nr. 2 (decembrie 1893).
Starrett, Paul. *Changing the Skyline*. Whittlesey House, 1938.
Steeples, Douglas și David O. Whitten. *Democracy in Desperation: The Depression of 1893*. Greenwood Press, 1998.
Stevenson, Elizabeth. *Park Maker: A Life of Frederick Law Olmsted*. Macmillan, 1977.
Stewart, James. „The Bench: A Murderer's Plea". *New Yorker*. 18 septembrie, 2000.
Sullivan, Gerald E., ed. *The Story of Englewood, 1835–1923*. Asociația Oamenilor de Afaceri din Englewood, 1924.
Sullivan, Louis H. *The Autobiography of an Idea*. Dover Publications, 1956 (1924).
A Synoptical History of the Chicago Fire Department. Benevolent Association of the Paid Fire Department, Chicago, 1908. Societatea Istorică din Chicago.
Taylor, D.C. *Halcyon Days in the Dream City*, 1894. Societatea Istorică din Chicago.
The Englewood Directory. George Amberg & Co, 1890. Societatea Istorică din Chicago.
The Trial of Herman W. Mudgett, Alias, H.H. Holmes. George T. Bisel, 1897.
The White Star Triple Screw Atlantic Liners, Olympic and Titanic. Ocean Liners of the Past. Patrick Stephens, Cambridge, 1983.
The World's Fair, Being a Pictorial History of the Columbian Exposition. Chicago Publication and Lithograph, 1893. Societatea Istorică din Chicago.
Tierney, Kevin. *Darrow: A Biography*. Thomas Y. Crowell, 1979.
Town of Lake Directory. George Amberg și Co., 1886. Societatea Istorică din Chicago.
Ulrich, Rudolf. *Report of Superintendent. Landscape, Road and Miscellaneous Departments*. Arhivele Burnham, 1943.1, cutia 58.
Updike, John. „Oz Is Us". *New Yorker*. 25 septembrie, 2000.
Wade, Louise Carroll. *Chicago's Pride: The Stockyards, Packingtown, and the Environs in the Nineteenth Century*. University of Illinois

Press, 1987.
Weimann, Jeanne Madeline. *The Fair Women.* Academy Chicago, 1981.
Weinberg, Arthur, ed. *Attorney for the Damned.* Simon & Schuster, 1957.
Wheeler, Candace. „A Dream City". *Harper's,* vol. 86, nr. 516 (mai 1893).
Whyte, Frederic. *The Life of W. T. Stead,* vol. 2. Houghton Mifflin, 1925.
Wilson, Robert E. „The Infanta at the Fair". *Journal of the Illinois State Historical Society,* vol. 59, nr. 3 (toamna lui 1966).
Wish, Harvey. „The Pullman Strike: A Study in Industrial Warfare". *Journal of the Illinois State Historical Society,* vol. 32, nr. 3 (septembrie 1939).
Wolman, Benjamin B., ed. *International Encyclopedia of Psychiatry, Psychology, Psychoanalysis, and Neurology,* vol. 10. Aesculapius Publishers/Van Nostrand, 1977.
Wyckoff, Walter A. *The Workers: An Experiment in Reality.* Charles Scribner's Sons, 1899.

MULȚUMIRI

Aceasta e cea de-a treia mea carte apărută la Crown Publishers și îngrijită de redactorul meu, Betty Prashker, care s-a dovedit din nou unul dintre cei mai fantastici redactori din New York – încrezătoare, fermă, dar blândă, mereu încurajatoare. Orice scriitor are nevoie de sprijin, iar ea mi l-a oferit cu generozitate. Orice carte are nevoie, de asemenea, de sprijin, și încă o dată cei de la Crown au alcătuit o echipă de oameni dedicați pentru ca volumul să ajungă la cât mai mulți cititori. Le mulțumesc, aici, lui Steve Ross, editor; Andrew Martin, Joan DeMayo și Tina Constable, adevărate magiciene ale marketingului; și lui Penny Simon, genul acela de agent de presă cu vechime, pe care majoritatea scriitorilor și-l doresc, dar de care puțini au parte.

Am fost binecuvântat cu un agent al naibii de bun, David Black, un tip al cărui instinct pentru talentul scriitoricesc – și pentru vinul bun – n-are egal. De asemenea, se întâmplă să fie și o persoană de excepție.

Acasă, familia e cea care m-a ajutat să nu-mi pierd mințile. N-aș fi putut scrie această carte fără ajutorul

soției mele, Christine Gleason, medic de profesie, dar și unul dintre cei mai înzestrați editori amatori pe care i-am întâlnit. Încrederea ei a fost un far călăuzitor. Cele trei fiice ale mele mi-au arătat ce contează cu adevărat. Câinele meu mi-a arătat că nimic nu contează, cu excepția mâncării.

Doi prieteni, ambii scriitori, au acceptat cu generozitate să citească întregul manuscris și mi-au oferit criticile lor înțelepte. Robin Marantz Henig mi-a trimis zeci de pagini de sugestii punctuale, dintre care pe majoritatea le-am folosit. Carrie Dolan, una dintre cele mai bune și mai amuzante scriitoare pe care le cunosc, mi-a oferit criticile ei într-un mod care le-a făcut să pară complimente. Are un talent pe care puțini redactori îl posedă.

Îi mulțumesc și doctorului James Raney din Seattle, psihiatru și consultant în medicină legală, care a citit manuscrisul și a diagnosticat afecțiunea psihică aflată, cel mai probabil, în spatele comportamentului lui Holmes. Gunny Harboe, un arhitect din Chicago, care s-a ocupat de restaurarea a două dintre clădirile realizate de firma Burnham & Root care mai există și astăzi – Reliance și Rookery – mi-a făcut un tur al amândurora și mi-a arătat biblioteca lui Burnham, refăcută astfel încât să-i fie redată căldura.

În final, un cuvânt despre Chicago: nu știam prea multe despre acest oraș până când n-am început să lucrez la carte. Diverse locuri au fost întotdeauna importante pentru mine și, dacă există un lucru pe care Chicago de astăzi îl emană, la fel ca în 1893, acesta este

sentimentul specific doar lui. M-am îndrăgostit de oraș, de oamenii pe care i-am întâlnit și, mai presus de toate, de lac și de toanele lui, care se schimbă atât de repede de la un anotimp la altul, de la o zi la alta, chiar de la o oră la alta.

Trebuie să vă mărturisesc un secret rușinos: îmi place Chicago mai mult când e frig.

CREDITE ILUSTRAȚII

Rand, McNally și Institutul de Artă din Chicago; prin amabilitatea Institutului de Artă din Chicago.

World's Columbian Exposition Photographs by C.D. Arnold, Arhivele Ryerson și Burnham, Institutul de Artă din Chicago. Fotografie folosită prin amabilitatea Institutului de Artă din Chicago.

Societatea Istorică din Chicago. ICHi–21795.

World's Columbian Exposition Photographs by C.D. Arnold, Arhivele Ryerson și Burnham, Institutul de Artă din Chicago. Fotografie folosită prin amabilitatea Institutului de Artă din Chicago.

Fotografie de William Henry Jackson. Societatea Istorică din Chicago. ICHi–17132.

© Bettman/CORBIS

Societatea Istorică din Chicago. ICHi–25106.

Societatea Istorică din Chicago. ICHi–17124.